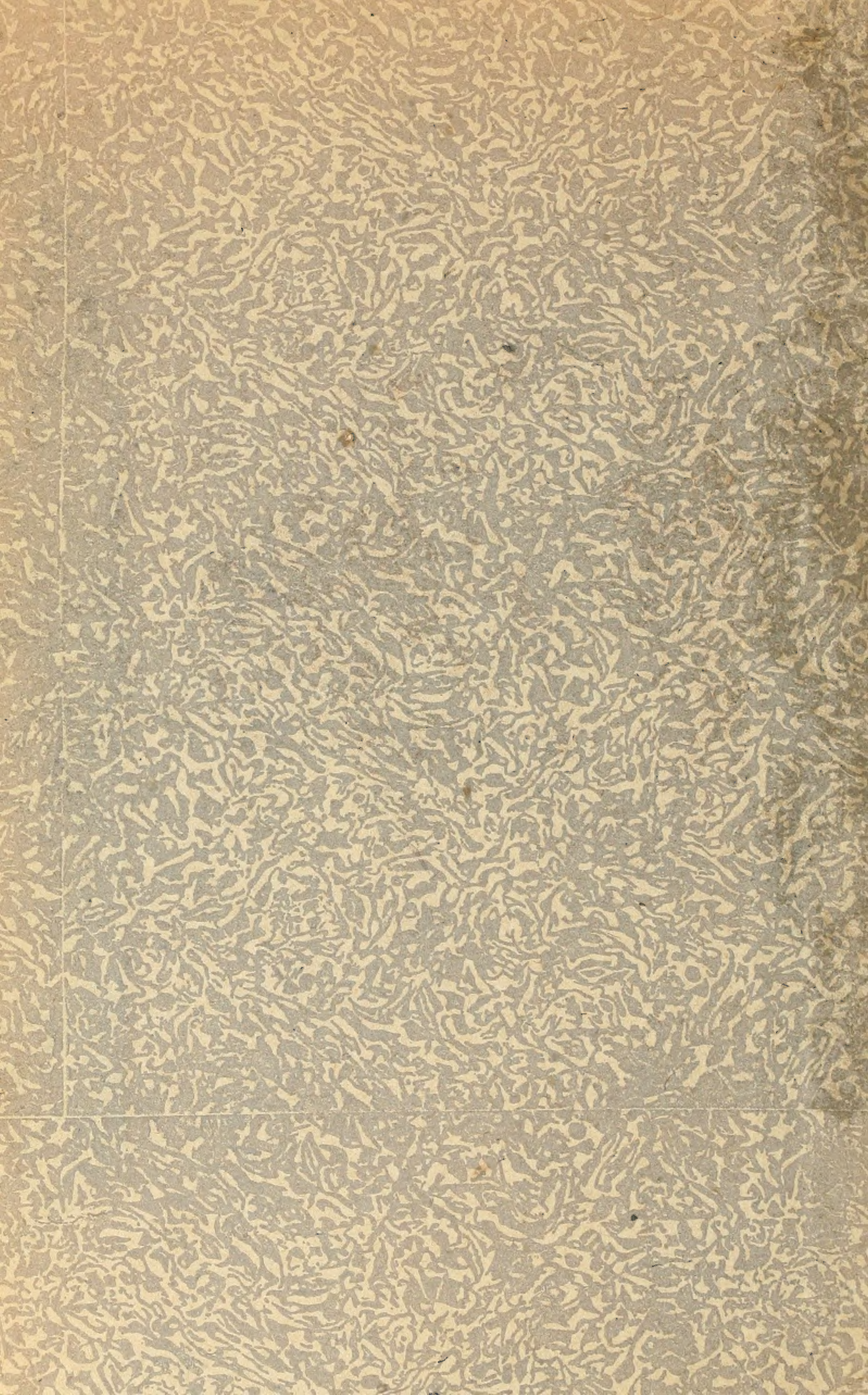

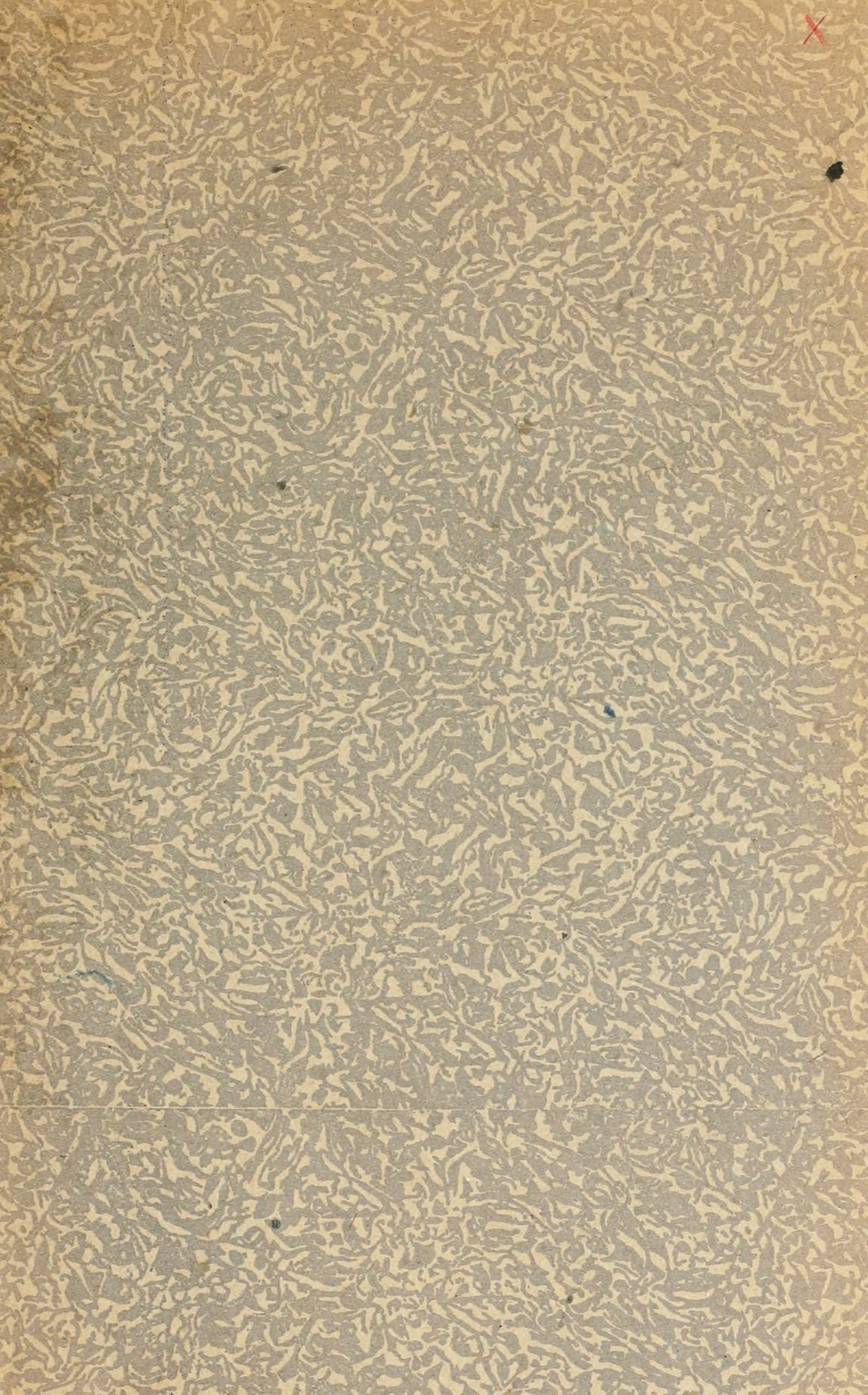

ГЛАСНИК

СРПСКОГА УЧЕНОГ ДРУШТВА

КЊИГА 65

РАЗЛИЧНА НАУЧНА ГРАЂА

У БЕОГРАДУ 1886

У ШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

На продају у књижарници В. Валожића

ГЛАСНИК

СРПСКОГА УЧЕНОГ ДРУШТВА

КЊИГА 65

РАЗЛИЧНА НАУЧНА ГРАЂА

У БЕОГРАДУ 1886

У ШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

На продају у књижарници В. Валожића

Преглед.

СТРАНА

1. Библиографија српске и хрватске књижевности за годину 1877 и 78. Од Драгутина Посниковића 1

2. Прослава 50°-годишњице књижевнога рада Ђ. Малетића и М. Бана, редовних чланова друштва, 8 и 9 септембра 1885 1

3. Додатак «расправи о цару Урошу». Од П. Срећковића . . 128

4. Материјали за историју Црне Горе. Прилог III. Из времена владања владике Петра I. Од Марка Драговића 129

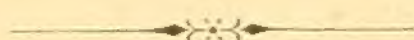

БИБЛИОГРАФИЈА
СРПСКЕ И ХРВАТСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ
за годину 1877[1])

— ANGERSTEINER. Види: Hajdenak Andr.

— ANDERSEN. Види: Izabrane Andersenove priče.

1. АНДРЕЈЕВИЋ Ј. Пркос. Шаљива игра у једном чину с песмама. По Р. Бенедиксу посрбио др. ___ ___. Нови Сад 1877. На 12-ни 42 стр. са фотогр. сликом преводиоца.

Чини дванаесту свеску „Зборника позоришних дела“ што је издаје управа српског народног позоришта у Н. Саду.

— ANTUNOVIĆ IVAN. Види: Новине „Bunjevačka i Šokačka vila“.

2. АРАНИЦКИ С. К. Рефлекси мозга И Сеченева. Превео с руског ___ ___ ___. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни 2 л. 173 стр. и 1 л.

Чини VII издање Чупићеве задужбине.

[1]) Ово је наставак Библиографији која је изашла до 1876 год. у Гласнику 46 (гледај примедбу на стр. 259).

3. BABIĆ B. Nazivlje korita i jedrila u hrvatskom, njemačkom i talijanskom jeziku. Složio ____, priv. ravnatelj kr. nautičke učione u Bakru. U Kraljevici. Tiskom «primorske tiskare» 1877. На 12-ни 22 стр.

— БАЛАИЦКИ ЈОВАН. Види: Новине «Српске Новине».

4. БЕГОВИЋ НИКОЛА. Историја србске цркве. На основу православног духа и канона апостолски и велики сабора једне свете источне католичке цркве Христове, прилъубио младој Србадији ____ ____. Друго умножено издање. Нови Сад 1877. Српска народна задружна штампарија. На 8-ни 83 стр.

— BEZENSEK ANTUN. Види: Новине. «Jugoslavenski Stenograf».

— BELETRISTIČKA KNJIZNICA. Izlazi u Zagrebu. Izdaje Matica hrvatska.

— Sveščić I. Види: Šenoa August.

— Sveščić II. Види: Maretić Tomo.

— Sveščić III. Види: Maretić Tomo.

— Sveščić IV. Види: Broz Ivan.

— Sveščić V. Види; Broz Ivan.

— Sveščić VI. Види: Broz Ivan.

— Sveščić VII. Види: Gostiša Ivan.

— Sveščić VIII. Види: Gostiša Ivan.

— Sveščić IX. Види: Gostiša Ivan.

— Sveščić X. Види: Gostiša Ivan.

— Sveščić XI. Види: Gostiša Ivan.

— БЕНЕДИКС Р. Види: Андрејевић Ј.

— BENKO TOMISLAV. Види: Godišnje izvješće dječačkih i djevojačkih učiona kr. i slobodnog grada Osieka.

5. BERUTA JOS. Moj rad na saboru hrvatskom godine 1875 и 1876. Posvećuje svojim izbornikom. ___ ___. U Zagrebu, tisak dioničke tiskare 1877. На 16-ни 122 стр.

— BIANKINI JURAJ. Види: Новине «Narodni List».

— БИБЛИОТЕКА ЗА ЖЕНСКИ СВЕТ. Излази у Новоме Саду. Издаје књижарница Браће М. Поповића.

— Свеска I. Види: Хаџић А.

— Свеска II. Види. Хаџић А.

— Свеска III. Види: Петровић Сава.

— Свеска IV. Види: Сандић А.

— БИБЛИОТЕКА ЗА МАЛИ СВЕТ. Излази у Новоме Саду. Издаје књижарница Браће М. Поповића.

— Свеска I. Види: Поповић В. Стеван (Чика Стева).

— Свеска II. Види: Поповић В. Стеван (Чика Стева).

— БИБЛИОТЕКА ЗА НАРОД. Излази у Новоме Саду. Издаје књижарница Браће М. Поповића.

— Књига II. Види: Поповић Мита.

— BJÖRNSON BJÖRNSTJERN. Види: Grlović Milan.

6. БЛАГОЈЕВИЋ ЈОВАН. Општи земљопис за најстарије основних и ниже разреде виших девојачких школа. По најновијим изворима написао ____ ____, учитељ 5 разреда мушке школе сомборске. У Сомбору 1877, Накладом књижаре М. Каракашевића. Штампарија Ф. Битермана. На 8-ни.

7. BOGIŠIĆ V. Stručno nazivlje u zakonima ____ ____ (Pismo prijatelju filologu) Spljet. Tiskom Antuna Zanonia 1877. На 8-ни 18 стр.

8. БОРЈАНОВИЋ К. ЈОВАН. Потална Бачка појанка. I део. У дечија два гласа: сопран и алт. Написао по Станковићу ___. ___ учитељ у Сентомашу. О трошку сентомашког местног школског одбора. У Новоме Саду, српска народна задружна штампарија 1877.

Садржина: Литурђија J. Златоуста, појање на литурђији о великим празницима и посту и појање о укопу (при опелу).

9. БОСНА ЈЕ СРПСКА или одговор на «Razgovore» Дон — Мих. Павлиновића. Прештампано из «Заставе». Нови Сад 1877. Српска народна задружна штампарија. На 8-ни 31 стр.

— BRADAŠKA. Види: Izvješće kr. realne i velike gimnazije u Varaždinu.

— БРАСЕТ А. Види: Поповић Ђорђе.

— BRAŠNIĆ MIHO. Види: Izvještaj o c. kr. velikoj gimnaziji u Vinkovcih.

10. BROZ IVAN. Pjesnik i sviet. Roman od J. I. Kraszewskoga. Preveo s poljskoga ____ ____. Sa životopisom piščevim. Izdala «Matica hrvatska». U Zagrebu 1877. На 8-ни 204 стр.

Ово је четврти, пети и шести свешчић белетристичке књижнице што је издаје Матица Хрватска.

11. БУКВАР за основне српске школе. У Београду, издање и штампа државне штампарије. На 12-ни 63 стр.

— BULIĆ. Види: Izvješće o c. kr. dubrovačkoj gimnaziji.

— BUCANSKY VJEKOSLAV. Види: Календар «Katolički kalendar».

12. BUČAR PETAR. Put u Rim. Putepisne crte ____ ____, župnika. U Zagrebu. Tiskom dioničke tiskare 1877. На 12-ни.

13. ВАЛЕНТА ЈОВАН. Хигијена. Наука о чувању здравља. По најбољим писцима саставио Др. ____ ____, хонорарни професор хигијене на великој школи. Свеска I. Увод и део I. Ваздух. У Београду, издање и штампа државне штампарије 1877. На 8-ни XVI и 256 стр.

14. VALENTIĆ JOSIP. Izabrane novele od H. Zchokkea. Pohrvatio ____ ____. II sveska. Princessa Wolfenbüttelska. Senj 1877. Izdaje knjižara H. Lustera. На 16-ни 316 стр.

Прва свеска изашла је 1876. год.

— ВАНИЧЕК ФР. Види: Шимић Милан Јустин.

15. VARJAČIĆ LJUD. JOS. Potočnice. Zabavno poučne pjesme i pripovijesti mladeži našoj. Napisao ___ ___ ___. U Zagrebu. Naklada knjižare Mučnjaka i Senftlebena 1877. На 16-ни 136 стр.

16. VEBER ADOLFO. Nješto o pjesničtvu hrvatskom. Od ___ ___, pravog člana jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Preštampano iz XL knjige Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1877. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 26 стр.

17. VEBER-TKALČEVIĆ ADOLFO. Slovnica latinska za male gimnazije. Sastavio ___ ___ ___. Zagreb 1877. На 8-ни.

— ВЕРН ЖИЛ. Види: Глишић Ђ. Мил.

18. ВИДАКОВИЋ Д. СВЕТОЗАР. А Ганоа Експериментална физика с кратким прегледом метеоролошких појава. Превео ___, професор. У две књиге са 921 у тексту печатаних дрвореза. Друга књига. У Београду, штампа и издање државне штампарије 1877. На вел. 8-ни XIV и 474 стр.

Прва књига изашла је 1876 године.

— VIDMAR M. Види: Izvješće o kralj. velikoj gimnaziji u Požegi.

— ВИЛОВСКИ С. ТОДОР. Види: Новине „Српска Зора“.

19. VJEZBOVNIK za kralj. ugarsko domobransko pješačtvo. Dio I. U Zagrebu. Nakladom knjižare Lav. Hartmana 1877. На 8-ни

— Dio II. На 8-ни.

— VOLTAIRE. Види: Maretić T.

— VRAZ STANKO. Види: Djela.

20. VRBANIĆ FRAN. Udrugarstvo po ustanovah trgovačkoga zakona. Napisao ——, redoviti profesor na kr. hrvatskom sveučilištu. I razdjel. O družtvih. U Zagrebu 1877. Nakladom knjižare Mučnjak i Senftleben. Tiskara „Narodnih Novinah". На 8-ни 256 стр.

21. ВУЛИЋ В. МИЈАИЛО. Историја као наука. Од ——. Одштампано из „Гласника српског ученог друштва" књ. XLV. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни X и 92 стр.

22. ВУКАДИНОВИЋ ЈЕВТИМИЈЕ. Молитвеник. На потребу православних српкиња превео —— ——, протојереј. (Треће издање). У Панчеву, 1877. Издање књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 16-ни.

— ВУКИЋЕВИЋ Ђ. НИКОЛА. Види: Новине „Школски Лист".

23. ВУКИЋЕВИЋ Ђ. Н. Спомоћна књига за разјашњавање црквенога појања за учитеље и за младеж. Написао —— —— ——. Друго поправљено издање. Панчево 1877. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 126 стр.

24. VUKOTINOVIĆ L. Nove biline i razjašnjenja o njekojih dvojbenih. Addenanda ad Fioram Cro-

aticam. Od ___ ___, pravoga člana jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Preštampano iz XXXIX knjige „Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti". U Zagrebu 1877. Tisak dioničke tiskare. На 8-ии 24 стр.

25. GAJ VELIMIR. Svako zlo ima svoj uztuk. Predložio i razložio ___ ___, pravi član naučne akademije talijanske u Pizi. U Zagrebu 1877. На 8-ии 16 стр.

26. GALL JOSIP. Nauka ob udvornosti i pristojnosti za mladež svakoga staleža i zvanja. Iz njemačkoga po drugom izdanju, preporučenom bavarskim nastavnim ministarstvom, preveo ___ ___, učitelj više djevojačke učione u Zagrebu. U Zagrebu. Nakladom Lav. Hartmana 1877. На 12-ии 93 стр.

— ГАНОА А. Види: Видаковић Д. Светозар.

— GAUMEN DR. Види: Rubetić Cvjetko.

27. ГЛАСНИК СРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА. Књига XLIV. Са једним снимком. У Београду, штампано у државној штампарији 1877. На вел. 8-ии 1 л. 454 стр. и 1 литографски лист.

Садржина:

1. Акценти штампаних српско-словенских књига, истраживање Стојана Новаковића.

2. Нападна тачка и величина центрифугалне силе у кружној површини, од Љубомира Клерића.

3. Говор Драг. С. Милутиновића при отварању излога снимака српских уметничких старина.

4. Састанак по дубровачкоме законику од 1272 године, од В. Богишића.

5. Словено-српска књижница на Св. Гори Атонској, од архим. Леонида.

6. Библиографија српске и хрватске књижевности за 1875, од Ст. Новаковића.

7. Радња Српског ученог друштва до 13 јуна 1876

— Књига XLV. Са једном картом и геометријским таблицама. На вел. 8-ни 1 л. 384 стр.

Садржина:

1. Археологијско-географиска истраживања, од Драгашевића.

2. Божидара Вуковића зборници за путнике, издања позната и непозната, библиографијски извештај Стојана Новаковића.

3. Анализа терме бање слатинске, од С. М. Лозанића.

4. Нитро-деривати сложених ура. од С. М. Лозанића.

5. Примена графодинамике на геометрију, од Љ. Клерића.

6. Историја као наука, од Мих. Вујића.

7. Живот Срба сељака, III. Игре, од М. Ђ. Милићевића.

8. Хронограф цароставник, тројадик, родослов од Стојана Новаковића.

9. Радња и стање Српског Ученог Друштва.

— II одељење. Књига VII. Види: Павловић Иван.

— ГЛИШИЋ Ђ. МИЛОВАН. Види: Новине „Српске Новине".

28. ГЛИШИЋ Ђ. МИЛ. Доктор Окс и његова посла. Приповетка Жила Верна. С француског превео ___ ___ ___. Издала књижара Вел. Валожића (Прештампано из „Српских Но-

вина"). У Београду, штампа државне штампарије 1877. На 8-ни 90 стр. и 1 л.

29. ГЛИШИЋ Ђ. МИЛ. Коломба или крвна освета на Корзици. Приповетка Проспера Меримеа. С француског превео ___ ___ ___. Београд, у државној штампарији 1877. На 12-ни 192 стр.

30. ГЛИШИЋ Ђ МИЛОВАН. Тарас Буљба. Историјска приповетка Николе Васиљевића Гогоља. Превео ___ ___ ___. Издала књижара Велимира Валожића. У Београду, у државној штампарији 1877. На мал. 8-ни 184 стр.
Ово је прештампано из листка „Срп. Новина."

31. ГОВОР заступника Стевана Љубише у далматинском сабору дне 18 (30) јануара 1877 о свом избору, побиљежен и издан неколицином задарских Срба. Задар 1877. Печатња Ивана Водицке. На 8-ни 26 стр.

32. GOVORI držani prigodom instalacije rektora na kr. hrvatskom sveučilištu Franje Josipa I u Zagrebu za školsku godinu 1877-8 obavljene dne 19 listopada 1877. U Zagrebu 1877. Tiskom dioničke tiskare. На 8-ни 35 стр.

— ГОГОЉ НИКОЛА — ВАСИЉЕВИЋ. Види: Глишић Ђ. Милован.

33. GODIŠNJE IZVJEŠĆE više djevojačke učione sl. kr. grada Varaždina koncem školske godine 1876|7. U Varaždinu 1877. Tiskom J. Platzera. На 8-ни.

Садржина:
Neke mane oko uzgoja u obće, od M. Stanisavljevića.

34. GODIŠNJE IZVJEŠĆE gradjanzke i s njom spojene obće pučke dječačke i djevojačke učione u Sisku koncem školske godine 1876—77. U Sisku. Brzotiskom A. Fanto-a. 1877. На 8-ни.

Садржина: 1. Postanak, razvoj i svrha gradjanskih škola, od Ante Čuvaja.

Извешћу је додан нацрт здања ове школе.

35. GODIŠNJE IZVJEŠĆE gradske više djevojačke i obćih pučkih dječačkih učiona sl. kr. glavnog grada Zagreba koncem godine 1876/7. U Zagrebu 1877. Tiskarski i litografski zavod C. Albrechta. На 8-ни.

Садржина: 1. Jedna o ženskom uzgoju.

36. GODIŠNJE IZVJEŠĆE dječačkih i djevojačkih učiona kr. i slobodnog grada Osieka koncem školske godine 1876-77. U Osieku 1877. Iz tiskarne Julija Pfeiffera. На 8-ни.

Садржина: 1 Oprostno slovo mladeži svršetkom školske godine, od Tomislava Benka, učitelja vjere.

37. GODIŠNJE IZVJEŠĆE kr. velike realke u Zagrebu za školsku godinu 1876-7. U Zagrebu. Tiskara «Narodnih Novinah» 1877. На 8-ни 69 стр.

Садржина: 1 Nešto o logaritmih od učitelja Ivana Štraznickoga 2. Nekrolog profesora Petra Zoričića, od ravnatelja Josipa Tobrara.

38. GODIŠNJE IZVJEŠĆE obće pučke dječačke i djevojačke učione u Djakovu koncem školske godine 1876-77. U Osieku 1877. Iz tiskarne Julija Pfeiffera. На 8-ни.

Садржина: 1. O svečanosti školske mladeži, od Ivana Jorgovića.

39. GODIŠNJE IZVJEŠĆE obće pučke dječačke i djevojačke učione u Samoboru koncem školske godine 1876-7. U Zagrebu 1877. Tiskom L. Hartmana. На 8-ни.

40. GODIŠNJE IZVJEŠĆE obće pučke dječačke i djevojačke škole u Križevcih koncem školske godine 1876-7. U Zagrebu 1877. Tiskom C. Albrechta. На 8-ни.

Садржина: 1 Naša domovina, od Stjepana Rieglera.

41. GODIŠNJE IZVJEŠĆE c. kr. gradjanske učione u Otočcu koncem školske godine 1876-7. U Zagrebu 1877. Tiskarski i litografski zavod Drag. Albrechta. На 8-ни.

Садржина: 1: Rieč roditeljem, od P. Oreškovića.

42. ГОРДЕ или како црногорка љуби. Написао С. М. Љ. У Новом Саду, штампарија А. Пајевића 1877. На 8-ни 28 стр. и 2 л.

Са једном дрворезном сликом.

43. GOSTIŠA IVAN. Iz maloga svieta. Roman od Gustava Pflegera Moravskoga. Preveo s českoga ____. Sa vjekopisom piščevim. Izdala „Matica hrvatska". U Zagrebu 1877. На 8-ни 423 стр.

Ово је седми, осми, девети, десети и једанаести свешчић белетристичке књижице што је издаје Матица хрватска.

44. ГОТОВ РАЧУНЏИЈА или књига рачуна за продаваоце и купце, придодате разлог нових мера. Пешта 1877. На 16-ни 128 стр.

— ГРАБОВАЧКИ МИЛОШ. Види: Календар «Србин».

— ГРАБОВАЧКИ МИЛОШ. Види: Календар «Српкиња».

45. GRLOVIĆ MILAN. Abdera Babilon. Starovjeke slike iz novovjeka grada. Napisao ___ ___. Tiskom „Primorske tiskare" u Kraljevici 1877. На 8-ни 120 стр.

46 GRLOVIĆ MILAN. Veseo momak. Seoska pripoviest od Björnstjerna Björnsona. Preveo ___ ___. U Zagrebu 1877. На 8-ни 127 стр.

— GRLOVIĆ MILAN. Види: Новине: «Hrvatski Svetozor».

47. GRUBER DANE. Poviest rusko-turskih ratova. Napisao ___ ___, assistent nar. muzeja. Zagreb. Tisak „Dioničke tiskare» 1877. На 8-ни 141 стр.

— ГРУЈИЋ ЈОВАН Др. Види: Новине «Србски Народ».

48. ГРУЈИЋ СТ. Турска артилерија у мају 1877. Читао 16 октобра 1877, на збору артилеријског пука шумадијске артилеријске бригаде, у Крагујевцу ___ ___, артилеријски капетан, командир VII пољске батерије шумадијске артилеријске бригаде. У Београду, штампано у државној штампарији 1877. На 8-ни 30 стр. и 1 л.

— GUNDULIĆ FRAN IVA. Види: Djela.

— DANILO J. Види: Новине «Gospodarski list».

49 DANIČIĆ GJ. Korijeni s riječima od njih postalijem u hrvatskom ili srpskom jeziku. Izradio ___ ___. Na svijet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1877. U knjižarnici L. Hartmana na prodaju. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 370 стр.

50. ДАНИЧИЋ Ђ. Приповијетке из старога и новога завјета. Превео ___ ___. Десето издање. Панчево 1877. Штампарија Браће Јовановића. На 8-ни 140 стр.

51. DAN NA MADEIRI. Roman od dra Pavla Mantegazza. Preveo I. D. Tisak i naklada Dioničke tiskare u Zagrebu 1877. На 8-ни 142 стр.

— DEŽELIĆ STJ. GJ. Види: Календар «Dragoljub».

— DEŽELIĆ STJ. GJURO. Види: Календар «Hrvatski uredovnik.»

— DEŽELIĆ STJ. GJURO. Види: Riečnik hrvatsko-njemački.

— DEŽELIĆ STJ. GJ. Види: Filipović Ivan.

52. DEŽELIĆ STJ. GJ. Duša. Povjestno-filozofička razprava. Napisao ___ ___ ___. Preštampano iz «Dragoljuba» g. 1878. Zagreb. Tisak Lav. Hartmana i druga 1877. На 16-ни 113 стр.

53. DEŽMAN I. Liečnička izvješća. (Visa reperta). Za praktičnu porabu liečnikov. Napisao ___ ___. U Zagrebu 1877. На 8-ни.

54. DERENČIN MARIAN Dr. Ovršni postupak razložen na temelju zakonah i naredabah valjanih u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji po ___ ___

____, predstojniku kr. vladnoga odjela za pravosudje. Zagreb 1877. Nakladom sveučilištne knjižare Albrecht i Fiedler. Tiskom C. Albrehta. На 8-ни V и 256 стр.

55. DERENCIN MARIAN Dr. Tumać zakona od 3 listopada 1876 o postupku u pravnih poslovih manje vriednosti pred kr. kotarskimi sudovi. Sastavio ____ ____, predstojnik kr. vladinoga odjela za pravosudje. U Zagrebu 1877. Nakladom sveučilištne knjižare Albrecht i Fiedler. Tiskom C. Albrechta. На 8-ни.

— DIVKOVIĆ MIRKO. Види: Izvješće o kr. velikoj gimnaziji u Zagrebu.

56. DIVKOVIĆ M. Latinsko-hrvatski rječnik (Dodatak k latinskoj vježbenici). Sastavio ____ ____, profesor. U Zagrebu 1877. На 8-ни.

57. ДИСЦИПЛИНАРНА ПРАВИЛА за учитеље српских народних верозаконских школа у опсегу православне српске карловачке митрополије, издана наредбом српског народно-црквеног школског савета од 26 Августа 1876 године бр. $\frac{124}{168}$ У Новом Саду, српска народна задружна штампарија 1877. На 8-ни.

58. DJELA IVA FRANA GUNDULIĆA. Na sviet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1877. U knjižarnici L. Hartmana na prodaju. Tisak dioničke tiskare u Zagrebu. На 8-ни XVIII стр. 1. л. и 616 стр.

Чини IX књигу „Stari pisci hrvatski« што издаје југославенска академија знаности и умјетност у Загребу.

59. DJELA STANKA VRAZA. Peti dio Pjesme, pabirci, proza i pisma. Izdala Matica hrvatska. Uredio Fran Petračić. U Zagrebu 1877. Tisak C Albrehta. На 8-ни 432 стр.

Ово је последња књига Вразових дела, које је издала Матица хрватска.

60. ДРАГАНОВИЋ ЈЕРОТЕЈ. Србски кувар по немачком «Кох бух». Трудом ____ _ _. Нови Сад 1877. На 8-ни 100 стр.

61. ДРАГАШЕВИЋ. Војник на маршу. Превео . ____, официр и професор. Први део. О маршу у опште. II. издање. Издало министарство војно. У Београду, у државној штампарији 1877. На 12-ни. VI, III и 264 стр.

62. ЂОРЂЕВИЋ ВЛАДАН Др. Ландесбергерова ратна хируршка техника. Српски од _ санит. подпуковника, начелника санитета у врховној команди. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни. VII и 144 стр.

Чини трећу књигу другог одељка „Српског архива за целокупно лекарство."

63. ЂОРЂЕВИЋ ВЛАДАН. Линднерова трагедија Брут и Колатин. Српски од ____ ____. Београд 1877. На 16-ни 116 стр.

— ЂОРЂЕВИЋ МИЛАН Др. Види: Календар «Српски соко».

— ЂОРЂЕВИЋ МИЛАН Др. Види: Новине «Застава».

64. ЂУРИЋ Д. Спомен Лазару К. Чолак-Антићу. Надгробна реч ____ , потпуковника. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни.

65. ЂУРИЋ Ђ. Ј. Квалитативна анализа мокраће. Израдио Др. хемије и магистар фармације ____ ____ ____. У Београду, штампарија Н. Стефановића и Друга 1877. На 12-ни.

66. ЕНГЛЕСКИ ЗАВОД за српску сирочад. Прилог за историју васпитања и наставе у Србији. (Ова брошура продаје се у корист српске сирочади). у Земуну 1877. Штампарија Милоша Грабовачког. На 8-ни.

Писац ове брошуре је Др. Никола Петровић.

67. ZEPNIK sa podčastničke škole kr. ugarskog domobranskog konjaničtva. I sveska. U Zagrebu. Nakladom knjižare Lav. Hartmana 1877. Na 12-ни.

— ЖИВАНОВИЋ ЈОВАН. Види: Извештај о православном богословном училишту у Сремским Карловцима.

— ЖИВАНОВИЋ ЈОВАН. Види: Програм српске православне велике гимназије Карловачке.

68. ЖИВАНОВИЋ ЈОВАН. Српски рјечник за кованције. Саставио ____ ____, професор у ђимназији. (Прештампано из „Јавора“ за 1877). У Новоме Саду, издање и штампа А. Пајевића. На 12-ни.

69. ЖИВКОВИЋ МИТА. Забавник. Издао ____ ____. Нови Сад 1877. Српска народна задружна штампарија. На 12-ни 158 стр.

У овој су књизи сабране песме и приповетке из пера нашег књижевног подмлатка.

70. ŽIVOT PETRA VELIKOGA, cara Rusije. Izpisan od arkimandrite Antonije Kalifona. Preveden na hrvatski s malim nadodanjem od O. F. Aleksandra Tomikovića, franciskana države kapistranske. Utišten u Osieku 1794. Na novo ga izdaje Ivan pl. Maršo Maršavski, ministerijalni tajnik. U Budapešti. Tiskom Viktora Hornyanskoga 1877. На вел. 8-ни 194 стр.

Са сликом Петра великог.

71. ZIĆE PAPE PIJA IX. Na uspomenu pedesetgodišnjice njegova biskupovanja izdao sbor duhovne mladeži zagrebačke. U Zagrebu. Tiskarski i litografski zavod C. Albrechta 1877. Na 8-ни 132 стр.

72. ŽULIĆ PAVAO. Uputa u kemiju za velike realke. Napisao ____ ____, prof. kr. velike realke u Zagrebu. Dio I. Anorganička kemija. U Zagrebu. 1877. На 8-ни.

73. ЗАБАВА СРПСКОЈ ДЕЦИ. Свеска четврта. Разговор у четири ока. Луда од Петефија, превео Змај Јов. Јовановић. Издање Глише Чобашића. У Вршцу, штампарија Кирхнера 1877. На 12-ни.

74. ЗАДРИН МАКСИМ. Разлика између лета и зиме. Песма ____ ____. II издање. У Новом Саду, српска народна задружна штампарија 1877. На 12-ни.

75. ЗАКОН за измирење српског народног зајма од 1876 године. (У Београду, штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 4 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

76. ЗАКОН О БУЏЕТУ државних прихода и расхода за рачунску 1877 годину. (У Београду, штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 5 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

77. ЗАКОН о ванредном и ратном стању. (У Београду, штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 2 л.

Нема нарочитог насловног листа.

78. ZAKON od 16 rujna 1876 o sastavljanju gruntovničkih baštinskih uložakah. U Zagrebu 1877. На 8-ни.

79. ЗАКОН о изменама и допунама у уређењу учитељске школе од 5 Октобра 1870 године. (Види Зборник XXIII стр. 156). (У Београду, штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 8 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

80. ЗАКОН о ослобођењу пограничних страдалаца од плаћања таксе, која је прописана § 11 шумске одредбе. (У Београду, штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 2 л.

Нема нарочитог насловног листа.

81. ЗАКОН о ослобођењу од ђумручине и узгредних такса на извесне предмете и на неким ђумруцима (У Београду, штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 4 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

82. ЗАКОН о послуги војске. (У Београду, штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 3 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

83. ЗАКОН о продужењу рокова плаћања у грађанским потраживањима према дужницима, који су војници или који врше какву војну дужност изван места сталног пребивања. (У Београду, штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 3 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

84. ЗАКОН о трошарини на пиво. (У Београду, штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 7. стр.

Нема нарочитог насловног листа.

85. ЗАКОН о управи српског народног зајма. (У Београду, штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 4 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

86. ЗАКОН о широј војној обвези. (У Београду, штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 3 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

87. ЗАКОН по коме се сваки чиновник због неуредног и неверног вршења службе за време трајања оглашеног ванредног стања, може уклонити са звања и одредити на вршење друге дужности. (у Београду, штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 3 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

88. ZAKONI od 17 svibnja 1875 o kaznenom postupku, o porabi tiska, o sastavljanju porotničkih listinah i o postupku o poslovih tiskovnih. U Zagrebu 1877. На 8-ни.

89. ZARUČNICA ISUSOVA. Poučna i molitvena knjiga namjenjena djevojkama. II. izdanje. U Senju. Tiskom H. Lustera 1877. На 12-ни.

90. ZBIRKA NAJPOTREBNIJIH ZAKONA i naredaba koje se tiču uprave seoskih občina i zakon o zadruzi. U Zagrebu 1877. На 8-ни.

91. ЗБОРНИК закона и уредаба издатих у књажеству Србији од 23 јануара 1876 год. па до 1. Јуна 1877 године. 29. У Београду, штампа и издање државне штампарије 1877. На 8-ни XVII и 783 стр.

92. ЗБОРНИК закона и уредаба у књажеству Србији од 23 јуна до 24 јула 1877 године. У Београду, штампа и издање државне штампарије 1877. На 8-ни X и 63 стр.

93. ЗБОРНИК закона и уредаба у књажеству Србији, у досадањим зборницима нештампаних, изданих од 2 фебруара 1835 год. до 23 Октобра 1875 године. 30. У Београду, штампа и издање државне штампарије 1877. На 8-ни XXXI и 475 стр.

— ЗБОРНИК ПОЗОРИШНИХ ДЕЛА. Излази у Новоме Саду. На свет издаје управа српског народног позоришта.

— Свеска једанаеста. Види: Трифковић К.

— Свеска дванаеста. Види: Андрејевић Ј.

— ZEMLJIĆ R. Види: Program male gimnazije u Karlovcu.

— ZEC M. Види: Новине «Narodne Novine».

94. ЗИБОЛД МАРИЈА ДР. Одговор на објаву женског друштва штампану у 255 броју «Српских Новина». У Београду 1877. На 12-ни.

Нема нарочитог насловног листа.

95. ZORE LUKA. O kompoziciji Gundulićeva Osmana. Napisao ___ ___ ___ Preštampano iz XXXIX knjige «Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1877. Tisak dioničke tizkare. На 8-ни 42 стр.

— ZORIČIĆ PETAR. Види: Новине «Gospodarski List».

— ZORIČIĆ PETAR. Види: Новине. «Seoski Gospodar".

— ZOCH BR. IVAN. Види: Jzvješće kr. velike realke u Osieku.

96. ZOCH BR. IVAN. Novi organički sustav uzortona (Tonart) i iz toga sljedeća prirodna glasbena temperatura na temelju naravskih brojeva. Od dra filosofije ___ ___ ___ ___. U Osieku 1877. На 8-ни.

Ово je прештампано из „Isvješća kr. velike realke u Osieku".

97. IVEKOVIĆ FR. Život svetaca i svetica božjih. Za mjesec travanj napisao dr. ____ ____. Na svijet izdalo družtvo svetojeronimsko. U Zagrebu 1877. На 8-ни 147 стр.

— IVKANEC TOMISLAV. Види: Новине „Smilje"

98. IZABRANE ANDERSENOVE PRIČE. Isdala Matica Hrvatska» 1876. U Zagrebu 1877. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 221 стр.

99. ИЗВЕШТАЈ о православном богословском училишту у сремским Карловцима за школску годину 1876-7. Са расправом г. Јована Живановића «О отаџбини старога словенског језика». У Новоме Саду, штампарија А. Пајевића 1877. На 8-ни 32 стр.

100. ИЗВЕШТАЈ о радњи српског друштва „црвеног крста" за годину 1876. Поднешен другој редовној главној скупштини држаној 17 маја 1877 год. у Београду. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни 52 стр. и 2 л.

101. ИЗВЕШТАЈ о српској великој гимназији у Новоме Саду за школску годину 1876-7. У Новоме Саду, српска народна задружна штампарија 1877. На 8-ни.

Садржина: 1. Некролог Александру В. Поповићу 2. Где лежи узрок музикалној хармонији, од А. М. Матића.

102. ИЗВЕШТАЈ смедеревске банке. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни.

103. ИЗВЕШТАЈ управе београдске читаонице за 1876 годину. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни 14 стр.

104. ИЗВЕШТАЈ управе српских народних фондова о стању фондова и фундација стојећих под њеним руковањем за годину 1876. У Новом Саду, српска народна задружна штампарија 1877. На 4-ни.

105. IZVJEŠTAJ o c. kr. velikoj gimnaziji u Vinkovcih za godinu 1876-7. U Vinkovcih 1877. Brzotiskom C. Thrumića. На 8-ни.

Садржина: 1 Postavljanje knezova zadarskih za vlade mletačke 1202—1358, od Mihe Brašnića.

2. Župe u hrvatskoj državi za vlade knezova i kraljeva narodne dinastije, od Mihe Brašnića.

106. IZVJESĆE dječačke obće pučke učione u Varazdinu koncem školske godine 1876-77. U Varaždinu 1877. Brzotiskom Josipa Platzera. На 8-ни.

Садржина: Na što imadu roditelji kao prvi odgojitelji tjelesnoga i ćudnorednoga uzgoja svoje djece obzir uzeti. Od I. Plantića.

107. IZVJESĆE kr. velike realke u Osieku za školsku godinu 1876-7. U Osieku 1877. На 8-ни.

Садржина: 1 Novi organički sustav uzortona (Tonart) i iz toga sliedeća naravna glasbena temperatura na temelju naravskih brojeva, od prof. Zocha.

108. IZVJESĆE kr. realne i velike gimnazije u Varazdinu koncem školske godine 1876-7. U Varaždinu 1877. Tiskom J. Platzera. На 8-ни.

Садржина: 1 Da li je fisika za više naobraženje na gimnazijah potrebita i kako da se predaje, od dra Krizana.

2. O realnoj gimnaziji, od Bradaške.

109. IZVJESĆE narodnoga glasbenoga zavoda u Zagrebu concem školske godine 1877. U Zagrebu 1877. Tiskarski i litografski zavod C. Albrehta. На 8-ни 15 стр.

110. IZVJESĆE o djevojačkih učionah u samostanu milosrdnica koncem školske godine 1876-77. U Zagrebu 1877. Tiskom C. Albrechta. На 8-ни 39 стр.

111. IZVJESĆE o kr. velikoj gimnaziji u Zagrebu koncem školske godine 1876-7. U Zagrebu 1877. На 8-ни.

Садржина: 1. Poviest Matice hrvatske do godine 1874, od prof. Mirka Divkovića.

112. IZVJESĆE o kralj. velikoj gimnaziji u Osieku za školsku godinu 1876-77. U Osieku 1877. На 8-ни.

Садржина: 1 O Edlundovoj teoriji munjevnih pojava, od A. Laske.

113. IZVJESĆE o kralj. velikoj gimnaziji u Požegi koncem školske godine 1876-7 U Zagrebu 1877. Tiskara «Narodnih Novinah". На 8-ни 117 страна.

Садржина: 1 O Horacu i njegovih satirah. Napisao prof. M. Vidmar.

114. IZVJESĆE o c. kr. dubrovačkoj gimnaziji koncem školske godine 1876-7. U Dubrovniku 1877. На 8-ни.

Садржина: 1. Folar dubrovački, od Bulića.

— ИЗДАЊА ЧУПИЋЕВЕ ЗАДУЖБИНЕ. Излази у Београду.

— V издање. Види: Ракић Мита.

— VI издање. Види: Милићевић Ђ. М.

— VII издање Види: Araницки С. К.

115. ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ војно-друмске службе. (У Београду, штампано у државној штампарији 1877.) На 8-ни 6 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

116. ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ «упутства за службу војнога санитета српске народне и стајаће војске». У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни 73 стр. и 2 л.

Издање министарства војнога.

— ILIĆ GJURO PL. Види: Новине «Gospodar».

117. JANDA JOSIP. Dra M. V. Lorinsera najvažnije jestive, sumnjive i otrovne gljive, sabrane po nalogu c. kr. doljno-austrijskoga zemaljskoga zdravstvenoga vieća. Hrvatski priredio i razširio ____ ____, profesor kr. gimnazije zagrebačke. Sa 12 tabela slika, vjerno prema naravi izradjenih. U Zagrebu 1877. Nakladom sveučilištne knjižare Albreht i Fiedler. Tiskom C. Albrechta. На 8-ни X и 114 стр.

118. ЈЕВТИЋ Ј. СТЕВАН. Албум хумористичних слика. Саставља га ____ ____. Књига прва. У Новом Саду, штампарија А. Пајевића 1877. На 12-ни 99 стр.

119. ЈЕНКО ДАВОРИН. Славенар. Напреј застава славе! Словенска песма. Сложио ____ ____. Тран-

скрипура за гласовир. У Београду 1877. На 4-ни.

120. ЈЕНКО ДАВОРИН. Српске, хрватске и словенске песме. Сложио ____ ____. У Београду 1877. На 4-ни.

— JORGOVIĆ IVAN. Види: Godišnje izvješće obće pučke dječačke i djevojačke učione u Djakovu.

121. ЈОВАНОВИЋ-БАТУТ МИЛАН. Здравље и напредак наше деце. За народ написао ____ ____ (Ово је дело наградила «Матица Српска» из фонда Јована плем. Наке В. С. Миклушког). У Новом Саду 1877. Издање А. Пајевића. На 16-ни 4 л. 169 стр. и 1 л.

Критика се веома похвално изразила о овоме делу.

— ЈОВАНОВИЋ БРАНКО-МУЦА. Види: Новине «Нова Србија».

— ЈОВАНОВИЋ ЈОВАН-ЗМАЈ. Види: Календар „Панчевац".

— ЈОВАНОВИЋ ЈОВАН-ЗМАЈ. Види: Календар «Полаженик».

— ЈОВАНОВИЋ ЈОВАН-ЗМАЈ. Види: Новине «Илустрована ратна кроника".

— ЈОВАНОВИЋ МИЛЕНКО — ПОЦЕРАЦ. Види: Нове песме.

КАЛЕНДАРИ:

122. BUNJEVAČKO SOKAČKA DANICA iliti subotički kalendar za prostu godinu 1877. U Subotici. На 8-ни.

123. ВЕЛИКИ СРПСКИ НАРОДНИ КАЛЕНДАР за просту годину 1877 која има 365 дана. Уређује А. Сандић. Издаје и продаје књижара Фрање Штиглера у Н. Саду. Српска народна задружна штампарија у Новом Саду. На 4-ни, календарски табак и 48 стр.

124. —— DANICA. Koledar i ljetopis družtva svetojeronimskoga za prostu godinu 1877. Na svijet izdalo družtvo Sv. Jeronima. Zagreb 1876. Tisak Dioničke tiskare. На 8-ни.

125. —— DJAČKI BILJEŽNIK. Koledar za 1877 godinu. U Zagrebu. Nakladom i tiskom Lav. Hartmana. На 8-ни.

126. DRAGOLJUB ILI UPISNIK KALENDAR. Kalendar za javne urede, odvjetnike, kr. javne i obćinske bilježnike, agente, privatne pisarne, trgovce, obrtnike te ine poslovodje sa književnim darom, upisnikom za svaki dan posebnim prostorom za ubilježenje, popisni šematizam sviuh ureda i cielokupnog činovničtva, svećenstva kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, zastupnika sabora, sviuh potrebnih skrižaljaka. Za prostu godinu 1877. Tečaj XIV. Sastavio Gj. Stj. Deželić. U Zagrebu. Nakladom Lav. Hartmana. Tiskom Lav. Hartmana i družbe. На 4-ни.

127. ŽEPNI KOLEDAR za 1877 godinu. U Zagrebu. Nakladom i tiskom Lav. Hartmana. На 12-ни.

128. ZAGREBAČKI ŠOSTAR. Kolendar za prostu godinu 1877. U Zagrebu, troškom knjižare Fra-

nje Župana (Albrecht i Fiedler). Tiskom C. Albrechta. На 16-ин 24 листа.

129. ZIDNI KALENDAR za prostu godinu 1877. U Zagrebu. Nakladom knjizare Lavoslava Hartmana. Tisak Lav. Hartmana i družbe. На fol. 1 л.

130. — ЗИМЗЕЛЕН. Забавни календар за годину 1877. Уредио га уредник «Полазеника». Панчево. Накладом књижаре Браће Јовановић. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 12-ни 64 стр.

131. ILUSTRIRANI HRVATSKI SLAV.-DALMATINSKI KOLEDAR i ljetopi s književnim darom za 1877 godinu. U Sisku. Tiskara Fanto-a. На 8-ни.

132. — JEFTINI HRVATSKI PUČKI KALENDAR za prostu godinu 1877. S dodatkom poučno-zabavnim. Tečaj IX. U Zagrebu. Nakladom knjižare Lav. Hartmana. На 12-ни.

133. КАЛЕНДАР ЗА ПИСАРНИЦЕ за 1877 годину. У Панчеву. Штампарија Браће Јовановића. На fol 1 лист.

134. КАЛЕНДАР СА ШЕМАТИЗМОМ књажевства Србије за просту годину 1877. У Београду, издање и штампа државне штампарије. На 8-ни 187 стр.

135. — KATOLIČKI KOLENDAR sa slikama za prostu 1877 godinu. Od Vjekoslava Bučansky-a. Tečaj

XVIII. U Budim-pešti. Tiskara Vjekoslava Bučanskya. На 8-ни.

136. —— KOLEDAR I LJETOPIS bratovstine hrvatskih ljudi u Istri za 1877. U Kraljevici, tiskom primorske tiskare 1876. На 8-ни 49 стр.

137. МАЧВАНИН КАЛЕНДАР за просту годину 1877. У Београду, штампарија Н. Стефановића и Друга. На 8-ни.

138. —— NARODNI KOLEDAR novi i stari za prostu godinu 1877. Uredio Kažimir Ljubić, tajnik u Zadru. Izdala o svom trošku Matica Dalmatinska. Petnaesta godina. U Zadru. Brzotiskom «Narodnoga lista». На 8-ни.

139. —— НОВА РУЖИЦА. Српски народни календар за годину 1877. Издање књижаре Браће М. Поповића. У Новоме Саду, српска народна задружна штампарија. На 8-ни.

140. —— NOVI ZAGREBAČKI KOLEDAR za puk. S dodatkom poučno-zabavnim za prostu godinu 1877. Ili tako zvani Novi «Zagrebački šoštar». (Jedanaesti tečaj). Nakladom Lav. Hartmana i družbe. На 12-ни.

141. —— ОРАО. Велики илустровани календар за просту годину 1877, која има 365 дана. Уз сарадњу српских књижевника уређује Стеван В. Поповић. Година трећа. У Новоме Саду 1876. Српска народна задружна штампарија. Издање Арсе Пајевића. На 8-ни.

„Орао“ је за ову годину издат у два издања. Свега је штампано 50000 комада.

142. —— ОРЛИЋ. Календар за просту годину. Година I. Издаје Јеремија Обрад Карацић. У Београду. Штампарија Н. Стефановића и Друга. На 12-ни.

143. —— ПАНЧЕВАЦ. Календар за народ са сликама. За просту годину 1877. Година VI. Уређује га уредник «Полаженика». У Панчеву, накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни XVIII и 64 стр.

144. — ПОЛАЖЕНИК. Календар за просту годину 1877, која има 365 дана. Година шеста. У Новоме Саду. Издање и штампа српске народне задружне штампарије 1876. На 12-ни.

»Полаженик« уређује Змај Јован Јовановић.

145. —— POSAVAC. Jeftini hrvatski koledar sa 1877 godinu. U Sisku. Tiskara Fanto-a. На 8-ни.

146. —— PRIMORSKI KALENDAR za godinu 1877. Tiskom i nakladom primorske tiskarne u Kraljevici. На мал. 8-ни.

147. —— РУЖИЦА. Најстарији српски народни календар са најодабранијим српским народним песмама, приповеткама и другим разним поучним стварима. За просту годину 1877, која има 365 дана. Излази 49 година. У Новоме Саду. На 8-ни.

148. —СРБИН. Календар за народ. За просту годину 1877, која има 365 дана. Издаје и уређује Милош Грабовачки. Година осма. У Земуну

Штампарија Милоша Грабовачког 1876. На 8-ни.

149. —— СРПКИЊА. Календар за народ за просту годину 1877, која има 365 дана. Издаје и уређује Милош Грабовачки. Година трећа. У Земуну. Штампарија Милоша Грабовачког 1876. На 8-ни.

150. СРПСКИ СОКО. Велики илустровани календар за 1877 годину. Издаје и уређује Др. Милан Ђорђевић. У Новоме Саду, српска народна задружна штампарија. На 4-ни.

151. СРПСКО-НАРОДНИ ВЕЛ.-БЕЧКЕРЕЧКИ КАЛЕНДАР за просту годину 1877. XX година. У Вел. Бечкереку. Штампарија Пав. Плајца. На 12-ни.

152. —— HRVATSKI UREDOVNIK ili upisnik kalendar za urede, odvjetnike i bilježnike u prostoj godini 1877. Svakoga dana u godini potrebni i obilnim sabržajem providjeni poslovnik, obavjestnik i bilježnik za javne urede, kr. javne bilježnike, agente, privatne pisare, trgovce, obrtnike, te ine poslovodje i t. d. Sastavio Gjuro Stj. Deželić, Tečaj II. U Zagrebu. Nakladom Lav. Hartmana. Tiskom Lav. Hartmana u družbe. На 4-ни 206 стр.

153. ——ЦАРИК. Мали ратни календар са сликама за 1877 годину. У Новоме Саду, издање штампарије А. Пајевића. На 12-ни.

154. ——ŠKOLSKI KOLEDAR za prostu godinu 1877. Sa šematizmom svih školskih oblasti učitelja

škola i t. d. u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji. Uredio i izdao hrvatski pedagog.-književni zbor. U Zagrebu. Nakladom knjižare Lav. Hartmana. Tisak Lav. Hartmana i družbe. На 8-ни 262 стр.

— KALIFON ANTONIJE. Види: Život Petra Velikoga.

155. КАПИТУЛАЦИЈЕ ФРАНЦУСКЕ. У Београду. штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 27 стр. и 2 л.

Нема нарочитог насловног листа.

156. КАРАЏИЋ СТ. ВУК. Рјечник немачко-српски Од ____ ____ __. Беч 1877. На 8-ни 252 стр. на два ступња.

157. KERN HINKO Dr. Jodna kupelj Lipik i njezine toplice. Napisao ____ ____ ____, kupalištni liečnik u Lipiku. U Zagrebu. Tiskara «Agramer Presse» 1877. На 8-ни 28 стр. и 1 л.

— KESTERČANEK XAV. FRAN. Види: Новине «Šumarski list».

158. KIŠPATIĆ M. Životinje našozemske i neke tudjozemske. Napisao ____ __. Knjiga I (Sa slikami). U Zagrebu 1877. На 8-ни.
— Knjiga II (Sa slikami). U Zagrebu 1877. На 8-ни.

159. KIŠPATIĆ MIJO. Zemljoznantsvo obzirom na šumarstvo i gospodarstvo. Napisao ____ ____. Zagreb 1877. Naklada sveučilištne knjižare

Franje Župana (Albrecht i Fiedler). На 8-ни 337 стр.

160. KISPATIĆ MIJO. Prirodopis rudstva. Sa 609 bojadisanih slika na 24 table. Zorna obuka mladeži za školu i dom. Prirodopisno-tehnički opis najvažnijih ruda od Dr. I. G. v. Kurze. Preveo i nadopunio ____ ____. Naklada sveučilištne knjižare Franje Župana (Albrecht i Fiedler) На 8-ни.

161. KLAIĆ VJ. Veliki atlas za srednje škole i za samouke. Sastavio ga ____ ____, gimn. učitelj u Zagrebu. U Zagrebu. Nakladom i troškom sveučilištne knjižare 1877. Tiskom C. Albrechta. На 4-ни.

162. KLAIĆ VJEKOSLAV. Poviest staroga vieka za niže razrede srednjih učilišta. Napisao dr. Emanuel Hannak. Preveo i dopunio ____ ____. Nakladom kr. Zemaljske vlade. U Zagrebu 1877. Tiskara „Narodnih Novinah". На 8-ни 204 стр. са 42 слике.

163. KLAIĆ VJEKOSLAV. Prirodni zemljopis Hrvatske. Sastavio ____ ____, profesor kr. gimnazije u Zagrebu. Izdala „Matica hrvatska". U Zagrebu 1877. На 8-ни 406 стр. са 8 слика у тону, 34 слике у тексту и једном географском картом.

164. KLAIĆ FRANJO. Čitanka za gradske opetovnice. Sastavio ____ ____. U Zagrebu 1877. Nakladom knjižare Lav. Hartmana. На мал. 8-ни 208 стр.

165. KLAIĆ FRANJO. Školski vrt. Prinos za riešenje o javnom odgoju. Po četvrtom njemačkom izdanju prof. dra Erazma Schwaba preveo ___ ___. Sa četiri nacrta. U Zagrebu. Tiskom C. Albrechta 1877. На 8-ни 70 стр.

— КОВЕН J. Види: Поповић Ђорђе.

166. KOSOVO. Srpske narodne pjesme o boju na Kosovu. Pokušaj da se sastave u cjelinu kao spjev. III izdanje. U Zagrebu 1877. Nakladom knjižare Lavoslava Hartmana. На 8-ни.

— KRASZEWSKI I. J. Види: Broz Ivan.

167. КРАСИЋ В. Војвода босанских Срба поп-Ђоко Каран Карановић. Од ___ ___. (Са сликом попа Карана). Прештампано из «Заставе» 1877 год.) Нови Сад 1877. Српска народна задружна штампарија. На 8-ни.

168. KRŽAN ANTUN. O postanku čovjeka po posliedicah mudroslovnih i naravoslovnih znanosti. Knjiga II. Napisao dr. ___ ___. U Zagrebu 1877. На 8-ни 264 стр.

— KRIŽAN Dr. Види: Izvješće kr. realke i velike gimnazije u Varaždinu.

169. KUZMANIĆ A. Šesdeset učenjah iz primaljstva. Napisao ___ ___. Sa 37 slika. U Zagrebu 1877. На 8-ни.

170. KUKULJEVIĆ IVAN-SAKCINSKI. Hrvati za naslijednoga rata. Od ___ ___. Prestampano iz XXXVIII knjige «Rada jugoslavenske

akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1877. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 108 стр.

171. KURELAC F. Imena vlastita i splošna domaćih životinja u Hrvatov a ponekle i Srbalj. S primedbami. Muka ____ ____. U Zagrebu 1877. На 8-ни.

— KURZE G. J. Види: Kišpatić Mijo.

— КУТНЕР. Види: Поповић Јов.

172. KUHAČ Š. FR. Prilog za povjest glasbe južnoslavjenske. Kulturno-historijska studija ____ ____ ____. Preštampano iz XXXVII i XXXIX knjige «Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1877. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 128 стр.

173. KUČENJAK MILAN. Nova mjera i nova vaga. Za puk napisao ____ ____. Vlastničtvo knjižare Karla Albrechta ml. u Varáždinu sedmo izdanje. U Zagrebu. Brzotiskom Ljudevita Gaja 1877. На 8-ни.

174. KUČENJAK MILAN. Pčelarstvo. Napisao ____ (Sa slikami). Na sviet izdalo družtvo svetojeronimsko. U Zágrebu 1877. На 8-ни 116 стр.

— ЛАБУЛЕЈ ЕДВАРД. Види: Поповић Ђорђе.

175. ЛАЗАРЕВИЋ РАД. Таблице метарских мера за брзо и лако претварање старих мера у нове и обратно и за изналажење цена новим мерама и обратно. Израдио ____ ____, књиговођа штедионице. У Београду, штампарија Н. Стефановића и Друга 1877. На 8-ни.

— ЛАЗИЋ СТЕВАН. Види: Програм српске православне велике гимназије карловачке.

176. LAY SREĆKO. Ornamenti jugoslavenske domaće i umjetne obrtnosti. Sabrao i izdao ____ ____. Svezak IV. Lithografski zavod Stockingera u Beču 1877. На 4-ни 10 бојадисаних листова.

Приказано је 40 предмета, и то окрајци чарапа из Босне, ћилими простирачи, плетиво разно из Срема и Славоније.

— ЛАНДСБЕРГЕР. Види: Ђорђевић Владан Др.

— LASKE A. Види: Izvješće o kralj. velikoj gimnaziji u Osieku.

— ЛИНДНЕР. Види: Ђорђевић Владан.

— LOBMAYER DR. Види: Новине „Glasnik družtva slavonskih liečnika".

— LOBMAYER A. Dr. Види: Učevna knjiga.

— LORINSER V. M. Dr. Види: Janda Josip.

— LORKOVIĆ BLAŽ Dr. Види: Новине „Mjesečnik pravničkoga družtva u Zagrebu".

177. LJETOPIS jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Prva svezka (1867—1877). U Zagrebu 1877. Tiskom dioničke tiskare. Dobiva se u knjižari Lav. Hartmana. На 8-ни 145 стр. и 1 л.

— LJUBIĆ KAŽIMIR. Види: Календар „Narodni koledar".

178. LJUBIĆ SIMEON. Comissiones et relationes venetae. Collegit et digessit ____ ____, eiusdem academiae socius ordinarius. Tomus II. Annorum 1525—1553. Zagrabiae 1877. Sumptibus academiae scientiarum et artium. На 8-ни VI и 302 стр.

Чини осму књигу »Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium" што издаје југославенска академија знаности и умјетности у Загребу.

— ЉУБИША СТЕВАН. Види: Говор.

179. ЉУБИША МИТРОВ СТЈЕПАН. Причања Вука Дојчевића. Скупио и сложио ____ ____ ____. Издаје уредништво «Српске Зоре». У Бечу. Штампарија Ј. С. Ковачева 1877. На 8-ни.

Изашло је у три свеске.

180. MAGDIĆ MILE. Topografija i poviest grada Senja. Napisao ____ ____. Sa slikom grada Senja. U Senju. Tiskom i nakladom H. Lustera 1877. На мал. 8-ни 3 л. и 160 стр.

— MAKANEC MILAN Dr. Види: Новине «Primorac».

181. MAKANEC MILAN Dr. Moja izpoviest narodu. Napisao ____ ____ ____. U Kraljevici 1877. Tisak primorske tiskare. На 8-ни 106 стр.

Ово је из »Primorca« прештампан низ политичких чланака, наперених противу владајуће странке.

182. МАКСИМОВИЋ СТ. Збирка судских решења о праву. Сабрао и пропратио ____ ____, адвокат Књига друга. Београд, штампарија Н. Стефановића и Друга 1877. На 8-ни 64 стр.

Прва књига изашла је 1876 године.

183. МАЛА БИБЛИОТЕКА. I. Пчеле од Д. И. Писарева и Разговор с једним либералом од Д. И. Писарева. Нови Сад. Издавалац Л. Нанчић 1877. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду. На 16-ни 62 стр. и 1 л.

— II Четири приче. 1. Шчедрина. Један геја наранио два начелника (прев. с рус.) 2. У сну (превод с францускога) 3. Радничка старост (прев. с фр.) 4. Шчедрина Нестало савести (пр. с р.) Нови Сад 1877. На 16-ни 65 стр.

— III. Види: Тодоровић П.

— MANTEGAZZA PAVLE Dr. Види: Dan na Madeiri.

— MANDIĆ M. Види: Новине „NAŠA SLOGA".

184. МАПА ЕВРОПЕ. Нацртао Ф. Хандтке. Српски приредила и издала књижара Браће Јовановића у Панчеву. 9 листова.

185. МАПА заузетог земљишта у правој Србији суповачко-усташко-добровољачким хором под командом команданта М. С. Милојевића, 1876 год. 1 л.

186. МАПА заузетог земљишта у правој Србији Рашко-ибарским усташким хором под командом команданта М. С. Милојевића 1876 год. 1 л.

187. MARETIĆ T. Dvie uzorne tragedije francuske. Prevodio ——— ———. I. «Britanik", tragedija u 5 čina od J. Racina. II. «Tankred", tragedija u 5 čina od Voltaira. U Zagrebu 1877.

Slovi i tročkom dioničke tiskare. На 8-ни 165 стр.

188. MARETIĆ TOMO. Nahod Franjo. Prepoviest Georgi Sanda. Preveo s franceskoga ____ ____. Sa životopisom piščevim. Izdala „Matica hrvatska". U Zagrebu 1877. На 8-ни 204 стр.

Ово је други и трећи свешчић белетристичке књижнице што је издаје Матица хрватска.

189. MAŘIK ZABOJ VJENCELAV. Zemljopis trojedne kraljevine. Od ____ ____. S kartom. IV izdanje. U Zagrebu 1877. Nakladom knjižare Lavoslava Hartmana. На 8-ни.

190. MAŘIK ZABOJ VJENCESLAV. Slike iz poviesti hrvatske za mladež i naš puk. Sastavio ____ ____. U Zagrebu. Tiskara Lj. Gaja 1877. На 8-ни.

191. MARKOVIĆ FRANJO. Zvonimir kralj hrvatski i dalmatinski. Poviestna drama u pet činova. Povodom osamsto-godišnjice krunitbe hrv. kralja Zvonimira na dan 9 listopada 1876. Pisao ____ ____. Zagreb 1877. Nakladom sveučilištne knjižare Albrechta i Fiedlera. На 8-ни 200 стр.

— MARŠO MARŠAVSKI IVAN. Види: Život Petra Velikoga.

192. МАТИЋ М. АНДРИЈА. О музикалној хармонији. По Х. Хелмхолцу. Израдио ____ ____ ____, гимназијски професор. Одштампано из «Извештаја о српској великој гимназији у Новоме Саду за школску годину 1876·7». У

Новоме саду, српска народна задружна штампарија 1877. На 8-ни 11 стр.

193. MATKOVIĆ PETAR Zemljopis za niže razrede. Sastavio ____ ____. II izdanje. Zagreb 1877. На 8-ни.

— МЕРИМЕ ПРОСПЕ. Види: Глишић Ђ. Мил.

194. MESIĆ MATIJA. Dimitar Zvonimir, kralj hrvatski. Napisao prof. ____ ____. Preštampano iz XXXIX knjige „Rada jugoslavenske akedemije znanosti i umjetnosti". U Zagrebu 1877. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 28 стр.

— МИЈАТОВИЋ АКСЕНТИЈЕ Види: Новине „Исток"

195. МИЛАШ Н. Богословска конференција у Бону 12—16 августа 1875. Од ____ ____. Задар, печатња Ивана Водицке 1877. На 8-ни.

196. МИЛЕТИЋ СВЕТОЗАР. Практичан поступак при настави у рачуну. За први разред народне школе. Израдио ____ ____, зем. учитељ. Панчево 1877. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчаву. На 8-ни 76 стр.

197. МИЛИЋЕВИЋ Ђ М. Животи и дела великих људи из свих народа. Књига прва. Сабрао и урадио ____ ____ ____. Београд, државна штампарија 1877. На 8-ни XIV стр. 1 л. и 272 стр.

Чини VI издање Чупићеве задужбине.

198. МИЛИЋЕВИЋ Ђ. М. Живот Срба сељака. Сабрао ____ ____ ____. Књига III. Игре. Београд, у државној штампарији 1877. На 8-ни 40 стр.

199. МИЛИЋЕВИЋ Ђ. М. Славе у Срба. Написао _ ____. (Отштампано из „Годишњице"). У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни 84 стр. и 3 л.

200. МИЛОЈЕВИЋ С. М. Путопис дела праве-старе-Србије. Од ____ ____ ____. Свеска III. (Дело је помогло Срп. Уч. Друштво, а издала главна срп. књижара Јована Д. Лазаревића). У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни 246 стр.

201. МИЛУТИНОВИЋ С. ДРАГУТИН. Индустрија и њени чиниоци у Србији. Написао ____ ____ , архитекта и инжињер. Три јавна предавања у београдској касини 1876. Нови Сад. Издање и штампа А. Пајевића 1877. На 8-ни 65 стр.

202. МИЛУТИНОВИЋ С. ЈОВАН. Спев српско-црногорског рата против Турака 1876 и десетодневни бојеви Црногораца по долинама Зете 1877. Од ____ __ ____. Београд 1877 Штампарија Н. Стефановића и Друга. На 16-ни 85 стр.

— MIŠKATOVIĆ JOSIP. Види: Новине „O b z o r".

— MODEC LJUDEVIT. Види: Новине „N a p r e d a k"

— MODEC LJUDEVIT. Види: F i l i p o v i ć I v a n.

— MONUMENTA SPECTANTIA HISTORIAM SLAVORUM MERIDIONALIUM. Edidit Academia scientiarium et artium slavorum meridionalium

— Volumen septimum. Види: R a č k i F r. d r.

— Volumen octavum. Види: Ljubić Simeon.

— MORAVSKI PFLEGER GUSTAV. Види: Gostiša Ivan.

— MUSAFIJA ADOLF Dr. Види: Svrljuga Krst. I.

203. НАЈНОВИЈИ ЕГИПАТСКО-ПЕРСИЈСКИ САНОВНИК са рождаником, вечитим календаром и разним забавним стварима. Издао С. Кириловић. Панчево 1877. Штампатија Браће Јовановића. На 8 ни 118 стр.

204. НАЈНОВИЈИ САНОВНИК од године 1231 са тумачењем снова. Издао К. Т. Добити се може у књижари Браће М. Поповића у Новоме Саду. Српска народна задружна штампарија у Новом Саду. На 8-ни 48 стр.

205. NAJNOVIJI SANOVNIK od godine 1231 sa tumačenjem snova. Izdao K. T. Dobiti se može u knjižari Braće M. Popovića u Novome Sadu' На 8-ни 47 стр.

206. NAPUTAK za uredovanje mjestnih sudova. Izdan naredbom kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade odjela za nutrnje poslove i pravosudja od 23 ožujka 1877 br. 1660. Službeno izdanje. U Zagrebu. Tiskara «Narodnih Novinah» 1877. На 8-ни 50 стр.

207. NAPUTAK kako da se provedu ustanove zakonskoga članka VII g. 1875 za uredjenje zemljarine, što se odnose na ustanovljivanje razredah plodovitosti. Izdan pod br. 11609 god. 1877.

U Zagrebu. Tisak «Dioničke tiskare» 1877 На 4-ни 75 стр.

— NARODNA BIBLIOTEKA. Izlazi u Dubrovniku. Izdaje knjižarnica Dragutina Pretnera.

— Knjiga XI. Види: Petranović Bogoljub

208. НАСТАВА за командантe војске. У Београду, штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 7 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

209. НАТОШЕВИЋ ЂОРЂЕ Буквар црквено-словенски. За српске основне школе написао Др. ___ . Буквар овај примљен је и препоручен од в. срп. црк. школског савета бр. зап. 163. год. 1876 за учевну књигу у нашим основним школама. Нови Сад 1877. На 8-ни 96 стр.

210. НЕКОЛИКО НАРОДНИХ ПЕСАМА за учење на изуст. Најновије попуњено и сасвим поправљено издање. Нови Сад 1877. Српска народна задружна штампарија. На мал. 8-ни.

Чист приход од ове књижице намењен је фонду учитељских сирота.

— НЕСТОР АРХИМАНДРИТ. Види: Новине «Сион».

211. НЕШИЋ ДИМИТРИЈЕ. Метарске мере. Написао ___, професор велике школе. Друго. поправљено издање. У Београду, издање и штампа државне штампарије 1877. На мал. 8-ни XIV и 216 стр.

— НЕШКОВИЋ МИТА Види: Новине „Новакола“

212\. НИКШИЋ М. Н. Грозна успомена. Од ___ ___. домишљана. Београд, штампарија Н. Стефановића и Друга 1877. На 12-ни 176 стр.

213\. НОВАЯ КАТАВАСІА. Собраніє церковнаго пѣнія изъ ѡктоиха минєй и иныхъ богослужбеныхъ книгъ наипаче во дни нєдѣлныа и празднич-ныа оупотреблаємагѡ на пользꙋ православ-нихъ хрїстїанъ сложенноє. Панчево 1877. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штам-парија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 216 стр.

214\. НОВАКОВИЋ СТОЈАН. Акценти штампаних слова српско-словенских књига црногорских и мле-тачких. Истраживања ___ ___ На по се штампано из „Гласника српског ученог дру-штва" књига XLVI. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни 152 стр.

215\. НОВАКОВИЋ СТОЈАН Земљиште радње Нема-њине. Историјско-географијска студија ___ ___. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни 83 стр.

На по се штампано из „Годишњице Николе Чу-пића књ. I".

216\. НОВАКОВИЋ СТОЈАН. Примери књижевности и језика старога и српско-славенскога. Саста-вио ___ ___. У Београду, издање и штампа државне штампарије 1877. На 8-ни XXVII 593 стр. и 1 л.

217\. НОВАКОВИЋ СТОЈАН. Српске народне загонетке. По белешкама унутра именованих. Уредио и издао ___ ___. Панчево, штампарија

Браће Јовановића 1877. На 8-ни XXIII и 283 стр.

Чини IV издање Чупићеве задужбине.

218. NOVA SLOVNICA talianska ili početnica slovnice talianske zauzeta s iskustvom naukoslovnim. Uredjena štiti, pisati, i govoriti jezikom talianskim u malo vremena. Drugo izdanje izpravljeno i uzmnožano. U Mostaru. Tiskom Franjevačkim 1877. На мал. 8-ни 118 стр.

219. НОВЕ ПЕСМЕ МИЛЕНКА ЈОВАНОВИЋА ПОЦЕРЦА, бив учитеља, поднаредника и писара Књагињине војске. (Штампане о трошку Хаџи Ашик Михаила Илића). У Београду, штампарија Н. Стефановића и Друга 1877. На 12-ни.

НОВИНЕ:

220. — — BIBLIOGRAFIJSKI LIST. Izlazi u Zagrebu jedan put na tri mjeseca. Izdaje sveučilištna knjižara Franje Župana (Albrecht i Fiedler).

221. —— БОСНА. Година XII. Политичне службене новине. Излазе у Сарајеву. Штампа вилајетске штампарије у Сарајеву. На таб. in fol.

Штампају се на једној страни српским а на другој турским словима.

222. —— BRŠLJAN. List za mladež. Izlazi u Zagrebu. Godina IV. На 8-ни.

223. — BUNJEVAČKA VILA. Izlazi u Subotici.

224. —— BUNJEVAČKA I ŠOKAČKA VILA. Poučni,

gospodarski i politični list. Codina VII. Urednik Ivan Antunović. Izlazi u Kalači.

225 —— VIENAC ZABAVI I POUCI. Godina IX Izlazi u Zagrebu svake subote na dva arka. Odgovorni urednik August Šenoa. Vlastničtvo, naklada i tisak „dioničke tiskare" u Zagrebu. На 4-ни.

226. —— ГЛАС ЦРНОГОРЦА. Недјељни лист за политику и књижевност. Година VII. Излази на Цетињу сваке суботе. Уредник и издавалац Симо Поповић. У државној штампарији на Цетињу. На таб. in fol.

227. —— GLASNIK BISKUPIJE BOSANSKE I SRIEMSKE. Crkveno bogoslovni časopis. Izlazi u Djakovu. Tisak biskupijske tiskare u Djakovu. На 4-ни.

228. —— GLASNIK DRUŽTVA SLAVONSKIH LIEČNIKA. Uredjuje dr. Lobmayer. Izlazi u Osieku.

229. —— GLASNIK SV. JOSIPA. Zabavno-poučni mjesečni list za puk katolički. Tečaj V.

230. —— GOSPODAR. Organ slavonskoga gospodarskoga družtva. Godina I. Izlazi u Osjeku mjesečno jedan put na celom arku (8 strana). Isdaje „Hrvatsko gospodarsko družtvo" u Osjeku. Uredjuje u ime upravljajućega odbora gospodarskoga družtva Gjuro pl. Ilić. На 4-ни 8 листи.

231. —— GOSPODARSKI LIST. Bolletino agrario della Dalmazia. Izlazi u Zadru tri puta u mjese-

ci na čitavom tabaku na hrvatskom i talijanskom jeziku. Uredjuje ga i izdaje pop J. Danilo. Štampa Vitaliani i Janković u Zadru.

232. —— GOSPODARSKI LIST. Organ hrvatsko-slavonskog gospodarskog družtva. Tečaj XXV. Izlazi u Zagrebu svakoga 5 i 20. Izdaje Hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo u Zagrebu. Uredjuje u ime upravljajućega odbora gospodarskog družtva Petar Zoričić. Tiska Dragutin Albrecht u Zagrebu. На 4-ни 8 листи.

233. ДЕЧИЈИ ПРИЈАТЕЉ. Поучно-забавни лист за децу. Издање „Нове школе". Излази месечно један пут у Земуну.

234. — ЗАСТАВА. Година XII. Излази редовно средом, петком и недељом а по потреби и уторником. Властник др. Светозар Милетић. Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић. Издавалац „задруга за српску народ. штампарију". Српска народна задружна штампарија у Н. Саду. Na таб. in fol.

235. —— ИЛУСТРОВАНА РАТНА КРОНИКА. Уз сарадњу више књижевника бележи је З.-Јован Јовановић. 1389—1877. Издање штампарије А. Пајевића у Н. Саду. На 4-ни.

236. —— ИСТОК. Лист за материјалне интересе и политику. Година VII. Излази у Београду три пут на недељу. Одговорни уредник и издавалац Аксентије Мијатовић. У државној штампарији у Београду. На таб. in fol.

237. —— JABOP. Лист за забаву, поуку и књижевност. Год. IV. Власник Змај-Јован Јовановић. Уредник Др. Илија Огњановић. Излази у Новоме Саду сваке недеље на читавом табаку. Издаје Лука Јоцић. Српка народна задружна штампарија у Новоме Саду. На 8-ни 8 листи.

238. —— JUGOSLAVENSKI STENOGRAF. List za brzopis. Uredjuje ga Antun Bezenšek. U Zagrebu tiskom Drag. Albrechta.

239. —— KATOLIČKI LIST. Crkveno-bogoslovni časopis. Izlazi u Zagrebu svakoga četvrtka na cielu arku. Tečaj XXVIII. Tiskom C. Albrechta u Zagrebu. На 4-ни.

240. KATOLIČKI PROPOVJEDNIK. Izlazi u Osieku. Uredjuje ga prof. Hinko Hladaček.

241. —— KOCOBO. Вилајетски лист. Излази у Приштини један пут у седмици. Година прва. Косовско-вилајетска штампарија. На таб. in fol.

Српски и турски текст.

242. —— LIEČNIČKI VJESTNIK.

243. —— ЛИСТ ЗА НАРОД. Излази у Н. Саду.

244. MJESEČNIK PRAVNIČKOGA DRUŽTVA U ZAGREBU. Godina III. Uredjuje u ime odbora pravničkoga društva dr. Jaromir Hanel i dr. Blaž Lorković. Vlasnik i nakladnik pravničko družtvo u Zagrebu. Tisak dioničke tiskare u Zagrebu. На 8-ни.

245. NAPREDAK. Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži. Tečaj XVIII. Glasilo «Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora. Izlazi u Zagrebu 1, 10 i 20 u mjesecu. Izdaje ga „Hrvatsko pedagog-književni sbor». Uredjuje Ljudevit Modec. Tiska Drag. Albrecht u Zagrebu. На 8-ни 8 листи.

246. —— NARODNE NOVINE. Godina XLIII. Izlaze svaki dan osim nedelje i praznika. Odgovorni urednik M. Zec. Tiskara «Narodnih Novinah». На таб. in fol.

Службени лист Hrvatsko-slav.-dalm. zemaljske vlade u Zagrebu.

247. —— NARODNI LIST. (Il Nazionale). Izlazi u Zadru utorkom i subotom. Godina XVI. Izdavatelj i odgovorni urednik Juraj Biankini. Brzotiskom «Narodnoga Lista.» На таб. in fol.

248. —— NARODNJAK. List za narodnu privredu, pouku i zabavu. Godina II. Izlazi u Vinkovci svake sedmice na čitavom tabaku. Vlasnik, odgovorni urednik i izdavalac K. Trumić. Narodna štamparija K. Trumića u Vinkovci.

249. —— NAŠA SLOGA. Poučni, gospodarski i politični list. Izlazi u Trstu svakog četvrtka u jednom cielom arku. Godina VIII. Izdavatelj odgovorni urednik M. Mandić. Tiskom V. Dolenca. На таб. in fol.

250. —— НОВА СРБИЈА. Лист за политику, просвету и привреду. Година I. Излази у Београду сваки дан. Одговорни уредник Бранко Јо-

вановић Муша. Штампарија Бранка Јовановића Муше у Београду. На таб. in fol.

Уредник овоме листу био је Јован Павловић, пређе уредник „Панчевца“ и „Граничара“. Изашло свега 38 бројева.

251. —— НОВА ШКОЛА. Учитељски лист. Уредник Мита Нешковић. Излази у Земуну.

252. —— OBZOR. Izlazi u Zagrebu svaki dan osim nedjele i blagdana na čitavom arku. Godina VII. Odgovorni urednik Josip Miškatović. Vlastništvo, naklada i tisak dioničke tiskare u Zagrebu. Na таб. in fol.

253. —— OBJAVITELJ DALMATINSKI. Izlazi u Zadru.

254. —— ПОЗОРИШТЕ. Година VI. Уређује А. Хаџић. Излази у Новом Саду четири пута на недељу на по табака. Издаје управа српског народног позоришта. Српска народна задружна штампарија у Новом Саду. На 4-ни.

Лист тај не излази преко целе године, него за онолико, колико се дружина срп. нар. позоришта у Новом Саду бави.

255. —— PRAVO. Pravničko-upravni list. Vlastnik, izdavalac i odgovorni urednik Antun Šimonić. Godina IV. Izlazi u Zadru jedan put u mjesecu na dva arka. Tiskom Ivana Woditzke u Zadru. На 8-ни.

256. —— PRIMORAC. Izlazi u Kraljevici. Tiskom primorske tiskare. На таб. in fol.

Колико ми је познато уређивао је овај лист Др. Милан Маканец.

257. —— PUČKE NOVINE. Časopis za gospodarstvo, obrt i narod. Izlazi svake subote. Urednik Ljudevit Tomšić. Vlastničtvo i naklada knjižare Mučnjak i Senftleben u Zagrebu.

258. —— PUČKI PRIJATELJ. Izlazi u Varaždinu. Odgovorni urednik Francelj. Tiskom I. Platzera ml.

259. РАДОВАН. Поучан и забаван лист за српску децу. Издаје и уређује Ст. В. Поповић. Излази у Новоме Саду у месечним свескама. Српска народна задружна штампарија у Н. Саду. На 8-ни.

260. —— SV. CECILIJA. List za pučku crkvenu glasbu i pjevanje. Uredjuje i izdaje M. Cugšvert. Glasbeni dio priredjuje Ivan pl. Zajc. Izlazi u Zagrebu. God. I. Tiska C. Albrecht u Zagrebu. На 8-ни.

261. SEOSKI GOSPODAR. List za pouku hrvatskom seljaku i gospodarstvu. Izlazi u Zagrebu peti dan svakoga mjeseca. Tečaj III. Izdaje Hrvatsko-slavonsko-gospodarsko družtvo. Uredjuje u ime upravljajućeg odbora gospodarskog družtva Petar Zoričić. Tiska D. Albrecht. На мал. 8-ни 4 листа.

262. СИОН. Лист за свештенике, родитеље и васпитатеље. Година четврта. Излази у Београду један пут недељно на табаку. Издаје и уређује Архимандрит Нестор. У Београду, у државној штампарији. На 8-ни

263. — SISAČKI VIESTNIK. Trgovački organ. Izlazi u Sisku.

Хрватски и немачки текст.

264. —— SLAVONSKI LIEČNIK.

265. — SMILJE. Zabavno-poučni list sa slikama za mladež. Izdaje hrv. pedagog.-književni sbor. Tečaj XV. Izlazi u Zagrebu 1. svakoga mjeseca na cielu arku. Uredjuje Tomislav Ivkanec. Tiska Drag. Albrecht. На 8-ни.

266. —— СРБАДИЈА. Илустрован лист за забаву и поуку. Година III. Власник и издавалац Стеван Ћурчић. Штампарија јерменскога манастира у Бечу. На таб.

Изашао је само један број.

267. —— СРБСКИ НАРОД. Лист за политику и народну просвету. Година IX. Власник, издавалац и одговорни уредник др. Јован Грујић. Излази у Новоме Саду средом и суботом. Штампарија Игњата Фукса у Н. Саду. На таб. in fol.

268. —— СРПСКА ЗОРА. Забавно-поучни лист са илустрацијама. Година II. Власник и издавалац Коста Мандровић. Одговорни уредник Мита Георгијевић. Излази у Бечу свакога месеца у свескама. Штампарија јерменскога манастира Сајдла и Мајера у Бечу. На 4-ни.

Ове новине уређивао је Тодор С. Виловски.

269. — — СРПСКЕ НОВИНЕ. Излазе у Београду сваки дан осим понедеоника и дана иза празника. Год. XLV. Издање и штампа државне штампарије у Београду. На табаку in fol.

Службени лист кнежевине Србије. До 5 марта уређивао је Јован Бајанцки. Од тог доба уређивао је М. Ђ. Глишић.

270. СТАРО ОСЛОБОЂЕЊЕ. Лист за науку и политику. Година II. Излази у Крагујевцу недељом, средом и петком. Власник, издавалац и одговорни уредник Илија Тодоровић. Штампарија Пере Тодоровића. На таб. in fol.

271. —— ТЕЖАК. Илустровани лист за пољску привреду. Година IX. Издаје «друштво за пољску привреду». Уређује привремено Милован Спасић. Излази у Београду сваког 15 и 30 дана у месецу. У државној штампарији у Београду. На табаку у 4-ни.

272. —— HRVATSKA PČELA. (List za pčelarstvo). Izlazi uz «Pučki prijatelj» u Varaždinu pod uredničtvom Fr. Stepaneka. Tiskom Platzera ml.

273. — HRVATSKI SVETOZOR. Nedjeljni list za suvremene dogadjaje, obću naobrazbu i zabavu. Uredjuje Milan Grlović. Izlazi u Zagrebu. Godina I. На 4-ни.

Почео излазити 1 јула.

274. HRVATSKI UČITELJ. Pedagoški list. Izlazi u Zagrebu dva puta mjesečno. Tečaj II.

275. —— HUMORISTIČKI LIST sa slikami. Izlazi svakih petnaest dana u Zagrěbu. Uredjuje V. Raić. Godina I. Tiskom dioničke tiskare.

На хрватском и словеначком језику.

Почео је излазити 1 јула.

276. —— ШКОЛСКИ ЛИСТ. Год. IX. Излази у Сомбору сваког 15 и последњег у месецу. Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић. Штампарија Ф. Битермана у Сомбору. На таб. На 8-ни 8 листи.

277. —— ŠKOLSKI PRIJATELJ.

278. ŠUMARSKI LIST. Organ hrvatsko-slavonskog šumarskog družtva. Uredjuje Fran Xav. Kesterčanek, kralj. nadšumar županije Zagrebačke, član upravljajućega odbora hrv.-slav. šumarskog družtva i t. d. Naklada hrv.-slav. šumarskoga družtva. Tečaj I. Izlazi jedanput mjesečno. Tisak C. Albrechta u Zagrebu. Na 8-ни.

279. НОВИЋ ЈОКСИМ — ОТОЧАНИН. Причање Новака Чутурлија. Истинити догађај. Посмрче ——— ———. У Новоме Саду 1877. Издање књижаре Августа Хергера. Српска народна задружна штампарија. На 8-ни.

— ЊЕМЦОВА БОЖЕНА. Види: Сандић А.

— ОГЊАНОВИЋ ИЛИЈА Др. Види: Новине „Јавор“.

280. ОДАБРАНЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ за учење на изуст у српским основним школама. У Новоме

Саду 1877. Издање штампарије А. Пајевића. На мал. 8-ни 95 стр.

281. ОЛЕНДОРФА Х. Г. Нова Метода за учење француског језика у школи и ван школе. Друга књига. У Београду, издање и штампа државне штампарије 1877. На вел. 8-ни XV и 611 стр.

Прва књига штампана је 1875 године.

282. OREŠKOVIĆ IVAN. Donina. Roman. Talijanski napisao Salvator Farina. Prievod ——— ———. U Zagrebu 1877. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 290 стр.

— OREŠKOVIĆ P. Види: Godišnje izvješće c. kr. gradjanske učione u Otočcu.

283. PAVIĆ ARMIN. Narodne pjesme o boju na Kosovu g. 1389. Sastavio u cjelinu ——— ———. Troškom jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Zagreb, tiskom dioničke tiskare 1877. На 8-ни 110 стр.

284. ПАВЛОВИЋ ИВАН. Домаћи извори за српску историју. Уредио ——— ———. Део први. Житиіа краль срьбьскыихъ. У Београду, штампано у државној штампарији 1877. На 8-ни XXVIII стр. 2 л. и 292 стр.

Чини књигу VII одељења II Гласника српског ученог друштва.

285. ПАВЛОВИЋ ЈАКОВ. Хришћански катихизис православне источне цркве, за српску младеж средњих школа. Преведено с руског 61-ог.

издања. У Београду, издање и штампа државне штампарије 1877. На 8-ни 160 стр.

— ПАВЛОВИЋ ЈОВАН Види: Новине „Н о в а Србија".

286. PAVLINOVIĆ MIHOVIO. Hrvatski razgovori. Pisà ___ ___. IV iznovice pregledano i popunjeno izdanje. Zadar 1877. Brzotiskom „Narodnoga Lista". На 8-ни 285 стр.

287. ПАНЧИЋ ЈОСИФ Др. Јестаственица у основној школи. Написао ___ ___ ___. Прештампано из „Школе" г. IX. бр. 8, 9, 10. 11 и 12. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни 24 стр.

288. ПАПАКОСТОПУЛОС Др. Омирова ватрахомиомахија или бој жаба и мишева. С јелинског превео ___ ___. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни 15 стр.

289. ПЕВАНИЈА. По избор песме што се најрадије певају. Друго издање. У Панчеву 1877. Накладом књижаре Браће Јовановића у Панчеву. На 12-ни.

Оваку је praвaнију издала и књижара Браће М. Поповића у Новоме Саду у овој години. Нисам је видео.

290. ПЕИЧИЋ Др. Одзив на мњење о женидби удовог свештенства од ___ ___. У Пешти 1877. На 8-ни.

291. ПЕТРАНОВИЋ БОГОЉУБ. Пјесме о рату Руско-Турском и о бојевима на Плевни године 1877.

Спјевао ___ ___. У Дубровнику. Накладом књижаре Д. Претнера 1877. Тискарница Д. Претнера у Дубровнику. На 8-ни 32 стр.

292. PETRANOVIĆ BOGOLJUB. Pjesme o ratu Rusko-Turskom i o bojevima na Plevni godine 1877. Spjevao ___ ___. U Dubrovniku, nakladom knjižare D. Pretnera. Tiskarnica D. Pretnera u Dubrovniku. На 8-ни 32 стр.

Чини XI knjigu „Narodne biblioteke“ што је издаје поменута књижарница.

— PETRAČIĆ FRAN. Види: Djela Stanka Vraza.

293. PETRAČIĆ FRANJO. Hrvatska čitanka za više gimnazije i nalike im škole. Sastavio ___ ___. Knjiga prva. Uputa u poetiku. U Zagrebu. Troškom i nakladom kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade 1877. Tiskara dr. Ljudevita Gaja. На 8-ни 316 стр.

294. ПЕТРОВИЋ ЛУКА. Сочивица или Станко Петровић. Историјски догађаји из XVIII вијека у пет чинова. Написао ___ ___. У Новом Саду. Штампарија А. Пајевића 1877. На 12-ни 110 стр.

295. ПЕТРОВИЋ ЉУБОМИР. Гроб јунаков. Спомена сећања на јуначка дела Михаила Н. Илијћа мајора. Спев из прошлих догађаја. Спевао ___ ___. У Београду, штампарија Н. Стефановића и Друга 1877. На 12-ни.

— ПЕТРОВИЋ НИКОЛА Др. Види: Енглески завод.

296. ПЕТРОВИЋ САВА. Срећа у браку. Приповетка грофа Лава Николајевића Толстоја. С руского превео ____ ____. Издала српска књижара Браће М. Поповића у Новом Саду 1877. Српска народна задружна штампарија. На 12-ни 143 стр.

Чини III свеску »Библиотеке за женски свет« што је издаје поменута књижарница.

— PIERR ST. BERNARDIN. Види: Šenoa August.

297. PILAR GJ. DR. Tragovi oledbe na podnozju zagrebačke gore. Od ____ ____ ____, pravog člana jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Preštampano iz XXXIX knjige «Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1877. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 10 стр.

—— ПИСАРЕВ И. Д. Види: Мала библиотека.

298. ПИСМАРИЦА за српске народне школе. Треће фино издање. Накладом Браће Јовановића у Панчеву.

299. PJESME OD NOVE GODINE 1876-7. Priredio Sj. Š i V. M. U Varaždinu 1877. Tiskom J. Platzera ml. На мал. 8-ни 15 стр.

О овоме је изишао приказ у »Vjencu« за 1877 годину у коме се вели да ови лирски плодови не заслужују никакве пажње.

— PLANTIĆ I. Види: Izvješće dječačke obće pučke učione u Varaždinu.

300. POGLEDIĆ FRANJO. Imovina i život plemića kotara Turopoljskoga. Napisao ———. U Zagrebu. Tiskom C. Albrechta 1877. На 8-ни 11 стр.

— ПОПОВИЋ В. СТЕВАН. Види: Календар „Орао".

— ПОПОВИЋ В. СТЕВАН. Види: Новине „Радован«.

301. ПОПОВИЋ В. СТЕВАН. (Чика Стева) „Дан и ноћ. Дарак доброј деци од чика Стеве. Удешен са 22 слике. Нови Сад 1877. На 16-ни 76 стр.

Чини II свеску «Библиотеке за мали свет," што је издаје књижарница Браће М. Поповића.

302. ПОПОВИЋ В. СТЕВАН. (Чика Стева). Невен цвеће. Књига I. (Находа добра кћи. Орлово гњездо. Чиода). Приповетке за децу. Посрбио чика Стева. Са 1 сликом. У Пешти 1877. У штампарији Виктора Хорњанског. На 16 ни.

— Књига II. (Милка и њена лутка. Јогуница). На 16-ни.

303. ПОПОВИЋ В. СТЕВАН. (Чика Стева). Радованов дар младој браћи својој. Уређује чика Стева. Књига I. Нови Сад 1877. На 16-ни 80 стр. са сликама.

Чини I свеску »Библиотеке за мали свет," што је издаје књижарница Браће М. Поповића.

304. ПОПОВИЋ ЂОРЂЕ. Абдалах. Арапска приповетка. Написао Едвард Лабулеј. Превео с францускот ———. Београд, издање Димитрија

М. Николића 1877. Штампарија Николе Стевановића и Друга у Београду. На 12-ни 149 стр.

305. ПОПОВИЋ ЂОРЂЕ. Грех и кајање. Роман из времена шпањолске инквизиције од А. Брасета и Ј. Ковена. Превео с француског ____ ____ I. Београд, издање Димитрија М. Николића. у Београду, штампарија Н. Стефановића и Друга 1877. На 12-ни 190 стр.
____ II. У Београду 1877. На 12-ни 221 стр. и 1 л.

306. ПОПОВИЋ ЈОВ. Земљопис за српске народне школе у Угарској. Израдио по Кутнеру и другима ____ ____, управитељ српске више девојачке школе у Панчеву. Панчево 1877. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 8 стр и 1 л.

307. ПОПОВИЋ МИТА. Пред Васкрс. Бојне песме ____ ____. Издање српске књижаре Браће М. Поповића. У Новоме Саду 1877. На 12 ни 183 стр.

Чини II књигу „Библиотеке за народ," што је издаје поменута књижарница.

308. ПОПОВИЋ ПАНТА. Барјактар бојана. Приповетка из херцеговачког устанка. Написао .
____ У Н. Саду 1877. На 8-ни.

— ПОПОВИЋ СИМО. Види: Новине „Глас Црногорца."

309. POSILOVIĆ AUGUST. Uzorci za načkanje izsvaranje, mrežkanje i vezenje. Po jugoslaven-

skih motivih složio ____ ____ u Zagrebu. Svežak I. br. 1. Umetci za navlake jastuka. U Zagredu 1877. Kamenotiskom Dr. Albrechta. Tri lista uzoraka.

310. POSLANICA Joci Fazanu Sundečiću. Od mladih Srba. Šibenik. Tiskom baštinika S. Anića 1877. На 8-ни.

Штампано је латиницом јер није било ћириласких слова.

Ова посланица наперена је противу Сундечића због његове несталности.

311. (ПОСНИКОВИЋ ДРАГУТИН). Четристогодишњица Јована Хуса у Београду. У Београду, у државној штампарији 1877. На 16-ни.

Ово је прештампано из листка «Српских Новина« за 1877 год.

312. ПОСТИ ЪОН. Велики забавник за 1878 годину или честитка нове године. У Новом Саду, српска народна задружна штампарија 1877. На мал. 8-ни.

313 ПРАВИЛА за војно-резервне болнице. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни 18 стр.

314. ПРАВИЛА за станичке и војно-друмске механџије и гостионичаре за време мобилизације и рата. (У Београду, штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 6 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

315. ПРАВИЛА И УПУТСТВА за извршење законских наређења о трошарини на пиво, од 19 јула

1877. год. (Зборник 31. с 28.). У Београду, штампано у државној штампарији 1877. На 8-ни 16 стр.

316. ПРАВИЛА о храни и спреми војника, коња и коморе народне војске у ратно доба. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни 23 стр.

317. PRAVNO-POVJESTNI SPOMENICI JUGOSLAVENA. (Monumenta historico juridica Slavorum Meridionalium). Dio prvi. Statuti i zakoni. Svezak 1. Statuti i zakoni grada i otoka Korčule 1214—1558. Izdala jugoslavenzka akademija znanosti i umjetnosti. Uredio prof. J. J. Hanel. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 308 стр.

Ово је прва књига нових академичких публикација у којих ће бити садржина сви правни споменици јужних Словена.

318. ПРАЗДНИЧНО ЦРКВЕНО ПЈЕНИЈЕ за ученике Богословије. У Београду, штампа и издањедржавне штампарије 1877. На 8-ни 448 стр.

319. PRVO IZVJESĆE ob obospolnom kr. realnom gimnaziju i maloj realci u Belovaru koncem školske godine 1876-77. U Belovaru 1877. На 8-ни.

Садржина: Prilozi kulturnoj i literaturnoj historiji u Hhvatskoj.

320. PREGLED političkoga i sudbenoga razdieljenja kraljevinah Hrvatske i Slavonije i uredjenja uprav-

vnih obćinah. Izdanje zemaljske vlade. U Zagrebu 1877. На 8-ни.

321. ПРЕДАВАЧ у основној школи. Земун 1877. На 8-ни 68 стр.

322. ПРЕДЛОГ ЗАКОНА о изменама и допунама законика о поступку судском у грађанским парницама. (У Београду, штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 45 стр. и 1 л.

Нема нарочитог насловног листа.

323. ПРИПОВЕТКЕ Милорада П. Шапчанина. Прва књига. Панчево 1877. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 12-ни 335 стр.

324. PROGRAM kr. više gimnazije na Rieci koncem školske godine 1876-7. U Zagrebu 1877. На 8-ни.

Садржина: Duh matematike.

325. PROGRAM kr. više gimnazije u Senju koncem školske godine 1876-7. U Senju 1877. Tiskom H. Lustera На 8-ни.

Садржина: Nekoliko rieči o Maruliću i njegovoj školi, od Radetića.

326. PROGRAM male gimnazije u Karlovcu koncem školske godine 1876-7. U Karlovcu 1877. На 8-ни.

Садржина: Mahnitost careva iz obitelji Julio-Klaudijeve, opisana na caru Neronu, od R. Zemljića.

327. ПРОГРАМ српске православне велике гимназије карловачке за школску годину 1877. Година

XXV. Књига XVIII. Н. Сад. Штампприја А. Пајевића. На 8-ни.

Садржина 1. Како би се имале писати словнице за гимназије. Од проф. Ј. Живановића.

2. Животопис Андрије Волнога, некадањег управитеља карловачке гимназије († 1827). Написао управитељ Стеван Лазић.

328. ПРОКЛАМАЦИЈА кнеза Милана М. Обреновића IV од 21 фебруара 1877, којом је оглашен мир с отоманском портом. (У Београду, штампано у државној штампарији 1877). На fol. 1 л.

329. ПРОКЛАМАЦИЈА кнеза Милана М. Обреновића IV од 1 Децембра 1877 којом је оглашен други рат Турцима. (У Београду, штампано у државној штампарији 1877.). На fol. 1 л.

330. ПРОТОКОЛИ народне скупштине, која је држана у Крагујевцу 1877. У Београду, у државној штампарији 1877. На вел. 8-ни 271 стр.

— RADETIĆ. Види: Program kr. više gimnazije u Senju.

331. RAD JUGOSLOVENSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI. Knjiga XXXVIII. U Zagrebu 1877. U Knjižarnici Lavoslava Hartmana na prodaju. Dionička tiskara u Zagrebu. На 8-ни 1 л. 240 стр. и 6 литограф. листи.

Садржина: 1 Prilog za povjest glasbe južnoslavenske. Od Fr. S. Kuhača.

2. Hrvati za naslednoga rata. Od Iv. Kukuljevića Sakcinskoga.

3. Ob anemometriji u obće uz obzir na vladajuće u nas vjetrove. Od J. Torbara.

4. Mihail Petrović Pogodim. Nekrolog od dra Fr. Račkoga.

5. Književne obznane. Prinesci tumačenju nekih latinskih i grčkih napisa n kr. narodnom muzeju zagrebačkom, Od prof. Fr. Maixnera.

6. Izvodi iz zapisnika jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

7. Darovane knjige.

— Knjiga XXXIX. На 8-ни 1 л. 252 стр. и 1 литограф. лист

Садржина: 1. Pogled iz biljarstva u praviek Slavènah, a napose Hrvatah. Od dra. B. Šuleka.

2. Prilog za poviest glasbe južnoslovjenske. Od Fr. Š. Kuhača (Konac).

3. Dimitar Zvonimir, kralj hrvatski, Od prof. Matije Mesića.

4. Tragovi oledbe. na podnožju zagrebačke gore. Od dra. Gj. Pilara.

5. O kompoziciji Gundulićeva Osmana. Od Luke Zore.

6. Nove biline i razjasnjenja o njekojih dvojbenih. Addenda ad floram croaticam. Od Lj. Vukotinovića.

7. Književne obzņane. „Jozipa Ribolija starinske uredbe i običaji naroda rimskoga". Od prof. Fr. Maixnera.

8. Izvodi iz zapisnika jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

9. Darovane knjige.

— Knjiga XL. На 8-ни 1 л. 236 стр. и 1 литогр. лист.

Садржина: 1 Nove metode za opredeljivanje vlage u zraku Od S. Šubica.

2. Nješto o pjesništvu hrvatskom. Od A. Vebera.

3. O matematičnih pomagalih fizikalnoga motrenja. Od S Šubica.

4. Bretkunova litavska postila. Od dr. L. Geitlera.

5. Prilog Jagićevoj rázpravi „o gradji za slovinsku narodnu peoziju». Od S. Ljubića.

6. O skladu kriterija konvergentnosti i divergentnosti bezkonačnih redova. Od dr. K Zahradnika.

7. O suvislosti Neperovih logarithama s naravskimi. Od dr. K. Zachradnika.

8. O nekih krivnjah izvedenih iz sjeka čunja. Od dr. K. Zachradnika.

9. Izvješće o phyto-entomologičkom izletu u hrvatsko primorje god. 1876. Od dr. J. Šlossera Klekovskoga.

10. O VIII zasjedanju svenarodnoga sastanka za antropologiju i arkeologiju predhistoričku držanom od 4 do 13 rujna u Budimpešti. Od S. Ljubića.

11. Izvodi iz zapisnika.

12. Darovane knjige.

— Knjiga XLI. На 8-ни 1 л. и 244 стр.

Садржина: Prilog za poviest glasbe južnoslovenske. Kulturno-historijska studija. Od Fr. Š Kuhača (Nastavak

2. Prirodoslovne theorije i Darvinisam. Od Lj. Vukotinovića.

3. Uzrok unutarnjoj sili. Od M. Sekulića.

4. Prieporod biskupije Zagrebačke u XIII vieku. Od Ivana Tkalčića.

5. O parasitskih sibilantih iza gutturalah u slavenštini. Od Lavoslava Geitlera.

6. Dr. Janko Šafarik. Od Stojana Novakovića.

7. Svečana sjednica jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

332. РАДОВАНОВИЋ М. М. Белешке. Књига прва. (Са 9 таблица). Од ___ ___ ___. У Београду, у државној штампарији 1877. На: 8-ни 1 л. 209 стр.

Чини четврту књигу другог одељка „Српског архива за целокупно лекарство.“

333. РАДОВАНОВИЋ М. М. Белешке. Књига друга. (Са једном литограф. таблицом) Од ___

—. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни 2 л. 238 стр. и 1 л.

Чини пету књигу другог одељка „Српског архива за целокупно лекарство.“

334. РАДОВАНОВИЋ М. М. Војени хируршки требник. Написао Др. О. Хајфелдер. С немачког и француског превео ____ ____ ___, ординир. лекар војне београдске болнице. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни. 333 стр.

Издање министарства војног.

— RAIĆ V. Види: Новине «Humoristički List».

335. РАКИЋ МИТА. Идеје или књига ле грац. Од Х. Хајна. С немачког превео ____ ____. Београд, издање књижаре В. Валожића 1877. Штампано у државној штампарији у Београду. На 12-чи 147 стр.

Ово је прештампано из листка „Српских Новина“ за 1877.

336. РАКИЋ МИТА. Један лист из физике социјалне. Предавао 10 фебруара 1876 у «Грађанској касини» ___ ___, секретар министарства унутрашњих дела, редован члан «српског ученог друштва“. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни 118 стр.

Чини V издање Чупићеве задужбине.

— RACINI J. Види: Maretić T.

337. RAČKI FR. dr. Dokumenta historiae chroaticae periodum antiquam illustrantia. Colegit, digessit, explicuit ____ ____ ___, academiae so-

cius ordinarius. Zagrabiae 1877. Sumptibus academiae scientiarum et artium. На 8-ни XXXV и 544 стр. и 1 л.

338. RAČKI FR. DR. Mihail Petrović Pogodin, počastni član jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Nekrolog od ___ ___ ___. Preštampano iz XXXVIII knjige «Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1877. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 28 стр.

339. RAČUNARSKI UPUTNIK najpravedniji. Neobhodno pomoćna knjiga za kupce i prodavce. Budapešta 1877. На 8-ни.

— RIEGLER STJEPAN. Види: Godišnje izvješće obće pučke dječačke i djevojačke škole u Križevcih.

340. RIEČNIK hrvatsko-latinski k latinskim vježbam. Za I gimnazijski razred. U Zagrebu 1877. На 8-ни.

341. RIEČNIK HRVATSKO-NJEMAČKI. Ureduje ga Gjura Deželić. Izdaje Lavoslav Hartman. Zagreb 1877. II dio, 23 svezak. Od rieči „svak" do «tzažbina».

342. RUBETIĆ CVJETKO. Vjera, štit i kotva kršćanina u današnje doba. Po dru Gaumenu preveo ___ ___. U Zagrebu 1877. На 8-ни

— SANDA GEORGE. Види: Maretić Tomo.

— САНДИЋ А. Види: Календар „Велики српски народни календар."

343. САНДИЋ А. (Драга Карла). Приповетка из чешког живота сеоског. Написала Божена Њемцова. Превео — — Издаје српска књижара Браће М. Поповића. У Новоме Саду 1877. На 12-ни 67 стр.

Чини IV свеску „Библиотеке за женски свет,“ што је издаје поменута књижарница.

344. САН пресвете матере божіє. Нови Сад 1877. Штампарија И. Фукса. На 16-ни стр. 31.

345. SBIRKA ZAKONAH sabora kraljevinah Hrvatske. Slavonije i Dalmacije. Od godinah 1871-5, Službeno izdanje. U Zagrebu 1877. Tiskara «Narodnih Novinah.» На 8-ни у 13 свезака.

346. SBORNIK zakona i naredaba valjanih za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju. Komad 20. god. 1877. U Zagrebu 1877. Tiskara «Narodnih Novinah.» На 8-ни.

— Komad 21 god. 1877. На 8-ни.
— Komad 22 god. 1877. На 8-ни.
— Komad 23 god. 1877. На 8-ни.
— Komad 24 god. 1877. На 8-ни.
— Komad 25 god. 1877. На 8-ни.
— Komad 26 god. 1877. На 8-ни.
— Komad 27 god. 1877. На 8-ни.
— Komad 28 god. 1877. На 8-ни.
— Komad 29 god. 1877. На 8-ни.
— Komad 30 god. 1877. На 8-ни.

— СЕЧЕНЕВ И. Види: Араницки С. К.

347. SLUŽBOVNIK za kralj. ugarsko domobranstvo. U Zagrebu. Nakladom knjižare Lav. Hartmana 1877. На 8-ни.

— СПАСИЋ МИЛОВАН. Види: Новине „Т е ж а к."

348. СПАСИЋ МИЛУТИН. Српско-турски рат. Ратне белешке добровољца —— —— Издали Тоша Ј. Ђорђевић, Коста Лера и Лаза Томчић. У Новоме Саду 1877. На 8-ни 64 стр.

- СРПСКИ АРХИВ ЗА ЦЕЛОКУПНО ЛЕКАРСТВО. Одељак други. Књига трећа. Ландсбергерова ратна хирурџка техника. Archivum Serbicum pro nniversa scienta et arte medica recipienda. Sectio secunda. Liber tertius. Chirurgia militaris auctore d-re Landsberger. Види: Ђ о р ђ е в и ћ В л а д а н Д р.

— Одељак други. Књига четврта. Белешке. Књига прва. Sectio secunda. Liber quatro. Notationes. (Vol I). Види: Р а д о в а н о в и ћ М. М.

— Одељак други. Књига пета. Белешке. Књига друга. Sectio secunda. Liber quintus. Notationes (Vol II). Види: Р а д о в а н о в и ћ М. М.

— STANISAVLJEVIĆ M. Види: G o d i š n j e i z v j e š ć e v i š e d j e v o j a č k e u č i o n e sl. kr. g r a d a V a r a ž d i n a.

— СТАНКОВИЋ (КОРНЕЛИЈЕ). Види: Б о р ј а н о в и ћ К. Ј о в а н.

349. STARINE. Na sviet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga IX. U Zagrebu 1877. U knjižari Lavoslava Hartmana na prodaju. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 1 л. и 256 стр.

Садржина: 1. Srpsko-slovenski zbornik iz vremena despota Lazarevića. Od St. Novakovića.
2 Povjest Nikifora Kalista o večerah hristovih.
3 Grigoria bogoslova otvět Filagriju.
4 Priče i tumačenja o rodjenju Hristovu.
5 Uvod slovu ljubve.
6. Ot žitia zv. Epifania.
7 Čto est razum.
8. Čto est mizl.
9. O filosofii.
10. O kinamomu.
11. Žitie Asenethi.
12. Život zv. Petke od patrijarha bugarskoga Ieftimija · Od St. Novakovića.
13. Gragja za srpskog ljetopisca. — Od St. Novakovića.
14. Opisi i izvodi iz nekoliko južno-slovinskih rukopisa. — Od V. Jagića (Nastavak).
15. Slovenski tekstovi kanona o knjigama staroga i novoga zavjeta podjedno s indeksom lažnih hnjiga.
16. Odlomak srpsko-slovenskog, apostola Feod oro va od god. 1277.
17. Odlomak Radinova srpsko-slovenskog jevangjelja od god. 1308.
18. Odlomak grčko-slovenske liturgijske knjige.
19. Odlomak jevangjelja bosanskoga pisanja.
20. Kako se pisalo bugarski prije dvjesta godina.
21. Prilog za poviest hrvatskih uzkoka. — Priobćio Fr. Rački.

— STARI PISCI HRVATSKI. Na sviet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

— Knjiga IX. Види: Djela Iva Frana Gundulića.

350. STATISTIČKI LJETOPIS za g. 1875. Izdao ga statistički ured kr. dalm. hrv. slav. zemalj. vlade. Zagreb 1877. Tipografski i litografi-

čki zavod C. Albrechta. На вел. 8-ни 37 лит. таб.

Хрватски и немачки текст уједно.

— STEPANEK FR. Види: Новине «Hrvatska Pčela».

351. STIGLIĆ MARTIN. Kratka kateketika za bogoslovne zavode u preparandije. Napisao profesor sveučilištni dr. ___ ___. U Kraljevici. Tiskom primorske tiskare. 1877. На 8-ни 52 стр.

352. STOJANOVIĆ MIJAT. Zabava i pouka za našu domaću mladež. Napisao ___ ___. U Senju. Tiskom i nakladom H. Lustera 1877. На 12-ни 154 стр.

353. СТОЈКОВИЋ АЛЕКСА. Производење и употреба шума. Написао ___ ___. Београд 1877. На 8-ни 175 стр.

354. СУДБИНА женевске конвенције за време српскога рата. Издало уредништво «Истока.» У Београду, штампарија Н. Стефановића и Друга 1877. На 12-ни.

355. СУНДЕЧИЋ J. Кула Баја Пивљанина. Легенда из XVII вијека. Спјевао ___ _ __. Цетиње, у државној штампарији 1877. На 8-ни 21 стр.

356. SUNDEĆIĆ JOVA. Harnosti suza nad grobom Frane Salghetti-Drioli-a slikara dalmatinskoga od ___ ___. U Zadru 1877. На 8-ни 20 стр.

— ТАУШИНСКИ Х. Др. Види: Тодоровића М.

— ТОДОРОВИЋ ИЛИЈА. Види: Новине «Старо Ослобођење.»

357. ТОДОРОВИЋКА МИЛИЦА. Једна јунакиња из француске револуције. Новела од Др. Х. Таушинског. Превела ——— ———. У Земуну 1877. Штампарија Милоша Грабовачког. На 12-ни 63 стр.

358. ТОДОРОВИЋ Н. Новина. Роман И. С. Тургењева. С руског превео ——— ——— Свеска I. У Новоме Саду, издање и штампа А. Пајевића. На 12-ни.

Чини III свеску мале библиотеке.

— TOMASEO NIKOLA. Види: Fiamin Ivan.

— TOMIKOVIĆ ALEKSANDR F. O. Види: Život Petra Velikoga.

— TOMŠIĆ LJUDEVIT. Види: Новине «Pučke Novine».

359. TOMŠIĆ LJUDEVIT. Djetinji vrtić. Zabavne pripoviesti dobroj djeci. Napisao ih i sabrao ———, učitelj doljnogradske učione u Zagrebu. II svezak. Sa slikom Petra Preradovića. U Zagrebu. Nakladom knjižare Mučnjak i Senftleben 1877. На 16-ни 128 стр.

360. TOMŠIĆ LJUDEVIT. Naša zemlja ili dvanajest razgovora s djedom. Priredio ——— ———, učitelj doljnogradske učione u Zagrebu. U Zagrebu, tiskom Lav. Hartmana 1877. На 8-ни.

361. TOMŠIĆ LJUD. Početnica hrvatske povjestnice. Za mladež pučkih škola. III izpravljeno i popunjeno izdanje. U Zagrebu. Nakladom knjižare Mučnjak i Senftlebena 1877. На 8-ни.

— TORBAR JOSIP. Види: Godišnje izvješće kr. velike realke u Zagrebu.

362. TORBAR J. Ob anemometriji u obće uz obzir na vladajuće u nas vjetrove. Napisao ____ ____. Preštampano iz XXXVIII knjige «Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1877. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 23 стр.

363. ТРИФКОВИЋ К. На бадњи дан. Драмолет у једној радњи. Пола вина пола воде. Шаљива игра у једном чину. Обе од ____ ____. Нови Сад 1877. На 12-ни 61 стр.

Чини једанаесту свеску „Зборника позоришних дела" што издаје управа српског народног позоришта у Н. Саду.

— TRUMIĆ K. Види: Новине «Narodnjak».

— ТУРГЕЊЕВ ИВАН-СЕРГИЈЕВИЋ. Види: Хаџић А. и Тодоровић. П.

364. ТУРГЕЊЕВ ИВАН. Прва љубав. Новела ____ ____. Издање књижаре Вел. Валожића. У Београду, у државној штампарији 1877. На мал. 8-ни.

Ово је прештампано из листка „Српских Новина" за 1877 годину.

— ЋУРЧИЋ СТЕВАН. Види: Новине «Србадија."

365. UBL JOSIP. Bolesti i liekovi za domaću životinju. Sastavio ____ ____, profesor živinarstva i živinogojstva na kr. gospodarsko šumarskom učilištu križevačkom. Troškom kr. zemaljske

vlade. U Zagrebu. Tiskom Dragutina Albrechta 1877. На 8-ни 198.

366 УПУТИ за команданте од врховног заповедника војске. (У Београду, у државној штампарији 1877). На 8-ни 7 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

367. УПУТСТВО за надзорнике војних друмова. (У Београду, штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 4 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

368. УРЕЂЕЊЕ И БРОЈНИ САСТАВ артилеријских штабова, батерија, градских чета и осталих пољских артиљеријских части и завода. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни 7 стр. и 12 л.

Издање министарства војног.

369. УРЕЂЕЊЕ инжинирских трупа по корпусима. У Београду, у државној штампарији 1877. На 8-ни 29 стр.

370. УСПОМЕНА НА СВЕТКОВИНУ у славу стогодишњице Лукијана Мушицкога, српског неумрлог митроносца песника, коју је приредила српска црквена општина у Карловцу 30 јануара на дан св. три Јерарха 1877. У Новоме Саду, српска народна задружна штампарија 1877. На 8-ни 15 стр.

Са сликом Лукијана Мушицког.

371. UČEVNA KNJIGA za učenice primaljstva. Po spisih prof. dra A. Lobmayera. Za tisak priredo

kralj. zdravstveni odsjek kr. zemaljske vlade. U Zagrebu 1877. Tiskara «Narodnih Novinah». На 8-ни 251 стр. са 69 слика.

— FARINA SALVATOR. Види: Orešković Ivan.

— ФЕЉЕ ОКТАВ. Види: Хаџић А.

372. FIAMIN IVAN. Kršćanske molitve. Od Nikole Tomasea. Preveo kanonik ____ ____. U Kraljevici 1877. Nakladom i tiskom primorske tiskarne. На 16-ни.

373. FILIPOVIĆ IVAN. Novi Rječnik hrvatskoga i njemačkoga jezika. Za porabu pravnikah, činovnikah, učiteljah, trgovacah i obrtnikah i t. d. Po najnovijih izvorih sastavio ____ ____ uz sudelovanje Gj. Deželića i Ljud. Modca, kao i Gj. Šimončića. Njemačko hrvatski dio. U Zagrebu 1877. Nakladom knjižare Lavoslava Hartmana. На мал. 8-ни у две свеске 1520 стр.

— II. Hrvatsko-njemački dio. На мал. 8-ни у две свеске 2132 стр.

Овај речник штампао се шест година.

374. ФИРМИЛИЈАН. Златна домаћа књига. С ческог од ђакона ____. Београд 1877. На 8-ни 171 стр.

375. ФОРМАЦИЈА српске дејствујуће војске (У Београду, штампано у државној штампарији 1877). На 8-ни 5 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

— FRANCELJ. Види: Новине «Pučki prijatelj».

376. HAJDENAK ANDRIJA. Njemačko-hrvatsko nazivlje pripodučavanju ženskoga ručnoga rada.

Trudom —— ——, učitelja kr. mužke vježbaonice. U Zagrebu. Naklada knjižare Mučnjak i Senftleben 1877. Tiskara «Narodnih Novinah». На 8-ни 60 стр.

377. HAJDENAK ANDR. Rukovodnik za tjelovjezbu. Izradio po knjizi Angersteinovoj —— ——, učitelj. U Zagrebu 1877. На 8-ни.

Ово је дело излазило најпре као прилог „Hrvatskom učitelju".

— ХАЈНЕ Х. Види: Ракић Мита.

— ХАЈФЕЛДЕР О. Др. Види: Радовановић М. М.

— ХАНТКЕ Ф. Види: Мапа Европе.

— HANEL JAROMIR Dr. Види: Новине. «Mjesečnik pravničkoga društva u Zagredu»

— HANEL J. J. Види: Pravno-povjestni spomenici Jugoslavena.

— HANNAK EMANUEL dr. Види: Klaić Vjekoslav.

— ХАЦИЋ А. Види: Новине «Позориште.»

378. ХАЦИЋ А. Мала грофица. Написао Октав Феље. С француског превео —— ——. Издала српска књижара Браће М. Поповића. У Новоме Саду 1877. Српска народна задружна штампарија. На 12-ни 121 стр.

Чини I свеску „Библиотеке за женски свет," што је издаје поменута књижарница.

379. ХАЦИЋ А. Фауст. Написао Иван Сергијевић Тургењев. С руског превео —— ——. Из-

дала српска књижара Браће М. Поповића. У Новоме Саду 1877. На 12-ни 72 стр.

Чини II свеску „Библиотеке за женски свет," што је издаје поменута књижарница.

— ХЕЛМХОЛЦ Х. Види: Матић М. Андрија.

— HLADACEK HINKO. Види: Новине «Katolički propovjednik».

380. HRVATSKA KUHARICA. Novo pomnoženo izdanje. Vlastničtvo Karla Albrechta ml. u Varaždinu. U Zagrebu 1877. Tiskom dr. Ljudevita Gaja. На 8-ни 283 стр.

381. HRVATSKA PJESMARICA. Nova sbirka rado pjevanih hrvatskih pjesama. Drugo popravljeno i povećano izdanje. U Kraljevici 1877. Trošak i naklada primorske tiskare. На 16-ни 104 стр.

382. HRVATSKI DOM. Zabavnik hrvatske omladine za godinu 1877. Izdalo djačko družtvo Hrvatski Dom na I hrvatskom sveučilištu. Godina II. U Zagrebu 1877. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни XIV и 316 стр.

383. ХРОНОЛОГИЧКА И АЗБУЧНА ТАБЛИЦА свију зборника, закона и уредаба изданих у књажеству Србији од 2 фебруара 1835 до 24. јула 1877. године, почињући од I па до XXXI. У Београду, штампа и издање државне штампарије 1877. На вел. 8-ни VI и 448 стр.

— CUGSVERT M. Види: Новине «Sv Cecilija».

384. CETVRTI GODISNJI PROGRAM c. kr. realne i velike gimnazije i sdružene nautike u Kotoru za školsku godinu 1876-7. U Dubrovniku 1877 На 8-ни.

385. ЧИТАНКА за трећи разред основних школа кнежевине Србије. Прегледала и одобрила школска комисија. У Београду, издање и штампа државне штампарије 1877. На 12-ни 202 стр.

386. ЧИТАНКА за четврти разред основних школа кнежевине Србије. Прегледала и одобрила школска комисија. У Београду, издање и штампа државне штампарије 1877. На 12-ни 237 стр.

— ZCHOKKE H. Види: Valentić Josip.

— ĆUVAJ ANTE. Види: «Godišnje izvješće gradjanske i s njom spojene obće pučke dječačke i djevojačke učione u Sisku.

— ШАПЧАНИН П. МИЛОРАД. Види: Приповетке

— SCHWAB ERAZMO Dr. Види: Klaić Franjo.

387. SCHWARZ A. Dr. Opisna anatomija ili razudbarztvo čovječjega tjela. Napisao

____. I knjiga. Opis kostura, mišičja i čulila. U Zagrebu 1877. На 8-ни.

— II knjiga Opis drobla, živčelja i Zila. На 8-ни.

388. ŠVRLJUGA KRST. I. Dra Adolfa Mussafije Taljanska slovnica za početnike. Po devetom njemačkom izdanju priredio ___ . _ . Na-

klada sveučilištne knjižare. U Zagrebu 1877. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни.

— ШАПЧАНИН П. М. Види: Приповетке.

389. ШЕМАТИЗАМ православне епархије бококоторско-дубровачке за годину 1877. У Задру 1877. Печатња Ивана Водицке. На 8-ни.

— ŠENOA AUGUST. Види: Новине «Vjenac.»

390. ŠENOA AUGUST. Pavao i Virginija. Pripoviest Bernandina S. Pierra. Preveo s francuskoga ___ ____. Sa životopisom piščevim. Izdala «Matica hrvatska». U Zagrebu. 1877. На 8-ни 103 стр.

Ово је први свешчић белетристичке књижнице што је издаје Матица хрватска.

391. ШИМИЋ МИЛАН ЈУСТИН. Историја војничке Крајине. (Од 1538 до 1873=335 година). По изворима и изворним делима написао Фр. Ваничек, гимн. управитељ у пензији. С немачкога превео ____ ____ . Прва књига. свеска I. У Новоме Саду 1877. Штампарија А. Пајевића. На 8-ни.

— ŠIMONIĆ ANTUN. Види: Новине «Pravo.»

— ŠIMONČIĆ GJ. Види: Filipović Ivan.

392. STIGLIĆ MARTIN. Kratka katehetika sa bogoslovske zavode i preparandije. Napisao ____ ____. Kraljevica. Primorska tiskara 1877. На 8-ни.

393. ШТИЦА по методу Вукићевићевом . Накладом

књижаре Браће Јовановића у Панчеву. Вел. лист.

— ŠTRAZNICKI IVAN. Види: Godisnje izvjesće kr. velike realke u Zagrebu.

439. ŠUBICA S. Nove metode za opredjeljivanje vlage u zraku. Od dopisujućega člana jugoslavenske akademije znanosti i nmjetnosti ____ ____. Preštampano iz XL. knjige „Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1877. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 18 стр.

395. ŠULEK B. Biljarstvo. Uputa i poznavanje bilja. Spisao ____ ____. U Zagrebu 1877. На 8-ни

396. ŠULEK B. Korist i gojenje šumah. Napisao ____ ____. U Zagrebu 1877. На 8-ни.

397. ŠULEK BOGOSLAV dr Pogled iz biljarstva u praviek Slavenah a napose Hrvatah. Napisao pravi član jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti ____ ____ ____. Preštampano iz XXXIX knjige «Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1877. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 64 стр.

398. ŠUSTER J. Biblićka povjestnica staroga i novoga zakona za katoličke pučke učione. Sa 112 slikah i sa zemljovidom. Nemački sastavio . Na hrvatski jezik preveo jedan

djakon nadbiskupije zagrebačke. Beč. 1877. На 8-ни.

399. ШЧЕДРИН. Један сеља нараніо два начелника. Од ___ __ (Превод с руског). У Новоме Саду, штампарија А. Пајевића 1877. На 12-ни.

Примедба. Грешком слагача преметнути су листићи од „Летописа" и „Годишњице" међу задња писмена. Због тога нису ова дела ушла у ову годину, него ће изаћи доцније у допуни Библиографије за исту и остале године.

БИБЛИОГРАФИЈА
СРПСКЕ И ХРВАТСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ
за годину 1878.

1. АДРЕСА народне скупштине сазване у Нишу за 1878 годину. (У Нишу, штампано у државној штампарији 1878). На fol. 1 л.

— АКОСТА Е. Д. Види: Физиологија и хигијена.

2. АЛБУМ светковине двадесетогодишње успомене посвећења за православног епископа далматинскога Стефана вит. Кнежевића 17 маја 1878. У Задру. Печатња И. Водицке 1878. На 8-ни.

Пред насловним листом је фотографија владике Кнежевића.

3. АЛЕКСИЈЕВИЋ ДИМИТРИЈЕ. Старо-Срби. Написао —— —— из Раосока (у околини Дибреи Београд, штампано у државној штампарије) 1878. На 8-ни 48 стр.

— ALT DRAGUTIN. Види: Новине. «Sriemski Hrvat.»

— AHN DR. Види: Lopašićka Drag. Waldherr.

4. BABIĆ BOŽO. Zapovjed brodovnih obava u hrvatskom, njemačkom i talijanskom jeziku. U Bakru 1878. Tiskom Stiglića i Desselbrunnera. На 8-ни 20 стр.

5. БАЈАЛОВИЋ С. Три месеца под снегом. Дневник једнога обитника Јуре. С француског превео ___ ___, професор. Штампано трошком фонда пок. архимандрита Самуила. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 85 стр.

— БАЈАРД. Види: Оберкнежевић Ф.

6. БАКИЋ ВОЈИСЛАВ. Наука о васпитању. I књига. Општа наука о васпитању, удешена нарочито за предавања у учитељској школи. Написао Др. ___ ___, професор учитељске школе. У Београду, издање и штампа државне штампарије 1878. На 8-ни VI стр. 1 л. и 78 стр.

— II књига. Примењена наука о васпитању, удешена нарочито за предавања у учитељској школи. На 8-ни 109 стр.

— БАК С. Види: Коњевић Стеван.

— BASARIČEK STJEPAN. Види: Izvještaj kralj. mužke i ženske preparandije i vježbaonice u Zagrebu.

7. БАЦОВИЋ ДЕСПОТ. Којој словенској грани припадају Словени у Горњој Албанији и у Македонији. Писао ___ ___, из Македоније.

Београд, штампано у државној штампарији 1878. На 8-ни 48 стр.

— BEZENSEK ANT. Види: Новине «Jugoslavenski stenograf.»

8. BEZENSEK ANTUN. Nauk o stenografiji. Priredio za hrvatski i slovenski jezik ——— izpitani gimnazijalni učitelj stenografije. Dio I. Drugo izpravljeno izdanje. Zagreb 1878 Tiskarski zavod C. Albrechta На 8-ни.

9. BEZENŠEK ANTUN. Svečanost prigodom 70 godišnjice dra Bleiweisa u Ljubljani. U Zagrebu 1878. Tisak D. Albrechta. На 8-ни.

10. БЕСЕДА, којом је Његова Светлост, Књаз српски, Милан М. Обреновић IV. затворио редовну народну скупштину сазвану за 1877 год. у Крагујевцу 25 јуна 1878 године. (У Београду, штампано у државној штампарији 1878). На fol. 1 л.

11. БЕСЕДА, којом је Његово Височанство, Књаз српски, Милан М. Обреновић IV. отворио редовну народну скупштину сазвану у Нишу за 1878 годину. (У Нишу, штампано у државној штампарији 1878.) На fol. 1 л.

— BIANKINI JURAJ. Види: Новине «Narodni list.»

— БИБЛИОТЕКА ЗА ЖЕНСКИ СВЕТ. Излази у Новоме Саду. Издаје књижарница Браће М. Поповића.

— Свеска V. Види: Хаџић А.

— БИБЛИОТЕКА ЗА МАЛИ СВЕТ. Излази у Новоме Саду. Издаје књижарница Браће М. Поповића.

— Свеска IV. Види: Поповић В. Стеван.

— Свеска V. Види: Поповић. В. Стеван.

— БИБЛИОТЕКА ЗА НАРОД. Излази у Новоме Саду. Издаје књижарница Браће М. Поповића.

— Свеска IV. Види: Поповић Мита.

— Свеска V. Види: Песме Бранка Радичевића.

12. БИХНЕР ЛУЈ, ДР. Социјална демокрација и раднички живот у животињском свету. Написао ____ ____ ____. У Земуну. Штампарија и наклада Милоша Грабовачког 1878. На мал. 8-ни IV и 39 стр.

— BIHORIL VLAST. Види: Новине «Gospodarski list.»

— BIHORIL VLAST. Види: Новине «Seoski gospodar».

— BLOCK MAURICE. Види: Krešić Milan.

— БОГИШИЋ В. Види: Гласник српског ученог друштва, II одељење, књига X.

13. BOGOVIĆ MIRKO. Vinjage. IV Svezčić. Spjevao ____ ____. Zagreb. Tisak L. Hartmana i dr. 1878. На 16-ни.

14. BOGOVIĆ MIRKO. Slike i prilike. Spjevao ___ ___. Zagreb. Tiskom Lav. Hartmana i dr. 1878. На 16-ни 100 стр.

15. BOGOVIĆ MIRKO. Strielice. Spjevao ___ ___. U Zagrebu. Tisak Lav. Hartmana i dr. 1878. На 16-ни 143 стр.

16. БОЈ КОД МОРАТА (Муртена). Роман из швајцарске прошлости. Превод с француског. У Новоме Саду, издање књижаре Браће М. Поповића 1878. Штампарија А. Фукса. На 12-ни 306 стр.

— БОЛМАНАЦ СТЕВАН. Види: Шематизам источно-православне митрополије у Аустро-угарској.

17. БОСНА ЈЕ СРПСКА или одговор на «Razgovore» Дон-Мих. Павлиновића. И два писма А. А. Мајкова о Босни. Друго издање. У Новоме Саду, српска народна задружна штампарија 1878. На 8-ни 58 стр.

18. БОШКОВИЋ ЈОВАН. Извод из српске граматике. Написао ___ ___. Свеска прва. О гласовима и речима. Седмо издање. У Београду, издање и штампа државне штампарије 1878. На 12-ни 24 стр.

19. БРАНКОВИЋ ЉУБИША. Пред зору. Роман у два дела од ___ ___. 1 свеска. У Новоме Саду 1878. Српска народна задружна штампарија. На 8-ни 239 стр.

О овоме роману критика се изразила да ништа не вреди. С тога друга свеска није изашла.

20. BROZOVIĆ AMBROZ. Rimsko nasliedno pravo. (Juris Romani successiones mortis causa). Napisao ___ ___, pravnik. Svezak I. U Bakru. Tiskom i troškom Rudolfa Desselbrunnera 1878. На 8-ни 67 стр.

— Svezak II. На 8-ни 68—135 стр.

— Svezak III. На 8-ни 136 — 195 стр. 1 л. VIII стр.

— BUČANSKY VJEKOSLAV. Види: Календар «Katolički kolendar».

21. VALJAVEC M. Prinos k naglasu u (novo)sloven skom jeziku. Čitao u sjednici filologičkoga historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 24 travnja 1877 dopisujući član ___ ___. Preštampano iz knjige LXIII «Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1878. Dionička tiskara. На 8-ни.

22. VEBER ADOLFO. Pabirci po slovnici hrvatskoj. Čitao u svečanoj sjednici jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 26 studenoga 1877 pravi član ___ ___. Preštampano iz knjige LXII «Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1878. Dionička tiskara. На 8-ни 35 стр.

23. VEZIĆ IGOR. Sbirka ćudorednih pripoviedaka za našu mladež. U Vinkovcih 1878. Tiskom K. Trumića. На 12-ни.

24. ВЕЛИКА српска народна лира. Збирка с 822 одабране песме. Издала књижара Велимира Валожића. У Београду, у државној штампарији 1878 год. На 16-ни XXXVI стр. 4 л. 573 стр.

25. ВЕЛИКИ СРПСКИ КУВАР с обзиром на нове мере. За српске домаћице и оне, које желе то бити, као и за све гостионичаре. Саставила из разних књига и према искуству своме и својих пријатељица Хр. Л. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На вел. 8-ни 260 стр.

26. VERNE JULES. Izvanredna putovanja. Put oko zemlje za osamdeset dana. Francuski napisao ______. Pohrvatio T. M. Na sviet izdala «Matica hrvatska». Sa 54 drvoreza. U Zagrebu. Tiskom dioničke tiskare 1878. На 8-ни 188 стр

— VITANOVIĆ JOSIP. Види: Godišnje izvješće kraljevske velike realke u Zagrebu.

27. ВОЈНА ФАРМАКОПЕА и правила за администрацију војено-апотекарских депоа и апотека. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни.

Ово је издање министарства војног.

28. VORSAK NIKOLA DR. Čitanja i evangjelja za sve nedelje, blagdane i svetce po naših biskupijah. Iznovice preveo ____ ____ ____, kanonik sv. Jeronima u Rimu. Odobreno po

preč. djakovačkom ordinarijatu. U Zagrebu 1878. Tisak C. Albrechta. На вел. 8-ни 153 стр.

29. ВУЛИЋ ВЛАДИМИР. Српска граматика за средње школе. Написао професор ____ ____. Пето прерађено издање. У Панчеву 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 116. стр.

30. VUKELIĆ LAVOSLAV. Kirdžalja. Podunavska pripoviest od Mihajila Czajkovskoga. Preveo s poljskoga ____ ____. Zagreb. Naklada «Matice hrvatske» 1878. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни.

Чини svezak XVIII—XX „Zabavne knjižnice“, што је издаје Матица Хрватска.

— ВУКИЋЕВИЋ Ђ. НИКОЛА. Види: Новине «Школски лист.»

31. VUKOTINOVIĆ LJUDEVIT. Prinesci za geognoziu i botaniku Hrvatske. Od ____ ____, pravog člana jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». Preštampano iz XLIV knjige «Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1878. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 45 стр.

32. VULETIĆ VID. Mrzi brate! Pjesma od ____ ____. U Zadru 1878. Brzotiskom «Narodnoga Lista». На 8-ни 13 стр.

33. GAJ VELIMIR. Balkan — Divan. Viesti, misli i pouka o zemlji i narodu, navlast u Bosni i

Hercegovini. Spisao jih i na sviet izdao ____ ____. Zagreb. Vlastita naklada pisca izdatelja. Tisak D. Albrechta 1878. На 8-ни 250 стр.

— GAL JOS. Види: Новине «H r v a t s k i u č i t e l j.»

34. GEITLER LAVOSLAV. O parasitskih guttralih iza dentalah u litavski i slavenskih jezicih. Napisao ____ ____, pravi clan jugoslavnenske akademije znanosti i umjetnosti". Preštampano iz XLIV knjige «Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1878. Tisak dionicke tiskare. На 8-ни 28 стр.

— GLAVINIĆ M. Види: Новине «L i s t z a a r k e o l o g i j u i p o v i e s t D a l m a c i j e.»

35. ГЛАСНИК СРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА. Књига XLVI. С 11 листа литографисаних нацрта. У Београду, штампано у државној штампарији 1878. На вел. 8-ни 1 л. 328 стр.

Садржина: 1. Како дејствује азотна киселина на сложена ура, гуанидине и уретане. Од С. М. Лозанића.

2. Спрегнути пречници на елипси и хиперболи и полупречник кривине на параболи. Од професора Д. Стојановића.

3. Полупречник кривине на елипси и хиперболи, Од професора Д. Стојановића.

4. Територијалне промене, национална мисао у старо средње и ново време и начело општега гласања (плебисцит). Историјска студија из међународног живота. Од Г. Гершића.

5. Покушај квадратуре круга. Од Димит. Нешића-

6. Путничке слике. II фамилијарна гробница Мрњавчевића. Од П. Срећковића.

7. Букварп за Србе од 1727 и 1734. - Прилог за расправу питања где су се почеле штампати књиге новије српске књижевности. Од Стојана Новаковића.

8. Говор, којим је изасланик српског ученог друштва за снимање уметничких споменика по Србији, Михаило Валтровић отворио четврти излог снимака архитектоних, живописних и скулптурних 1 маја 1877 год

9. Библиографија српске и хрватске књижевности с белешкама онога што је на страним језицима о нама писано за годину 1876. Саставио Стојан Новаковић.

— Друго одељење. Књига IX. Приповетка о Александру великом у старој српској књижевности. Критички текст и расправа од Стојана Новаковића. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни LVIII и 150 стр.

— Друго одељење. Књига X. Народне пјесме из старијих највише приморских записа. Скупио и на свијет издао В. Богишић. Књига прва. С расправом о «Бугарштицама» и с рјечником. У Београду штампано у државној штампарији 1878. На вел. 8-ни X и 430 стр.

36. ГЛИШИЋ Ђ. МИЛОВАН. Два брата. Приповетка Еркмана-Шатријана. Превео с француског ____ ___. Издала књижара В. Валожића. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 234 стр.

37. ГОВОР Г. ЈОВАНА РИСТИЋА министра спољних послова држан 13 јула 1878 год. у тајној седници народне скупштине о берлинском уговору (Печатано само за званичну употре-

бу). Београд, државна штампарија 1878. На 8-ни 33 стр.

38. GODIŠNJE IZVJESĆE više djevojačke učione sl. i kr. grada Varaždina na koncu školske godine 1878. U Varaždinu. Tiskarski zavod Platzera sina 1878. На 8-ни.

Садржина: 1. Nestrpljivost roditelja prieči naravnom razvitku djetinjega tiela i duha. Od F. S. 2. Zahvalnicu besjedila i sastavila koncem školske godine Marija Kos.

39. GODIŠNJE IZVJESĆE gradske više djevojačke i obćih pučkih dječačkih učiona slob. kralj. i glavnog grada Zagreba koncem školske godine 1877|8. U Zagrebu. Tiskarski i litografski zavod C. Albrechta. На 8-ни 63 стр.

Садржина: Prosvetljujmo što više svoju mladež, od M. Tkalca

40. GODIŠNJE IZVJESĆE gradjanske i s njom spojene obće pučke dječačke i djevojačke učione u Sisku koncem školske godine 1877-78. U Sisku. Brzotiskom A. Fanto-a. На 8-ни.

41. GODIŠNJE IZVJESĆE kr. velike realke u Zagrebu sa školsku godinu 1877-78. U Zagrebu. Tiskara «Narodnih Novinah» 1878. На 8-ни.

42 GODIŠNJE IZVJESĆE obće pučke dječačke i djevojačke učione u Djakovu koncem školske godine 1877|8. U Osieku 1878. Iz tiskare Julija Pfeifera. На 8 ни 24 стр.

43. GODIŠNJE IZVJEŠĆE obće pučke dječačke i djevojačke učione u Samoboru koncem školske godine 1877-8. U Zagrebu 1878. Tiskom L. Hartmana. На 8-ни.

Садржина: Izbor stanja, od Ivana Jergovića.

44. GODIŠNJE IZVJEŠĆE obće pučke dječačke i djevojačke škole u Križevcih koncem školske godine 1877-8. U Zagrebu. Tiskom C Albrechta. На 8-ни.

45. GODIŠNJE IZVJEŠĆE obćih pučkih dječkih i djevojačkih učionah sl. i kralj. grada Osieka koncem školske godine 1877|8. U Osieku. Tiskom Dragutina Sandora 1878. На 8-ни.

Садржина: Kratka besjeda na rastanku školskoj mladeži.

46. ГОДИШЊИЦА НИКОЛЕ ЧУПИЋА. Издаје његова задужбина. Година II. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни II стр. 1 л. 377 стр. и 3 л.

Чини X издање Чупићеве задужбине.

Садржина: 1 Српске народне песме о боју на Косову. Критичка студија Стојана Новаковића. Поводом књиге »Narodne pjesme o boju na Kosovu godine 1389 sastavio u cjelini Armin Pavić.Zagreb 1877.

2. Колика је аксађа? Од Љ. Ковачевића.

3. Општине у Србији.Проматрања М.Ђ. Милићевића.

4. Нешто о Босни, дабарској или дабро-босанској јепископији и о српским манастирима у Босни. Од арх. Илариона Руварца.

5. Паланка-паланга-полуга-Брвеник. К историји речи српскога језика. Од Стојана Новаковића.

6. Ка години 1807 српске историје. Из бележака

с путовања Х. Тувкиља кроз Босну и Ст. Србију. Од Стојана Новаковића.

7. Сима Милутиновић Сарајлија, песник српски (1791—1847). Од Светислава Вуловића.

8. Римски историк Тацит. Од проф. Светомира Николајевића.

47. ГРАБОВАЧКИ МИЛОШ. Песме и народни припеви из данашњег доба. Приредио ____ ____. У Земуну 1878. Штампарија Милоша Грабовачког. На 16-ни 32 стр.

— GRLOVIĆ MILAN. Види: Новине «Hrvatski Svetozor.»

— ГРУБЕР Д. Види: Коњевић Стеван.

— ГРУЈИЋ ЈОВАН др. Види: Новине «Србски Народ.»

— ДАЛТОН Ц. ДР. Види: Физиологија и хигијена.

— DANILO J. Види: Новине «Gospodarski list.»

48. DANIČIĆ GJ. Ogled. Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Na sviet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Obradjuje ____ ____. Zagreb. Dionička tiskara 1878. Dobija se u knižari Lav. Hartmana. На вел. 8-ни XII и 39 стр.

— DEZELIC STJ. GJURO. Види: Календар «Dragoljub ili upisnik kalendar.»

— DEŽELIĆ STJ. GJURO. Види: Календар «Hrvatski uredvonik.»

49. DEZELIĆ GJURO. San. Povjestno-filozofička razprava. Napisao ___ ___. Preštampano iz «Dragoljuba g. 1879.» Zagreb. Tiskom Lav. Hartmana i dr. 1878. На 12-ни 182 стр.

50. ДЕЈАНОВИЋ Д. М. Кратко пчеларство за почетнике. Написао ___ ___ ___, народни учитељ. Са више слика. Панчево, 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 81 стр.

51. ДЕКЛАМАТОР. Збирка српских и хрватских песама за декламовање. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни XIV. 1 л. и 176 стр.

52. ДЕСПОТОВИЋ ПЕТАР. Зао друг. Приповетка за српску младеж од ___ ___. Оценила и наградила «Матица Српска.» Друго издање. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 12-ни 53. стр.

— DEHARBE JOSIP. Види: Katolički katekizam.

— ДИМИТРИЈЕВИЋКЕВА МИЛЕВА. Види: Песме.

— ДИМИТРИЈЕВИЋ МИЛАН ДР. Види: Програм српске православне гимназије карловачке.

53. ДЈЕЛА ЈАКОВА ИГЊАТОВИЋА. Књига II. У

Темишвару. Издање и штампа «Народ. Гласника» 1878. На 8-ни 265 стр.

54. DJELA FRANA LUKAREVIĆA BURINE. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1878. U knjižarnici Lavoslava Hartmana na prodaju. Dionička tiskara u Zagrebu. На 8-ни XII и 318 стр.

— DLUSTUŠ LJUBOJE. Види: Predavanja.

— DONIZETTI CAETANO. Види: Tomic Eugen Josip.

55. ДРАГАШЕВИЋ ЈОВАН. Мапа звезданог неба. За средње школе. Од ____ ____. Израђено у државној штампарији. У Београду 1878.

56. DRAMATIČNA DJELA JANKA JURKOVIĆA. Svezak I. Smiljana. Žalosna igra u 4 čina s predigrom. U Zagrebu 1878. Nakladom Matice hrvatske. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни.

Чини svezak XII—XIII „Zabavne knjižnice", што је издаје Матица Хрватска.

57. ДРУШТВЕНЕ ЗАБАВЕ. I. Погађање са тачкама. Разговор са знацима. Вецбе у брзом говору. Панчево 1878. Штампарија Браће Јовановића. На 8-ни.

58. DUBROVNIK PONOVLJEN I DIDONE. Spjevao Jaketa Palmotić Gjonoric, vlastelin dubrovački. Za tisak priredio i rastumačio Stj. Skurla. U Dubrovniku. Nakladom i troškom tiskare D. Pretnera 1878. На 8-ни 3 л. 478 стр. и 1 л. садржаја.

59. ДУЧИЋ Н. Бесједа, коју је говорио ——— ———, архимандрит, у саборној цркви у Нишу 21 Новембра на дан састанка народне скупштине год. 1878. У Београду, у државној штампарији 1878. На 12-ни.

— ЂОРЂЕВИЋ ВЛАДАН. Види: Скупљене приповетке.

— ЂОРЂЕВИЋ МИЛАН ДР. Види: Календар «Српски Соко.»

— ЂОРЂЕВИЋ МИЛАН ДР. Види: Новине «Завичај».

— ЂОРЂЕВИЋ МИЛАН ДР. Види: Новине «Застава.»

60. ЂОРИЋ В. НИКОЛА. Марков топуз. Спев ——— ———. У Београду, у државној штампарији 1878. На 12-ни 16 стр.

— ЕМЕРИЦИ ГЕЈЗА ДР. Види: Поповић А.

— ЕМЕРИЦИ ГЕЈЗА ДР. Види: Поповић А.

— ЕРКМАН — ШАТРИЈАН. Види: Глишић Ђ. Милован.

— ЖИВАНОВИЋ ЈОВАН. Види: Програм српске православне гимназије карловачке.

61. ЖИВАНОВИЋ ЈОВАН. Извод из српске граматике. Својим ученицима саставио ——— ———. II издање. Издање Браће М. Поповића у

Новоме Саду 1878. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду. На 8-ни 48 стр.

— ЖИВКОВИЋ ГР. Н. Види: Историја хришћанске цркве.

62. ZIVOT I DIELA SENJANINA MATESE ANT PL. KUHAČEVIĆA, hrvatskoga pjesnika XVIII vieka. Na sviet izdao Mile Magdić. U Senju. Tiskom i nakladom H. Lustera 1878. На 8-ни 176 стр.

— ЖИВОТОПИСИ СЛАВНИХ ВОЈСКОВОЂА. Издаје штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.
— Књига I. Види: Накићевић Јово.

63. ŽULIĆ P. Prirodoslovne početnice. Hemija sastavljena od H. E. Roscoe, profesora kemije u Mancchestru, prevedena od ____ ____, prof. kr. velike realke zagrebačke. U Zagrebu. Naklada sveučilištne knjižare Albrechta i Fiedlera. 1878. Tiskarna i litografija C. Albrechta u Zagrebu. На 8-ни VIII и 72 стр.

— ZABAVNA KNJIZNICA MATICE HRVATSKE. Izlazi u Zagrebu. Izdaje «Matica hrvatska».
— Svezak XII—XIII. Види: Dramatička djela Janka Jurkovića.
— Svezak XIV. Види: Marković Franjo.
— Svezak XV—XVIII. Види: Tomić Eugen Josip.
— Svezak XIX—XX. Види: Vvkelić Lavoslav.
— Svezak XXI—XXIV. Види: Improvizator.
— Svezak XXV—XXVIII. Види: Senoa August

64. ЗАКОН О БУЏЕТУ државних расхода и прихода за рачунску 1878 годину. (У Београду, штампано у државној штампарији 1878.) На 8-ни 5 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

65. ЗАКОН о књижарској радњи. (У Београду, штампано у државној штампарији 1878). На 8-ни 4 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

66. ЗАКОН о одличијама за независност и ослобођење од 15 фебруара 1878 године. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни.

67. ЗАКОН о подели присаједињеног земљишта на округе и срезове. (У Београду, штампано у државној штампарији 1878.) На 8-ни 4 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

68. ЗАКОН о потпори војних инвалида и породица погинулих, умрлих или несталих војника. (У Крагујевцу, штампано у државној штампа-1878). На 8-ни 20 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

69. ЗАКОН о решавању спорова за накнаду штете проузроковане у војним материјалима где није случај злоупотреблења. У Београду, штампано у државној штампарији 1878. На 8-ни 24 стр.

Издање министарства војног.

70. ЗАКОН о српским народним новцима. У Београду,

штампано у државној штапарији 1878). На 8-ни 12 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

71. ЗАКОН о узимању на знање и одобрењу привремених закона и наређења, изданих за време кад скупштина није била сакупљена, од 18 августа 1877 до 12 јунија 1878 године. (У Београду, штампано у државној штампарији 1878). На 8-ни 13 стр. и 1 л.

Нема нарочитог насловног листа.

72. ЗАКОН о уређењу министарства грађевина. (У Београду, штампано у државној штампарији 1878). На 8-ни 6 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

73. ЗАКОН о уређењу ослобођених предела од 3 јануара 1878 године. У Београду, штампано у државној штампарији 1878. На 8-ни 23 стр.

74. ЗОРИЋ СТЕВАН. План Београда удешен за потребу београдских основних школа. Саставио —— —— У Београду, издање и штампа државне штампарије 1878. У 4 листа.

75. ZAHRADNIK K. DR. O determinantih drugoga i trećega stupnja. Za porabu viših srednjih učilišta napisao —— —— ——, r. j. profesor na kr. sveučilištu Franje Josifa I. u Zagrebu, dopisujući član kr. českoga učenoga družtva u Pragu. U Zagrebu. Nakladom sveučilištne knjižare Fr. Župana (Albrecht i Fiedler) 1878. Tiskom C. Albrechta u Zagrebu. На 8-ни VI стр. и л. 31 стр.

76. ЗБИР ПРАВИЛА разних заведења при црквено-школској јеврејској општини у Београду. (Са свима изменама и допунама до 1 септембра 1878 г.) Издање скупа црквено-школске јеврејске општине у Баограду. Београд, штампарија Н. Стефановића и друга 1878. На 8-ни 55 стр.

77. ЗБОРНИК закона и уредаба у књажеству Србији од 5 августа 1877 до 12 јуна 1878 године. 32. У Београду, штампа и издање државне штапарије 1878. На 8-ни XXVI и 341 стр.

78. ЗБОРНИК закона и уредаба у књажеству Србији од 4 јула до 28 октобра 1878 године. 33. У Београду, штампа и издање државне штампарије 1878. На 8-ни 3 л. X и 138 стр.

— ЗБОРНИК ПОЗОРИШНИХ ДЕЛА. На свет издаје управа српског народног позоришта у Н. Саду.

— Свеска тринаеста. Види: Оберкнежевић Ф.

79. ZEMLJOKAZ KRALJ. PODŽUPANIJA: Vukovarske, Rumske, Osječke, Djakovačke, Virovitičke, Požeške, Pakračke, Križke, Jastrebarske, Karlovačke. Zatim skrižaljke daljinah izmedju glavnijih mjesta podžupanije Vukovarske, Pakračke, Križke, Krapinsko-Topličke. Nakladom kr. hrvatsko-slav-dalm. zemaljske vlade. U Zagrebu 1878. Tiskara «Narodnih Novina». На 8-ни.

80. ЗЕМЉОПИС за српске народне школе у Угарској с обзиром на најновије заокружење жупанија у Угарској. По најновијим мађарским изворима израђен. Панчево 1878. Накладом Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 100 стр.

— ZEC M. Види: Новине «Narodne Novine».

81. ЗОРА. Прва поука мале деце у вери. Српски превод удешен са 26 слика. У Будим-пешти 1878 штампарија Хорњанскога. На 12-ни.

— ZORE LUKA. Види: Новине «Slovinac».

82. IVEKOVIĆ FRANJO. Život svetaca i svetica božjih. Za mjesec svibanj. Napisao Dr. ___ ___ Na sviet izdalo Društvo S. Jeronima. Zagreb. Tisak dioničke tiskare 1878. На 8-ни 175 стр.

Чини XXVIII књигу »Pučke knjižnice« што је издаје друштво светојеронимско.

— IVKANEC TOMISLAV. Види: Новине «Smilje».

83. ИВКОВИЋ КОСТА Гробар. Приповетка Карла Сабине. С чешког превео ____ ____. Прештампано из «Јавора». У Новом Саду. Издање српске књижаре Браће М. Поповића 1878. Штампарија А. Пајевића. На 8-ни 104 стр.

84. IVČEVIĆ VICKO. O svetoj Stošiji Mučenici, svetom Dunatu biskupu i svetom Simunu proroku. Od ____ ____. Na Rieci 1878. На 8-ни.

Ово је икавским наречијем писато.

— ИГЊАТОВИЋ ЈАКОВ. Види Дјела.

85. ИГЊАТОВИЋ ЈАША. Увео листак. Приповетка ___ ____. Наградила «Матица Српска» са 150 фор. У Новоме Саду. Издање штампарије А. Пајевића 1878. На 12-ни 137 стр.

Ова је приповетка прештампана из „Јавора" за 1878. годину.

86. ИЗВЕШТАЈ г. министру војном о радњи у рату 1877 и 1878 године. II. економно одељење. Београд, штампано у државној штампарији 1878. На 8-ни 67 стр.

87. ИЗВЕШТАЈ г. Министру војном о радњи у рату 1877 и 1878 године. V. Санитетско одељење. Београд, штампано у државној штампарији 1878. На 8-ни 1 л. и 63 стр.

Издање министарства војног.

88. ИЗВЕШТАЈ, који је Његовој Светлости Књазу поднео министар просвете и црквених дела, као члан владе при врховној команди. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни.

89. ИЗВЕШТАЈ о српској великој гимназији у Новоме Саду за школску годину 1877|8. У Новоме Саду, српска народна задружна штампарија 1878. На 8-ни 43 стр.

Садржина: 1. † Стеван Недељковић (некролог). 2. Шта смета напредовању у настави и васпитању у гимназијама.

90. ИЗВЕШТАЈ о српској вишој девојачкој школи у Новоме Саду на крају њене четврте 1877-8

године. У Новоме Саду. Српска народна задружна штампарија 1878. На 8-ни.

Садржина: 1. Како је постала и како се до данас развијала ова српска девојачка школа.

91. IZVJESTAJ kralj. mužke i ženske preparandije i vježbaonice u Zagrebu koncem školske godine 1877|8. U Zagrebu. Tiskara «Narodnih Novinah» 1878. На 8-ни.

Садржина: Načelo zornosti u obuci, od Stjepana Basarička.

92. IZVJESTAJ matice hrvatske za godinu 1877. Zagreb. Naklada «Matice hrvatske» 1878. Dionička tiskara u Zagrebu. На мал. 8-ни 72 стр.

93. IZVJESTAJ o c. k. velikoj gimnaziji u Vinkovcih za školsku godinu 1877—78. U Vinkovcih 1878. На 8-ни.

94. IZVJESTAJ hrvatskog pevačkog družtva „Kola" za godinu 1877. U Zagrebu 1878. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни.

95. IZVJESTAJ dječačke obće pučke učione u Varaždinu koncem školske godine 1877|8. Uredio Dragutin Pinter, ravnajući učitelj. U Varaždinu. Tiskom Platzera sina. 1878. На 8-ни. 32 стр.

Садржина: Koja je svrha tjelovježbi na pučkoj školi. od J. Horvata.

96. IZVJESĆE o kraljevskoj velikoj gimnaziji u Zagrebu koncem školske godine 1877|8. U Zagrebu. Tiskara «Narodnih Novinah» 1878. На 8-ни 107 стр

Садржина: O jeziku materinskom, ob Stjepana Kučaka.

97. IZVJESĆE o kralj. velikoj gimnaziji u Požegi koncem školske godine 1877—78. U Zagrebu 1878. На 8-ни.

98. IZVJESĆE TRGOVAČKO — OBRTNICKE KOMORE U ZAGREBU sa statistički mi podatci o trgovini, obrtu i prometnih sredstvih za g. 1876. Sastavili Milan Krešić, tajnik komore i Ivan Orešković pristav. U Zagrebu 1878. Tisak C. Albrechta. На вел. 8-ни 245 стр

99. ИЗВОДИ ПРАВИЛА о дужностима војника, о војничким принадлежностима, о дисциплинарним и војено судским казнама, гарнизонске и градске службе. (Прештампано). У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 1 л. 51 стр.

Издање министарства војног.

— ИЗДАЊЕ ЧУПИЋЕВЕ ЗАДУЖБИНЕ.
— Књига IX. Види: Милићевић Ђ. М.
— Књига X. Види: Годишњица.

100. ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ у закону о устројству општина и општинских власти од 24 Марта 1866 године, и његовим изменама и допунама од 8 Октобра, 1875 године. (У Београду, штампано у државној штампарији 1878. На 8-ни 4 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

101. ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ у уређењу српског ученог друштва у Београду од 3 јануара 1869 го-

динс. (У Београду, штампано у државној штампарији 1878). На 8-ни 6 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

— ILIĆ GJURO. Види: Новине «Gospodar».

102. IMPROVIZATOR. Roman C. H. Andersena. Zagreb. Naklada «Matice hrvatske» 1878. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни.

Чини svezak XXI — XXIV. »Zabavne knjižnice», што је издаје Матица хрватска.

— IRVING WACHINGTON. Види: Marković Franjo.

103. ИСТОРИЈА ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ за средње школе. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни III стр. 1 л. и 127 стр.

На предговору потписан је Н. Гр. Ж(ивковић), свештеник и професор (у Гор. Карловцу).

— JAGATIĆ ANDRIJA. Види: Новине «Katolički list».

104. JANDA JOSIP. Vj. Pokornoga prirodopis za pučke i gradjanske ućione. Po četvrtom njemačkom izdanju preveo ——— ———, profesor na kr. velikoj realci u Zagrebu. I. dio. Zagreb 1878. Troškom i nakladom kr. krvatsko-slav.-dalm. zemaljske vlade. На 8-ни 138 стр. са 178 слика.

105. JANDA JOSIP. Počela botanike za više razrede srednjih učilista. Napisao ——— ———, profesor kr. gimnazije zagrebačke. Po prilici sa 900 raznih slika. U Zagrebu 1878. Nakladom i

troškom kr. krv. slav. dalm. zemaljske vlade. Tiskom C. Albrechta. U Zagrebu. На вел. 8-ни XV. и 546 стр. и 1 л.

106. ЈАНКОВИЋ Ј. В. Дете на Алпима, или «како сејао тако и жео». Приповетка за младеж. Превео ___ ___ ___, ђакон. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 12-ни.

— JERGOVIĆ IVAN. Види: Godišnje izvješće obće pučke dječačke i djevojačke učione u Djakovu.

107. ЈОВАНОВИЋ БОГОЉУБ. Статистика наставе у кнежевини Србији за 1873 — 74-ту школску годину. По званичним изворима уредио ___ ___. С три картограма и осам графичких таблица. У Београду, издање и штампа државне штампарије 1878. На 4-ни 3 л. CXXX и 285 стр.

108. ЈОВАНОВИЋ БОГОЉУБ. Статистичке белешке. Од ___ ___. (Прештампано из «Српских Новина»). У Београду, у државној штампарији 1878. На 12-ни и 1 л. 186 стр. и 1 л.

— Ј(ОВАНОВИЋ) Ј(ОВАН) — З(МАЈ). Види: Календар «Панчевац».

— ЈОВАНОВИЋ ЈОВАН-ЗМАЈ. Види: Новине «Илустрована ратна кроника».

— ЈОВАНОВИЋ ЈОВАН-ЗМАЈ. Види: Новине «Стармали».

— ЈОВАНОВИЋ МИЛЕНКО ПОЦЕРАЦ. Види: Новије песме.

— ЈОВАНОВИЋ П. Види: Новине «Народни Гласник».

109. ЈОСИЋ ДИМИТРИЈЕ. Карла Рељама наука о чувању здравља за школе. Превео на српски ____ ____. Друго поправљено издање. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 33 стр.

110. JURASIĆ IVAN. Narodni hrvatski odvjetnik ili savjetni priručnik za sastavljane svakovrsnih pogodbah, ili ugovorah i drugih zakonskih pisamah, molbah, i t. d. nacrtan na temelju Obć. Gradj. Zakonika, Trgovačkog i Mjenbenog zakona, te obzirom na obstojeće različite zemljištne ili gruntovne, i druge najnovije austriansko-ugarske zakone. Knjiga sadržavajuća potrebite propise i naputke, te svakovrstne obraznice (Formole) u predmetih gradjanskoga prava, sudbenih, trgovačkih, mjenbenih, pomorskih, stečajnih, nagodbenih, zemljišnih ili gruntovnih i hipotekarnih izvanparbenog postupka, baštinskih, tutorstvenih i skrbničkih, obrtničkih, tiskovnog zakona, družtvenih, i u obće političkih, financialnih, kaznenih; i t. d. uz dodatak različitih obraznicah najobičnijih spisah tičućih se prepornoga gra-

djanskog postupka najme pismenog i ustmenog, brzoručnog ili sumarnog, mjenbenog, te za najmanje tražbine (Bagatell i Mahnverfahren), kao tužbah, molbah i t. d. naznačenjem odnosne bularine za svaki pojedini slučaj i napokon obskrbljena prozbornim obecedarium kazalom dotičnih predmetah. Spisao ____ ____, iz Krka. Svezak I. Tiskarna Franje Karletzky-a na Rieci 1878. На 8-ни 32 стр.

Остале свеске нисам видео, па по томе не знам ни да ли је што даље излазило.

— JURKOVIĆ JANKO. Види: Dramatička djela.

КАЛЕНДАРИ:

111. ___ АБУКАЗЕМОВ ШАЉИВИ КАЛЕНДАР за врло просту годину 1878 после Христа. Трошком Луке Јоцића. Нови Сад 1878. Штампарија А. Пајевића. На 8-ни.

112. ____ BUNJEVAČKO ŠOKAČKA DANICA iliti subotički kalendar za prestupnu godinu 1878. U Subotici. На 8-ни.

113. ___ ВЕЛИКИ СРПСКИ НАРОДНИ КАЛЕНДАР за преступну годину 1878 која има 365 дана. Уређује А. Сандић. Издаје и продаје књижара Фрање Штиглера у Новом Саду. На 4-ни. календарски табак и 51 стр.

114. DANICA. Koledar i ljetopis društva svetojeronimskoga za prestupnu godinu 1878. На

svijet izdalo društvo Sv. Jeronima. Zagreb 1877. Tisak Dioničke tiskare. На 8-ни.

115. ___ DRAGOLJUB ILI UPISNIK KALENDAR. Kalendar za javne urede, odvjetnike, kr. javne i obćinske bilježnike, agente, privatne pisarne, trgovce, obrtnike te ine poslovodje sa književnim darom, upisnikom za svaki dan posebnim prostorom za ubilježenje, popisni šematizam sviuh ureda i cielokupnog činovničtva, svećenstva kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, zastupnika sabora, sviuh potrebnih skrižaljaka. Za prestupnu godinu 1878. Tečaj XV. Sastavio Gj. Stj. Deželić. U Zagrebu. Nakladom Lav. Hartmana. Tiskom Lav. Hartmana i družbe На 8-ни.

116 ___ ZAGREBAČKI ŠOŠTAR. Kalendar za prestupnu godinu 1878. U Zagrebu, troškom knjižare Franje Župana (Albrecht i Fiedler). Tiskom C. Albrechta. На 16-ни.

117. ___ ZIDNI KALENDAR za prestupnu godinu 1878. U Zagrebu. Nakladom knjižare Lavoslava Hartmana. Tisak L. Hartmana i družbe. На fol. 1. л.

118. ___ JEFTINI HRVATSKI PUČKI KALENDAR za prestupnu godinu 1878. S dodatkom poučno-zabavnim. Tečaj X. U Zagrebu. Nakladom knjižare Lav. Hartmana. Tiskom L. Hartmana i dr. На 12-ни.

119. ___ КАЛЕНДАР СА ШЕМАТИЗМОМ књажевства Србије за преступну годину 1878. У

Београду, издање и штампа државне штампарије. На 8-ни 164 стр. и 3 листа регистра.

120. ___ KARLOVAČKI KOLEDAR za prestupnu 1878 godinu. Za katolike, grkoistočne, izraelite i muhamedance. Petdesetdrugi tečaj. Karlovac. Tisak i naklada Ivana Nep. Pretnera. На 8 ни

121. ___ KATOLIČKI KOLENDAR sa slikama za prestupnu godinu 1878. Od Vjekoslava Bučansky-a. Tečaj XIX. U Budimpešti. Tiskara Vjekoslava Bučanskya. На 8-ни.

122. ___ KOLEDAR I LJETOPIS bratovštine hrvatskih ljudi u Istri za 1878. U Kraljevici, tiskom Primorske tiskare. На 8-ни

123. ___ MLADI HERCEGOVAC ili koledar hercegovački novi i stari za prestupnu godinu 1878. (Godina IV). U Mostaru. Tiskom Don Franje Milićevića. На 8-ни.

124. NARODNI KOLEDAR novi i stari za prestupnu godinu 1878 Uredio Mate Nekić. Izdala o svom trošku Matica dalmatinska. Šesnaesta godina. U Zadru. Brzotiskom «Narodnoga lista». На 8-ни.

125. ___ НОВА РУЖИЦА. Српски народни календар за годину 1878. Издање књижаре Браће М. Поповића. У Новоме Саду, српска народна задружна штампарија. На 8-ни.

Са сликом два српска кнеза.

126. _NOVI ZAGREBAĆKI KOLEDAR za puk. S dodatkom poučno-zabavnim za prestupnu godinn 1878. Ili tako zvani «Novi Zagrebački šoštar». (Dvanaesti tečaj). U Zagrebu. Nakladom knjižare Lav. Hartmana. Tisak L. Hartmana i dr. На 12-ни.

127. _НОВИ ХЕРЦЕГОВАЦ ИЛИ КАЛЕНДАР ХЕРЦЕГОВАЧКИ стари и нови за преступну годину 1878. (Година VI). У Мостару. Штампарија Дон Фрање Милићевића. На 8-ни.

Тај је наслов и латиницом.

128. ___ НОВОСАЂАНИН. Српски календар за народ за годину 1878. Година I. Издање српске књижаре Браће М. Поповића. У Новоме Саду. Српска народна задружна штампарија. На 8-ни.

129. ___ ОРАО. Велики илустровани календар за годину 1878 која има 365 дана. Уз сарадњу српских књижевника уређује Стеван В. Поповић. Година четврта. У Новоме Саду, издање штампарије А. Пајевића. На 4-ни 16 и 171 стр.

130 ___ ОРЛИЋ. Календар за преступну годину. Година II. Издаје Јеремија Обрад. Карацић. У Београду. Штампарија Н. Стефановића и Друга. На 12-ни.

131. ___ ПАНЧЕВАЦ. Календар за народ са сликама. За преступну годину 1878. Уређује З. Ј. Ј. Година VII. У Панчеву, накладом књижаре

Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 88 стр.

132. ____ РАТНИК. Календар за преступну 1878 годину. Саставио Дим. М. Николић. У Београду, штампарија Н. Стефановића и Друга 1877. На 12-ни.

133. ____ РУЖИЦА. Најстарији српски народни календар са најодабранијим српским народним песмама, приповеткама и другим разним поучним стварима. За преступну годину 1878 која има 365 дана. Излази 50 година. Издање српске књижаре Браће М. Поповића у Новоме Саду. На 8-ни.

134. ____ СРБИН. Календар за 1878 годину са сликама. Година девета. Издање Милоша Грабовачког. Штампарија Милоша Грабовачког у Земуну. На мал. 8-ни.

135. ____ СРПСКИ СОКО. Велики илустровани календар за годину 1878. Издаје и уређује др. Милан Ђорђевић. У Новоме Саду. Српска народна задружна штампарија. На 4-ни.

136. ____ СРПСКО-НАРОДНИ ВЕЛИКО-БЕЧКЕРЕЧКИ КАЛЕНДАР за просту годину 1878. XXI година. Са више дрвореза. У Вел.-Бечкереку. Штампао и издаје Фр. Павле Плаји На 8-ни 63 стр.

137. ____ СРПЧЕ. Календар за 1878 годину. Година прва. Издање Милоша Грабовачког. Штам-

парија Милоша Грабовачког у Земуну. На 12-ни.

138. _ HRVATSKI UREDOVNIK ILI UPISNIK KALENDAR za urede, odvjetnike i bilježnike u prestupnoj godini 1878. Svakoga dana u godini potrebni i obilnimi sadržajem providjeni poslovnik, obavjestnik i bilježnik za javne urede, kr. javne bilježnike, agente, privatne pisare, trgovce, obrtnike, te ine poslovodje i t. d. Sastavio Gjuro Stj. Deželić. Tečaj III. U Zagrebu. Nakladom knjižare Lav. Hartmana. Tiskom L. Hartmana i dr. На 4-ни 228 стр.

139. _ _ ЦАРИЋ· Мали ратни календар са сликама за 1878 годину. У Новоме Саду, издање штампарије А. Пајевића. На 12-ни.

140. ШУМАТОВАЦ. Календар за 1878 годину. Издао Јеремија Обрада Карацић. Штампарија Н. Стефановића и Друга у Београду На 8-ни.

— CAMMERAN SALVATOR. Види: Tomić E. J.

— KARABAIĆ IVAN. Види: Новине «Naša sloga».

— КАРПАТИ АНДР. Види: Поповић А.

— КАРПАТИ АНДР. Види: Поповић А.

141. KATOLIČKI KATEKIZAM za III i IV razred pučkih škola. (Po Josipu Deharbu). U Zagrebu. Nakladom kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vla-

de 1878. Tiskom Lav. Hartmana i dr. u Zagrebu. На 12-ни 1 л. 126 стр. i 1 л. садрж.

142. KERKEMPUH PETRICA. Stari proksenjak sav podmladjen i ponovljen. Sa 2 slike. V. popravljeno izdanje. U Varaždinu tiskom Platzera Sina. 1878. На 12-ни.

— КЕРЊЕЈИ. Види: Поповић Јован.

— KESTERČANEK XAV. FRAN. Види: Новине «Šumarski list».

143. KIŠPATIĆ MIJO. Slike iz rudstva. Napisao ____. Nagradjeno iz zaklade grofa Draškovića za godinu 1877. U Zagrebu. Nakladom «Matice hrvatske» 1878. Tiskom C. Albrechta u Zagrebu. На 8-ни 2 л. 230 стр. и 1 л. садржаја.

Чини svezak II. „Poučne knjižnice“ што је издаје Матица хрватска.

144. KLAIĆ VJEKOSLAV. Bosna. Podatci o zemljopisu i povjesti Bosne i Hercegovine. Sabrao ih i poredio ____ ____. Prvi dio: Zemljopis. Zagreb 1878. На 8-ни.

145. KLAIĆ VJEKOSLAV. Poviest srednjega vieka. Za niže razrede srednjih učilišta. Napizao ____ ____, gimn. profesor u Zagrebu. U Zagrebu Troškom i nakladom kr. hrvatsko-slav.-dalm. zemaljske vlade 1878. Tiskara dra Lj. Gaja (podružnica C. Albrechta). На 8-ни 213 стр.

146. KLAIĆ VJEKOSLAV. Prirodni zemljopis Hrvatske. Sastavio ____ ____ kr. gimnazijalni prvfesor u Zagrebu. Nagradjeno iz zaklade grofa Draškovića. U Zagrebu 1878. Nakladom «Matice Hrvatske». Tiskom D. Albrechta. На 8-ни. 406 стр. са 42 слике и 1 картом.

Чини svezak I „Poučne knjižnice" што је издаје Матица Хрватска.

147. KLAIĆ FRANJO. Čitanka za seoske opetovnice i seljake u kraljevini Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji. Sastavio ____ ____. U Zagrebu. Nakladom Lav. Hartmana 1878. Tisak Lav. Hartmana i dr. u Zagrebu. На 8-ни 288 стр.

— KLENKE HERMAN DR. Види : Školska dijetetika.

— KNJIZNICA ZA MLADEZ. Izdaje hrvatski pedagog. — književni sbor u Zagrebu.
— Knjiga I. Види: Filipović Ivan.

148. КОВАЧЕВИЋ Љ. Које је године умръо Стеван Немања? Написао ____ ____. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 16 стр.

Ово је прештампано из „Српских Новина" за 1878 год.

149. КОВАЧЕВИЋ РИСТО. Прилози за повјесницу Боке Которске. Издао ____ ____. У Дубровнику 1878. Тискара Драгутина Претнера. На 8-ни.

150. KOVAČIĆ ANTUN. Pripovjesti iz Zagorja. Od ___ _ _. I. Barunčina ljubav. U Kraljevci 1878. Tiskom Primorske tiskarne. На 12-ни.

151. КОЊЕВИЋ СТЕВАН. Мађарски буквар са додатим малим мађарско-српским речником. Први део. По С. Бак-о, К. Фривирт-у, Ј. Грубер-у, А. Пош-у. Удесио за српске народне школе и то за II. и III. разред основне школе, ___ _ _, срп. нар. учитељ. Својина и издање књижаре Миливоја Каракашевића. У Сомбору 1878. Штампано код Јосифа Ед. Риглера у Будапешти. На мал. 8-ни 88 стр.

Ова књига одобрена је и препоручена од високог срп. нар. школског савета.

152. КРАЉЕВИЋ МАРКО. Српска народна певанија у 25 песама. (Са истумаченим речма турским и гдекојим необичним српским у тима). Издање српске књижаре Браће М. Поповића у Новоме Саду 1878. У Новоме Саду, српска народна задружна штампарија 1878. На мал. 8-ни 1 л. 168 стр. и 1 л. садржаја.

153. КРАЉЕВИЋ МАРКО у народним песмама. Са сликом. «Сан Краљевића Марка» и протумаченим турским и другим мање познатим речима. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 159 стр.

154. KREMPLER PAJO. Povrćarstvo. Napisao _ _. župnik hrnetički. Na sviet izdalo dru-

štvo S. Jeronima. Zagreb. Tisak dioničke tiskare 1878. На 8-ни 101 стр. и 1 л. садржаја.

Чини XXVIII књигу »Pučke knjižnice«, што је издаје друштво светојеронимско.

— KREŠIĆ MILAN. Види: Izvješće trgovačko-obrtničke komore u Zagrebu.

155. KRESIĆ MILAN. Mala knjižica o praktičkom gospodarstvu. Napisao Maurice Bloock. Pohrvatio ___ ___. Preštampano iz «Hrvatskog Svetozora». U Zagrebu. Tiskom C. Albrechta 1878. На 12-ни 138 стр.

156. KRSNJAVI I. DR. Znamenovanje povjesti arkeologije i umjetnosti. Uvodno predavanje, što ga je držao na hrvatskom sveučilištu dne 11 ožujka 1878 profesor ___ ___ ___. U Zagrebu 1878. На 8-ни 16 стр.

157. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI IVAN. Jure Glović prozvan Julijo Klovio hrvatski sitnoslikar. Sa 3 slike. Napisao ___ ___. Zagreb 1878. Tiskarski i litografski zavod C. Albrechta. На 4-ни.

— КУТНЕР. Види: Поповић Јован.

— KUĆAK STJEPAN Види: Izvješće o kraljevskoj velikoj gimnaziji u Zagrebu.

— KUHAČEVIĆ ANT. MATESA. Види: Život i djela.

158. KUHAČ Š. FR. Južnoslovjenske narodne popievke. Ukajdio, glasovirsku pratnju udesio te izvorni im tekst pridodao ___ ___ I. knjiga 1. svezka. U Zagrebu 1878. Tiskara i litografija C. Albrechta. На вел. 8-ни 76 стр.

— I knjiga, 2 svezka. На вел. 8-ни 77-160 стр.

— KUĆAS STJ. Види: Новине «Hrvatski učitelj».

159. LIEBBALD JULIJ-LJUBOJEVIĆ. Katoličko-ženitbeno pravo !obzirom na gradjanske zakone. Napisao Dr. ___ ___ ___, začast komornik sv. Otca, prisjednik duh. stola, ubožki odvjetnik, zač. član reda sv. Franje države Kapistranske, bivši profesor crkv. prava u Djakovu, sada župnik u Bošnjacih. S dozvolom preč. duh. stola Djakovačkoga. Drugo izdanje. U Osieku. Brzotiskom Dragutina Šandora (J. V Hamanna) 1878. На вел. 8-ни 8 и 221 стр.

— LINIĆ JOSIP. Види: Новине «Sloboda».

160. LOGIKA za pučke učitelje i učiteljske pripravnike. Priredio J. G. U Zagrebu. Tiskom Lav. Hartmana i družbe 1878. На 8-ни VII и 88 стр.

— LHOMOND. Види: Marn Fr.

161. LOPAŠIĆKA DRAG.-WALDHERR. Praktični način za brzo i lako učenje francezkoga jezika. Po glasovitom načinu Dra Ahna. Od ___ ___ ___, učiteljice na višoj djevojačkoj u-

čioni u Karlovcu. I dio. Drugo popravljeno izdanje. U Zagrebu. Nakladom Lav. Hartmana 1878. Tiskom Lav. Hartmana i družbe u Zagrebu. На 8-ни 192 стр.

— LORKOVIĆ BLAŽ DR. Види: Новине «Mjesečnik pravničkoga družtva u Zagrebu».

— LUKAREVIĆ FRAN-BURINA. Види: Djela.

— LUKEŠ JAN. Види: Новине «Bosansko-hercegovačke novine».

162. LJUBIĆ KAZIMIR. Nova ručna knjiga za obćinske upravitelje, uz pravilnik i izborni red obćinski. Sbirka razsuda i odluka, zakona carevinskih i zemaljskih, naredaba i oglednica. Sastavio ____ ____. U Zadru 1878. Tisak „Narodnoga lista». На 8-ни 804 стр.

163. LJUBIĆ SIME. Listine o odnošajih izmedju juznoga Slavenstva i mletačke republike. Skupio i uredio ____ ____, pravi član jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i t. d. Knjiga VI. Od godine 1409 do 1412. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1878. U knjižarnici Lavoslava Hartmana na prodaju. Tisak dioničke tiskare. На вел. 8-ни XV и 309 стр.

Чини Volumen nonum „Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium“ што је издаје југославенска академија знаности и умјетности.

164. LJUBBIĆ SIME. O Posavskoj Hrvatskoj i o zlatnih novcih njezina zadnjega kneza Serma (1018). Od prof. ____ ____, pravog člana jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Preštampano iz XLIII knjige «Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1878. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 43 стр.

165. ЉУБИША МИТРОВ СТЈЕПАН. Причања Вука Дојчевића. Скупио и сложио ____ ____ ____. Свеска пета. Издаје уредништво «Српске Зоре». У Бечу, у штампарији јерменскога манастира (В. Хајнриха). На мал. 8-ни.

— MAGDIĆ MILE. Види: Život i djela Senjanina Mateše Ant. pl. Kuhačevića.

166. MAGDIĆ FRANJO. Geometrijsko likoslovje sa elementarnim risanjem. Za I rasred realke. Sastavio ____ ____, profesor kr. vel. realke zagrebačke. Sa 99 obrazacah na 12 tablicah. Zagreb 1878. Nakladom sveučilištne knjižare Albrechta i Fiedlera. Tiskom C. Albrechta. На 8-ни 48 стр. и 12 литографских листова.

— МАЈКОВ А. А. Види: Босна је српска.

— МАЛА БИБЛИОТЕКА. Излази у Новоме Саду. Издаје и штампа штампарија А. Пајевића.

— Свеска III. Види: Тодоровић П.

— Свеска IV. Види: Тодоровић П.

167. МАЛА КАТАВАСИЈА за употребу школске младежи. Панчево 1878. Накладом књижаре

Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 64 стр.

168. МАЛЕТИЋ ЂИЋА. Математична географија од Шуберта. Посрбио ____ ____. У Београду, штампано у државној штампарији 1878. На 8-ни 2 л. 80 стр. Са 19 дрворезних слика у тексту.

169. МАЛИ САНОВНИК или тумачење снова за забаву и увесељење. Панчево 1878. Издао С. Кириловић. Штампарија Браће Јовановића. На 8-ни 47 стр.

170. MAŘIK ZABOJ VJENCESLAV. Kratki sveobći zemljopis. Za mladež narodnih učionah. Sastavio ____ ____ ____. Osmo izdanje. Zagreb 1878. Tisak «Narodnih Novinah». Troškom i nakladom knjižare Mučnjak i Seuftlebena. На 8-ни 82 стр.

171. MARKOVIĆ FRANJO. Izabrane crtice Wachingtona Irvinga. Preveo s engleskoga ____ ____. Svezak prvi. Zagreb. Naklada «Matice hrvatske» 1878. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни.

Чини XIV књигу »Pučke knjižnice« што је издаје Матице Хрватска.

172. MARN FR. Urbis Romae viri illustresa Romulo ad Augustum Od Lhomonda. Priredio prof. ____ ____. (Latinska čitanka za III razred). Zagreb 1878. Tiskom i nakladom kr. hrvatsko-slav.-dalm. zemaljske vlade. На 8-ни.

— MARŠO IVAN. Види: Новине «Sriemski Hrvat».

173. МАТИЋ М. ГАЈА. Читанка за пољопривреднике. Ручна књига за читање у време одмора. Скупио и удесио —— —— ——. (Издало «Друштво за пољску привреду»). У Београду, штаппано у државној штампарији 1878. На 8-ни 1 л. VI. 144 стр. и 2 л.

174. MATKOVIĆ PETAR DR. Zemljopis za niže razrede srednjih učilišta. Napisao ——— ——— ———. Drugo popravljeno i dielomice preradjeno izdanje. U Zagrebu. Troškom i nakladom kr. hrvatsko-slav.-dalm. zemaljske vlade 1878. Narodna tiskara dra Lj. Gaja. На 8-ни 1 л. 266 стр. и 1 л.

175. MATKOVIĆ PETAR. Putovanja po balkanskom poluotoku za srędnjega vieka. Čitao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 12 travnja 1877 pravi član dr. ——— ———. Preštampano is knjige LXII «Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1878. Dionička tiskara. На 8-ни 129 стр.

— MAYER ANTON DR. Види: Folprecht Franjo.

— МИЈАТОВИЋ АКСЕНТИЈЕ. Види: Новине «Исток»

176. МИЈАТОВИЋ АКСЕНТИЈЕ. Криминална библиотека знатних кривичних дела из свију европских народности. Од Теме. С немачког превео —— ——. Свеска III. У Београду 1878. На 8-ни.

177. МИЈАТОВИЋ ЧЕДОМИЉ. «Дођи и добро дошао». Проповед Ч. Х. Спурџона. Превео ——— ———. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 22 стр. и 1 л.

178. МИЛАШ Н. Правила светих апостола. Србски превод с тумачењима од ——— ———, професора каноничкога права на правосл. богосл. заводу далматинском. I. Правила светих апостола. Друго поправљено и попуњено издање. Панчево 1878. Наклада књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни IX и 102 стр.

179. МИЛЕТИЋ СВЕТОЗАР. Настава у српском језику за II разред основних школа. Написао ——— ———, земунски учитељ. Панчево 1878. Наклада књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 24 стр.

180. МИЛЕТИЋ СВЕТОЗАР. Поступак при настави у обичним разломцима за четврти разред основних школа написао ——— ———, земунски учитељ. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 61 стр.

181. МИЛЕТИЋ СВЕТОЗАР. Практичан поступак при настави у рачуну за други разред основне школе. Написао ——— ———, земунски учитељ. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 128 стр.

— МИЛИЋЕВИЋ Ђ. М. Види: Физиологија и хигијена.

182. МИЛИЋЕВИЋ Ђ. М. Животи и дела великих људи из свих народа. Књига друга. Сабрао и уредио —— —— ——. Београд, државна штампарија 1878. На 8-ни 301 стр.

Чини IX издање Чупићеве задужбине.

183. МИЛИЋЕВИЋ Ђ. М. Општине у Србији. Проматрања —— —— ——. Отштампано из «Годишњице Николе Чупића». У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 58 стр.

184. MILČETIĆ IVAN. Hrvati od Gaja do godine 1850. Kulturno — istorijski i književni pregled. Napisao —— ——. (Preštampano iz III tečaja «Hrvatskog doma»). U Zagrebu. Tisak dioničke tiskare 1878. Na 8-ni.

— MIŠKATOVIĆ JOSIP. Види: Новине «Obzor».

— MODEC LJUDEVIT. Види: Новине «Napredak».

185. МОЈСКА МУДРОВАЊА Новака Радонића, која су од више година у разним листовима под знаком «Н» излазила. Књига прва. У Новом Саду. Штампарија А. Пајевића 1878. На 8-ни XI и 226 стр.

— MONTEGAZZA PAVAO DR. Види: Fiamin Ivan.

— MONUMENTA SPECTANTIA HISTORIAM SLAVORUM MERIDIONALIUM. Edidit academia scientiarum et artium slavorum meridionalium.

— Volumen nonum. Види: Ljubić Sime.

— MUSAFIJA ADOLF DR. Види: Taljanska slovnica.

186. НАКИЋЕНОВИЋ ЈОВО. Поријекло Зимонића породице и поп Богдан Зимонић, војвода Гатачки. Сабрао —— ——, секретар опћине Е. Новске 1878. У Новом Саду, издање штампарије А. Пајевића 1878. На малој 8-ни 43 стр.

Пред насловним листом је слика Богдана Зимонића

Чини I. књигу »Животописи славних војсковођа«, што је издаје штампарија А. Пајевића.

187. NAPUTAK glede njegovanja zdravlja. Za porabu u podčastničkih i momčadskih školah. (Uredovno izdanje). U Zagrebu. Tiskom Lav. Hartmana i dr. 1878. На 8-ни 59 стр. и 1 л. садржаја.

188. НАСТАВА о маршевима, предстражној, логорној служби и о служби, кад су војници по квартирима размештени. Прештампано. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 50 и IV стр.

Издање министарства војног.

189. НАСТАВЉЕЊЕ за гађање у нишан за стајаћу и народну војску. (Прештампано). У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 1 л. II стр. 1 л. 39 стр. и три литографска листа.

190. НАСТАВНИ ПЛАН ЗА СРПСКЕ НАРОДНЕ УЧИ-

ТЕЉЕ. Издан с обзиром на високу наредбу краљ. угар. министарства за богочаст и јавну наставу од 26 Августа 1877 год. број 21.678. Наредбом Н. Ц. Школског Савета од 6 (18) јула 1878 бр. $\frac{34}{пр.}$. Са 7 таблица с распоредима часова. У Новоме Саду, штампарија А. Пајевића. На 8-ни 23 стр.

191. НАУКА ИЗ СВЕТОГ ПИСМА. За писање и на изуст учење у основној школи. У Новоме Саду, издање српске књижаре Браће М. Поповића 1878. На мал. 8-ни 70 стр.

— NEKIĆ MATE. Види: Календар «Narodni kolendar.»

— НЕШКОВИЋ МИТА. Види: Новине «Нова школа».

192. НИКЕТИЋ Ј. СВЕТ. Елементарна логика. Написао —— —— ——, проф. богословије и дописни члан српског ученог друштва. Београд, штампано у државној штампарији 1878. На 8-ни VII и 66 стр. и 1 л.

— НИКОЛИЋ М. ДИМ. Види: Календар «Ратник».

193. НОВАКОВИЋ СТОЈАН. Ђуро Даничић или филологија и књижевни језик српски 1847 и 1877. Приликом прославе тридесете године књижевнога рада Даничићева. Написао —— ——. На по се штампано из «Српске Зо-

ре» 1878. св. 1—3. У Бечу, у накладн уредништва «Српске Зоре». У штампарији јерменскога манастира (В. Хајнриха) 1878. На 8-ни 19 стр.

Напред је додан лик Даничићев.

194. NOVAKOVIĆ STOJAN. O Daničićevu ogledu rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika. Pismo predsjedniku jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dru Fr. Račkomu od —— ——. (Preštampano iz knjige XLV Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti). U Zagrebu 1878. Tisak dioničke tiskare. Na 8-ни 165—213 стр.

195. НОВАКОВИЋ СТОЈАН. Приповетка о Александру великом у старој српској књижевности. Критички текст и расправа од —— ——. Прештампано из «Гласника српског ученог друштва» II. одељења, књиге IX. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни LVIII и 150 стр.

196. НОВАКОВИЋ СТОЈАН. Српска читанка за ниже гимназије и реалке. Књига прва. Саставио —— ——. У Београду, издање и штампа државне штампарије 1878. На 8-ни 346 стр.

197. НОВАКОВИЋ СТОЈАН. Српске народне пјесме о боју на Косову. Критичка студија —— ——. Поводом књиге «Narodne pjesme o boju na Kosovu godine 1389 sastavio u cjelinu Armin Pavić, troškom jugoslav. akademije znanosti u umjetnosti. U Zagrebu 1877.

На по се штампано из «Годишњице Николе Чупића књ. II.» У Београду, штампано у државној штампарији 1878. На 8-ни 81 стр.

198. NOVA NUMERACIJA KUĆA slob. i kralj. glavnog grada Zagreba. U dva djela. I. stara numeracija prema novoj. II. Nova numeracija prema staroj. (Sa nacrtom grada Zagreba). Zagreb 1878. Tiskarski zavod C. Albrechta. На 4-ни 40 стр.

199. NOVA PJESMARICA ili sbirka najobičnijih pjesmica, koje djeca pučkih škola običavaju pjevati u crkvi i u školi. Zagreb 1878. Tiskara «Narodnih Novina». Naklada knjižare Mučnjak i Senftlebena. На 12-ни.

200. НОВИЈЕ ПЕСМЕ МИЛЕНКА ЈОВАНОВИЋА ПОЦЕРЦА, бив. учитеља и поднаредника, за 10 август 1878. У Београду, штампарија Н. Стефановића и друга 1878. На 12-ни.

НОВИНЕ:

201. — БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОВИНЕ. Година I. Излазе у Сарајеву сваке недеље и четвртка. Уредник Јан Лукеш. Тисак и наклада ц. и кр. владине тискарије у Сарајеву. На таб. in fol.

Почеле излазити по окупацији аустријске војске. Штампа се ћирилицом и латиницом.

Службени лист земаљске владе у Сарајеву.

202. ____ БОСНА. Година XIII. Политичне службене новине. Излазе у Сарајеву. Штампа вилајетске штампарије у Сарајеву. На таб. in fol.

Штампају са на једној страни српским (ћирилицом), а на другој турским словима.

Ове године по уласку аустријске војске у Босну престале су излазити ове новине.

203. __ BRANISLAV. List za politiku i narodnu privredu. Uredjuje Martin Polić. Izilazi sredom, petkom i nedeljom u Osieku.

204. ____ VIENAC ZABAVI I POUCI. Godina X. Izlazi u Zagrebu svake subote na dva arka. Odgovorni urednik August Šenoa. Vlastničtvo, naklada i tisak «dioničke tiskare» u Zagrebu. На 4-ни 840 стр.

205. ____GALEB. List za naše potrebe. Urednik Stj. Stiglić. Izdavalac Stiglić i Desselbrunner u Bakru. Izlazi mjesečno 2 put.

206. ____GLASNIK BISKUPIJE BOSANSKE I SRIEMSKE. Crkveno bogoslovni časopis. Izlazi u Djakovu. Tisak biskupijske tiskare u Djakovu. На 4-ни.

207. ___GLASNIK DRUŠTVA SLAVONSKIH LIEČNIKA. Uredjuje dr. Lobmayer. Izlazi u Osieku.

208. ___ GLASNIK SV. JOSIPA. Zabavno-poučni mjesečni list za puk katolički. Tečaj VI. Uredjuje dr. J. Stadler. Izlazi y Zagrebu mjesečno jedan put.

209. ___ ГЛАС ЦРНОГОРЦА. Недјелни лист за политику и књижевност. Година VIII. Излази на Цетињу сваке суботе. Уредник и издавалац Симо Поповић. У државној штампарији на Цетињу. На таб. in fol.

Полуслужбени лист црногорске владе.

210. ___ GOSPODAR. Organ slavonskoga gospodarskoga družtva. Godina II. Izlazi u Osjeku mjesečno jedan put na cielom arku (8 strana). Izdaje «Hrvatsko gospodarsko družtvo» u Osjeku. Uredjuje u ime upravljajućega odbora gospodarskoga družtva Gjuro pl. Ilić. На 4-ни 8 листа.

211. GOSPODARSKI LIST. Bolletino agrario della Dalmazia. Izlazi u Zadru tri puta u mjesecu na čitavom tabaku na hrvatskom i talijanskom jeziku. Uredjuje ga i izdaje pop J. Danilo. Štampa Vitaliani i Janković u Zadru.

212. _ GOSPODARSKI LIST. Organ hrvatsko-slavonskog gospodarskog družtva. Tečaj XXV. Izlazi u Zagrebu svakoga 5 i 20. Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo u Zagrebu. Uredjuje u ime upravljajućega odbora gospodarskog družtva Vlast. Bihoril. Tiska Dragutin Albrecht u Zagrebu. На 4-ни 8 листи.

213. ___ ДЕЧИЈИ ПРИЈАТЕЉ. Поучно-забавни лист за децу. Издање «Нове школе». Излази месечно један пут у Земуну.

214. ___ ЗАВИЧАЈ. Излази у Новоме Саду. Уређује др. Милан Ђорђевић. Власник «Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду. Српска народна задр. штампарија у Н. Саду. На 4-ни.

215. ЗАСТАВА. Година XIII. Излази редовно средом, петком и недељом а по потреби и уторником. Власник др. Светозар Милетић. Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић. Издавалац «Задруга за српску народ. штампарију». Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду. На таб. in fol.

216. ___ ИЛУСТРОВАНА РАТНА КРОНИКА. Уз сарадњу више књижевника бележи је З. — Јован Јовановић. 1389—1877. Издање штампарије А. Пајевића у Н. Саду. На 4-ни.

217 ИСТОК. Лист за материјалне интересе и политику. Година VIII. Излази у Београду три пут на недељу. Одговорни уредник и издавалац Аксентије Мијатовић. У државној штампарији у Београду. На таб. in fol.

218. ___ JАВОР. Лист за забаву, поуку и књижевност. Година V. Власник Змај-Јован Јовановић. Уредник Др. Илија Огњановић. Излази у Новоме Саду сваке недеље на читавом табаку. Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду. На 8-ни 8 листи.

219. JUGOSLAVENSKI STENOGRAF. Izdavatelj i urednik Ant. J. Bezenšek. Izdaje se u Zag-

rebu svaki mjesec 20 dne. Tečaj III. Tiska C. Albrechta u Zagrebu. На 8-ни.

220. — — KATOLIČKI LIST. Crkveno-bogoslovski časopis. Izlazi u Zagrebu svakoga četvrtka na cielu arku. Uredjuje Andrija Jagatić. Tečaj XXIX. Tiskom C. Albrechta u Zagrebu. На 4-ни.

221. — KATOLIČKI PROPOVJEDNIK. Izlazi u Osieku. Uredjuje ga Hinko Hladaček.

222. —— КОСОВО. Вилајетски лист. Излази у Приштини један пут у седмици. Година друга. Косовско — вилајетска штампарија. На таб. in fol.

Српски и турски текст.

223. — LIEĆNIČKI VIESTNIK. Organ sbora liečnika kraljevina Hrvatske i Slavonije. Izlazi u Zagrebu svaki mjesec po jedan put. Uredjuje odbor liečničkoga sbora. Naklada sbora liečnika kraljevine Hrvatske i Slavonije. Tiskom C. Albrechta u Zagrebu. На 8-ни.

224. — — LIST ZA ARKEOLOGIJU I POVIEST DALMACIJE. (Bullettino di Archeologia e Storia Dalmata). Uredjuje M. Glavinić. Izlazi u Spljetu.

225. —— ЛИСТ ЗА НАРОД. Излази у Новоме Саду. Издаје и уређује Емил Чакра. На 4-ни.

226. ___ MJESEČNIK PRAVNICKOGA DRUZTVA U ZAGREBU. Godina IV. Izlazi jedan put na mjesec u sveščicama od 3 arka. Uredjuje u ime odbora pravničkoga društva dr. Jaromir Hanel i dr. Blaž Lorković. Vlasnik i nakladnik «pravničko društvo u Zagrebu». Tisak dioničke tiskare u Zagrebu. На 8-ни.

227. ___ NAPREDAK. Časopis za učitelje, uzgojitelje i sve prijatelje mladeži. Tečaj XIX. Glasilo «Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora». Izlazi u Zagrebu 1, 10 i 20 u mjesecu. Izdaje ga Hrvatsko pedagog.—književni sbor. Uredjuje Ljudevit Modec. Tiska Drag. Albrecht u Zagrebu. На 8-ни 8 листи.

228. ___ NARODNE NOVINE. Godina XLIV. Izlaze svaki dan osim nedelje i praznika. Odgovorni urednik M. Zec. Tiskara «Narodnih Novinah». На таб. in fol.

229. ___ НАРОДНИ ГЛАСНИК. Година I. Излази у Темишвару три пута на недељу. Уређује П. Јовановић. Штампарија «Народног Гласника» у Темишвару. На таб. in fol.

Почео излазити у Фебруару.

230. ___ NARODNI LIST. (Il Nazionale). Izlazi u Zadru utorkom i subotom. Godina XVII. Izdavatelj i odgovorni urednik Juraj Biankini. Brzotiskom «Narodnoga Lista». На таб. in fol.

231. —— НАРОДЊАК. Лист за народну привреду, поуку и забаву. Година I. Излази у Митровици сваке недеље на читавом табаку. Власник, издавалац и одговорни уредник К. Трумић. Брзотиском штампарије Константина Трумића у Митровици. На таб. in fol.

Престао излазити после два броја.

232. —— NAŠA SLOGA. Poučni, gospodarski i politični list. Izlazi u Trstu svakog četvrtka u cielom arku. Godina IX. Izdavatelj odgovorni urednik Ivan Karabaić. Tiskom V. Dolenca u Trstu. На таб. in fol.

233. —— НОВА ШКОЛА. Часопис за педагогију и науку. Уређује Мита Нешковић учитељ. Година IV. Излази у Земуну сваки пет недеља у свескама од три штампана табака. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву 1878. На 8-ни.

234. —— OBZOR. Izlazi u Zagrebu svaki dan osim nedelje i blagdana na čitavom arku. Godina VIII. Odgovorni urednik Josip Miškatović. Vlastništvo, naklada i tisak dioničke tiskare u Zagrebu. На таб. in fol.

235. —— OBJAVITELJ DALMATINSKI. Izlazi u Zadru.

Службени лист далматинског намесништва.

236. —— PRAVO. Pravničko-upravni list. Vlastnik, izdavalac i odgovorni urednik Antun Šimonić. Godina V. Izlazi u Zadru jedan put u mjesecu na dva arka. Tiskom Ivana Woditzke u Zadru. На 8-ни.

237. ____ PRIMORAC. Izlazi u Kraljevici. Tiskom primorske tiskare. На таб. in fol.

Излазиле су ове године до 30 априла.

238. ____ ПРОСВЕТА. Лист за школу и народ. Издаје и одговара J. Поповић. Излази у Панчеву два пут у месецу.

239. PUĆKE NOVINE. Časopis za gospodarstvo, obrt i narod. Izlazi svake subote. Urednik Ljudevit Tomšić. Vlastništvo i naklada knjižare Mučnjak i Senftleben u Zagrebu.

240. ____ PUČKI PRIJATELJ. Narodno-gospodarstveni list. Izdaje J. Francelj u Varaždinu. Uredjuje Jos. Stjepanek.

241. ____ SVETA CECILIA. List za pučku crkovnu glasbu i pjevanje. Izdaje i uredjuje Miroslav Cugšvert. Izlazi u Zagrebu mjesečno jedan put na čitavom arku. На 4-ни.

242. SEOSKI GOSPODAR. List za pouku hrvatskom seljaku i gospodarstvu. Izlazi u Zagrebu peti dan svakoga mjeseca. Tacaj IV. Izdaje Hrvatsko-slavonsko-gozpodarsko druztvo. Uredjuje u ime upravljajućeg odbora gospodarskog družtva Vlast. Bihoril. Tiska D. Albrecht. На мал. 8-ни 4 листа.

243. SLOBODA. Godina I. Izlazi na tabaku sriedom, petkom i nedeljom. Odgovorni urednik Josip

Linić. Vlasništvo, naklada i tisak «Primorske tiskare». На таб. у fol.

244. —— SLOVINAC. Godina I. Izlazi u Dubrovniku svako petnaest dana t. j. početkom i polovinom mjeseca. Odgovorni urednik, vlastnik i izdavalac prof. Luko Zore. Tiskara D. Pretnera u Dubrovniku. На 4-ни.

Доцније је уређивао овај лист Вјекослав Претнер.

Штампа се латиницом више а мање ћирилицом.

245. — SMILJE. Zabavno-poučni list sa slikama za mladež. Izdaje hrv. pedagog. književni sbor u Zagrebu. Tečaj XVI. Izlazi u Zagrebu 1. svakoga mjeseca na cielu arku. Uredjuje Tomislav Ivkanec. Tiska Drag. Albrecht. На 8-ни.

246. —— SOKOL. Glasilo za tjelovježbu. Izdavaju i uredjuju Andrija Hajdinak i Franjo Hochman. Izlazi u Zagrebu svakoga 15 u mjesecu. Tisak Dr. Albrechta u Zagrebu.

247. —— СРБСКИ НАРОД. Лист за политику и народну просвету. Година X. Власник, издавалац и одговорни уредник др. Јован Грујић. Излази у Новоме Саду средом и суботом. Штампарија Игњата Фукса у Новоме Саду. На таб. in fol.

248. — SRIEMSKI HRVAT. List za politiku, pouku i zabavu. Godina I. Izlazi u Vukovaru jedan put na tjedan. Vlastnik izdavatelj katoličko hrvatsko dioničko tiskovno družtvo. Tiskom

katoličkog hrvatskog dioničkog tiskovnog družtva u Vukovaru. Uregjuju Dragutin Alt i Ivan pl. Maršo. На таб. in fol.

249. ___ СРПСКА ЗОРА. Илустрован лист за забаву и поуку. Година III. Власник и издавалац Тодор Стефановић Виловски. Одговорни уредник Мита Ђорђевић. Излази у Бечу свакога месеца у свескама. Штампарија јерменскога манастира (В. Хајнриха) у Бечу. На вел. 4-ни. 240 стр.

250. ___ СРПСКЕ НОВИНЕ. Излазе у Београду сваки дан осим понедеоника и дана иза празника. Година XLVI. Издање и штампа државне штампарије у Београду. На табаку in fol.

Уређивао је Стеван Ћурчић.

Службени лист књажевине Србије.

251. ___ СТАРМАЛИ. Лист за шалу и забаву са сликама. Уређује Змај Јован Јовановић уз сарадњу Абуказема (Др. Илије Огњановића). Година прва. Излази у Новоме Саду 10 и 25 дана у сваком месецу на 1½ табаку. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду. На 4-ни.

252. ___ ТЕЖАК. Илустровани лист за пољску привреду. Година IX. Издаје «друштво за пољску привреду». Уређује привремено Милован Спасић. Излази у Београду свакога 30 дана

у месецу. У државној штампарији у Београду. На табаку на 4-ни.

253. ____ ФРУШКА ГОРА. Лист за народну привреду, поуку и забаву. Година I. Излази у Митровици сваке недеље на читавом табаку. Власник, издавалац и одговорни уредник К. Трумић. Брзотиском штампарије Константина Трумића у Митровици. На таб. in fol.

254. ____ HRVATSKI SVETOZOR. List za naše vrieme, za obrazovanje i zabavu. Uredjuje Milan Grlović. God. I. Izlazi u Zagrebu u mjesečnim sveskama. Tiskarski zavod C. Albrechta На 8-ни.

Počeo izlaziti 1 srpnja.

255. ____ HRVATSKI UČITELJ. Izdaju i uredjuju Jos. Gal i Stj. Kučas. Izilazi u Zagrebu 1 i 15 svakoga mjeseca.

256. ____ ШКОЛСКИ ЛИСТ. Година X. Излази у Сомбору сваког 15 и последњег у месецу. Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић. Штампа Ф. Битермана у Сомбору. На 8-ни 8 листи.

257. ____ ŠUMARSKI LIST. Organ hrvatsko-slavonskog šumarskog družtva. Uredjuje Fran Xav. Kesterčansk, kralj. nadšumar županije zagrebačke, član upravljajućega odbora hrv.-slav.-šumarskog družtva i t. d. Naklada hrv. slav.-šumarskog družtva. Tečaj II. Izlazi jedan put

mjesečno. Tisak C. Albrechta u Zagrebu. На 8 ни.

258. НИКОЛАЈЕВИЋ ЂОРЂЕ. Протопресвитер и његово достојанство, доказано по светим канонима и по историји црквеној. Написао за православно свештенство ____ ____, протопресвитер конзисторијални, почаћен златним крстом Ф. Ј. за заслуге; руског ордена св. Ание III. реда кавальер; члан ученог друштва србског у Београду; члан матице Србске и Далматинске; члан утемељитељ закладе сирото-удовичке; члан утемељитељ србске девојачке школе у Задру; обдарен брилантовим прстеном за књижевне труде; члан преузвишеног покраинског савјета школског и т. д. У Задру 1878. Печатња Ивана Водицке. На 8-ни 30 стр.

259. NODILO NATKO. Postanje svjetovne papinske vlasti ili pedeset godina talijanske historije (724—774). Napisao ____ ____. U Zagrebu. Dobiva se u knjižari Lav. Hartmana. 1878. Tiskarski i litografski zavod C. Albrechta. На 8-ни 160 стр. и 1 л.

260. ОБЕРКНЕЖЕВИЋ Ф. Рукавица и лепеза. Шаљива игра у три радње. Написали Бајард и Соваж. Превео ____ ____. У Новоме Саду, издање српске књижаре Браће М. Поповића 1878. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду. На 12-ни 128 стр.

Чини тринаесту свеску „Зборника позоришних дела“.

261. OBREDNIK biskupije bosansko-djakovačke i sriemske. Izdan po naredbi preuzv. g. biskupa Jos. J. Strossmajera. U Zagrebu 1878. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 298 стр.

— (ОГЊАНОВИЋ ИЛИЈА ДР. Види: Календар «Абуказемов шаљиви календар.»

— ОГЊАНОВИЋ ИЛИЈА ДР. Види: Новине «Јавор».

262. ОПЕТ ТО, МАЛО ДРУКЧИЈЕ. Једна кривична парница. Друго издање, допуњено неколиким примедбама и Бриловом новом сведоџбом. (У Београду, штампарија Н. Стефановића и Друга 1878). На 8-ни 36 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

Потписан је на крају ове расправе Марко Стојановић, адвокат.

263. О СУЂЕЊУ код општинских судова. Извод из закона о поступку судском у грађанским делима, према најновијим изменама и допунама са слогом других закона, који овамо спадају, са формом протокола суђења и упутством за вођење истог протокола. Приређено је у министарству правде. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 23 стр.

264. PAVIĆ ARMIN. Gospodinu S. Novakoviću i V. Jagiću odgovara ____ ____. Zagreb. Tisak D. Albrechta 1878. На 8-ни 32 стр.

265. ПАВЛОВИЋ ИВАН. О Ковачевићевој расправи «Које је године умрьо Немања». Прештампано из подлистка «Српских Новина». У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 32 стр.

266. ПАВЛОВ П. Кратка физичка географија. Написао ——— ———. Превод с руског. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 1 л. и 48 стр.

— PALMOTIĆ GJONORIĆ JAKETA. Види: Dubrovnik ponovljen.

267. ПАНЧИЋ ЈОСИФ ДР. Флора у околини београдској. По аналитичкој систему сложио ——— ——— ———. Друго издање. Flora agri belgradensis recusa. У Београду, издање и штампа државне штампарије 1878. На 12-ни IX и 482 стр.

268. ПАПАКОСТОПУЛОС ДР. Јелински језик. Саставио ——— ———. Београд, штампарија Н. Стефановића и Друга 1878. На 8-ни 13 стр.

269. PAPPAFAVA VLADIMIR DR. Načelo o nenatraznjoj djelatnosti zakona. Nacrt _ ___ ___ . Spljet 1878. На 8-ни.

Ово је прештампано из „Prava“ за 1878 годину.

— ПАЧУ Л. Види: «Стража».

270. ПЕВАНИЈА по избор песме што се најрадије певају. Друго умножено издање. Панчево

1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 12-ни 348 стр.

— PEDAGOGIJSKA BIBLIOTEKA. Izdaje hrvatski pedagogijsko književni sbor.

— Knjiga IV. Види: Basariček Stjepan.

— Knjiga V Види: Školska dijetetika.

— PERIĆ V. Види: Program c. k. gimnazija u Kotoru.

271. ПЕСМЕ БРАНКА РАДИЧЕВИЋА са сликом, животописом и факсимилом потписа Бранкова. У Новоме Саду 1878. Издање српске књижаре Браће М. Поповића. На 12-ни.

Чини V књигу „Библиотеке за народ", што је издаје поменута књижарница.

272. ПЕСМЕ МИЛЕВЕ ДИМИТРИЈЕВИЋЕВЕ. У Београду, у државној штампарији 1878. На 12-ни.

273. ПЕТРОВИЋ Љ. Крвави дани у Босни. Истинити догађај из српско-турског рата. Написао —— ——. У Земуну 1878. Штампарија Милоша Грабовачког. Накладом Милоша Грабовачког. На 8-ни 32 стр.

274. ПЕТРОВИЋ Љ. Робље се свети. Слика из босанског покрета. Спев. —— ——. Накладом књижаре Велимира Валожића. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 15 стр.

275. PECHAN ANTUN. Poviest hrvatske književnosti za učiteljske pripravnike sastavio —— ——, učitelj na petrinjskom učiteljištu, član hrv. ped.-književ. sbora. U Zagrebu. Tiskom Lav. Hartmana i družbe 1878. На 8-ни IV и 96 стр.

276. ПЕЦИЋ ЈОСИФ. Др. А. Покорнога Јестаственица. I. део. Наука о ископима. За ниже разреде гимназија и других средњих школа. Израдио —— ——, секретар министарства просвете и црквених дела. У овој књизи има 126 слика. У Београду, издање и штампа државне штампарије 1878. На 8-ни III. и 115 стр.

277. ПИСМЕНИ САСТАВИ за основне српске школе. Прегледала и одобрила школска комисија. У Београду, штампа и издање државне штампарије 1878. На 12-ни 48 стр.

278. ПИСМО БЕГОВИМА и осталим Бошњацима Мухамедове вјере. (У Београду 1878. Штампано у државној штампарији). На 12-ни 13 стр.

279. ПЛАТОН. Апостоли и евађеља у празничке и недељне дане преко целе године с преводом српским и са 5 слика. Од епископа ——. За школску и домаћу потребу. Текст исправљен а превод на ново прегледан и прерађен. Издаје српска књижара Браће М. Поповића у Новом Саду 1878. Штам-

мпарија А. Пајевића у Новом Саду. На 8-ни. 289 стр. и 1 л. садржаја.

— PLOETZ K. DR. Види: Suler Franjo.

280. POVJESTNI DNEVNIK o putovanju Nj. C. i Kr. apost. Veličanstva Franje Josipa I. po Dalmaciji mjeseca travnja i svibnja 1875. Svešćić I. U Zadru 1878. Izdanje i tisak Vitaliani i Janković. На 4-ни.

— ПОКОРНИ А. ДР. Види: Пецић Јосиф.

— POKORNI VJ. Види: Janda Josip.

— POLIĆ MARTIN. Види: Новине «Branislav».

— ПОЉОПРИВРЕДНИ СПИСИ Др. Ђорђа Радића. — Књига XV. Види: Радић Ђорђе.

281. ПОПОВИЋ А. Скуп земљописних резултата за народних школа V. а у случају и IV разред и за повторавајућу школу. Списан од Дра Гејзе Емерици-а и Андр. Карпати-а приправничких учитеља. Награђено дело од краљ. угар. министра богочасти и јавне наставе. Превео —— ——. Право превађања и прерађивања придржава се. У Будим Пешти. Властитост краљ. угар. државе 1878. На мал. 8-ни 30 стр.

282. ПОПОВИЋ А. Упутство у земљопис за учитеље и учитељске кандидате народних школа.

Састављено: Дром Гејзом Емерици и Андр. Карпати, приправничким учитељима. Награђено дело од крањ. угар. министра богочасти и јавне наставе. Превео —— ——. Право превађања и прерађивања придржава се. У Будимпешти, власттост крањ. угар. државе 1878. На 8-ни VIII и 424 стр.

283. ПОПОВИЋКА КАТАРИНА-МИЦИНА. Велики српски кувар са сликама. За употребу српских домаћица написала —— —— ——. Издаје српска књижара Браће М. Поповића у Новоме Саду. Штампарија А. Пајевића у Новом Саду 1878. На вел. 8-ни 505 стр.

284. ПОПОВИЋ В. ИВАН. Гимнастика као установа за развијање телесне и моралне снаге човека и народа. Писма једноме пријатељу. Написао —— —— ——. (Ово је дело наградила «Матица Српска» са 150 фор. из Накиног фонда). У Темишвару. Издање и штампа «Народног Гласника» 1878. На 8-ни 166 стр.

— ПОПОВИЋ В. СТЕВАН. Чика Стева. Види: Календар «Орао».

285. ПОПОВИЋ В. СТЕВАН. Чика Стева. Дани одмора. Дарак доброј деци од чика Стеве. Урешен са 7 слика. Нови Сад 1878. Издање српске књижаре Браће М. Поповића. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду. На 12-ни 48 стр.

Чини III свеску „Библиотеке за мали свет“, што је издаје књижарница Браће М. Поповића.

286. ПОПОВИЋ В. СТЕВАН. Чика Стева. Дечије радовање. Дарак доброј деци од чика Стеве. Нови Сад 1878. Издање српске књижаре Браће М. Поповића. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду. На 12-ни.

Чини IV свеску „Библиотеке за мали свет" што је издаје књижарница Браће М. Поповића.

287. ПОПОВИЋ В. СТЕВАН. Чика Стева. Чесница. Дарак доброј деци од чика Стеве. Нови Сад 1878. Издање српске књижаре Браће М. Поповића. Штампарија А. Пајевића у Н. Саду. На 12-ни 48 стр.

Чини V. свеску „Библиотеке за мали свет", што је издаје књижарница Браће М. Поповића.

— ПОПОВИЋ ЂОРЂЕ. Види: Роман сиромашног младића.

288. ПОПОВИЋ ЂОРЂЕ. Речник српскога и немачкога језика. Саставио —— ——. I. Немачко-српски део. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На вел 8-ни 385 стр.

289. ПОПОВИЋ ЈОВАН. Земљопис за српске народне школе у Угарској. По Кутнеру и другима израдио —— ——. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 68 стр.

290. ПОПОВИЋ ЈОВАН. Кратак наук маџарског језика. III део. Читанка с малим речником по Шамарјашу удесио —— ——, управитељ. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 122 стр.

291. ПОПОВИЋ ЈОВАН. Права и дужности грађана у Угарској. По Кериејшу с додатком српска народна црквена и школска самоуправа од —— ——, управитеља више девојачке школе у Панчеву. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни IV и 100 стр.

292. ПОПОВИЋ Л. СРЕТЕН. Где је слава ту је Србин. Написао —— —— ——. У Београду, у државној штампарији 1878. На мал. 8-ни 184 стр.

Ово је прештампано из „Српских Новина“ за 1878 годину.

293. ПОПОВИЋ МИТА. Светли дани српски. Јунаци и јунаштва у рату за ослобођење српско године 1875—1878. Спевао —— ——. Издање српске књижаре Браће М. Поповића у Новоме Саду 1878. Српска народна задружна штампарија у Н. Саду. На 8-ни.

Чини IV „свеску Библиотеке за народ“ што је издаја поменута књижарница.

—— ПОПОВИЋ СИМО. Види: Новине «Глас Црногорца».

294. ПОПОВИЧЪ ДИМИТРІЕ. Великій сборникъ либо собраніе всѣхъ стіхиръ, и пѣсней духовныхъ, въ недѣли, праздники господскія и богородичныя, якоже и нарочитымъ святымъ, на вечерни, утрени, и літургіи цѣлагω года поемыхъ, изъ осмогласника, двокнадесятъ міней, тріωди постныя и пентікостаря взятыхъ, трудомъ же и иждивеніемъ, —— —— пароха Сомборскаго устроенный и печатанный. Въ Новомъ Садѣ. У сербско — народныя содржественныя типографіи 1878. На вел. 8-ни 484 стр.

295. ПОПОВИЧЪ ІωАННЪ. Малая катавасіа содержащая въ себѣ церковное пѣніе воскресное, и иныя разныя пѣсны духовныя, пѣваемыя, во весь годъ, изъ святыхъ церковныхъ книгъ бывшымъ учеником своимъ, якоже и всѣмъ церковнагω пѣнія любителемъ учредилъ — ——, парохъ во св. кр. градѣ Ново-Садѣ. Въ Ново-Садѣ 1878 года. Иждивеніемъ и въ типографіи А. Паевичь. На мал. 8-ни 100 стр.

296. ПОСЛОВНИК српског ученог друштва. (У Београду, штампано у државној штампарији 1878). На 8-ни 8 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

297. ПОСТИЉОН. Велики забавник за годину 1878 или честитка о новој години. У Новом Саду, издање штампарије А. Пајевића. На 8-ни.

298. POTOCNJAK IVAN. Nauka o podnebju i zračnih pojavih obzirom na gospodarsko i šumarsko

učilište. U Zagrebu 1878. Tisak C. Albrechta. На 8-ни 186 стр. и 39 слика.

— POUČNA KNIŽNICA MATICE hrvatske.

— Svezak I. Види: Klaić Vjekoslav.

— Svezak II. Види: Kišpatić Mijo.

— ПОШ А. Види: Коњевић Стеван.

299. ПРАВИЛА женског друштва. Београд, у државној штампарији 1878. На 12-ни 22 стр.

300. ПРАВИЛА о становима официрским, војних чиновника и званичника. (У Београду, штампано у државној штампарији 1878). На 8-ни 5 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

301. ПРАВИЛА по којима ће се извршивати наређења опредељена у закону о потпори војних инвалида и породица погинулих, умрлих, или несталих војника, издана на основу члана 36 овог закона. (У Београду, штампано у државној штампарији 1878). На 8-ни 13 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

302. ПРАВИЛА прве задруге слободног заната у Панчеву. Панчево. Штампарија Браће Јовановића. 1878. На мал. 8-ни 19 стр.

303. ПРАВИЛО болестничке касе раденика војно крагујевачке фабрике. (У Београду, штампано

у државној штампарији 1878). На 8-ни 17 стр.

Нема нарочитог насловног листа.

304. PREGLED političkoga i sudbenoga razdieljenja kraljevine Hrvatske i Slavonije i uredjenja upravnih obćinah. U Zagrebu 1878. Tiskara «Narodnih Novinah». На 8-ни 168 стр.

305. PREDAVANJA držana u sjednicah hrv. pedagogijsko-književnoga sbora. Knjiga I. — Svezak I. Sadržaj: I. Ljuboje Dlustuš: O narodnom uzgoju u hrvatskih pučkih školah. II. Mijat Stojanović: Crte iz poviesti uzgojstva. U Zagrebu 1878. Nakladom hrv. pedagog. — književnoga sbora. Tiskarski zavod C. Albrechta. На 8-ни 64 стр.

306. ПРЕСТОЛНА БЕСЕДА, којом је Његова Светлост, књаз српски, Милан М. Обреновић IV. отворио редовну народну скупштину сазвану за 1877 год. у Крагујевцу 25 јуна 1878 године. (У Београду, штампано у државној штампарији 1878). Na fol. 1. л.

— PRETNER VJEKOSLAV. Види: Новине «Slovinac».

307. ПРИПЈЕВИ ИЗ НАРОДА СРПСКОГ. Нове песме. Прелазак Руса преко Балкана. Штампано трошком Јеремије Обрадовића Караџића. Бе-

град 1878. Штампарија Н. Стефановића и Друга. На 12-ни.

308. PROGRAM kralj. više gimnazije na Rieci koncem školske godine 1877—78. U Zagrebu 1878. На 8-ни.

309. PROGRAM kralj. više gimnazije u Senju koncem školske godine 1877—78. U Senju 1878. На 8-ни.

310. ПРОГРАМ српске православне велике гимназије карловачке. За школску годину 1878. Уређује управитељство гимназије. Год. XXVI. Књига XIX. У Н. Саду, штампарија А. Пајевића 1878. На 8-ни 87 стр.

Садржина: 1. Важност и корист династије, критичко историјска слика из српске повеснице од проф. др. Милана Димитријевића.

2. Григорије Лазић, професор и књижевник српски, од проф. Јована Живановића.

311. PROGRAM c. kr. velike gimnazije u Spljetu za školsku godinu 1877—78. XI. U Spljetu 1878. На 8-ни.

312. PROGRAM c. k. velikog državnog gimnazija u Dubrovniku za školsku godinu 1877—8. U Dubrovniku. Nakladom c. k. velikog državnog gimnazija 1878. Tiskarnica D. Pretnera u Dubrovniku. На 8-ни.

313. PROGRAM c. k. realnog i velikog gimnazija u

Kotoru za školsku godinu 1877—78. U Dubrovuiku 1878. Ttskara Drag. Pretnera. На 8-ни.

Садржина: O Sofoklu, od V. Perića.

314. ПРОКЛАМАЦИЈА књаза српског Милана М. Обреновића IV, од 10 августа 1878 године којом је оглашен народу српском мир, независност Србије и ослобођење. (У Београду, штампано у државној штампарији 1878). На таб. fol. 1. л.

315. ПРОТОКОЛИ српске народне скупштине, која је држана у Крагујевцу 1878. У Београду, у државној штампарији 1878. На вел. 8-ни.

316. PRUGOVECKI JOSIP. Hrvatsko agrarno zakonarstvo. Napisao —— ——. U Zagrebu. Tiskarna C. Albrechta 1878. На 8-ни 31 стр.

— PUĆKA KNJIŽNICA. Izdana družtvom svetojeronimskim.

— Knjiga XXVI. Види: Stražimir Dragutin.
— Knjiga XXVII. Види: Iveković Franjo Dr.
— Knjiga XXVIII. Види: Krempler Pajo.

317. РАДИЋ ЂОРЂЕ. Повртарство. За школу и народ Написао Др. —— ——, управитељ књаж — црногорске земљодјелске школе; витез црногор. ордена Данила I., аустр. Франц — Јосифа, пруске круне и белгијског крста;

притјажаоц златне медаље прве класе «за науку и вјештину» и земљодјел. награде «златнога плуга»; члан многих пољопривредних друштава. Са 5 табака бојадисаних слика и 174 дрвореза у слогу. Панчево 1878. Штампарија Браће Јовановића. На вел. 8-ни VII и 378 стр. 2. л. садржаја и 5 литогр. листова.

Чини VI књигу »Пољопривредних списа дра Ђорђа Радића«.

— РАДИЧЕВИЋ БРАНКО. Види: Песме.

318. RAD JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI. Knjiga XLII. U Zagrebu 1878. U knjižarnici Lavosvava Hartmana na prodaju. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 1. л. и 224 стр.

Садржина: 1. O plovčarih (vodenjarih; Hydrocanthari) hrv. slav. dalm. Faune. Od dra Josipa Schlossera — Klekovskoga.

2. Putovanja po balkanskom poluotoku za srednjega vjeka. Od dra Petra Matkovića.

3, Pabirci po slovnici hrvatskoj. Od Adolfa Vebera.

4. Književna obznana: a). Slovenski a napose bugarski i hrvatski u Italiji putnici ponajviše druge polovice IX vjeka. Od dra Franje Račkoga.

b). Izvodi iz zapisnika jugoslavenske akademije.

c). Poklonjene knjige jugoslavenskoj akademiji.

— Knjiga XLIII 1878. На 8-ни 1. л. 219 стр.

Садржина: 1. Prinos k naglasu u (novo) slovenskom jeziku. Od M. Valjavca.

2. Ocrt literarne povjest prava českoga. Od dr. J. J. Hanela.

3. O posavskoj Hrvatskoj i o zlatnih novcih njezina kneza Serma (1018). Od prof. Sime Ljubića.

4. Zašto Slaveni poštuju lipu? Od dra Bogoslava Šuleka.

5. Vijenac i Diadema u srpskim krunitbenim ceremonijama. Od prof. Stojana Novakovića.

6. Ob optici Markantuna de Dominis. Od Josipa Torbara.

7. Poklonjene knjige jugoslavenskoj akademiji.

— Knjiga XLIV. U Zagrebu 1878. На 8-ни 1. л. 228. стр.

Садржина: Prinos k naglasu u (novo) slovenskom jeziku. Od M. Valjavca.

3. Bartolomije Georgijević, Hrvat, pisac šesnaestoga vjeka. Od Čedomilja Mijatovića.

4. O parasitskih guturalih iza dentalah u litavskih i slavenskih jezicih. Od Lavoslava Geitlera.

5. Ѣ u srpsko-slovenskoj i bugarsko-slovenskoj književnosti od XV vjeka na dalje. Od prof. Stojana Novakovića.

6. Prinosci za geognoziju i botaniku Hrvatske. Od Ljudevita Vukotinovića.

7. Izvodi iz zapisnika jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

— Knjiga XLV. U Zagrebu 1878. На 8-ни 1. л. и 240 стр.

Садржина: 1. Prilog za poviest glasbe južnoslovjenske. Од Fr. Š. Kuhača.

2. Prinos k naglasu u novoj slovenštini, Od M. Valjavca.

3. Podmetnute, sumnjive i preradjene listine do XIII vjeka. Od Fr. Rackoga.

4. Prilozi poznavanju geoložkih odnošaja zemlje. Od Gjure Pilara.

5. Glasovi o «Ogledu rječnika»:

I. Pismo prof. dra Fr. Miklošića.

II. Pismo Izmaila Sreznevskoga na predsjednika akademije.

III. Mnjenje akademika Adolfa Vebera.

IV. Pismo Stojana Novakovića predsjedniku.

6. Obćeniti godišnji sastanak njemačkoga geologičkoga družtva u Beču. Od Gjure Pilara.

7. Svečana sjednica jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

319. РАДОВАНОВИЋ М. М. Асрацијона метода лечења ранâ. (Докладъ коммиссіи по вопросу о леченіи ранъ хирургическому обществу въ Москвѣ 1877). Превео —— —— ——. (Са десет дрворезних слика). У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 67 стр. 1. л.

Издање министарства војног.

— РАДОНИЋ НОВАК. Види: Моска мудровања.

320. РАДУЛОВИЋ ПЕТАР. Српска народна школа. (Дидактика и методика). За приправнике и приправнице српских народних учитељских школа и за све, који се школом баве. Израдио —— ——, професор и привр. управитељ српске народне учитељске школе горњо-карловачке. У Панчеву 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 87 стр.

321. РАНГЛИСТА свију официра српске војске за 1878

годину. (Стање 16 јуна). У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 48 стр.

Издање министарства војног..

322. РАТНА ПЕВАНИЈА о најновијој борби српско-црногорској против Турака. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 40 стр.

323. РАЧУНИЦА за народне школе. Књига I. Друго издање. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву На 8-ни 36 стр.

324. РАЧУНИЦА за народне школа. Књига IV. Друго издање. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 48 стр.

325. РАЧУНИЦА за народне школе. Књига V. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампараја Браће Јовиновића у Панчеву. На 8-ни 78 стр.

326. РАЧУНИЦА за народне школе. Књига VI. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 86 стр.

— РЕКЛАМ КАРЛО. Види: Јосић Димитрије.

327. РЕЧНИК СТРАНИХ РЕЧИ, које се употребљују у нас у говору, у новинама, повременим списима и у књигама, објашњен онима, који те речи не разуму. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни. 1 л. и 201 стр.

— РИСТИЋ ЈОВАН. Види: Говор.

328. РОМАН СИРОМАШНОГ МЛАДИЋА. Од Октава Фељета. Превод с францускога. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 12-ни 230 стр.

Овај роман изишао је први пут у Седмици 1858 год. Превео га је Ђорђе Поповић. Превод је сад прегледан према осамнаестом француском издању и попуњен оним што је у први мах било изостављено или у доцнијим издањима дометнуто.

— ROSCOA E. H. Види: Zulić P.

329. RUŽICE. Najnovija sbirka rado pjevanih hrvatskih pjesama. U Zagrebu 1878. Tiskara «Narodnih Novina». Naklada Mučnjaka i Senftlebena. На 12-ни.

— САБИНА КАРЛО. Види: Ивковић Коста.

330. SABORSKI DNEVNIK SJEDNICA. Nakladom kr. hrvatsko-slav.-dalm. zemaljske vlade. U Zagrebu 1878. Tiskara «Narodnih Novinah». На 8-ни.

— SABRANI SPISI Augusta Šenoe. Izlaze u Zagrebu.

— Knjiga III. Види: Šenoa August.

— Knjiga IV. Види: Šenoa August.

331. SBIRKA NAJNOVIJIH CRKVENIH PJESAMAH za školsku mladež. U Zagrebu 1878. Nakladom knjižare Mučnjak i Senftleben. Tiskara «Narodnih Novinah». На 12-ни.

332. САВИЋ МИЛАН. Историја бугарскога народа до пропасти државе му. Написао Др. — . У Новоме Саду, издање «српске народне задружне штампарије» 1878. На 8-ни 3 л. и 128 стр.

— САНДИЋ А. Види: Календар «Велики српски народни календар».

333. САН ПРЕСВЕТЕ МАТЕРЕ БОЖИЈЕ. Сад први пут на српском народном језику. У Новоме Саду. Штампарија А. Пајевића 1878. На 12-ни.

334. SBORNIK zakonah i naredabah valjanih za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju. Komad I-XXX. U Zagrebu 1878. Tiskara «Narodnih Novinah». На 8-ни.

— SCOTT VALTER. Види: Tomic E. J.

335. SKRIZALJKA DALJINAH izmeđju glavnijih mjestah podžupanije Delničke, Djakovacke, Krizevac-

ke, Koprivničke, Riečke, Zagrebačke, Zlatarske, Varaždinske, Belovarske, Požeške, Virovitičke, Rumske. Nakladom kr. hrvatsko-slav.-dalm, zemaljske vlade. U Zagrebu 1878. Tiskara „Narodnih Novinah». На 8-ни.

336. СКУПЉЕНЕ ПРИПОВЕТКЕ ВЛАДАНА ЂОРЂЕВИЋА. III књига: Вера у Србина — Јединица — Гавран — Кита цвећа — Газда Милић и славна комисија. — Како се човек заљубљује. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 12-ни 314 стр.

— SKURLA STJ. Види: Dubrovnik ponovljen.

337. SLAVULJ. Niz hrvatskih pjesama za zabavu, nasladu i razkoš hrvatskoj mladeži. Na Rieci. Nakladom Gavre Grünhuta 1878. На 12-ни.

338. СЛИКЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ УГАРСКЕ. Панчево, 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 61 стр. и 1 л. садржаја.

339. СЛИКЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ СРПСКЕ. Панчево 1878. Накладом књижаре Браће Јовановића. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву. На 8-ни 41 стр. 3 л.

340. SMIČIKLAS TADE. Hrvatska čitanka za I razred gimnazijski. Sastavio ____ ____. Drugo pregledano izdanje. U Zagrebu. Troškom i na-

kladom kr. hrvat.-slavon.-dalm. zemaljske vlade 1878. Tiskara dra Lj. Gaja (podružnica C. Albrechta). На 8-ни 214 стр.

— СОВАЖ. Види: Оберкнежевић Ф.

341. СБОРНИК законских измена и допуна, прописа, решења и објашњења, изданих из свију одељења војеног министарства у 1875 години. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 343 стр.

Издање министарства војног.

— СПАСИЋ МИЛОВАН. Види: Новине «Тежак».

— СПУРЦОН Х. Ч. Види: М(ијатовић) Чедомиљ).

342. СРЕТЕНОВИЋ С. Граматика словенског језика. Саставио ____ ____. (Исто издање). У Биограду, издање и штампа државне штампарије 1878. На 8-ни 121 стр.

— STADLER J. DR. Види: Новине «Glasnik sv. Josipa.»

343. СТАНИШИЋ КОНСТАНТИН СТАНИША. Хамлет. Трагедија у пет чинова. Написао Виљем Шекспир. С инглеског превео ____ ____. Београд штампа Н. Стефановића и Друга 1878. Право представе и прештампавања задржава преводилац. На 12-ни 143 стр.

344. STARINE. Na sviet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga X. U Zagrebu 1878. U knjižari Lavoslava Hartmana na prodaju. Dionička tiskara u Zagrebu. На вел. 8-ни 1 л.293 стр. и 1 л.

Садржина: 1. Rukoviet jugoslavenskih listina. Od. S. Ljubića.

a). Srpske listine

b). Tursko-mletačke listine.

c). Turske listine.

d). Crnogorsko-mletačke listine.

e). Mletačke listine.

f). Bosancka listina kralja Ostoje od 1417.

2. Članci hronografa trojadika o Srbima i Bugarima. Od Stojana Novakovića.

3. Apokrifno protojevangjelje Jakovljevo. Od Stojana Novakovića.

4. Afroditijana Persijanca priča o rodjenju Hristovu. Od Stojana Novakovića.

5. Opisi i izvodi iz nekoliko južno-slovenskih rukopisa. Od. V. Jagića.

a). XVI. Sredovječki ljekovi, gatanja i vračanja.

b). XVII. Bugarsko-slovenski oktoich kolekcija Mihanovićeve sada akademičke u Zagrebu.

6. Apokrifna priča o Jovu. Od Stojana Novakovića.

7. Dva talijanska putopisa po balkanskom poluotoku iz XVI vjeka. Od dra P. Matkovića.

a). Putopis Catarina Zena od 1550 god.

b). Bezimeni putopis oko god. 1560.

8. Nekoliko srpskih natpisa i bilježaka. Od Ljub. Kovačevića:

U Borču, Žiči, Studenici, Baljevcu, Kosmaju, Podrinju, Beljini, Grošnici, Piperih. donjoj Morači, Previšu, Podstijenju.

Ostrogu, Ravanici, blizu Valjeva, u Brezovcu, Smederevu, Ajdanovcu, Prokuplju, Pčinju, Beogradu.

9. Nekolikoliko priloga staroj srpskoj književnosti. Od Ljub. Kovačevića :

a). Molitve.

b). Slovo Epifanije koncu svieta.

— STARI PISCI HRVATSKI. Na sviet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

— Knjiga X. Види: Djela Frana Lukarevića Burine.

345. STARČEVIĆ A. Na čemu smo. Od ——. Zagreb. Tiskom dioničke tiskare 1878. На 8-ни 24 стр.

346. STATUT obćeg groblja grada Zagreba u Mirogoju. U Zagrebu. Tiskarski i litografski zavod C. Albrechta 1878. На 8-ни 19 стр.

347. СТЕФАН МИТРОВ ЉУБИША. Животопис. Издало уредништво «Српске Зоре». У Бечу, штампарија В. Хајнриха 1878. На 8-ни. 36 стр.

Пред насловним листом је лик Љубишин.

— СТЕФАНОВИЋ ТОДОР — ВИЛОВСКИ. Види: Новине «Српска Зора».

— STIGLIĆ STJ. Види: Новине «Galeb».

— STJEPANEK JOS. Види: Новине «Pučki prijatelj».

— СТОЈАНОВИЋ МАРКО. Види: Опет то, мало друкчије.

348. СТОЈАНОВИЋ МАРКО. Закони ред наслеђа по нашем закону са сликом наследнога сродства од ___ ___, адвоката. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни.

Ово је прештампано из »Српских Новина«, за 1878 годину.

349. ТАЈСИЋ Ф. Физичка дијагностика грудних и трбушних органа и њихових болести и недостатака. Саставио др. ___ ___. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 69 стр. са 8 листи снимака.

Издање министарства војног.

— STOJANOVIĆ MIJAT. Види: «Predavanja».

350. СТРАЖА. Књига за науку, књижевност и друштвени живот. Година прва. Свеска за септембар 1878 године. Издаје и уређује А. Пачу. Нови Сад, штампарија А. Пајевића 1878. На вел. 8-ни 174 стр.

— Свеска за октобар 1878 године. На 8-ни 175 — 340 стр.

— Свеска за новембар и децембар 1878 године. На 8-ни 343 — 547 стр.

351. STRAZIMIR DRAGUTIN. Mijat Brigus, hrvatski seljak, ili kako se čovjek može popeti s osla na konja. Napisao ___ ___. Ovu je knjigu

nagradila Matica hrvatska iz zaklade grofa Ivana Draškovića 1877. Na sviet izdalo društvo S. Jeronima. Zagreb. Tisak dioničke tiskare 1878. На 8-ни 230 стр.

Чини XXVI књигу „Pučke knjižnice“ што је издаје друштво светојеронимско.

352. СТРАЈИЋ ЂУРО. Цилиндер. Шаљива игра у 1 радњи. Написао —— ——. У Новоме Саду 1878. На 12-ни.

Ово је, колико се опомињем, прештампано из „Јавора“ за 1878 годину.

353. СУНДЕЧИЋ ЈОВАН. Живот и дјела Божидара Петрановића. Написао ——. У Дубровнику 1878. Тискара Д. Претнера. На 8-ни.

Ово је прештампано из „Slovinca“ за 1878 год.

354. TALJANSKA SLOVNICA za početnike. Po devetom njemačkom izdanju dr. Adolfa Musafije priredio J. K. Švrljuga. Zagreb 1878. Nakladom sveučilištne knjižare Albrechta i Fiedlera. Tiskarna C. Albrechta. На 8-ни.

355. ТАМНИЧАР у Филибу. У Будим-пешти, штампарија Виктора Хорњанскога 1878. На мал. 8-ни 15 стр.

356. TIPOGRAFIČKA IZLOŽBA U BUDIMPEŠTI. Hrvatska i slavonija 1878. U Zagrebu 1878. Tipografički i litografički zavod C. Albrechta На 8-ни 51 стр.

У овој је књизи „popis izložaka hrvatsko-slavonsko dalmatinskim družtvom tiskara i slovara priredjenoga posebnog odjela sa Hrvatsku i Slavoniju“.

— TKALAC M. Види: Godišnje izvješće gradske više djevojačke i obćih pučkih dječačkih učiona sl. kr. i glavnog grada Zagreba.

357. TKALEC ZVONIMIR. O spoznaji ljepote u obće napose pako u Hrvata. Estetička razprava kao prinos k tumačenju hrvatskih narodnih pjesama. Napisao ____ ____, pučki učitelj u Senju. Senj. Tiskara H. Lustera 1878. На 8-ни.

358. ТОДОРОВИЋ П. Новина. Роман И. С. Тургењева. С рускога превео ____ ____. Свеска I. Нови Сад, издање штампарије А. Пајевића 1878. На 12-ни XVI и 252 стр.
— Свеска II. На 12-ни 324 стр.

Чини III и IV свеску „Мале библиотеке“, што је издаје штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

359. TOMIĆ EUGEN JOSIP. Komedije ____ ____ I. Bračne ponude. Vesela igra u 3 čina. II. Zatečeni ženik. Vesela igra u 3 čina. Zagreb. Naklada «Matice hrvatske» 1878. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни.

Чини svezak XV — XVII. „Zabavne knjižnice» што је издаје Матица хрватска.

360. TOMIĆ EUGEN JOSIP. Lucija Lammermorska. Tragička opera u 3 čina. Taljanske rieči

po romanu Volthera Scotta «Vjerenica» od Salvatora Cammerana. Pohrvatio ——— ———. Glosba od Caetano Donizettia. U Zagrebu. Tiskara «Narodnih Novinah» 1878. На 8-ни 38 стр.

— TOMŠIĆ LJUDEVIT. Види: Новине «Pučke novine».

361. ТОПОЛСКА БУНА и њени саучесници. (Прештампано из «Народног Гласника».) Издање и штампа «Народнога Гласника» у Темишвару. На мал. 8-ни 20 стр

Нема нарочитог насловног листа.

362. TORBAR JOSIP. Ob optici Markantuna de Dominis. Razprava ——— ———, pravog člana jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Preštampano iz XLIII knjige «Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1878. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 24 стр.

— ТРУМИЋ К. Види: Новине «Народњак».

— ТРУМИЋ К. Види: Новине «Фрушкагора».

— ТУРГЕЊЕВ С. И. Види: Тодоровић П.

363. ТУРОМАН JOВАН. Синтактички задатци. Према својој латинској синтакси написао професор ——— ———. I део. Наука о падежима. У Бео-

граду, издање и штампа државне штампарије 1878. На 8-ни 2 л. и 151 стр.

— ЂУРЧИЋ СТЕВАН. Види: Новине «Српске Новине».

364. ULOMCI iz autobigrafije i dnevnika krajiškoga častnika. Izdao Gj. P. U Zagrebu 1878. На 8-ни.

365. УПУТИ и прописи за пољску службу. (Прештампано). У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 2 л. 73 стр. и 4 литографска листа.

Издање министарства војног.

366. УРЕДБЕ за српске народне школе. У Панчеву, штампарија Браће Јовановића 1878. На 8-ни 48 стр.

367. УРЕЂЕЊЕ српског ученог друштва у Београду од 3 јануара 1869, са изменама потврђеним највишом влашћу 27 маја 1878. (У Београду, штампано у државној штампарији 1878). На 8-ни 13 стр. и 1 л.

Нема нарочитог насловног листа.

368 УСТАШКИ ПРОГЛАС народних права. (Друго разјашњено издање). Нови Сад, штампарија А. Пајевића 1878.

369. УСТРОЈСТВО муниципалног представништва ма-

ђистрата и пословник за управу слободне краљевске вароши Панчева. Панчево, штампарија Д. Витигшлагера 1878. На 8-ни 29 стр.

— ФЕЉЕ ОКТАВ. Види: Роман сиромашног младића.

— ФЕЉЕ ОКТАВ. Види: Хацић А.

370. FIAMIN, IVAN. Dobro i zlo. Knjiga za svakoga. Talijanski napisao dr. Pavao Montegazza, učitelj na velikih školah u Paviji. Hrvatski priredio ___ ___. Drugo popravljeno izdanje. Nakladom G. Grünhuta, knjižara na Rieci. U Kraljevici 1878. Tiskom primorske tiskare. На 8-ни.

371. ФИЗИОЛОГИЈА И ХИГИЈЕНА за школу и кућу. Написао Др. Џ. Далтон, професор физиологије у школи медицине и хирургије у Њу-Јорку. С енглеског превео при помоћи писца Д. Е. Акоста. С француског превео М. Ђ. Милићевић. У Београду, у државној штампарији 1878. На 8-ни 157 стр.

372. FILIPOVIĆ IVAN. Žepni rječnik hrvatskoga i njemačkoga jezika. Njemačko-hrvatski dio. Taschenwœrterbuch der Kroatisch-und deutschen Sprache. U Zagrebu 1878. Nakladom knjižare Lavoslava Hartmana. Tiskom L. Hartmana i družbe. На 12-ни.

373. FILIPOVIĆ IVAN. Jagodnjak. Pjesme i pripoviетke za mladež. Priredio ——. U Zagrebu 1878. Nakladom hrv. pedagog-književnoga sbora. Tiskarski zavod C. Albechta. На 8-ни.

Чини I књигу „Knjižnice za mladež" што je издаје Hrvatski pedagog. — književni sbor u Zagrebu.

374. FILIPOVIĆ IVAN. Hrvatsko-njemačka besjedovnica. Kroatisch-deutsche Konversations Sshule. Drugo popravljeno izdanje. U Zagrebu 1878. Nakladom knjižare Lavoslava Hartmana. Tiskara L. Hartmana i družbe. На 12-ни.

375. FOLPRECHT FRANJO. Dra Antuna Majera fizika za niže razrede srednjih učilišta. Treće izdanje. Po českom izvorniku priredio — ——, profesor kr. gimnazije u Varaždinu. U Zagrebu. Troškom i nakladom kr. hrv.-slav. dalm. zemaljske vlade 1878. Tiskara «Narodnih Novinah». На 8-ни IV и 274 стр. са 309 слика у тексту.

— ФРИВИРТ К. Види: Коњевић Стеван.

— HAJDENAK ANDRIJA. Види: Новине «Sokol».

376. HAJDENAK ANDRIJA. Djetinje sigre za mladež obojega spola. Priredio —— ——, učitelj. kr. muž. vježbaonice. Troškom piščevim. U Zagrebu. Troškom C. Albrechta. 1878. На 8-ни VIII и 86 стр. и 1 л.

— HANEL JAROMIR DR. Види: Новине «Mjesečnik pravničkoga družtva u Zagrebu».

377. HANEL J. I. Ocrt literarne povjesti prava českoga. Čitao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 16 svibnja 1878 pravi član dr. ___ ___. Preštampano iz knjige LXIII «Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1878. Dionička tiskara. На 8-ни 15 стр.

— ХАРТ БРЕТ. Види: Шест калифорнијских прича.

378. ХАЏИЋ А. Филипова љубав. Написао Октав Феје. С францускoг превео ___ ___. У Новоме Саду, издање српске књижаре Браће М. Поповића 1878 Српска народна задружна штампарија у Н. Саду. На 12-ни.

379. ХАЏИЋ А. Шарен свет. Приповетке Мавра Јокаја. С мађарског превео ___ ___. Издала српска књижара Браће М. Поповића. У Новоме Саду 1878. Српска народна задружна штампарија. На 12-ни.

Чини V свеску „Библиотеке за женски свет“, што је издаје поменута књижарница.

380. ХЕКСЛИ. Шта знамо о узроцима појава у органској природи. Шест предавања радницима у музеју за практичну геологију. Од професора ___. (Прештампано из «Народнога Гласника»). У Темишвару. Штампарија «Народнога Гласника» 1878. На 8-ни.

381. HIRC DRAGUTIN. Putopisi. Sabrao _ _ _ učitelj obće pučke škole u Bakru i pravi član hrv. pedagogijsko-književnoga sbora u Zagrebu. 1. Po okolici karlovačkoj 2. Put na plitvička jezera. 3. Po Banovini. 4. Iz primorja (prijateljska pisma). 5. Bakar 6. Izlet na Pecko jezero. 7, Špilja Samograd. 8. Putne crtice iz Like. U Bakru. Tisak i naklada Stiglića i Desselbrunnera. 1878. На 8-ни 2 л. 142 стр.

— HLADAČEK HINKO Види: Новине «K a t o l i č k i p r o p o v j e d n i k».

382 HOIĆ IVAN. Poviest novoga vieka za niže razrede srednjih učilišta. Napisao ____ ____, kr. gimnazijski učitelj. U Zagrebu. Troškom i nakladom kr. hrvatsko-slav. dalm. zemaljske vlade 1878. Tiskara dr. Lj. Gaja (podružnica C. Albrechta). На 8-ни IX и 171 стр.

— HOCHMAN FRANJO. Види: Новине «S o k o l».

383. HOCHMAN FRANJO. Rukovodnik za tjelovjezbu u pučkoj školi. Po razredih i mjesecih razdieljen. Napisao ____ ____, učitelj. Zagreb 1878. Dobiva se u knjižari Mučnjak i Senftlebena. Tiskarna C. Albrechta. На 8-ни 23 стр.

— HORVAT I. Види: I z v j e š ć e d j e č a č k e o b ć e p u č k e u č i o n e u V a r a ž d i n u.

384. HRVATSKI DOM. Zabavnik hrvatske omladine za

godinu 1878. Izdaje ga «Hrvatski dom» družtvo hrvatskih gjaka na I hrvatskom sveučilištu. God. III. U Zagrebu. Dionička tiskara 1878. На 8-ни 250 стр.

385. CELESTIN J. FR. Uvodno predavanje što ga je imao na hrvatskom sveučilištu Franje Josipa I. dne 25 listopada god. 1878 učitelj slavenski jezika Dr. ___ ___ ___. U Zagrebu. Tiskarski i litografski zavod C. Albrechta. 1878. На 8-ни 13 стр.

386. CRNČIĆ IVAN. Assemanovo izborno evangjelje. Na svietlo dao ___ ___. Rim 1878. На 8-ни.

— CUGŠVERT MIROSLAV. Види: Новине «Sveta Cecilija».

— CZAJKOVSKY MIHAIL. Види: Vukelić Lavoslav.

— ЧАКРА ЕМИЛ. Види: Новине «Лист за народ.»

387. ĆEH DRAGUTIN. Lučbarske radnje. Izveo u pathologičkom labatoriju sveučilišta berlinskoga docent dr. ___ ___. Preštampano iz XLIV knjige «Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1878. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 23 стр.

388. ČITANKA za drugi razred pučkih škola. U Zagrebu. Nakladom kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade 1878. Tiskom Lav. Hartmana i dr. U Zagrebu 1878. На мал. 8-ни 192 стр.

389. ЧЛАНЦИ односни на Србију претходног (прелиминарног) уговора о миру, потписаног у Св. Стевану 19 фебруара ове, 1878, године између царскоруских и царско отоманских пуномоћника. (У Београду, штампано у државној штампарији 1878). На 12-ни 4 стр.

Нема нарочитог пасловног листа.

390. ЧОБАНИЋ ГЛИША. Мојој Даринци. Спомен родитеља. Издаје ____ ____. Књига I. У Вршцу. Штампарија Кирхнера 1878. На 12-ни.

391. ЧОБАНИЋ ГЛИША. Опроштај ____ ____ листоноше српског народног позоришта. У Панчеву, штампарија Браће Јовановића 1878. На 12-ни.

— ШАМАРЈАН. Види: Поповић Јован.

— ШАТРИЈАН — ЕРКМАН. Види. Глишић Ђ. Милован.

392. ŠAFAR FILIP. Poletar za godinu 1878. Spjevao i izdao ____ ____. U Zagrebu 1878. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни.

— ШЕКСПИР ВИЉЕМ. Види: Станишић Константин Станиша.

393. ШЕМАТИЗАМ источно-православне митрополије у Аустро Угарској године 1878. Написао и издао Стеван Болманац. У Панчеву 1878. Штампарија Браће Јовановића. На 8-ни.

394. SEMATIZAM kraljevinah hrvatske i Slavonije. Izdan za autonomno jim područje po službenih podatcih. U Zagrebu. Tiskara «Narodnih Novinah» 1878. На вел. 8-ни VIII и 269 стр.

395. ШЕМАТИЗАМ православне епархије Бококоторско-дубровничке за годину 1878. У Задру, штампарија П. Водицке 1878. На 8-ни.

— SENOA AUGUST. Види: Новине «V i e n a c z a b a v i i p o u c i».

396. SENOA AUGUST. Diogenes. Historička pripoviest XVIII vieka. Napisao ____ ____. Zagreb. Naklada «Matice hrvatske» 1878. Tisak Dioničke tiskare. На 8-ни 334 стр.

Чини svezak XXX — XXXIII. »Zabavne knjižnice« што је издаје Матица хрватска.

397. SENOA AUGUST. Zlatarovo zlato. Historička pripoviest XVI. vieka. Napisao ____ ____. II. izdanje. U Zagrebu 1878. Nakladom kr. sveučilistne knjizare Albrecht i Fiedler. Tiskarski i litografski zavod C. Albrechta. На 8-ни 257 стр.

Чини IV књигу „Sabrani spisi Augusta Šenoe„ што је издаје поменута књижарница.

398. SENOA AUGUST. Karanfil sa pjesnikova groba. Pripovjetka __ __. Zagreb 1878. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни.

Ово је прештампано из »Vienca« за год. 1878.

399. ŠENOA AUGUST. Seljačka buna. Historička pripoviest XVI vieka. Napisao —— ——. U Zagrebu. Tiskom Dioničke tiskare 1878. На 8-ни 325 стр.

Чини III. књигу „Sabrani spisi Augusta Šenoe“.

400. ШЕСТ КАЛИФОРНИЈСКИХ ПРИЧА Брета Харта. У Темишвару. Издање и штампа «Народног Гласника» 1878. На 8-ни 125 стр.

— ŠIMONIĆ ANTUN. Види: Новине «Pravo».

401. ŠKOLSKA DIJETETIKA Dr. Hermana Klenke-a. Zagreb, knjigotiskarna Dragutina Albrechta. 1878. На 8-ни X и 195 стр. и 2 л. садржаја.

Чини V књигу „Pedagogijske biblioteke“ што је издаје Hrvatski pedagogijsko književni sbor u Zagrebu.

402. SCHLOSSER JOSIP-KLEKOVSKI. O plovčarih (vodenjarih; Hydrocanthari) hrv. slav.-dalm. Faune. Čitao u sjednici matematično prirodoslovnoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 10 ožujka 1877 pravi član dr. ____ _ ___. Preštampano iz knjige XLII. «Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti». U Zagrebu 1878. Dionička tiskara. На 8-ни 55 стр.

403. SCHLOSSER KRASOSLAV JOSIP — KLEKOVSKI. Fauna kornjaša trojedne kraljevine. Svezak I. Od dr. ___ ____ _ __ ____. Izdala ju-

goslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1878. Tisak dioničke tiskare. На 8-ни 342 стр.

404. ŠMID KRISTOF. Genoveva. Pripoviest za matere i djecu. Od —— ——. Preveo sbor duhovne mladeži zagrebačke. Četvrto izdanje. Zagreb 1878. На 12-ни.

405. ШТЕРНБЕРГ ХУГО. Катинка. Јуначка рускиња, или развијен барјак пророков. Побудителан роман из руско-турског ратног позоришта. Од —— ——. Посрбио Ј. П. Нови Сад 1878. На 8-ни.

406. ŠTIGLIĆ MARTIN. Duhovna skrb za bolestnike. Napisao dr. —— ——. Odobrila preč. nadbisk-duhovna oblast u Zagrebu. U Zagrebu. Tiskarna C. Albrechta 1878. На 8-ни 32 стр.

— ШУБЕРТ. Види: Малетић Вића.

ИЗВОДИ ИЗ ЗАПИСНИКА
СРПСКОГА УЧЕНОГ ДРУШТВА.

СВЕЧАНИ САСТАНАК
СРПСКОГА УЧЕНОГ ДРУШТВА

У недељу 8 септембра 1885

Ради прославе 50 годишњице књижевнога рада редовних чланова друштва **Ђ. Малетића и М. Бана.**

(Сала је велике школе спремљена за свечаност и украшена добро погођеним ликовима оба слављеника, у венцима од ловорике. Осим чланова друштва искупио се беше велики број госпођа и других одличних гостију са стране и из места. Заступници иностраних научних и уметничких друштава беху господа: А. Вебер, изасланик Матице Хрватске, Јосип Кнајзел, интенданат народног позоришта, и А. Мандровић, управитељ драматског одељка, из Загреба, А. Хаџић од стране Матице Српске и српског народног позоришта, из Новога Сада, Ристо Милић, заступник дубровачке Омладине и Читаонице; од домаћих завода беху заступљени: велика школа, гимназија, београдско певачко друштво и Даворије; а од одличних појединаца споменућемо: г-ђу Франу Педрели родом Банову, из Цариграда, г-ра Ј. Суботића, старијега јубилара, са госпођом, и пуковника Давидовића, из Земуна. За слављенике и њихове породице, као и за представнике

страних корпорација и поједине одличнике са стране. беху задржана особена места).

Бр. 1.

Изабрани бише изасланици, који ће јубиларе допратити у седницу.

Бр. 2.

Председник друштва отвора свечани састанак овом речју:

Господо!

Учено друштво је на последњем годишњем скупу свом, као што вам је познато, сагласило се, да прославља књижевни рад чланова својих; а оставило је стручним одборима и управи, да одређује кад и како.

Вредност и заслуга књижевног рада цени се по мери у којој се овим радом привређује науци.

У историји науке истичу се две врсте привредника. Једни настављају рад својих претходника, и успевају да науку, као опште наслеђе, обогате новим проналасцима и новим знањима. Њихови радови, крунисани непосредним успесима, одмах се оцењују; њима се за живота признају заслуге, и они уживају славу коју заслуже. — Други крче радом својим поље за нове умне тековине, сеју семе из којег ће тек будућност у наслеђеној науци клице развити. Понекад се и оваквим привредницима заслуге за живота оцењују и признају; али често они остају невиђени, нечувени, незнани међу својим савременицима, јер се ови не налазе на оној висини, с које би могли сагледати вредност и заслуге радова, којима резултати тек у будућности на видик излазе. А по некад ругила, незнање, несвест развијају још и отпор и борбу против привредника ове друге врсте. Остављени и заборављени ови одлазе с овог света; али остаје наука која напредује-

Светлошћу истине напредна науку обасјава заслуге и оних који остајаху незнани кад се за тријумф истине бораху. И тад се почне одавати правда њиховом раду, узносити њихов дух, признавати да су они будућност проницавали, и плести венац посмртне славе имену њиховом, на утеху њиховим научним последницима.

Одлуком да прославља књижеван рад својих чланова учено друштво није поставило себи задатак, да даје правац историјској струји на пољу светске одене књижевних радова. Остављајући, да се та струја регулише природним законима друштвеног живота, друштво ово узима на себе само, да у свом скромном кругу бди над књижевним радом и покретом и налази своју дужност и радост у томе, да књижевним радовима и за живота своју пошту одаје.

У овој тежњи и одбор за философијске и филолошке науке и управа ученог друштва сагласили су се, да се књижевни радови по старешинству година прослављају.

Тако је сазван и овај свечани састанак за прославу књижевне педесетогодишњице г. Ђорђа Малетића и г. Матије Бана, чланова одбора за философијске-филошке науке.

Наши врли другови и одликовани стручни зналци, г. Јован Бошковић и г. Светислав Вуловић, изложиће на овом састанку радове књижевних ветерана наших. А мени је драга дужност, да ове ветеране са овог места, у име ученог друштва, поздравим као најстарије књижевнике у средини нашој.

Књиге су крила науци, па и слава књижевних радова јесте слава саме науке. А прослава књижевних радова данашњих јубилара потсећа нас тим живље на науку, што више нас можемо да их поздравимо уједно и као старе професоре наше.

Наука уједињава и зближује духове у истини: па нека би оваке прославе припомогле, да се истином и науком и међу српским духовима утврде и рашире братске свезе!

У овој жељи ја проглашујем, да је овај свечани састанак отворен.

Бр. 3.

Говор члана Св. Вуловића о животу јубилара Ђ. Малетића и његовом књижевном раду за 50 година:

Господо!

Слављеник данашњега дана, наш поштовани друг Ђорђе Малетић, рођен је у Јасенови у Банату 1-ог марта 1816 г. Отац му је био свештеник. У Јасенови и у Белој Цркви изучио је основне школе и тако звану немачку школу. Гимназију је учио у Ораховици и у Карловцима, а философске науке у Сегедину. Крајем 1838 г. дошао је у Србију, где је ступио у државну службу поставши 25 јануара 1839 г. помоћник судског секретара у Крагујевцу. Те исте године, после проглашења Устава постављен је за експедитора у министарству унутрашњих дела. У то време, као што је познато, кнез Милош остави владу. Кратковремена прва влада кнеза Михаила протекла је у жестокој унутрашњој борби. Кад се за време те борбе централна управа преместила у Топчидер, постављен је био Милош Богићевић за управитеља вароши Београда, а Малетић му је био придат као секретар. „Добро се опомињем — казује сам Малетић у једном одломку својих мемоара, који ми је био при руци, — да сам том приликом морао и с аустријским конзулатом на немачком језику кореспондирати као секретар Богићевићев. Мучан је био мој положај вршећи заповести владине преко Милоша Богићевића, као н. пр. пописивање оружаних људи у Вучићевој кући у два маха, чему се Вучић противио, и ако је тур-

ски комисар Муса ефендија влади српској одобрио постављење стража према граду, куда су после Вучићевци у град побегли и т. д. Из тога мучнога положаја буде Малетић 19 априла 1841 г. премештен за секретара српске агенције у Букурешту преко своје воље, јер му је тешко било одвојити се од Србије и од својих књижевних другова и пријатеља. У то време био је у Србији познати законописац српски Јован Хаџић (Милош Светић). Око њега се била искупила ондашња књижевна интелигенција српска, у којој је Малетић већ тада заузимао лепо место и имао доста пријатеља. — Агенција српска у Букурешту за обе кнежевине Влашку и Молдавску, била је тада под кнезом Михаилом, претворена у праву политичну агенцију; а дотле је под кнезом Милошем имала више облик приватне канцеларије кнез Милошеве, која је била као надзорна власт над спахилуцима кнежевим, и ако је и важна дипломатска дела вршила. Агенат српски био је онда Ђорђе Герман, богат трговац у Букурешту, који се српској влади понудио да јој за част служи. У то доба били су још карантини према Србији и у Влашкој и у Аустрији. Малетић је, пошавши у Влашку, последњи изишао из земунског контумаца, јер се тога дана аустријски контумац према Србији укинуо. Његовим посредовањем буде и од влашке стране на скоро контумац укинут. И даље његово службовање на овом месту било је патриотско и корисно, особито кад је сам радио заступајући Германа, који је у кунатила био отпутовао — о чему би било дуго овде говорити. — У Србији букне буна Вучићева. Малетић остави Букурешт и дође у Земун кнезу Михаилу. После неког времена допусти му се, да се врати у Србију. Ондашњи министар просвете Паун Јанковић — Баћа — прими га као писара, или боље рећи као дијурнисту. Начелник је тога министарства био тада Ј. С. Поповић, познати песник српски, који

је Малетића због књижевног рада његова врло пазио. Али га је наскоро — 1844. г. — морао министар отпустити, као негдашњег противника ондашњој влади, и ако се сам заузимао за њега у државном савету. Тада он пређе опет у Земун, где је мучно живећи од књижевне зараде провео све до краја 1847 године. У то се време завади с Вучићевцима и Јован Хаџић, кога за писање закона исплатише и отпустише пре истека уговора. Хаџић науми тада да издаје српске новине, у којима је мислио изнети сва недела својих противника, и удружи се за то с ондашњим митрополитом, потоњим патријархом, Рајачићем и затражи дозволу за новине из Беча. Рајачић позове Малетића да се прими редакције тих новина и да иде у Нови Сад, да тамо живи док дозвола не стигне. Али му после те поруке стигне одмах и друга из Београда, од Стојана Симића председника државног савета и од доктора J. Стејића саветског секретара, да дође у Београд и да се прими да поучава њихову децу за неко време, а после ће бити њихова брига о њему. Малетић дође опет у Београд и преко воље Хаџићеве, јер је видео да од оних новина неће ништа бити. Кад дође у Београд, јави се најпре министру унутрашњих дела, Илији Гарашанину, који га лепо прими. Код Стојана пак Симића, који је позвао, неко га је већ опет био облагао, те не доби посла ради кога беше дошао. Онда му Раја Дамјановић понуди редакцију „Новина читалишта београдског“ с платом редакторском од 100 талира годишње. „У таким приликама — прича сам Малетић — није ми ништа друго остало, већ да се изолујем од спољашних плетака и да свој опстанак у неколико обезбедим. Напишем „Апотеозу великом Карађорђу“, убеђен у себи, да ме кнез неће оставити без икакве помоћи. И нисам се у нади преварио. Јер одмах сутра дан, пошто се ово дело у позоришту београдском под Ђурковићевом управом представило, будем по жељи кнежевој позван Јефремом Ненадовићем, где ми

се понуди да децу у његовој кући поучавам за плату годишњу од 150 талира, уз храну и стан". На брзо после тога а те исте 1848 г., буде постављен за професора гимназије београдске. — По повратку кнеза Милоша Обреновића 1859. г. буде постављен за управитеља исте гимназије нај-пре привременог а 13 децембра 1860 г. за „дејствителног". Одслуживши законом прописано време, буде стављен у стање покоја 1878. г. — Поред тешке управничке дужности у гимназији, коју је управљао скоро 20 година, Малетић се примао радо и других дужности и послова. Имао је удела скоро у свима школским комисијама у Србији. Осим тога био је најпре члан, па председник великог позоришног одбора, који је подигао и уредио београдско позориште (12 фебруара 1870), а за тим и управитељ тога позоришта (5 јануара 1871). Под обновљеном владом Обреновића био је као кнежев посланик више пута (7 година) члан народне скупштине. На тој скупштини он је 1878. покренуо мисао о Главном Просветном Савету, који је и установљен 1879. г., премда не у свему онако како је он предлагао. Од 28 јануара 1848. г. члан је Српског Ученог Друштва, од 1874 члан Одбора Чупићеве Задужбине. —

Ово је била она страна јавнога рада Малетићева, по којој се живот људски у опште с правом зове борба. Његов књижевни рад — та, тако да речем, идеална страна јавнога рада — почео је још пре 50 година. Успомена на тај рад његов нас је овде и сакупила. — Школске 1835/6 г. саставио је био у Сегедину Јов. Суботић од тамошњих лицејских ђака књижевну дружину, која се звала „Јединије". У тој дружини био је члан и Малетић. У дружини су се читали преводи и оригинални састави, и највише песме. Ти први покушаји младих одушевљених књижевних почетника са страхом су изношени и пред своје вршњаке. Ипак је

једну песму Малетићеву тога времена („Љубичица“) дао Суботић у Летопис 1837. г. без знања Малетићева. „Да није тога било, ко зна бих ли се икада осмелио да изађем на јавност“, вели сам Малетић. Чим је дошао у Србију, почео је давати прилоге у Вознаровићеву Голубицу. То су били преводи у прози и стиху и оригиналне песме. Осим тога давао је своје саставе, махом песме, и у књижевни додатак београдским Српским новинама и у друге часописе. — Драго би ми било, кад бих могао овде хронологијски поређати сав књижевни рад Малетићев до данас. Али не могући то, изложићу га по главним гранама његовим. — На првом месту стоји поезија. Ово је главна и најроднија грана књижевног рада његова. У поезији има он лирских, епских и драмских песама. Међу првима има ведрих песама, ода, елегија, загонетака, натписа и т. д. Међу другима има три спева: Три побратима, Сватови (ову по народној причи написану песму писац је у последње време, осим метрума, прерадио; али та прерада није још штампана) и, у рукопису Божје правосуђе. Написао је и у једну приповетку, Неприродни син, која је изашла у Андрићеву Зимзелену 1858. Али је драмска поезија најзнатнија поетска радња Малетићева. Написао је ове драме: Споменик Лукијану Мушицком, Апотеоза великом Карађорђу, Српски хајдуци, Михаило цар бугарски (ове две драме сад су у рукопису поправљене а друга од њих преведена је на пољски). Посмртна слава кнеза Михаила и, у рукопису, Душан Силни. — У књижевном раду Малетићеву одмах после поезије долази естетика и критика. Осим краћих естетичних чланака и расправа оригиналних и преводних (као: Бановић Страхиња, расправа о песми народној истога имена, Различна сматрања о разним естетическим предметима, из Шилера и т д.) написао је за школску потребу Теорију појезије, која

је изашла у два издања, и Реторику у две књиге. На овом пољу је најзнатнија његова радња на естетичној критици. Најзнатније су му критике: о песмама Вукашина Радишића (у Подунавци 1844), о првој књизи Бранкових песама, о Суботићеву епу „Краљ Дечански“ (изишла у засебној књизи, на њу одговарао Суботић, види и Коло од 1847 године књ. 5.), о драми Л. Телечкога „Ђурађ Бранковић“, о драми Јакшићевој „Сеоба Србаља“. Овамо долази и распра са Срб-Милутином и Век Омира (1840 год). Писао је, осим тога још више различних рецензија и полемичних распрага, које су изашле у Годишњици Чупићеве задужбине, у засебним књижицама и разним листовима. Овамо би могли убројати и његово најновије велико дело Грађа за историју српског народног позоришта у Београду, у коме је највише драматургиске садржине. — Осим ове главне радње Малетићеве која се кретала овим двама правцима, има он и других књижевних радова. Тако је уређивао земунску Подунавку и у Београду са проф. Владимиром Вујићем Родољубца; почео је био у друштву с двојицом својих проф. другова преводити библиотеку одабраних европских романа (Опсада Севастопоља) написао је Историско-критички преглед битке косовопољске, Примедбе о рукопису Троношчеву и т. д.

Није могло бити, а да овај многогодишњи јавни и књижевни рад, утичући на своје време и на своју околину, не пожање хвалу и признање. — Године 1840 јануара 24, министар правде и просвете пише Малетићу званично и учтиво га позива, да не поштеди труда „одабрана и полезна разног рода сочиненија, било у оригиналу или у преводу, у прози или поетическим произведима, овдашњему учредничеству новина наши пошиљати, да би се исти у додатак новина наши стављати и читатељима многоструччну пользу приносити могли“.

— 26-ог фебруара 1841 г. пише му из Крагујевца „пок. Коста Бранковић (потоњи ректор велике школе): „— — Једно искрено „Бог вас живио!“ — за онај рат са*) Срб-Милутином)....., а особито за битку 29 августа т. г. коју ја, ако ме ко хоће за судца да призна, веома с похвалом пресуђујем, за овај рат и „Век Омира“, да сам какав добар одаџија би вам заиста оду одиевао, тако сте у мени уваженије вашега посла побудили“. — Уз једну песму Малетићеву у београдској Подунавци стоји прекор и жалба уредникова, што се овај млади даровити песник тако ретко јавља. Љ. П. Ненадовић у Шумадинци 1850 г. говорећи на једном месту о злим ондашњим књижевним приликама у Србији и како се тешко растурају и бола књижевна дела, вели: тако пролазе и Малетићеве књиге; а он је данас наш најбољи песник. — Драма Малетићева Српски хајдуци награђена је из књижевног фонда Илије Коларца; Грађа за историју српског народног позоришта добила је награду од Чупићеве Задужбине. — О драми Михаило цар бугарски, кад је први пут представљена била, рекла је критика: да је то једно од најбољих дела у српској драматској поезији. О Малетићу вели један поштовалац његов у Slovincu 1881 ово: „Мјесто, које ће му повесница српске књижевности одредити до Стерија Поповића и Јована Суботића, биће у оној групи писаца, која означава прелаз од школе латинскога класицизма, оличене у Мушицком, к младој школи које је Вук Караџић прокрчио стазу издавањем наших народних пјесама. Писци ове групе, подлегавши донекле упливу германскога романтицизма, задржали су с једне стране артистична предања класичности, а с друге доста су захватили и од пјесничке народне изворности; па сачињавају алку, која скопчава први период књижевнога српскога препорођаја са другим“. — Као професор и управител гимназиски, Малетић је остао у лепом спомену код својих старијих, код своји

другова и код својих ученика. Године 1878, које је стављен у стање покоја, постао је командер ордена таковског крста.

У кратким потезима изнео сам живот и педесетогодишњи књижевни рад нашега поштованога друга. Показао сам и неколико гласова и знакова хвале и признања томе раду из давније и скорије прошлости. Али је све ово само слаб нацрт. Нити би ми допустило кратко време данашње свечаности, нити бих ја можда умео изложити као што треба сав тај живот и рад. Али рад тај још није ни завршен. Пред нама је слављеник у крепкој снази и здрављу. Пред нама су и дела његова. А где живот и дела говоре, ту је слаба ма каква похвала, узалудна ма каква покуда. Наша нова књижевност једва броји сто година свога живота; и ми данас, славећи овај дан, прослављамо педесетогодишњицу, другу половину првога века, наше нове књижевности у лицу представника њена који је наш члан. Као столетни раст на врху планине, тако он стоји на средини наше нове књижевности; једна га је половина отхранила и одгајила, у другој је био вредан и одушевљен трудбеник. Пред оваком појавом данас ја не могу имати речи за суђење или оцењивање. А пред овако сјајним збором, где је толико слављеникових старијих ученика, којима се данас поноси отаџбина, као понајмлађи овде ђак његов — и ако ми је пала у део част да данас о њему говорим — пред овако сјајним збором, велим, ја се не бих ни усудио још што рећи, до изрећи жељу свију вас и своју: да нам Бог подржи слављеника у животу, здрављу и снази још много година. Живео! (Живео)!

Бр. 4.

Говор секретара Јована Бошковића о животу јубилара М. Бана и његовом 50 годишњем књижевном раду:

Многопоштовани зборе!

О животу и списима г. М. Бана много је писано на српском и другим словенским и страним језицима; али мало је коме то довољно познато, а у целости може да није никоме. Ја сам овај преглед израдио по Сими Пјеротићу; али за потпуну студију ваљало би претрести и пишчеву тајну архивицу, која ће по свој прилици остати тајна све до његове смрти, а може бити још неко време и после. Друго, Банови списи расути по многим новинама, повременим издањима и безименим брошурама, нису још скупљени да представе целину, па којој би се могла учинити тачна студија. Па и саме његове драме још нису све штампане, него су већином познате из позоришних представа, за које су скраћене и прекројене. Али ипак покушаћу да прикажем колико се за овај пар могло.

Матија Бан родио се у Дубровнику 4 (16) декембра 1818, од сиромашних родитеља, и у месту рођења свршио је науке гимназијске, философске и педагошке. За пространо знање, које је доцније стекао, дужан је своме неуморном учењу и додиру са врло ученим људима. Године 1834 беше се заношио, али се после две године расјони. Не хте ступити у ред Доминикански, где су га желели, него је најпре служио као писар код једнога дубровачког адвоката, а за тим у владиној канцеларији за катастар. Најпосле гоњен љубављу, колико дубоком толико несрећном, остави 1839 отаџбину, да потражи заборавности на истоку. Зауставио се беше у Цариграду, где је добио професуру италијанскога језика и књижевности у грчкоме заводу на оближњем острву Халки. Ту предајући италијански, сам је учио језике француски и грчки, а у француском заводу тога острва походио је, као љубитељ, предавања из војничке науке, коју предаваху француски професори. Код толиког занимања, ипак усамљеност острва отежавала му је душевну патњу, па навршив једну годину, пре-

сели се у Цариград, где одмах доби две катедре: једну историје и земљописа у француској школи св. Бенедикта, а другу италијанскога језика и књижевности у тада разглашеној француској колегији Бебека на Босфору.

Тад му стигне глас да се у Дубровнику удала девојка коју је он љубио. Велика би његова жалост, као што се види из несама његових; али најпосле надјача у њему одважан карактер, па да би показао лепој дубровкињи своју стојичну немарност, похита да прими руку Гркиње девојке, која беше заљубљена у њега. То је садашња му другарица, г-ђа Маргарита, жена сваког поштовања достојна, с којом се венчао новембра 1840. С њом је имао седморо деце. Најстарију кћер, Славку, удаде за г. Арсу Станојевића, садашњега артиљеријског пуковника и управитеља барутана у Страгарима, од које му је остало унучади и праунучади; а млађу, Полексију, за г. Стеву Тодоровића, сликара и професора, која поред њега и сама поста сликарка и наставница. Остала му деца преминуше.

Још 1834, у својој шеснаестој години М. Бан почео се био одавати нешто српској а највише италијанској поезији. Прве су му песме биле сатиричне, и због једне у мало што није страдао. За тим је написао драме по имену: Il terremoto di Ragusa (1835), Dobroslavo (1836), Fingallo (1837), Il Moscovita (1839), и почео је 1840 један еп La presa di Cartagine, од кога је саставио само прва два певања. А већ 1838 певаше своје љубавне песме. До тада је знао за позоришна дела италијанска и француска, а тад у библиотеци грчког завода нађе на француски превод Шекспирових драма. Чим је њих прочитао баци све своје, заједно са епским и сатиричним песмама, у ватру, поштедевши само љубавне.

Тим делом, које је ретко у историји књижевности, излази од један пут као потпун човек. Ту нема таштог обмањивања самога себе, већ разборитости и љубави к савршe-

ном, и јаке, пресудне воље. А све то у 22-ој години живота! Тад се зарекао, да за пуних 7 година не ће написати драме, него ће се за то спремати, проучавајући великога енглеског трагичара и добре критике, које му дођу до руку. Тој одлуци, личном искуству о боловима људским, које је стекао од прве младости, његовом духу посматрања и анализе, као и осетљивој ватреној нарави, ваља приписати оно интимно познавање људскога срца, које видимо у његовим драмама, и ону вештину којом црта осећања и страсти, а заплеће и расплеће своје трагедије.

Немиран дух, који чезне за новим климама, за већом радњом и јачом дистракцијом, Бан остави са свим професуру, па од женина мираза купи једно пољско добро близу Брусе, у Малој Азији. Ту се одаде гајењу свилених буба и учењу; обиђе добар део Азије; научи нешто турски, и доведе из Дубровника своју сестру Франу, коју удоми за г. Фаустина Педрела, једног од првих адвоката у Цариграду.

Али му наскоро и Бруса поста досадна, које ваља приписати не само нездравој клими и трајној меланхолији душе, него и осећању словенске народности, које се тад у њему пробуди силом праве страсти. Продавши своје пољско добро са штетом, врати се у Цариград, где одбије све понуђене му професуре, па се после мало месеца упути у Србију. Ту позове из Дубровника свога млађег брата, Ђорђа, и после две године учења у београдском лицеју, пошље га у Беч на техничке науке. Доцније позове к себи и своје родитеље, који окружени синовском брижљивошћу проведоше код њега срећну старост, да умру у Цариграду, код своје кћери, којој беху отишли у походе.

Преведавши своје љубавне песме са италијанскога на српски, с малим променама, написао је у Београду и многе друге, из којих веје чист патриотизам и породична љубав. По што тим и другим књижевним радовима изађе на глас,

био је лепо примљен у првим кућама српске престонице, а 1845 кнез Александар повери му васпитање својих кћери. Бан шћаше да се тим васпитањем окористује сав народ, те поче 1847 издавати у свескама предмете које је предавао, додавши уз то, да би дело било примамљивије, изабране новеле, животе славних жена словенских и страних, кратка правила о хришћанскоме моралу и друштвеној углађености, о домаћој економији и најпосле о гајењу деце. То онда беху у Србији ствари нове и веома потребне. Ово дело назва „Женски васпитач", посветив га лепоме сполу јужно-словенском. Оне године изађоше три свеске, па већ и четврта би спремљена за штампу, кад на један пут догађаји, који у почетку 1848 букнуше по свој Европи, прекидоше настављање тога корисног дела, коме беше намењено до 30 свезака, те окренуше другим правцем каријеру нашега слављеника.

И ако ми није у задатку да говорим и о политичком раду ниичевом, опет ћу се морати, ма најмање, и тога дотаћи, због свезе у којој стоје и књижевни списи, а особито политички — са политичким радом његовим.

Бан привукао беше на се пажњу тадашњега знаменитог министра Илије Гарашанина, и државног саветника, потоњега славног ђенерала, Стевана Книћанина.

Министар га још од 1845 употребљаваше за неке политичке послове, а 1848 буде послан у Карловце патријарху Јосифу, с мисијом, да поравна пут савезу међу Србима и Хрватима, и у Нови Сад, где је суделовао на прокламацији, којом се Срби позиваху да рекламују своје старе самоуправне и властице у оној краљевини, да заведу свуда управне одборе с једним средишним на челу, и да оружјем у руци потпреле своје захтеве, као и угрожени царски престо. Пошав из Новог Сада обиђе сву некадашњу Војничку Крајину, беседећи више пута скупљеном народу, не без опасности за се, па стигне у Загреб, да се споразуме са Гајем и баном Јелачићем,

Отуда преко Велебита сиђе у Далмацију, наштампа у Задру прокламацију, којом упућиваше Далматинце да пристану уза Србе и Хрвате; наштампа у Дубровнику народну химну српско-дубровачку:

Ја сам Србин старога
Дубровника син...

па отиде на Цетиње да доврши своју мисију. Мало времена за тим православни патријарах српски отиде у Загреб да закуне католичкога хрватског бана; а кад мало доцније патријарах разви заставу устанка, бан је с граничарском војском упао у Угарску, а Книћанин са више хиљада Срба у Банат. Владика црногорски држао се у резерви за друге смерове.

Како је планмтео рат између Јужних Словена и Мађара, а сва Европа беше узрујана бунама, београдски кабинет помисли да је то згодан час за општи устанак Словена у Турској. М. Бану би поверена и та мисија. Он 1849 отиде опет у Далмацију са породицом; ову остави у Дубровнику, па се крене на Цетиње. Ту беше удешено све што треба за успех тога предузећа. И за мало месеца покрет би спремљен да букне, кад али из непада дође налог из Београда да се заустави. Руско посредовање у Угарској на корист легитимности и сташање револуције по свој Европи налагаху Србији особиту смотреност.

Спремајући политички покрет у Турској, Бан оживљаваше у Далмацији тада још слаби покрет књижевни, покренув уређивање летописа „Дубровник“, од које га је издао прве три свеске. Ту је разгранао и превео с прозе у стихове, своју Мејриму. Вредно је напоменути, како се његов књижевни рад подудара са политичким моментима српскога народа, у чему се огледа његово родољубље.

Вратив се 1850 из Далмације у Београд, клонио се месне унутрашње политике, која би врло сметала његовим

будућим патриотским смеровима, па се за време прими катедре францускога језика у лицеју. Предавању језика он дода и предавање историје књижевности, на чем му министарство просвете захвали нарочитим писмом. Али се за то није одрекао политичких послова, који су се тицали Истока; напротив постао је владин интимни отправник тајне кореспонденције на страни. Ишао је још два пута с мисијом кнезу Данилу, а године 1854 и 55 с другом мисијом у Цариград, за време кримског рата.

У том рату Србија се држала неутралности; али за то није престајала живо се занимати судбином јужних Словена. Наш јунак беше мишљења, по што се у тим тешким околностима није могло што боље предузети, а оно да се бар нађе начин, како би се што више утицало на природу турских реформама, да би ове испале што корисније по Србе и Бугаре. Тај покушај није био лак, нити га је Србија могла учинити званичним путем, јер се њој због сумње, да је у тајном споразуму са Русијом, претило окупацијом, која у Влашкој и Молдавији беше већ остварена. Бан се прими те деликатне мисије, коју беше сам и замислио. Тога ради за време и под неким изговором поднесе оставку на професуру, тако да изгледаше да је са свим раскрстио са српском владом. напише две оде. једну султану а другу лози Наполеоновој. а то, да би код Порте и њезиних савезника стекао што више поверења. Те две оде донео је онда француски Монитер, хвалећи њихову песничку вредност. Осим тога издао је у Journal-у de Constantinople своје чланке о Словенима у Турској, писане у духу тадашње западне политике. Тако се представио у турској престоници као приватан човек, који се заузима за напредак Хришћана у интересу саме Порте. Одлично га примише турски великаши и представници западних сила, којима је у току од 8 месеца поднео своје пројекте, један за другим: о уређењу хришћанских општина, о заснивању обласних авто-

номија са турским гувернером и хришћанским подгувернером на челу, о оснивању министарства просвете, од кога би зависиле све општинске и обласне школе, уређене по плану тога министарства, а не више од грчких владика, који свуда увлачише јелинизам, — о подизању средишње велике школе у Цариграду за све народности, о установљењу општинских каса, трговачких друмова, трговачке марине и т. д. Сви ти пројекти, од којих је препис послан у Београд, бише претресени у Танзиматском савету и у неким европским посланствима, нађени су за веома практичне, али су остављени за потанко проучавање по свршетку рата.

Цар Наполеон посла окретном политичару златну медаљу са својим ликом, а Порта га шћаше одликовати орденом меџидије и звањем. Француску је медаљу примио, а нађе добар изговор да, без повреде турске осетљивости, захвали на Портиним понудама. Па, свршив свој посао, врати се у Београд.

Кад се прочуло, да ће се састати европски конгрес у Паризу, Бан напише дело, у ком је нацртана била историја Србије, Влашке и Молдавије, и доказано, да те три државе нису никад биле коначно потчињене од Турака, него да су се потчиниле условно, те да све три имају једнако право на политичку рестаурацију, у границама и облику као што је назначено у њиховим последњим трактатима са султанима. И он доказиваше, да је то једно од најуспешнијих средстава да се умири турска царевина и да јој се обезбрижи целина, што бејаше онда девиза европске политике. Та идеја, с погледом на Србију, бејаше тако нова, а докази тако убедљиви, да је српски државни савет решио, да се дело штампа у Паризу, а писцу да се изда награда од 400 дуката. Али мало после надвлада код српске владе зебња, да би тај корак био одвећ дрзак. Бан на то изда од свега дела само оно, што се тицало права српскога народа у турском царству.

Та Банова заузимања код Порте и француског двора, добро удешена са радњом и других патриота, нису остала бесплодна за Србију и остале Хришћане. У Паризу би проглашена потпуна унутрашња независност Србије под заштитом све Европе, а неке опет реформе, Баном означене, доцније су у Цариграду изведене, али непотпуно и лукаво, по турском обичају. Тако је заведено министарство просвете, заведени су познати автономни вилајети, мешовити меџлиси и т. д.

По што мир Европи би коначно повраћен, врати се и Бан 1857 на своју француску катедру, али не више у лицеју, него у војној академији. Међу тим влада српска беше одлучила, на предлог тадашњега француског консула у Београду, г. Сегира, да га пошље у Париз за свога официозног агента, кад али догоди се преврат од године 1858 и Бан у место да пође у Париз изгуби и своју професуру, јер га противници тужише да је одан пређашњем кнезу. Мрзило га је једнак оправдати се од такога подметања и наново тражити службе, него се склони на Бановац, свој летњик близу Београда, те отуда стане пратити нови правац ствари у Кнежевини.

Одатле је писао чланке под знаком дуката.

Године 1861 установљен би пресни биро, којега управа би поверена Бану, са овлашћењем да сам бира чиновнике. На том месту он није само стајао на бранику за владине предлоге и, заступајући њен рад, водио борбу са унутрашњом опозицијом, него је бранио и српске интересе на страни, у различним правцима, према политици ове или оне државе. Између осталога, често су писане дипломатске ноте, меморандуми, писма владаоцима. Отуда су за пуних 19 година излазили свакидашњи чланци за новине српске, словенске и стране. Отуда оне умне али умерене критике о манама уставу и државној управи, нацрти за преображаје, и на послетку оне честе брошире о источном питању, које је страна

штампа пропраћала са коментаром и одобравањем, а којима је Турска полако поткопавана у мишљењу света. Програм „Исток источним народима“ прозван је у западној штампи српским програмом. Европски писци, који су писали о Србији и Истоку, већином се обраћаху њему за потребне им податке, а новине из различних земаља тражаху његове дописе.

Уморен дугим и тешким радом, Бан одступи од управе преског бироа 1880 на месец дана пре него што ће дати оставку либерална влада. Тада му је стављено у задатак да напише историју Кнежевине, од повратка Обреновића до проглашења српске независности. Он је дакле завршио политичку каријеру, да се поврати на књижевну, с којом бејаше и започео.

Овде се природно намеће питање: какав су и колики утицај имали на Србе и на странце списи овог неуморног трудбеника.

Видели смо успех његових списа у годинама 1848, 1854 и 1859. Сличан успех имађаху и његови чланци о Преображенској скупштини 1861. Године 1864 написао је у Световиду Критични поглед на Видовданово: „Шта ми хоћемо“, на које повреше Световиду захвалне адресе за писца, како од Београђана тако и из унутрашњости са више страна. Од тога времена настадоше у Србији повећа удружења трговачка и предузимачка, која Бан у реченим чланцима живо препоручиваше. Али најзначније признање учињено му би 1878 у Нишу, како од владе тако и од народне скупштине, кад се овој бејаше обратио с молбом, да му се призна право на пенсију, гледајући на његове званичне и официозне године службе.

Петорица говорника бише противни предлогу, али њих много више, па и влада и скупштинска већина бејаху за њ. Из њихових говора може се видети, да је утицај Банова рада у земљи и на страни био значајан.

Не цене га мање ни знатни људи на страни, као што су: Ригондо (L' unité nationale), Јосиф Барбанти Бродано (La Serbia), Консолини и други.

Али за 40 година његова тако обилата и разнолика рада у Србији, није могло бити а да не стече и доста начелних па и личних противника.

Ради мирнијег и објективнијег суђења, јер не ћемо да судимо по противничком подметању, нека нам је допуштено да наведемо овде два места из његове политичке исповести: „Ослобођење и уједињење народа путовима рационалним, то јест најзгоднијим, према спољашњим приликама сад оваким сад онаким, то ми је био сталан циљ, испред кога све је друго ишчезавало. А дубоко ми је убеђење било и остаје, да Србија не ће постићи тај циљ друкчије, него: 1-о сталношћу престола; 2-о поступним, па за то и солидним развијањем својих државних установа у правцу слободоумном, али сходном духу народа и ступњу његове образованости; 3-е строгим чувањем законитости. Преухитрено и несходно духу народа развијање, којим се између њега и државе само провала ствара, па једно друго не разумеју, увек сам сматрао као злокобну погрешку, плод сањарија непрактичних људи, који могу или осујетити, или у најмању руку закаснити унутрашње консолидовање српске кнежевине и вршење њенога спољашњег задатка". Из тих његових речи види се, да је он умерени либералац.

„Морам пре свега исповедити, да сам према овим начелима много више радио на пољу спољашње него ли унутрашње политике. А кад сам неодољивим вртлогом ове последње био занесен, противник агитацијама и превратима, нисам никада пристајао уз агитаторе и превратнике. Ну ако би се ипак преврат свршио, ја сам пред сврешним делом сагњао главу, па пристулао само оним људима, за које сам мислио, да могу брже и боље консолидовати новостворено

стање унутра, па опет унутити државу њеном спољашњем задатку. И на тај начин могао сам избећи, да у унутрашњим борбама не будем странački поборник, или ма чијих личних интереса, него да будем народни поборник, начела најсходнијих, по моме убеђењу, за интересе земље“.

Српска свест беше у Србији свагда јако развијена, али словенску идеју ваљало је подржавати и ширити. „Свагда сам био“ вели Бан душом и срцем Словенин, али пре свега Србин. Бранио сам у првом реду српску народну индивидуалност у словенскоме свету, а сузбијао сам у српству племенску искључивост, навијајући је на словенску заједницу..... У многим мојим песмама владају словенске мисли, као год и у многим мојим брошурама, које сам издао на нашем и на страним језицима. Само у песмама и прози самостално састављеним, изван домашаја дневне политичке атмосфере, налази се интимно, истинско мишљење свакога писца. А чим овај стане с песмом у руци на земљиште дневне променљиве политике, ту одмах ишчезава његова субјективност, да уступи место голој објективности; ту он, ако је родољуб, не обзире се ни на кога, до на корист државе и народа свога; ту врло лако субјективност може доћи у сукоб са објективношћу. Тако се и мени догодило да, рођен у крилу западне цркве, источну сам увек бранио као словенску народну цркву; да сам, желећи избављење Словена од туђег јарма, писао према згодности политичких момената и за и против њихових господара; да сам, негујући мисао словенске заједнице, писао и за и против руске политике; да сам, тражећи Србији уважења и користи на западу, писао и за и против политике западних сила, како су се ове показивале наклоњене или противне интересима Србије и српске народности. Јесам ли за то био недоследан, или непријатељ онима против којих сам писао?.... ни најмање: љубио сам више свега мој срп-

ски народ, и бранио пре свега његове интересе; то је све. Може лако бити да сам се у својој дугој и радом испуњеној каријери кадгод и преварио у оцени појединих политичких момената, па пошао погрешним правцем. Себи не присвајам непогрешност, него се слажем са пок. Илијом Гарашанином, који једном рече: „„Ко ништа не ради, не ће никад ни погрешити; а ко много ради, да видиш и погрешиће““. Али из нехотичне погрешке, баш и кад је погрешка, извести злу намеру; споменути једину моју песму по султана ласкаву, а за Русију непријатну, па забашурити све моје многобројне песме и списе, Турској противне а за Русију повољне, и отуда закључити да сам Русији заклети непријатељ,“... то не ће учинити човек непристрастан и правичан.

Према томе, слагао се ко с политичким радом Бановим или не слагао, у нечем или у свему: љубав к Србији, српству и словенству не може му нико праведно одрећи.

Политички живот Банов показује нам по неву ретку појаву. У непрекидном додиру са двором и са управитељима државним, он се сачувао од свакога личног частољубља, а терао је патриотизам и некористољубље дотле, да је захвалио на трима консулствима на Истоку, којима би понуђен од страних дворова. Није хтео никоме другом служити, до своме народу. Није мање ретка ни ова појава. Он и ако није био у оним званичним положајима, који дају блеска, ауторитета и поља за рад, ипак је веома пробитачно утицао на унутрашњу и спољашњу судбину Србије, а тим наравно и свега српског народа. Нападан, опадан, ружен од стране противних партија, он је знао себи одржати поверење и поштовање како у владиним тако и у грађанским круговима.

Видели смо политичара, а сад да промотримо књижевника.

М. Бан писао је у прози и поезији. У првој: политичке, поучне и научне списе; а у другој: лирске и епске песме, трагедије и драме.

У прозу иду, осим небројених чланака о свима политичким и друштвеним питањима Србије и савремене Европе и осим меморандума и других дипломатских аката, ове брошире:

1-о Cénno istorico sul movimento slavo, писано 1848 на италијанском језику;

2-о Etude politique sur les Slaves de Turquie, издано у цариградском Journal-у de Constantinople 1855 на француском језику.

3-е Право српскога народа у турском царству, писано српски 1856, а доцније преведено на руски, француски и немачки језик.

4-о Злоупотребе и злочинства турска у Србији, писано српски и француски 1862, одмах после бомбардања Београда.

5-о La Serbie avant le bombardement, издано на француском 1862.

6-о La Serbie devant la conférence, штампано француски 1862.

Ове брошире изазваше у европској штампи велику грају у корист Србије.

7-о Les Slaves d' Autriche et de Turquie, leurs vues et leurs voeux dans la question d'Orient, француски 1861.

8-о Поглед на ново устројство наших школа, издано на српском језику 1863.

9-о L'Angleterre et les Chrétiens d'Orient, француски 1863.

10-о La question d'Orient et le Congré européen proposé par l'Emp. Napoleon, писано 1864.

11-о Dangers de la question d'Orient. Souffrances des Chretiens, издано на француском језику, а с овога преведено на италијански под именом: A che punto siamo della questione d'Oriente? Све је то препоручено пажњи Европе од стране многобројних новина француских.

12-о Поглед на радњу хрватског сабора, издано српски 1865.

13-о Како и за што јужни Словени ваља да ступе у савез за своју обрану, штампано српски 1866. Ту је заметак садашњој мисли о конфедерацији источних народа.

14-о La Russie et les Jugoslaves, штампано 1866 француски, а преведено на италијански и руски језик од тамошњих новина, које у велико одобрише политику ишчеву.

15-о Quelques mots opportuns à mes frères d' Orient. издано на француском језику 1867, где се препоручиваше заједничка радња на Истоку противу Турака.

16-о Question slave, француски 1868.

17-о Réorganisation politique de l' Orient sur la base de l' équilibre des races, издано 1878 пред сам берлински конгрес. О тој по садржини замашној брошири, коју у одломцима донесоше многи француски, италијански, енглески и грчки листови, речено је, да је у њој означен најправичнији и најподеснији начин, како да се реши источно питање.

18-о La question d' Orient et le traité de Berlin, писано француски 1879, а изашло и на руском језику у московскоме Востоку.

Ето 18 бр шира набројисмо, а биће их још и више, али их се у овај пар не сећа ни сам писац. Тим радом Бан је заузео једно од најодличнијих места међу српским и хрватским публицистама свога времена.

У ред дела поучних, државно-научних и историјских долазе:

1-о Васпитатељ женски, од којега је издао три свеске 1847.

2-о Начела војне науке, писана по трагу славних војсковођа, а издана 1848, за употребу Книћанинове војске у Мађарској.

3-е Партизанска војна, преведена исте године и за нету употребу са пољског језика, и у нечем препначена, према помесним околностима ратовања у Мађарској. Тим двема брошпрама Бан је ударио темељ војничкој књижевности у Срба, која се од тога времена прекрасно развила, као год што је први у Србији почео писати о женском васпитању, о геологији, о потреби акционарских дружина и т. д.

4-о Зрцало повјеснице дубровачке штампано најпре 1845, па прерађено и издано 1849-50 у летопису Дубровник, од којега је сам уредио и издао прве три књиге.

5-о Начела српске школе, писана са прекидањем од 1863 до 65. Дело друштвено-философске природе.

6-о Критични поглед на Видов-даново: „Шта ми хоћемо,“ где су претресана готово сва политичка, економна и друштвена питања Србије.

7-о Огледало наше садашњости, штампано 1865.

8-о Шта води народ српски убудућност, такођер 1865.

9-о О првобитним и познијим Словенима на балканском полуострву, писано 1881, а издано доцније.

Осим тога написао је многе књижевне и уметничке критике, сваковрсне расправе и т. д., а писмима његовим, политичке и књижевне садржине, нема ни броја, као ни земље у Европи, у коју нису допирала. Штета што се његове студије из француске књижевности поређене са словенском, читане у београдском лицеју кад је био професор, изгубише приликом бомбардања Београда, осим прве три, које се тада случајно нађоше на његовом летњаку више Топчидера.

Већ по овоме што је до сад наведено, како огроман и разноврстан изгледа Банов рад! За то је и признат у словенству као један од најплоднијих и најдаровитијих српских писаца.

Слог је Банове прозе кренак и жив, и кратак а јасан. У њега се ретко кад налази сувишна реч, а никад нејасна мисао. Свестрано схвата сваку ствар, дубоко у њу прониче, и јаком је логиком до краја изводи. Он се борио добрим разлозима, по некад и иронијом, али грдњом никада. За то ће остати свагда као углед умна и ваљана борца.

Али књижевна грана њему најмилија то је поезија. Симо Пјеротић је набројио више од 40.000 стихова, који потекоше из Банова пера. Кад се узму на ум његова непрекидна занимања сваке врсте, и онолика количина његових списа у прози, то би изгледало као басновито, да није потпуно константовано. Таку плодовитост ваља приписати ванредној продуктивној снази, неуморној вредноћи и марљивости, а и лакоћи у састављању.

Тај човек, који са особитом тишином пише дипломатске ноте, који хладнокрвно испитује политичке ситуације и претреса питања о државној управи и о друштву, чим улети у песничку сферу, а он је сав пламен, машта и осећање. Две су нарави у њему здружене, а да једна другој не шкоде. „Поезија, вели он, није ништа друго него јако осећање, које се истиче из срца, пролази кроз машту и ту се улепша, па лети слободно и високо, али увек критеријом управљано“. Тим је у кратко, а тачно и савршено казано, шта је поезија, а његова је доиста така.

Љубавне му песме представљају слику свих мена̂ његове прве љубави. То је роман у стиховима, дирљива љубавна епопеја, у којој некада надвлађује лупка и свежа фантазија, а некад жарко осећање, које му из дна срца извлачи

сад меку сету (меланхолију), а сад усклике гнева и жалости. Његове патриотске песме, епски спевови, ироничне оде могу се уврстити међу најснажније и најлепше производе словенске. Кад је 1853 штампана прва свеска његових песама, четки књижевник Вацлик превео је две песме на свој језик и приметио у Прашкоме Лумиру, да у малој Бановој свесци има више поезије него у читавим књигама. Јаков Ћудина показао им је вредност преводећи на италијански једну његову елегију. Професор Милчетић, спомињући врле раднике из доба илирства (1836—1848), помиње између осталих Бана и Пуцића, говорећи да је први другога далеко надмашио у полету, и истичући Банове баладе и романце као прекрасне. Напред поменути италијански писац Барбанти Бродано донео је превод Банове песме Хајдуци (коју је и на француски превео Л. Леже), па вели: „Српски песник не заостаје, често, иза енглескога Бајрона у цртању великих страсти и величанствених појава природе. Његова песма о хајдуцима заиста је достојна ма којег великог песника". Епски спев Банов Војвода Лазар, до сад је преведен на италијански, француски и немачки језик, а прештампан је у више српско-хрватских листова. Све то јасно показује његову песничку цену у Европи и код нас, у лирској и епској струци.

Али драматска жица највише је брујала на лири нашега песника. Осим четири драме, које је спалио, написао је још тринаест, све у стиховима. Ево их поименце:

1-о Мејрима или ослобођење Бошњака, дело увенчано у Загребу, преведено на све словенске језике и на немачки у целости, а на француски у одломцима.

2-о Миленко и Добрила, дело такођер у Загребу увенчано, а на италијанском језику анализао га Барбанти.

3-е Кнез Доброслав. Ова трагедија са пређашњом чини билогију.

4-о Урош V или последњи Немањић.

5-о Смрт Краља Вукашина.

6-о Цар Лазар или пропаст на Косову. Ова трагедија са две пређашње чини трилогију. „Цара Лазара“ превео је у одломцима на руски, професор Макушев.

7-о Таковски устанак, драма.

8-о Ослобођење Србије, такођер драма. Ове две драме, које сад чине билогију, биле су у почетку једна, под именом „Цвети српске“. Песник је написао „Цвети“ за 50-о годишњу прославу ослобођења Србије, држану у Топчидеру 1865.

9-о Марта посадница, или пад великога Новгорода, коју је на италијански превео професор Млинар.

10-о Кобна тајна, такођер на италијански преведена у Далмацији.

11-о Ванда. Преведена је у целости на италијански, а у одломцима и са целим петим чином превео је на француски пољски писац Воловски.

12-о Јан Хус. Из чешке историје.

13-о Маројица Кабога. Из дубровачке историје.

Дакле десет комада узето је из историје или из живота српског, а три из историје других словенских народа.

Домаћа оцена није увек била праведна према нашем слављенику. Било је људи, који нису хтели да знају за његова најбоља дела, или су их једва спомињали, или им значај умањавали, говорећи да су подражавања или позајмице, а гдекоји богме подметаху писцу и рђаве намере. Већ по самој плодовитости и двострукој контроли, домаће критике и страних преводилаца, може се признати писцу изворност и вештина у склапању драма. Али виђени и непристрасни критичари, како домаћи тако и страни, који су опширно писали о његовим трагедијама, сложно му признаше да има потребних својстава за узвишеног трагичара, као што су:

изумевање (инвенција), новост у театралним ситуацијама, глумишне сударе од великог утиска, дубоко познавање људских осећаја и страсти, крепког и природног описивања карактера и велике вештине у драматском заплетању. Мане му пак налазе: у дужини неких монолога, у сувишности неких појава (које би могле изостати), у великом каткад персоналу, у замисли или у извођењу појединих карактера, местимице у тврдоћи стиха, у неким погрешкама језика и т. д. Неке од тих мана, које нису сумњиве, песник је већ уклонио, а остале, јамачно, мало значе према напред поменутим лепотама.

Од критичара који имају највише ауторитета, по ученом методу којега се држаху и по здравим погледима, могао бих навести више њих, како српских и словенских тако и страних, који критикујући појединости одадоше Бановом таленту заслужену похвалу. Али, ради краткоће времена, нека ми је допуштено да наведем само двојицу наших и четворицу страних писаца.

Један домаћи писац чини ове примедбе о позоришним делима Бановим:

„Не сећам се који је европски писац рекао, да се оберетничка снага свакога драматичара јавља у различности женских типова које ствара. Те различности налазе се у највећој мери код нашега сународника. Гледајући на енергију, његова је Марта савршени тип узвишене републиканке, која умире са слободом своје отаџбине; у царици Јелени види се на против крепак тип владарке, која страховито чезне за осветом, због изгубљеног сина и престола; Милошева Љубица одважна је јунакиња народа који, закопан вековима у гробу, буди се на слободу, а Марија Кабога сјајан је израз душевне величине у префињеном друштву. Какве су то дивне жене код толике разлике у карактеру! Бацимо ли поглед на јунакиње љубави, ту ћемо наћи на још већу разлику. Поражава нас у Мејрими жестока страст Туркиње,

страст ватрена и сенсуална; према њој стоји Добрила идеална и чиста; Ксенија, нежна по природи а строга по начелима, права је кћи матере јој Марте; Јелица деликатна, добра, по природи пасивна, али из свог побожног васпитања црпе невероватну моралну снагу. Ванда је узвишена у својој дивљој поноситости, под којом се ипак крије осетљиво женско срце; љубав Људмиле према Хусу сва је духовна и света. Гледајући на друга женска својства: Марија Доброслављева, Марта, царица Јелена и Олга савршене су матере; свака са својим особитим типом; Мејрима, Добрила, Ксенија, свака је на свој начин прекрасна кћи. И сама Шерифа и Ана верни су типови турске и хришћанске служавке. Трагедије Банове права су збирка великих жена, које својим врлинама побуђују у нама дивљење, а својим несрећама дубоку жалост. За ту смо збирку очевидно дужни узвишеној идеји, коју песник има о жени, и његовом уверењу, да она јако утиче на нове нараштаје. Видећи да је у нас у опште жена мало цењена, хтео ју је попиздићи, а уз то и чуство љубави пренети у вишу сферу. Писац је у својим драмама еминентан моралиста.

„Међу мушким карактерима вештачком руком нацртаним падају највише у очи: бан сремски, племенит и сталожен карактер, Делински и стари Унадиш са својим ретким патриотизмом; Кабога и Хус, први са идеалношћу грађанске, а други са идеалношћу вероисповедне врлине; Обилић, Косајчић и Топличанин с једне стране а Краљевић Марко и Цар Урош с друге; па Гостовит и Богор са својим хероизмом у пријатељству. Незнабожачки првосвештеник Богомил, архијепископ новгородски Теофило, и папин легат, слике су оштроумних политичара, први напрасит, други смеран, трећи лукав, а патријарах на Косову красна је слика српског првосвештеника. Цар Лазар дивно је изведен и као отац и као таст, и као достојан цар, и као јунак; цар Урош има

осећање свога достојанства, али каткад и слабости, а готово увек подлеже перешљивости; цар Жигмунд поносит је и поред свега тврдоглавства — слаб. Цар Иван Грозни — тиранин је свереп и претворан; у њему по некад засија каква виша мисао и људско осећање, али се одмах изгуби у политичким рачунима; он је, као што упутно рече српска критика, нека смеса Нерона и Карла XI, монголска крв са неколико капљица крви словенске. Драшко је жива слика себезналости, претворства и дворске плетке, а Никша је страшан и неумитан као судбина. Ну пред Доброславом, Вукашином испуњени смо ужасом, ти људи нису рођени за злочинство, али су на то нагнани разузданошћу страсти, које се у њима одржавају готово више силом страшне фаталности, него ли њиховом злоћом“.

У драмама нашега песника догађаји се сучу логично један из другога, и имају неизбежне природне последице. Бан кад смера на какав велик учинак (ефекат), он те на њ поиздаље спрема, па ипак те њиме изненађује. Стил му је разнолико обојен, али одговара свагда карактерима, увек је природан. На послетку, свака му је трагедија велика морална поука а уједно и друштвено огледало неке епохе. Што песник уме да се пресели у сваку епоху различних словенских народа, да јој схвати и верно изведе дух, то је својство, које се ретко јавља и код бољих драматских песника.

Иван Филиповић, у своме делу: **Кратка повјест књижевности хрватске и српске**, помиње нашега Бана као **најзаслужнијега** међу **послепицима на пољу пјесничко-драматичном**, **сматрајући „Мејриму“ за најбољу и најсавршенију драму у нашој драматској књижевности**.

Руски професор Макушев преводећи, у своме делу „Задунайскіе и Адріатическіе Славяне“, подуже уломке из Банова **Цара Лазара**, не налази у тој врсној трагедији шта

би критика имала да замери, ван ако не би био велики број лица, која у њој раде, и означавајући Мејриму, Уроша V и Цара Лазара као „лучшія драматическія произведенія Серб овъ“, завршује тим, да би преводом Банових драма оживело руско глумиште.

Професор словенских књижевности у свеучилишту париском, Луи Леже, превео је многобројне уломке из Мејриме. Он вели: „Предмет је чисто романтичан, јер је песник из историје узео само верно огледало потлачених хришћана. Знамо пофранцужене Турке Волтерове и фантастичне Бајронове; у Бана налазимо праве Турке и Србе. По нашим многобројним изводима моћи ће читалац ценити његову поезију, која и ако излази из колосека класичне школе, опет за то има у себи озбиљну књижевну вредност и силан драматски ефекат. — Много би добила ова драма, кад би била прорeђена; али ипак у њој има превеликих лепота, и могла би постићи прави успех не само на словенском, него и на европскоме глумишту.

Пољски писац Воловски, у своме листу la Semaine, рече ово: „Ванда је управо утеловљени пољски народ; она има сву лепоту, поноситост, храброст, интелигенцију и непоколебљиву издржљивост нашега народа; она страсно љуби и енергично брани своју личну слободу, као и Пољска своју народну независност; њена љубав према страном принцу узрок је смрти њезиној, као што су и пријечери страни, отимајући се о пољску круну, упропастили Пољску. Самоубиство Ритигерово права је опомена. „Мла́да“, злобна и суревњива, која по што по то тражи Ванино упропашћење, очевидно је зли геније Пољске. Велики свештеник и први староста представљају конзервативну партију, а с друге стране млада „шљахта“, која најпре пламти одушевљењем за Ванду (за личну слободу), а доцније је оставља и упропашћује, жива је слика оне бујне, превргљиве властѐле, чији се карактер јавља на сваком месту пољске историје. Према Мла́ди стоји

Богор, страстан љубитељ краљичин, израз најнежније љубави, најусрдније оданости, безграничне великодушности, прави пољски карактер. То је добри геније Вандин (Пољске); али по несрећи од ње је отиснут, па с њом и умире. До њега је постављен верни му пријатељ Гостовит, да накнади својства која Богору недостају, а та су енергија и предузимљив дух. Ова двојица, везана ретким пријатељством, чине тако рећи једну потпуну особу“.

Италијанац Барбанти, пишући о српској књижевности и њеним одличним гајитељима, опширно пише о Бановој поезији: „Његово име, вели он, већ је познато међународним критичарима, као човека који стоји код словенских народа на драматичарском вршку. Његова је „Марта Посадница“ фотографски опис обичаја, живота и осећања онога времена. Ако ми је слободно поредити, Бан се служи трагичним платном као Вагнер „митом,“ да у великим потезима наслика психолошке и историјске истине. — Страст у Миленка и Добриле шекспирски је цртана, ма да из ње провирује источанска бујност (l'impeto)“.

Бан је прегледао, поправио и у нечем изменио своје трагедије и друге поезије, које су све спремљене за штампу. Али хоће ли икад скупити и своје производе у прози, од трајније вредности, које су растурене на толико страна?

Као књижевник није никад знао за завист; на против, свагда први беше готов да призна стварну вредност других писаца, и да искаже своје мишљење о њиховим добрим и лошим странама, са искреношћу која му је у нарави; свагда је био готов да охрабри гласом и пером младе књижевнике, и да посаветује свакога који га за савет пита. Али арогацију не трпи, и на њу радо удара.

Његова кућа беше увек књижевно и уметничко зборниште. Ту су често читана и оцењивана дела намењена за штампу; ту женски хор београдскога певачког друштва држи

своје пробе уз клавир; а друштво за занате и вештине, које престаде уз последњи рат, држаше своје скупове. Ту је на послетку 1881 умрьо највећи српски глумац А. Бачвански, који, од више година лишен вида, у тој кући нађе прибежиште и милосрдну пажњу.

Бан је члан нашега ученог друштва у Београду, јужно-словенске академије у Загребу, трију друштава италијанских и једнога источног. Осим управе преског бироа, двапут је председавао тајним политичким одборима, и научном одељку друштва за занате и вештине; беше члан „Одбора за стално српско позориште у Београду“ (с крајем 1862), који одбијаше вилу туђинку, паметницу, и члан великога позоришног одбора (седамнаесторице) за грађење, снабдевање и уређење садашњега Народног Позоришта (1868.) Одликован је командерским крстом таковског ордена, златном француском медаљом, и златном медаљом италијанском.

Занимајући се сада најновијом историјом српском, после 67 година живота врло бурна и неуморно радљива, проводи тиху и срећну старост, ако се то може назвати старошћу, гледајући на свежину и лакост његова тела и духа. Окружен пажњом своје добре жене и угледне кћери, окружен ваљаним зетовима, унучадма и праунучадма, још к томе леном китом одличних пријатеља, он увек сања о своме Дубровнику, и спрема се да између њега и Београда подели провођење остатка свога живота, који му желим дуг и срећан на већу славу Србије и Српства!

У нас није довољно истакнуто, да смо ми, Срби и Хрвати, од свих Словена први били, који смо још у 16 веку почели радити и на драматској поезији. После обнове наука у Италији, наши не само преводише са старих класичних језика и са италијанскога, него и самостално писаху

народне драме, истина не „народне“ у данашњем смислу, али ипак из свога и у опште словенскога живота. Шта више, они неке од тих драма и приказиваху, разуме се као дилетанти, на својим академијским састанцима (вечерњим забавама). Овако се од чести настављало и 17 века.

У новијој нашој књижевности први се беше појавио као драматски дилетанат, историк Јован Рајић, око половине 18 века (1753), кад му беше 21 годину, са својим делцем: „Трагедија о смрти цара Уроша“, ну које изађе у штампи тек после 45 година (1798). За њим долазе преводи и први оглед Манојла Јанковића (1789), и права трагедија „Смрт цара Уроша“, од Стевана Стефановића, једнога од најдаровитијих писаца у нашој књижевности, која би представљена у Новом Саду 1825, а штампана истом 1841.

Али прави је начелник наше новије драматске књижевности Јован Стерија Поповић. За њим долазе добри започеци даровитога новосадског професора Л. Лазаревића и слаби других. Долазе књижевне драме С. Милутиновића и владике П. П. Његоша. А наш Малетић појави се 1845, Бан 1851, Суботић 1860, поп Илија Округић 1870 (то јест те године изађе у штампи а комад му је раније представљан), Ђ. Јакшић, д-р Милан Јовановић и Коста Трифковић (1870). То су наши најплоднији драматски писци; остали или мање писаху или припадају садашњости.

Бан и Малетић, по плодности својој могу се мерити са оснивачем наше новије драматике, али по замисли, а особито по драматској техници и психолошкој страни у многоме су напреднији од њега, као што је и само време њихово напредније од његова.

Наши слављеници трудише се, са осталим својим друговима, кроз више година, да се подигне велика и лепа зграда за стално Народно Позориште у нашој младој држави. А позориште им је вратило тиме, што су они поред њега своје

драме дотеривали и усавршивали тако, да оне данас нису само књижевне драме, за читање, као на пр. Симине и Његошеве, него и позоришне, за представљање; а они опет својим уметничким делима привредише народним позориштима овде, у Новом Саду и Загребу, за неколико година, више десетина хиљада. Тако новији драматичари и народна позоришта стајаху у узајамној вези, утичући јако једно на друго.

Кад би наша књижевност у својим појединостима позната била осталоме свету, она би стајала као неки куриозум међу књижевностима других културних народа. Заиста би се људи морали дивити, како су наши старији писци вољни били да, поред својих редовних дужности, раде и на књижевности, кад нису имали ни моралне ни матерјалне награде. Ко је хтео да изда какав спис, ваљало је да нађе Мецената, који ће му платити штампу (која онда беше скупља но данас), а то беху обично наши стари родољубиви трговци, којима су такве књиге посвећиване. У противном случају издаване су књиге на „пренумерацију"; скупљачи већином потроше новце, а писцу, који је годину и више дана писао дело, више месеца тражио књижевне везе и писао расписе за предбројку, годину дана штампао књигу, држао коректуру, отправљао књиге и водио о томе двоструко књиговодство, остајало је најпосле да плати штампу од своје засебне зараде.

Али можда је у моралном погледу било боље.

Критика је у оно време значила што и осуда. Страх од критике беше велик, и ја познајем знатних али скромних писаца, који за живота нису смели да издаду својих списа. Млади народи као и мала деца више су наклоњени да забаљкају, кваре и руше, него да стварају, подижу и негују, а наравно, нису много ни вични томе. Државе пак српске онда или још није било, или у своме заснивању и уређивању, а полунезависна, изван својих уских граница није могла да потпомаже, одликује и награђује.

Заиста, не би било ни толико дела у нашој књижевности, да писце није наводила на писање унутрашња потреба исказивања, и њихово жарко родољубље и самопрегоревање!

Данас је и у једном и у другом погледу много друкчије, боље. Различна министарства, научна и књижевна друштва, књижевни фондови, државна штампарија, па и поједини књижари и штампари издавачи — издају школске и друге књиге. Ну ови последњи већином само онаке, „које се троше". Али ни данас још нема издавача, на пример, за боље наше писце старог средњег и новијег времена; за добру популарну енциклопедију; за класичне писце свих народа и времена; за главна дела историјска и т. д.

А што се тиче критике, она још и данас нахрамује: није сваки пут довољно објективна; нема је сталне, без прекида, по некој струци или по многима, него скаче са предмета на предмет, јавља се на махове, од времена на време, према симпатијама и антипатијама, а често и са предањима из старе критике. Да богме, лакше је рећи: ово је бело, оно је црно, него прелазити критички поједине делове предмета и одређивати за њих читаву степеницу оцена.

Разуме се, да је у сваком периоду било почасних изузетака.

И једној и другој потреби могло би а и вољно би било да доскочи наше учено друштво, ако нађе на симпатичну потпору државе или засебних родољуба. У великих народа чине то богати књижари издавачи или нарочита стручна друштва, а у мањих народа обично научне академије, поред редовнога обрађивања наука, баве се и тим послом.

У овом друштву веје не само народни, него и новији европски дух; с тога друштво ове године прекиде са оним предањем, по коме се књижевницима могла одавати достојна хвала, уважење и поштовање тек после смрти њихове. Оно

је одлучило, да од сад одаје пошту и признање врлинама и заслугама, знању и труду још за живота, после многих година књижевнога рада: да би се пред умним трудбеницима нашим раскрилила мало завеса будућности, те да виде да „не ће са свим умрети“, — дела њихова прећи ће и на потомство; да би им се, у награду за њихове велике труде, спремило уживање општега признања; и да би то и млађи нараштај подстакло на слично неуморно деловање.

Коцка паде на вас, господо! Та, друштву је тек 44 године како је основано, а 38 како издаје свој орган. Ви сте дакле на књижевном пољу старији посленици и од овога друштва!

Као што је јесен под нашим небом обично најлепше доба у години, лепше и од самог пролећа, тако и јесен вашега живота нек вам је лепа и пријатна. И као што задовољно можете гледати на прошлост, тако ведро погледајте у будућност. Дошавши сунцу на запад, дочекасте славу у нас необичну, која нек вам је срећна, јер бејасте неуморни унапредиоци научнога живота и уметности, верни чувари образованости и развитка пунонадне омладине!

Слава вам! Живели! (Живели!)

Бр. 5.

Ректор велике школе, г. К. Алковић, поздравља г. М. Бана, као некадашњега професора лицејског.

Бр. 6.

Директор велике гимназије, г. Ђ. Козарац, поздравља г. Ђ. Малетића, као некадашњега професора и директора велике гимназије београдске.

Бр. 7.

Честитања заступника страних корпорација, као и читање телеграма и писама домаћих и са стране, одгађа се за сутрашњи састанак код јубилара, због оскудице у времену.

Бр. 8.

Отпоздрав јубилара Ђ. Малетића.

Поштовани, одлични зборе!

У оваквој прилици довољан би био израз наше захвалности и у самим очима, овим верним тумачима, шта се у дубини душе збива; али је тренутак за нас и сувише свечан, па ми није могуће, да га не пропратим и са неколико речи.

Ово је прва изјава у своме роду од кад је Србије, изјава, која ће прећи у историју нашега укупнога умнога развијања.

Пре 50 година, кад неука кушасмо крила на књижевном пољу, кога је од нас двојице могла грејати нада, да ће дочекати овакву старост, а још мање, да ће се учено друштво одазвати нашем књижевном раду — учено друштво, које онда овде нико није могао замислити! Од туда данас наша двострука наслада, наша двострука захвала: Богу и ученом друштву.

Педесет година књижевнога рада некоме протеку као 50 дана: мирно, спокојно, у блаженом уживању, као идилски живот, те га се такав на крају свога живота само с усладом поред меке гуге сећа. Наши дани у прошлости са свим су друге природе; њих је ретко топло сунце огревало, а чешће их кроз облаке муње поздрављале у времену значајном по цео наш народ. То беше време Србије усколебано и бурно, време младачко, пуно живота и наде, пуно одважности, борбе и патње. Наша омладина познаје оно време из историје, а ми смо га запамтили као патници са сваковрсним утисцима на нашој души, и ако нам се оне слике данас, на заходу сунца нашега живота, много блаже чине. Допустите ми дакле, господо, да се за тренутак вратим у ону прошлост, која с данашњом прославом стоји у тесној свезн.

Цео је живот борба. То су право казали — па било да се човек као појединац бори за свој опстанак, или као

члан у држави за опстанак целе државе. Само је начин борења различан, и благо оном, кога околности у тај вртлог касније увуку; томе се још над колевком срећа заверила, да ће му ведре дане чаробнога у животу пролећа сачувати непомућене — једна слика небеска, коју цео каснији живот не може накнадити.

Ми смо рано то пролеће преживели, или боље рећи: нисмо га готово ни имали, што нам је на скоро, с преласком нашим у Србију, наступила брига и борба у новом државном животу. Шта више, ја тамо, у месту мога рођења, у старој, тако званој „граници“, нисам имао ни оне усладе у пролећу мога живота, које обично младост ужива, што ми је сваку младосну веселост расплашила и загорчила свест: да сам у свом отачаству туђинац. Томе је још припомогло ондашње стање Србије. Ово, господо, не бих споменуо, кад би се тицало само нас двојице, да не би имало облик хвалисања; али пошто се у ондашњим осећајима и симпатијама нашима сличним огледа и прелазак већине писмених Срба из Аустрије у Србију од почетка 19-г века, то мислим, да ми спада у дужност, да се тога у неколико дотакнем. Признајмо сваком веку његове врлине, онако исто отворено, као што му погрешке набрајамо: то смо дужни потомству.

У то доба, као што је познато, Србија је била извојевала нешто државног живота под неумрлим кнезом Милошем Обреновићем, али је тај живот гледало онда цело растурено и подјармљено на страни српство као своје сунце, а Србију као земљу себи Богом обећану. С тога је ђаку тамо у туђинству све, што му је историја из прошлости расветлила, бунило крв, стварало идејале о српској слободи, а све, што је као подјармљен у своме назови-отачаству гледао, стварало му је грчевиту узбуну у души и срцу, подобну оној, изјављеној у тужној песми Јевреја: „Дшчи Вавилоња окајанаја блажен, иже воздаст тебје во дајаније твоје, јеже в з-

дала јеси нам. Блажен иже имет и разбијет младенци твоја о камен". (Псал. 136. стих 8 и 9). Величанствене слике из прошлости из првога рата за ослобођење, а после из другога: Милоша Обреновића, Хајдук Вељка, Луке Лазаревића, Синђелића, Рајића и других узор-јунака поред ретког патриотства Луњевице, облетале су омладину тамо својим тајанственим шапутом, и грејале јој душу својим божанственим пламеном.

Таквим расположењем задахнути и ретком љубављу загрејани пређоше одмах у почетку још под Карађорђем, као што је познато, наш Сократ Доситије Обрадовић, први министар просвете у Србији, пошто је раније, године 1804, половину од своје уштеде у 100 фор. послао српским борцима у помоћ, као што сведочи његово писмо, послано из Трста Павлу Соларићу 5-г јуна исте године; касније пређе Димитрије Давидовић, први српски новина, у Бечу а после мудри саветодавац кнезу Милошу, па карловачки професор, а после кнезом Милошем по препоруци Митрополита Стратимировића за српског митрополита избрани Петар Јовановић, за нашу цркву онда прави заступник Светога Саве; с њим Димитрије Исаиловић, чувени онда професор у првој српској „препарандији" у Сомбору, а овде крепки стуб у министарству просвете, и познати, многоуважени Јован Гавриловић, Алекса Јанковић, Стеван Марковић, Ј. Димшић, Коста Бранковић, а после мене доктор Јован Стејић, Јован Хаџић (Светић), Јован Ст. Поповић, Јанко Шафарик, па најпосле, да многе и многе друге честите личности не спомињем, као што су ондашњи професори лицеја, праштао се на моје очи с Карловцима познати таленат Јаков Живановић, млади професор гимназије, те да у Србију пређе — све људи, који су имали према своме времену не само умну спрему каква се онда само могла пожелети, него и правог према Србији патриотства, какво се данас ретко налази.

Таквим приликама охрабрени, а таквим осећањем загрејани, пређосмо и нас двојица, ја на измаку године 1838-е, а г. Матија Бан године 1844-е, пошто смо обојица наш повољан положај тамо и изглед на лепу будућност жртвовали. Јер ја сам презрео избор за државнога питомца у „граници“ ради спремања за економног официра, а мој друг г. Матија Бан, своје две катедре у Цариграду, пошто је своје имање у малој Азији продао.

Само је Колумбо, чини ми се, могао после онолике патње новопронађену земљу онаквим усхићењем поздравити, као ми Србију, кад смо први пут на српску земљу ступили. И сад кад се онога дана сетим, готове су ми сузе ударити.

И ово, господо, не бих споменуо, да и данас не греју таква иста осећања нашу браћу с оне стране Саве и Дунава. И после 195 година, од како је цвет српства у Србији своју мајку изневерио те тражећи помоћи у туђинству, изгубио своју слободу, — и после 195 година велим, није се угасила чежња за мајком Србијом, као да и данас у крви кроз срце пробија потмули и прекорни глас: „Ви сте овде туђинци; тамо је ваша мајка — Србија“.

Дошао сам у Крагујевац. Први пут видео сам српског владаоца, видео кнеза Милоша, како га народ с пута из Београда дочекује. Какав призор за Србина, рођеног у туђинству! То се, господо, не да исказати, то се може само у оном тренутку осећати. — Све, што ми се онда и касније оку представило, било је за мене ретко, чудно, величанствено; све ми је заносило душу у сањарије. Што ми је пре тога сила уобразиља мучно сликала, сад сам својим очима гледао. То беху за ме слике из наше давне прошлости, које обесмртише наше јуначке народне песме, сличне онима из старога класичкога доба Грка и Римљана, слике озбиљне, величанствене, које су у гроб испратиле турски деспотизам и варварство, а победоносно поздравиле зору српске слободе. Гор-

штак је и ненаоружан, диван, јуначким поносом као венцем окићен, а кад је наоружан, подсећа нас на узвишене богове Јеладе. Такви беху доиста српски јунаци онога доба.

Па опет су околности и таквим јунацима кочиле крила. Да није дошла просвета, чини ми се, да би се Србија још дуго задовољавала ондашњим својим положајем, те не би тражила своју потпуну независност. После извојеване унутрашње независности познато је свима, какво је трвење наступило супротних елемената, какви су се бурни вали у земљи подизали, потпомагани ветровима и с поља и изнутра, претећи државном броду, да га сваког тренутка о стене разбију. Какав је карактер у почетку имало то врење државних елемената, то је историја забележила, и мени остаје да споменем само то, да онда не беше у оној борби умне наше омладине, јер она се за њу у првим онда школама истом спремала. Први зраци просвете поздравише нејаку омладину, загрејаше јој душу топлотом љубави према отачаству, а гњевом и осветом противу Турака, и — нов живот прену, нова чежња за потпуним ослобођењем од Турака.

Од тога тренутка (то смемо рећи) гореле су и наше груди тим осветним пламеном; од тога тренутка сви су се труди и сва напрезања наша окретала као трабанти око тога сунца, које нам је онда па до саме проглашене наше независности у даљини светлило. Таква напрезања створише ново време, нове прилике, нове борце за лепшу будућност.

У таквој борби протекоше нам најбољи дани, и кад смо после званичне дужности могли који тренутак да уграбимо, те да га књижевном раду посветимо, то би нам био најпријатнији одмор.

Младачки је живот зрелим годинама често загонетан, а кадшто је предмет поруги и исмевању, док не наступе озбиљнији у народу дани. То је појезија у животу не само појединаца, него и читавог народа, који се почиње развијати.

Тако је било и с нама и с ондашњом омладином. Поред свега исмевања, што су нас сматрали као особењаке, као занесењаке, ипак се у нашој тежњи нисмо дали поколебати. Колико их је у таквој борби легло у гроб, утешено оном изреком: „На млађима свет остаје, али идеја мора победити“. И заиста млађи створише ево овакву нову Србију. Част и слава нашем Господару и Краљу и нашој војсци, који то извршише. Нама је довољна услада та, што знамо, да је у тој борби и наша снага, ма како мала, ангажована била. Оваква садашњост треперела нам је пред очима, истина у много даљој будућности, али је ипак трепетела. Па кад се после такве дуге борбе дочека сјајна победа, независност отаџбине, проширење њених међа, кад се дочека краљевство — зар то није ретка накнада за све досадашње труде и патње у неизвесности, као што су мене постигле у оним тешким данима унутрашњег трвења и преврата, а особито за шест година после године 1842-е? — Заиста, господо! Таква накнада за сад превазилази све, што сетљива душа може само пожелети.

То нам је једна услада, кад се обазремо на прошлост; али нам и друга паде у део, која је онако исто ретка, а та је, што дочекасмо, као што рекох, да се учено друштво нашем педесетогодишњем књижевном раду овако одзове.

Каква разлика међу временом на измаку 18-ог века и међу данашњим! Јадан Лукијан Мушицки плакао је онда у радости само што је дочекао катедру словенског и српског језика у гимназији новосадској! — А шта је то нама данас? То је право свитање према леном дану. Ако се каквом књижевнику онда кашто одзвао глас признавања и захвале од појединаца, као што су се одзвали неки ђаци „Главу арфе шишатовачке“, то је већ било нешто нечувено, од непрецењиве вредности. Од друге публике нико се није имао ничем ни надати. Имена: Доситија Обрадовића, Јована Рајића, Луки-

јана Мушицког, Петра Петровића Његуша, Вука Караџића у правој светлости пронесе по свету само потомство, а у прошлости једва да их је какав топли зрачак признавања и захвале огрејао.

Према овој слици описује се слика наше садашњости и сама. Кад овоме још додамо свима позната факта наше браће у Аустро-Угарској, као: прославу нашега песника, г. доктора Јована Јовановића, Змаја, пренашање посмртних остатака Бранка Радичевића на Стражилово и прославу педесетогодишњег књижевног рада, г. доктора Јована Суботића, — а овде: указану пошту покојном Јовшићу, и г. Мраовићу, покојном Ђури Јакшићу, и Ђури Даничићу, и најпосле г. Јосифу Панчићу и намењену ученим друштвом Доситију Обрадовићу и Вуку Караџићу — онда је слика довршена, осветљена делима у прошлости, а оживљена топлотом душе и срца у садашњости.

Слава оваквом времену! Јер ко не види у њему лепшу будућност? Па кад се овако још за живота одзивље и нама, који смо нешто за народ привредили на књижевном пољу, зар то неће бити благодетна, покретна сила за млађе снаге, за нов нараштај? Exempla trahunt, казали су још Латини, а то је цела истина. Па зар овакви примери неће повући читав низ оваквих призора у будућности?

Хвала вам дакле, господо, свима опет и опет! Историја ће вам лепше захвалити, него ми, узбуђени, слабим речима.

Као што садашњост налази поуке у прошлости, тако ће и потомство наћи поуке у нашој садашњости, и благо будућем нараштају, јер ће имати ради угледања узоре у своме народу, а да их не мора тражити у туђинству. Потомство ће нас у много које чему надмашити, али ће му ово патриотство ипак остати похвално, а тежња и радња за потпуним уједињењем као узор поштовања достојан.

Истина наше жеље и тежње нису потпуно остварене; наша дојакошња борба само је први чин велике драме, која

се има развити, први чин, велике борбе, која на својим стеговима носи име „Уједињено Српство“; али се и то мора остварити. То нам јемчи умна и духовна снага, која данас допире и у ниже слојеве нашега народа; то нам јемчи и расположење наше омладине. Тешки су, истина, дани младим слабим народима, окруженим силним државама: али одушевљење, патриотство и самопрегоревање може све победити. Само ко се не отима, тога обично бујица времена собом односи. Борба за опстанак нуждан је закон на земљи, те према томе и нашем потомству предстоји борба мучна, јуначка, крвава.

Наши су дани изборојани, те с тога можда нас двојица не ћемо дочекати да се потпуно оствари онај замишљени идејал, за којим смо тежили. Ту ћемо рану на срцу однети. На кад већ ту борбу не можемо дочекати, онда млађе снаге још сад преклињемо: вратите ви, кад ми не можемо, дуг мајци Србији, повратите јој изгубљену, на сто страна растурену, децу, утрите јој сузе, које је толико векова за њима пролевала, уједините отуђене делове некадашњег српског краљевства, створите крепку, свесну и светлу Србију! —

Честита омладино! — руке нам дркћу, кад ти приликом нашега праштања на то дајемо благослова. У трепутку такве остварене жеље, наше ће кости и у гробу захвалом задрктати. — Живи и од сад достојно племенитим жељама српскога народа, који ти још сад спрема неувели венац. (Живео!)

Бр. 9.

Отпоздрав јубилара М. Бана.

Господо!

Кад се човјек након по вијека многог и сваковрсног рада протукло кроз све буре које у књижевничкој, држав-

ној и друштвеној области често бјесне, на стојећи на доњим степенима лествице живота људскога, гледа пред собом вјечност гдје зија, а слуша око себе жагор млађих нараштаја који се с њим опраштају са изјавама признања, онда је тај човјек обузет осјећајима којима је веома тешко, управо немогуће израза дати.

И ја се данас с мојим часним другом налазим на тој тачци, па не могу довољно изразити захвалност, којом сам проникнут према просвјетном овом друштву, што ме је данашњом прославом почаствовало, према ученом збору професора Велике Школе, којим хтједоше овом приликом поздравити преко свог Ректора као некадашњег друга, према Загребачкој Академији и тамошњем позоришту, Матици Новосадској и новосадском позоришту, и према народној читаоници, омладини и позоришту мога милог Дубровника, најпослије према свима научним и умјетничким корпорацијама јужнословенским и општим словенским, који се придружише нашем ученом друштву и доказаше, да умна и душевна словенска заједница није већ само мисао, но постаје дело. Не могу у овом дичном кругу прећутати висока лица, ни представнике европске интелигенције, који ме извољеше писмима и брзојавом поздравити.

Свима им моја најусрднија захвала, а обашка господину друштвеном секретару, који се дотакнуо мог живота и јавнога рада, оцијенивши га више по својој доброти и патриотској намјери, него по мојој заслузи. О свему што је навео судиће други; ја само једно примам, што је природе чисто моралне, а то је: да су побуде и смјерови мога рада били свагда патриотични. Данас могу јавно исповједити са оним поуздањем, које је човјек црпао из своје савјести, да за 41 годину од како сам у Србији није ми прошао можда ни један дан, да нијесам штогод смишљао или говорио, писао или дјелао што се клонило на корист народа нашега.

У пословима политичким лако да сам кадгод и погријешио; али, браћо моја, ко никад не погријеши на томе пољу. Овдје најзгодније долази она реченица: errare humanum est; преварио се је ум, али је намјера била чиста. У мојим књижевним производима биће, да како, недостатака, и ти мени без изговора припадају, али ће се и онде наћи, да су ми развој свијести и моралности нашега народа, као и његов углед пред свијетом били цијел, којој сам постојано тежио.

Та ме свијест и данас наводи да у кратко изложим ток просвјете у српскоме народу од 50 година амо: којим је правцима тај ток ишао, и чему ти правци воде.

Ко хоће да оцијени почетну епоху ма којег народа који уставши из своје колијевке запливао је широким морем образованости свјетске, мислим да се у оцјени неће преварити ако испита правац који је владао у његовој школи и књижевности. Правац школски много утиче на књижевни, а оба утичу на правац у животу. Истина да на живот и судбу свакога народа јако дјејствују природни му нагони расе, па и сама вјероисповјед. Отуд му првобитни обичаји, предрасуде и здраве мисли, неке врлине и мане. Али сви знамо и то, да школа и књижевност, како којим правцем ударе, преиначавају обичаје и мишљења, крijепе или потконавају врлине и мане, па су кадре дужим временом да и саме природне нагоне превију, или са свим искоријене.

Ове су истине искуством вијекова посвједочене, и кроз то правац који се просвјети даје у школи и књижевности главно је, судбоносно је питање за народе.

Просвјета има двије области: умну и моралну. Кад се ма која од ових области занемари, просвјета је непотпуна. Али која је од њих двију у судбини људској претежнија? Ту ја не могу ни за трепут двоумити — претежнија је област морална. Прва даје и појединим људима и читавим народима необичну снагу, често таку узвишеност да јој се током свих

времена човјечанство диви; друга доноси блијесак и многостране користи, од којих су неке постојане а неке пролазне. Стара Спарта одликовала се величином моралном, а Атина умним блијеском, па ова друга није могла ни пуних 80 година одржати надмашност у Јелади, док је Спарта остала на својој висини шест стољећа; па и онда кад су старе врлине почеле опадати, љубав је к отаџбини и слободи чинила још пуних 18 стољећа чудеса међу Спартанцима. Они најзад подлегоше, али се и тад склонише у Маниске планине, као год доцније и наши Срби у Зетске, па су отуд пркосили моћи Римљана и Турака.

Оваких примјера претежности моралне врлине над умом пуна је свјетска повјесница. Па још и ово пада у очи да, кад су народи стизали до врхунца умнога развоја али се овај није моралним подупирао, они су се нагло котрљали своме паду. Док је Рим био морално велик, био је и господар свијета, а кад му је под Цезаром Августом синуо златни вијек књижевности, али се моралне врлине угасиле, сам умни развој није могао Риму одржати у рукама свјетско жезло; он га је брзо испустио, па напокон издахнуо у крајњој раслабљености свога деморалисаног духа. Златному али деморалисаном вијеку књижевности француске под Лудвиком XIV и XV шљедовала је катастрофа ове старе, моћне монархије, коју је могла спасти од коначне пропасти само велика револуција, одгајена филозофијом XVIII вијека.

Најсрећнији и најславнији били би народи кад би им развој ума и духа, знања и моралности напредовао у једнакој мјери. Тад би био остварен најсавршенији друштвени идеал човјечанства. Тому ће идеалу, ма да је веома тешко постићи га, свагда тежити одабранији духови, увидљиви и искрени патриоти свих образованих народа.

С тога гледишта прелазим на посматрање просвјетнога тока у српству.

Већ се навршило 50 година како је народ наш у неким крајевима одсудније пошао пољем образованости. Којим су правцем школа и књижевност ту образованост повеле? То је први одјељак мога задатка, на који одговарам као савременик и сарадник.

Одмах с почетка на челу наше просвјете стајали су људи одгајени на изворима грчко-латинске класичности; поред тога већином су били на висини савремене им науке. Испитајте им списе, и наћи ћете да им је преуходно моралан и патриотичан био правац. Истога су се држали и у школи. Младеж је расла развијајући подједнако ум и срце.

Са појавом Вука Караџића догодио се је знаменит обрт у умовима. Искључиви класични правац у лијепој књижевности уступио је мјесто правцу чисто народном; подражавању шљедовала је изворност.

На томе обрту ми се сусретамо са највећим пјесницима ове нам прве просвјетне епохе, с том разликом да, док су се неки од њих дали занијети струјом у свему народном дотле, да нијесу разбирали љепоте од недостатака народног умотворења, други усвојивши народну изворност, настајавали су да је усавршe класичном естетичношћу, чија правила остају за сва времена и све народе непоречан образац праве љепоте. Сви увиђавнији млађи писци, не губећи прве из вида, пођоше, боље лошe, трагом других, и створише нам односно доста обилату, а изврсну књижевност. Тим смо много добили у умном погледу, а у моралном нијесмо ништа изгубили; шта више, пређашњи морални правац у васпитању био је тад ојачан правцем националним.

Пошљедице тога покрета брзо се појавише у самом животу. Из тијесна оквира приједјелног родољубља изишли смо на широко поље свесрпства, а отуд на огромно земљиште Словенства. Са умом ширила се душа и срце. Поезија, драма, новелистика, све гране лијепе књижевности дисале су

патриотством и другим врлинама људским. Писци су уживали у идејама, и не само што нијесу имали никакве материјалне користи од свога књижевнога труда, него су често и укидали од своје редовне, скромне зараде да штампана дјела пусте у народ. И школска младеж, трпећи већином оскудицу, али надахнута примјером и ријечју својих наставника, одушевљавала се за идеје, облачила се у народну ношњу из старих времена, оснивала је дружину тако названу „Душанов пук“ издавала је у нарочитом љетопису своје прве књижевне покушаје.

У то је наступила 1848 година, а с њом преврат који је узрујао већи дио европских држава. Тад је народност српска и хрватска дошла на све стране у озбиљну опасност. Али колико год је опасност била већа, толико се јаче развила у нас морална снага, и жешће плануо општи ентузијазам. И писци и свештеници, чиновници грађанског и војног реда, професори и школска младеж, грађанство, па и сеоско становништво, све је то јуначки устало као један човјек на обрану свога и својих. Једни су соколили народ ријечју, други су га распаљивали пером, трећи су помагали имањем, или трчали на бојно поље.

У том општем душевном узлету падоше све предрасуде племенске и вјероисповједне. Удешена је заједничка радња међу Србима и Хрватима, православни патријарах Рајачић свечано је рукополагао у Загребу католичког Бана Јелачића уз неописано усхићење оба народа, па је за тим ступао на чело својој оружаној пастви. Храбри Книћанин прелазио је са својим србијанским четама Дунав, Јелачић са граничарском војском Драву, а Владика црногорски Његуш II, прогласивши се са својих планина заштитником угрожене нам народности у Приморју, спремао се да у споразуму са Србијом отпочне рат ослобођења свих јужних Словена.

Ето како су идеје, посијане у школи и књижевности, постајале дјела у животу.

Али неко вријеме за тим преврће се лист. У школи и књижевности мијења се правац у толико, што је умни настављен, а изостављен морални баш онда, кад га је требало што више ојачати према многим опасним идејама туђим, које су у нас себи крчиле брзо пут. Ентузијазам поче се гасити у апатији, или се прометао у грозничаву дјелатељност која поглавито смјера на сјајан положај, на угоднији а лакши живот, заступаше га пуки материјализам са својом нераздвојном другом, себичношћу. Ко је видио ентузијазам 1848 год. па узме да га сравни с оним, који се показао о нашем пошљедњем рату, овај ће му према ономе изгледати као пламичак према пожару.

Онда није чудо што је звук, некад бучни и општи, патриотске пјесме, постајао све рећи и слабији. што се озбиљна и плодоносна народна драма све реће појављивала у књижевности, на најзад и на позорници, што су напуштени сви, или скоро сви, покретачи морала људског и националног.

То је све одбило своју црну сјенку на живот наш.

Ја повлачим завјесу на све појаве којима смо били свједоци за последњих 25 година: на учестане нереде у у скоро свима слојевима нашега друштва, почевши од школе, на разорљиве друштвене и државне теорије, не изузимајући ни комунску, које је донијела и раширила наша штампа, на кратак вијек и неоправдано упропашћење свих наших финанцијских и привредних удружења, на жалосне па и трагичне догађаје збивше се у нашој државној области и тако даље.

Довољно ће бити кад споменем да је у нас већ опао престиж сваког ауктoритета, и умног и духовног, и породичног и званичног; да чврсти, дошљедни, лојални карактери очигледно губе се; да се најсупротнија начела цинички ми-

јењају према околностима; у мјесто некадашњих скромних и пожртвовних патриота, који прије свега узимаху на ум ствар општу, све више отимају мах безобзирне рачунџије, који ствар општу подчињавају личној.

Тако је сад у нас, тако је на жалост и свуда, гдје је тако названи модерни дух овладао.

Кад дубље загледамо у ове велике незгоде наћи ћемо да су везане једна за другу, те једна другу логично вуче, а све истичу из једног извора: из саможиве материјалности која карактерише овај колико умни толико искварени вијек. Жељни науке а заблијештени његовим научним блијеском, нијесмо опазили дубоке ране под тим блијеском сакривене, па смо од њега примили и добро и зло.

Ране му пријете да ће прећи у трулеж, а овому ако велики и јаки народи могу дуго одолијевати, не можемо ми, народ нов и мален, у средини моћних држава. Потребна је појача доза отрова да убије снажно тијело, а довољна је и једна капљичица да произведе смрт у тијелу њежном и још потпуно неразвијеном. —

Долазим на други одјељак мога задатка; чему нас све ово што је наведено води? То сам већ наговијестио: води нас оној неуклонивој повјесничкој пошљедици, кад се у школи, књижевности, па дошљедно и у животу ум са науком у материјалистичном правцу расцвјетава, а морална својства вену; води нас тамо куд је одвело Атину, Рим, и толике велике монархије и републике. Ту не спасава ни наука, ни богаство, нити икаква физичка снага; спасава само дух просвијетљени, очеличени, несавладани.

Означењем болести означен је и лијек. Поред умне просвјетне области треба нам развијати и област моралну. Ова је најбољи устук заблудама оне.

Духовним јаким развојем сузбија се побједоносно материјализам са његовим разузданим страстима у дозвољене му

границе, дају се полета духовима, те не цијене само што је позитивно, и с чиме, да како, треба у животу рачунати, него се из позитивних кругова, који ма како да су раширени ипак су тијесни, бацају у безгранични просторе идеjала, и тамо црпу узвишеност мисли и осјећања човјечанских.

Тамо, и само тамо, образују се велики карактери; национално пак васпитање специјално даје велике патриоте.

Господо моја, така је будућност остварљива, па тим више, помишљајући на њу, морамо се тјешити, и сви прионути да је што брже постигнемо. Да, она је остварљива. Поплавом модерне деморализације само нам је захваћена површина друштва, а темељ није још поткопан. Чим је тако, тврдо вјерујмо у срећни природни нагон српске нам расе к свему што је истинито, честито и доста корисно, вјерујмо у познату увиђавност наших одличних наставника и писаца, којима добра воља не може оскудијевати, уздајмо се у ревност оних лица, која су позвата да с врха управљају јавном наставом.

Нек се књижевност врати к своме првом правцу, нек се изведе у мушким и у женским школама коријенита реформа, јер већ крпарења с неким измјенама и додатцима нијесу довољна, реформа коријенита, по којој да се све строго потребне наставне гране слију у чврсту, међу својим одјељцима мудро комбиновану, сходно потребама и околностима нашим смишљену, и обје просвјетне области обухватајућу систему, па ће за кратко вријеме из школе и књижевности завијати другачији, спасоносан дух у животу милога нам народа.

Ја поздрављам из дубине срца врле будуће раднике на томе судбоносном дјелу. Они ће бити највећи добротвори народа свога, а преко њега и словенства и човјечанства.

Вас пак, умна господо, молим да ми не замјерите што сам данас пред вама повео мјестимице строгу ријеч. Дан је овај за мене као писца најсвечанији у моме животу, па у

тај дан, кад можда пошљедњи пут јавно говорим, сматрао сам за своју свету дужност да изложим неке резултате мога 50-о годишњега мотрења и искуства.

Казао сам истину, коју смо сви дужни себи и другима, онако како сам је уочио, а казао сам је пред збором учених људи и свјесних грађана, који сви добра желе дјеци и кући својој, народу и народној држави, па се уздам у вашу благу снисходљивост.

Браћо моја, остајте ми с Богом! (Живео!)

Бр. 10.

Председник затвора седницу, која трајаше од 10 часова пре подне до 1 мање четврт после подне.

Бр. 11.

Поздрави телеграмом или писмом српском ученом друштву или јубиларима, који су тога дана или доцније стигли, а распоређени по азбучном реду мѣста гласе овако:

Алексинац

Dominis eminentissimis Matthaeo Ban et Georgio Maletić die sollemni, quo annum quinquagesimum sui operis in literis insumpti celebrant.

Epigramma.

Lustra decem viguit quercus velut alta, cothurnum
Quae tulit ingenius trita palaestra viris.
Tantus amor scenae maneat, sero occidat aetas,
Vota metro et sensus promere qua liceat.
Semper stent gentis monumenta; nepotibus ultro
Concessum ingenti mole sua stet opus!
Multa gravi studii nisu et generosa sequatur

Serbicus arbitrio fultus utroque puer!
Munere pro nancto grates hinc corda rependunt!
Vestrum sint meritum facti beata decus!

Alexinatii prid. Non. Septem. 1885

Fr. Elezović
professor.

Атина

Срдачно вам честита дан заслуженог славља ваш ученик

Сава Грујић.

Београд

1.

Г. Матији Бану

ПРИЛИКОМ 50-ГОДИШЊЕ ПРОСЛАВЕ КЊИЖЕВНОГ МУ И НАРОДНОГ РАДА

Пола в'јека већ је туна
Како Твоје лире струна
По Словенству пусти јек,
Пола в'јека борбе круте
Видаш роду ране љуте
Душевни му дајућ' л'јек.

Чим се јави, Ти омили
Небопловној српској вили,
И постаде побрат њој,
С њом си скупа цв'јеће брао,
У ките га савијао,
И шиљао у род свој.

Мејрима нам причат' зиаде
Твоја пјесма шта ваљаде,
И Хус, Лазар, Марта с њом;
Час жалосно, њежно бруји,
Час олује шумом зуји,
А час јекти као гром.

Презрео си сјај и чине
Да се лакше твој дух вине
У просторе гдје нам спас;
Да пут крчиш српском праву,
Св'јету причаш Српства славу,
За њ свуд дижеш чувен глас.

Кад је турска клета сила
Б'јесно Србе таманила
Превршујућ' бједа број,
Ти си браћу бадрит' знао,
С краја на крај одлетао,
На усташки спрем'о бој.

И та борба истрајала,
Раја мегдан одржала,
На попришту крвавом:
Сад јој више туђа рука
Не задаје тешких мука,
Већ слободом сја јој дом.

Вај! ал' није све нам туна,
Још нам треба Твоја струна
Да извије громки звек:
Браће доста јоште има
Што погама под туђима
Стењућ' чека нови в'јек.

Де, старино, још нам збори
Како ваља кад догори
За слободу крвцу дат',
Како ваља младе снаге
Домовине за спас драге
Позивати у свет' рат.

Па ће т' име живјет' в'јеком
Докле Сава тече т'јеком,

Док устраје српски пој,
За то још нам пјевај, кличи,
Нек се народ тобом диче...
Ој живи нам, п'јевче, ој!

М. Мартинац.

2.

Велепоштовани Господине!

По што ми стање здравља не дозвољава, да будем учесником сутрашње светковине, намењене заслугама вашим и Господина Малетића, то узимам себи слободу, благодарећи најучтивије на дотичном поштованом и драгом ми позиву, овим путем поздравити како Вама, многопоштовани и многозаслужни Господине, тако и предименованом, дичном Вам Господину другу, сутрашњу узвишену свечаност Вашу, са топлом и искреном жељом, да Вас Бог милостиви обојицу још дуго одржи живе, здраве, љубљене и поштоване, народу нашем и просвети нашој.

Молећи Вас, у осталом, да изволите бити уверени о моме најодличнијем поштовању и уважењу, имам част назвати се и остати

Ваш покорни слуга,
Самуило Пантелић.
Епископ Шабачки

3.

Господину Ђорђу Малетићу и Матији Бану.

Уважена и поштована господо,

Како ми због слабости, не ће могуће бити присуствовати прослави педесетогодишњице вашег књижевног рада, на коју сте имали доброту позвати ме, молим вас да ми дозволите да вам овим путем поднесем моја скромна честитања,

и то вама, Краљевини Србији и народу српском, који доживеше ову оваког рода прву свечаност обавити.

А вама, многоцењена господо, поред честитања подносим моју скромну жељу, да Вас велики Бог још дуго и много поживи, и да се такови неуморни радници на књизи и науци од сад множе и хиљаде.

Са особитим поштовањем спрам Вас, дозволите ми, господо уважена, назвати се

ВАШ ПОНИЗНО-УСЛУЖНИ

М. Барловац

ПЕНС. УПРАВН. ВАР. БЕОГРАДА.

4.

Поштована Господо,

Спречен сам службеним пословима да данас лично учествујем у светковини вашег 50-то годишњег књижевног рада; и за то овим писмом хитам молити вас, да бисте имали доброту примити моја најлепша честитања ове данашње заслужене и значајне светковине, са жељом, да још дуго поживите на понос своје отаџбине.

С ДУБОКИМ ПОШТОВАЊЕМ,

Ж. М. Блазнавац.

УПРАВН. ВАР. БЕОГРАДА.

5.

Господи Ђ. Малетићу, директору у пенсији и
М. Бану, књижевнику.

Поштована Господо,

Негдашњи ђак ваш с највећим поштовањем честитам вам данашњу свечаност и желим: да вас још дуго Бог поживи на корист отаџбини, а на радост свима онима, који су се код вас књизи учили.

Таса Ј. Миленковић

6.

Мој драги и уважени наставниче,

Добио сам позивницу, да и ја будем учесник прославе Твог и Г. Бановог педесетогодишњег књижевног рада.

Топло благодарећи обојици на позиву, а нарочито Теби, мој добри наставниче, што ме се сећаш као свог ученика, радо примам позив, а још радије учествоваћу у тој првој установи у нашој милој домовини, установи, у којој се и видљивим знацима одаје пошта заслужним трудбеницима на пољу књиге и науке.

Прими уверење мог искреног поштовања с којим остајем

Твој благодарни ученик,

Прота Ж. Јовичић
Професор Богословије

7.

Г. Ђ. Малетићу, Директору Гимназије београдске у миру.

Поштовани господине Малетићу и г. Бане!

Примивши вашу ч. позивницу, видио сам да са срећом педесетогодишњицу — прославу — славите, на коју и мене позивљете, за које вам најусрдније благодарим, но по што сам другим послом спречен, није ми могуће да и ја у тој слави учествујем.

За то вам желим од свег срца, нека вас Бог поживи са г. Баном, и нека свевишњи Бог излије благослов и дарује добро здравље, а уједно вам благодарим у место синова које сте обучавали.

Примите искрени поздрав од вашег искреног пријатеља.

Антоније Радивојевић

8.

Поштовани господине,

Јутрос сам добио позив с којим сте мојој жени и мени указали велику част, позвати нас на прославу вашег педесетогодишњег књижевног рада.

Веома сажаљевам што морам прекосутра с мојим шефом отпутовати, које ме лишава велике пријатности учествовати у тој прослави и том приликом вам изразити моја срдачна честитања и чуства мог искреног поштовања.

Моја жена ће без сумње бити у дворанама ученог друштва; она веома поштује писца, у којег делима је она често улоге имала.

Примите, поштовани Господине, заједно са г. Малетићем, и моја скромна али искрена честитања за прославу, која бележи по столећа рада, с којим сте српску књижевност и правац уметности украсили, рад, који вам сталан спомен у нашем народу осигурава.

Желим вам, поштовани господине, да још много година уживате свет у добром здрављу, а српски народ у делима, која ћете му још подарити.

Дозволите ми, поштовани господине, уверити вас о мојем најодличнијем поштовању.

Константин Алексић
(драгоман франц. посланства)

9.

Господину Ђорђу Малетићу и г. М. Бану.

Господо!

Усхићена данашњом светковином, и ако неудружена у колу својих негдашњих другарица, да бисмо тако удружене могле вам оплести ловорове венце, да са њима окитимо дичне главе дичних јубилара г. г. Малетића и Бана.

Па ма и овако усамљена, но једнаким осећајима целога српства удружена, хитам, да свијем венац захвалности у срцу незаборава.

Као некадањи члан Народног Позоришта под управом вашом, честити јубилару, сматрам се срећном, што и ја доживех дан ваше славе. Са срцем пуним захвалности честитам вам педесетогодишњицу књижевног рада. Усхићена тиме кличем: Слава јубиларима: г. г. Маленићу и Бану!

Благо народу који се с вама поноси!

с поштовањем
Јелица Т. Весовића.

10.

ВЛАЈКО С. ЦОНИЋ, ФИЛОСОФ.

Берлин

Малетићу и Бану.

Честитам вам прославу и желим вам да по педесетогодишњем раду још много година у здрављу наставите.

М. Петронијевић

Беч

1.

Ученом друштву у Београду

Учествујем духом у данашњој светковини. Јубиларима желим још много година корисна рада.

Др. Јован Јовановић,

2.

Матији Бану, Београд.

Честитам срећно дочекани славни дан. Још много љета живио, радио на корист народне књиге.

Михаило Клајић.

3.

Д. АНДРЕЈЕВИЋ, БАНКАР.

Болоња

1.

(СА ИТАЛИЈАНСКОГ)

Поштовани господине Матија Бане!

Растојање одвећ је велико, а и наши послови одвећ су хитни да бисмо, славни Кардучи и ја, могли, као што из свега срца желимо, учествовати у књижевној свечаности, коју вама јуначки српски народ прекосутра посвећује, преко Ученог друштва Београдског, као своме поштованом апостолу, писцу и песнику узвишеном.

Ми духом и срцем присуствујемо тој срећној златној свадби, коју слави југословенска муза. Сјајна свадба, којој ће присуствовати са својом славном фатидичном успоменом сви јунаци, борци и мученици српског укрснућа, јер Ви вашим лирским песмама, драмама вашим, обранама отачаственог права распаљиваете срца, спремасте духове, и на бојишту мисли победоносно водисте велике бојеве, који по неотклоном закону свагда претходе победама крваве акције.

Судбина племените Србије нека вас још дуго њој одржи.

Іосиф Барбанти адв. Кардуче.

2.

Поштованом г. Матији Бану.

(СА ИТАЛИЈАНСКОГ)

Хтео бих бити у Београду и придружити се вашим многобројним поштоваоцима да прославим дан $^{8}/_{20}$ септембра. То не могавши, ми ћемо сви у граду овом и његовом университету опевати усхитну химну песничкој слави Нестора словенског, храбром патриоти српском, слави и дики двају народа.

Сви ваши овдашњи обожатељи и пријатељи, сва моја породица шиљу вам честитања и поздраве пуне поштовања.

Вашу честиту главу окити да Бог да заслужени венац бесмртности!

Антовије Мадони.
конзул

3.

Г. Матији Бану.

(СА ИТАЛИЈАНСКОГ)

У сред свечаних манифестација, које се Вама у част данас чине, иницијативом Српскога Ученог Друштва, изволите уважити поздрав, који вам шаљем у име све Болоње, која се радује што се придружује горе поменутом Друштву, да поздрави у лицу Матије Бана славног песника, који са сјајем ума спаја величину патриотизма.

главни кмет
Такони

Будимпешта

1.

Господину М. Бану и Ђ. Малетићу

Поштована господо,

Овог часа примио сам позив, којим сте ме изволели одликовати. Јако обрадован љубазним сећањем, и жалећи живо што не могу бити учесник прославе, коју учено друштво приређује на своју част и вама у славу, ја се радо придружујем поштоваоцима ваше личности и вашег рада, честитам вам од срца част, која вам се указује и коју толико заслужујете, радујем се што вам је дато да доживите поносан дан, ког речено друштво прима на себе да буде тумач народне поште и благодарности, и желим вам живо и искрено, да још дуго поживите, на понос свога рода и на корист његове књиге.

С најтоплијим поздравима остајем г. Малетића захвални ђак а обојице искрени поштовалац

П. Стејић

2.

Бану и Малетићу јубиларима.

Честита

Др. Валента

3.

Јубиларима Бану и Малетићу.

Здраво и весело још толико љета певали српству!

Сретен Поповић, Софија Ивановићка, Софија Магазиновића.

Букурешт

1.

Г. Матији Бану.

Честитам вам срећни дочек педесетогодишње борбе ваше на пољу књижевности. Живели и јуначки се још много година на том дичном пољу славно борили.

Вујатовић
са породицом.

2.

(С ФРАНЦУСКОГА)

Господину Матији Бану.

Не могући лично учествовати у вашем књижевном јубилеју, допустите ми да вам пошљем своја искрена честитања и да вам кажем, да ће ми пријатељство које сте ми указали свагда бити једна од мојих најмилијих успомена

Гроф Торнијели.
(италијански посланик)

Вакарел

Матија Бан.

Славу педесетогодишњице књижевнога рада, славни мужу Дубровника, честита

Марин и Љуба Јурас,
(предузимач жељезнички са женом)

Ваљево

1.

Драги и поштовани пријатељу!

Данас је срећан дан, који прикупља све ваше пријатеље и сународнике, дајући им неизгладиво обележје, кад вас гледају где славите 50-годишњу светковину ваших књижевних радова, којима се ми као сународници поносимо и који су написани са узвишеним даром и проницавим духом тако лепо, да треба много умне снаге и природне способности па да се дотле дође.

Изволите примити, драги земљаче, моја журна честитања вашега оданог

Д-ра Васе Брентовића

МАЈОРА, ГЛАВНОГ ЛЕКАРА ДРИНСКЕ ДИВИЗИЈЕ.

2.

Господину Ђорђу Малетићу и господину Матији Бану, српским књижевницима и песницима.

Данас се слави пола столећа од како Српство спомиње ваша имена и ваше књижевне радове, данас са свију страна шиљу вам се венци и поздрави.

Радо се и ми придружујемо тој лепој свечаности и честитамо вам доживљењу, заслужену прославу свога педесетогодишњега труда на књижевности српској.

Др. Св. Атанасијевић, Др. Ђорђе Петровић, Дим. Тасић РАЧУНОВОЂА, Мих. Гребенчанин АДВОКАТ, Љубомир Ненадовић, Јован Молнар ШТАМПАР, Лаза Кузмановић ТЕЛЕГРАФИСТА, Мих. Радовановић, Марко Ђуричић, Влад. Поповић СЛАГАЧ, Андрија Цвијановић, Клаудијо АПОТЕКАР.

3.

Г. Ђорђу Малетићу.

Педесетогодишњицу срећно доживелом књижевнику, првом у Краљевини Србији честитају на данашњи дан

Милан Зарић, Витомир Жика Миладеновић.

4.

Г. Ђорђу Малетићу.

Срећноме јубилару данашњи дан, а историји ученог друштва првенца честита

Ранко Петровић

5.

Г. Малетићу, педесетогодишњем раднику на српској књизи.

Ваши захвални ђаци честитају вам данашњи дан, желећи вам: да још дуго поживите заједно с вашим другом, нама на дику, српској књизи на бољитак, радницима на углед, отаџбини на корист, а себи и својој породици на славу и понос.

Коста Г. Андрјашевић, Срећко Јевтић, Тодор Јовановић, Димитрије Илић учитељ ваљевски, **Љубомир Марковић** учитељ ћелијски.

Варшава

Г. Председателю Сербскаго Ученаго Дружества г. Владиміру Јовановичу

Милостивый Государь

Г. Председатель!

Сегодня получилъ я извѣщеніе, что 8 Сентября Сербское Ученое Дружество намѣрено почтить торжественымъ заседаніемъ юбилей пятидесятилѣтія литературной дѣятельности двухъ своихъ членовъ г. Георгія Малетича и г. Матіи Бана. Не имѣя возможности присутствовать на засѣданіи Общества, честь имѣю просить Васъ, Милостивый Государь, быть истолкователемъ моихъ чувствъ предъ юбилярами и передать мой искреный привѣтъ и мои лучшія пожеланія многозаслуженому на полю Сербской критики, стихотворства и драмы г. Георгію Малетичу, труда котораго по теоріи поэзіи и реторикѣ въ свое время, безъ сомненія, принесли много пользы Сербской школѣ

а также и г. Матіи Бану, какъ автору Мейримы, переводъ которой имѣется и въ русской литературѣ.

Ползуясь случаемъ, имѣю честь засвидѣтелствовать Вамъ, Милостивый Государь, мое искреное уваженіе.

Варшава 1885 года 31 августа.

Вашъ покорнюйшій слуга
П. Кулаковскій.

Врљика

(у Далмацији).

Велеучени Матија Бан.

Честито вам тако славље! Вама старом познанику наше породице и вашем честитом другу најсрдачнији поздрав. Живјели!

Јосо Кулишић.

Градац

(У Штирији)

Одбор за Качићев споменик честита вам светковину.

Дубровник

1.

Матија Бан.

Рођено мјесто срдачно се радује вашем педесетогодишњем раду на књижевном пољу, те вам жели много љета славнога живота и испуњење сваке ваше жеље, и жуди да се наш град у вас угледа, те да пода много синова сличнијех вама.

Начелник, Рафо Пуцић.
(кмет).

2.

Г. Матији Бану.

Шаљемо с великом радошћу срдачну ову честитку теби, славни суграђанине, дични Дубровчанине приgодом педесето-

годишњице твога књижевног рада. Земљаче! Срећно нам поживио много љета, на утјеху, част и славу ове домовине, миле теби, нама и свему Српству.

Народна Читаоница

3.

Матија Бан.

На име књиге, слава вам на многаја љета.

Л. Зоре
професор.

4.

Господину Јовану Бошковићу, секретару српског ученог друштва.

Господине,

Јуче ми је депешом дубровачка омладина поверила задатак, да на прослави педесетогодишњице књижевнога рада г. Матије Бана будем тумач њених осећаја.

Ја ово Вама достављам, господине, с молбом, да јубилару изјавите најсрдачније честитања дубровачке омладине, што је овако срећан дан доживео, и њене најтоплије жеље, да му, сећање данашње прославе, још дуг низ година радошћу обасјава.

8. септ. 1885

у Београду.

С највећим поштовањем
Ј. Ђаја.
проф. у пензији.

5.

Господину Матији Бану.

Радујући се свеопћему српскоме весељу, дубровачка младеж из овог твојег милог завичаја, теби својој звијезди преходници... кличе, живио нам, вриједни потомче Палмотића, живио уздржатељу старе дубровачке славе!

Матеј Сарић, Др. Матијевић, Драг. Пуљези.

6.

Мату Бану.

Дико Дубровника, славо народа нашега, прими моје најоданије честитке на дан заслужене прославе свога педесетогодишњег књижевног рада.

Болдо Гоце
(властелин)

7.

Матији Бану.

Данас, кад ти одасвуд присипијевају кићене и заслужене честитке, не ће ти, надамо се, мање срцу омиљети ова, и ако проста и смјерна, коју ти шаље глас твога роднога града.

Уредништво Гласа Дубровачког.

8.

Матији Бану.

Кад читаво Српство и све остало изображено Југословенство слави са усхићењем педесетогодишњицу књижевног рада нашега вриједног суграђанина Матије Бана, право је да се и глас његова родног града придружи веселом гласу опште радости. То чинимо са најживљим саучешћем и са искреном захвалношћу према вриједноме мужу, који без ичије потпоре и припомоћи, но једино слиједећи племените нагоне свога крјепкога духа, стекао је себи, не празнословљем и лудим хвастањем, облачећи се често по садашњем адету у туђе хаљине, но заиста изврсним и високоумним дјелима, име незаборавно, и придодао нових и знаменитих грана ловор-виjенцу своје мила отаџбине.

Уредништво «Гласа Дубровачког».

9.

Господину Матији Бану.

И дубровачки радници, из чијег си крила никао, поносни тобом, кличу ти, многа љета нам живео!

Радничко друштво.

10.

Матија Бан.

Дубровачки филодраматички дилетанти представљајући, пригодом прославе твојега педесетогодишњег рада књижевнога, дивну твоју Мејриму, дивећи се твоме пјесничкоме духу, са заносом ти честитамо данашњу свечаност, отаџбине дико, вриједни српски пјесниче!

Филодраматски дилетанти.

11.

Поштовани господине,

Придружујући се ликовању, којим ваши најискренији обожатељи поздрављају дан педесете обљетнице вашега сјајног рада на књижевном пољу, молим вас да примите и моја искрена честитања, и желим да вас Господ Бог поживи дуговјечно и срећно, на све већи сјај отаџбине и књижевности.

Примите, молим вас, слаб поклон моје дубоко осећање поште и частвовања, и верујте

ВАШЕМУ

ОДАНОМ И ПОКОРНОМ СЛУЗИ

Г. Гелчићу

ПРОФЕСОРУ

У Дубровнику 18 септ.
1885.

Ђаково

(у Славонији).

1.

Високоцијењени Господине!

Жао ми је, што ми није могуће одазвати се учтивом позиву на свечаност педесетогодишњице књижевнога рада толи заслуженога српског ученог друштва, којему сваки Србин и Хрват може се само веселити, и жељети да све то обилније ради за славу и културу народа.

Са чуством искрене захвалности и одличног штовања остајем вама и велецијењеноме на гласу пјеснику М. Бану

најоданији
Косто кнез Војиновић.
професор.

2.

Српском ученом друштву.

Срдачну пригоду прославе многогодишњега рада на пољу хрватско-српске књижевности двају славних књижевника М. Бана и Ђ. Малетића срдачно братски честита

духовна младеж ђаковачка
Михалчић,
председник.

Ђенова

(с француског)

Господину Матији Бану.

Данас, кад Србија свечано признаје Ваш велики дар и патриотизам, и ја Вам се из далека клањам, као знатном колуту који њу спончава са Италијом. Људи Вашега кова ретки су, и служе на част не само својој земљи, него и човечанству. Ко им може довољно захвалити? Ко их може и само до краја појмити? Пролазе као светли метеори, који

су опажени али неиспитани. На њиховом проласку ваља се само сагнути са пијететом, и дрског суда не азардовати.

То и ја чиним, и молим вас само да се кад и кад сетите Вашега обожатеља

А. Падуле
публицисте.

Загреб

1.

П. н. господину Матији Бану, доп. члану југославенске академије знаности и умјетности.

Велепоштовани господине!

Славље, које Вам пријатељи и штоватељи Ваши приређују на успомену Ваше педесетогодишње непрекинуте радње на пољу просвјете и књижевности, придружује се такођер ова академија знаности и умјетности, радосна што Вас у својем кругу броји. Можете се поносити, што се та успомена обавље оне исте године, које хрватски народ та западна половина јединственога хрватско-српског народа, светкује педесетогодишњицу својега књижевнога препорода, што сте дакле одмах у почетку тога препорода ступили на народно књижевно поприште. Понос тај бива већи, када се осврнете на успјех своје умне радње, којом сте оному народному препороду знатно припомогли. Бог Вас уздржи још много година народу и књижевности чила и здрава!

У Загребу 15 рујна 1885.

ЈУГОСЛАВЕНСКА АКАДЕМИЈА ЗНАНОСТИ И УМЈЕТНОСТИ.

Др. Фр. Рачки,
предсједник.

Др. Б. Шулек,
тајник.

2.

Велеученому господину Ђорђу Малетићу, српском књижевнику
у Београду.

Велеучени господине!

Велецијењеним писмом од 26 августа 1885 изволела је Ваша Велеученост позвати овај ректорат ка прослави 50-то

годишњега свога књижевнога рада, што но ју уприличује $^{8}|_{20}$ и $^{9}|_{21}$ септембра учено друштво.

Жали боже професорско особље овога свеучилишта није сада, ради трајућих великих школских празника, на окупу у Загребу, па је и позив Ваше Велеучености, прекјучер истом овамо достављен, на толико задоцнио, да би било прекасно на далеки пут се спремати.

Не могући се с тога частноме Вашему позиву одазвати, ректорат овај на име хрватскога свеучилишта срдачно честита Вашој Велаучености, радујући се искрено, што Вам ријетка и зампјерна срећа у дио пада, да можете славити 50-то годишњицу, свога еминентнога, школи, и просвети братскога нам народа српскога посвећенога интелектуалнога рада, који се не само у учених и научних кругових онкрај већ и овкрај Саве неизмерно цијени и штује.

Хрватско Вам свеучилиште жели, да срећно и здраво прославите Вам у част уприличену свечаност, коју ће за цијело, с обзиром на велике Ваше књижевничке заслуге, најдостојније и најсјајније и учено друштво обавити.

К тој се прослави и потписани придружује, желећи Вам од Бога здравље, а од хрватскога свеучилишта поздравље.

У Загребу дне 14 сепг. 1885.

Др. Г. Пилар
о. в. ректор.

3.

Велеученоме господину Матији Бану, књижевнику

Велеучени Господине!

Велецијењеним писмом од 26 августа 1885 изволела је Ваша Велеученост позвати овај ректорат ка прослави 50-то годишњега свога књижевнога рада, што но ју уприличује $^{8}|_{20}$ и $^{9}|_{21}$ септембра учено друштво.

Жали боже професорско особље овога свеучилишта није сада, ради трајућих великих школских празника, на окупу у Загребу, па је и позив Ваше Велеучености, прекјучер истом овамо достављен, на толико задоцнио, да би било прекасно на далеки се пут спремити.

Не могући се с тога часному Вашему позиву одазвати ректорат овај на име хрватског свеучилишта срдачно честита Вашој Велеучености, радујући се искрено што вам ријетка и замјерена срећа у дио пада, да можете славити 50-то годишњицу свога српскому и хрватскому народу посвећенога књижевнога рада, који налази тим већега признања и хвале што је с једнаком љубављу одан једному и другому народу.

Дао Бог, да љубав та нађе одзива у срцих и српскога и хрватскога народа, братскога племена једнога те истога народа, те буду чврстом споном будућој тешњој заједници на пољу опћега културнога и на по се књижевнога њиховога рада.

Желећи Вам јоште, да Вас и у даљем Вашем књижевном раду прати срећа и здравље, и да Ваше неизмјерне, једнако и с ове и с оне стране Саве високо цијењене заслуге и Свевишњи наплати дугим животом, поздравља Вас братски и срдачно хрватско свеучилиште у очи прославе 50-то годишњице Ваше.

У Загребу дне 14 септ. 1885.

Др. Г. Пилар
о. в. ректор.

4.

У Загребу 15 рујна 1885.

Велепоштовани господине!

Дочим вам захваљујем на позиву од 26 августа, жалим што сам запријечен доћи на прославу, јер сам се тек вратио из Ђакова, а ваља ми се приправити за прославу

наше 50-то годишњице у листопаду. Ну примите моју искренучеститку Ви и дични ваш друг, г. Матија Бан, уз искрену жељу, да још више година наставите у добру здрављу свој књижевни рад.

Уз одлично штовање,
Др. Фр. Рачки
пријedседник Југословен. академије.

5.

Господину Матији Бану.

Уз честитање желим, да ви и ваш сусвечар много још година радите око просвјете укупнога хрватско-српског народа.

Рачки.

6.

Бан. Малетић.

Обим свечарима честита свесрдице

Иван Трнски.
(песник и ђенерал).

7.

Српско учено друштво.

Слава! свечарима и друштву, које њихове заслуге умију цијенити како треба.

Армин Павић.
(професор и академик).

8.

Господину Владимиру Јовановићу председнику српскога ученог друштва.

Радујући се данашњој свечаности, кличе овај збор дичним јубиларом: живјели и дуго још китили својим радовима српско-хрватску књигу.

Хрватски педагошко-књижевни збор.
Модец.

9.

Матија Бан.

Београд.

Срећно, суграђанине, живио нам на славу!

Будмани. Радуловић.
(књижевници)

10.

Велецијењени господине!

Ради даљине ја се никако не могу одазвати Вашем љубазном позиву, премда ме жива жеља гони, да Вама и Вашем дичном другу, госп. Матији Бану, стиснем поштену и народу нашем толико податљиву руку.

У то, Бог Вас обојицу поживио, и божје надахнуће, као што до сад, тако и од сад пратило!

с особитим поштовањем,
Н. Нодило.
професор.

11.

Књижевнику Матији Бану.

Јубилеј врло заслужна педесетогодишњега рада искрено и срдачно честитају вама и господину Малетићу

Народне Новине.

12.

Учено Друштво.

Живио Бан! Живио Малетић! духом присутан слави

J. Иблер „Дезидерије"
(журналиста).

13.

Књижевнику Матији Бану.

Хрватско типографичко певачко друштво, Слога, светећи данас своју заставу, у својој слави сјећа се славе ваше и Малетићеве, те вам срдачно кличе: живјели!

Предсједништво Слоге.

14.

Господине!

Колико се год радујем из срца над сваким културним напретком братскога нам народа српскога, толико више жалим с друге стране, што ми је управо за сада немогуће удаљити се из Загреба, јер концем текућега мјесеца септембра почиње наш сабор, а мене вежу у предрадњах саборских моје заступничке дужности.

Из ових важних разлога молим господство ваше, да ме изволи држати испричана, те примити увјерење, да вашу лијепу свечаност прате моје најискреније жеље.

Са наодличнијим штовањем господства вашег,

НАЈОДАНИЈИ
Људевит Вукотиновић
(књижевник.)

15.

Велештованом господину Матији Бану, професору и народном књижевнику и т. д.

Господине!

Пошто болешљивошћу препријечен доћи не могу, да присуствујем свечаности прославе Ваше и Вашег садруга успјешног педесетогодишњег књижевнога рада, то барем писмено хоћу да се одазовем часном позиву Вашем од 20 августа т. г. увјеравајући Вас, да ћу на дан споменуте свечаности духом уз Вас бити, кад ће присутни усхићено кликнути: живјели славни свечари, Матија Бан и Ђорђе Малетић, као старп и непоколебљиви прегаоци и поборници на попришту народне књижевности! Живјели и дјеловали, као до селе тако и од селе, на част и дику народа! А вила горе загребачке, нека том приликом гласно припјева вили горе Авале преко гора и долина:

„На многаја љета!"

ТО ЖЕЛИ ВАШ
Мирко Боговић, ПЕСНИК.

16

На дан прославе педесетегодишњег књижевног рада српских пјесника Матије Бана и Ђорђа Малетића.

8—9 септем. 1885 године.

Некад било време младости и борбе,
Било време наше политичке срџбе,
Кад се нису брале у жестини рјечи
Баш на кантар прави — само нека звечи.

Било кад се кавга распламтила редом,
Те нам тол'ке дане загорчила једом —
Било па и прошло што се даном рађа
И што даном живи: политичка свађа.

А остаде оно што вјековима живи,
За потомство даљно — да с' истински диви:
Остала је књига пјесничкога дара,
Остао је спомен књижевничког мара.

Остало је оно што је дика, понос,
Остало је оно што је мушки занос:
Опјевање славе од прошлости давне,
Опјевање наде будућности славне.

Остала је низа од педесет љета
Књижевнога рада, — узвишена мета
За све који мисле радит како ваља,
Свијетлити роду с лучом мисли, знања,

Остало је оно што је свакому свето,
Остало је што историје дљето
Урезати вјечно: књиге, пјесмотворце,
За просвјету рода неуморне борце.

Остале су пјесме — бисер до бисера —
Остале су мисли узвишеног смјера,

Остао је примјер да брат брата грли,
Покрај вјере да с у братинству врли.

Па зар има Срба кога роди мајка,
Може л' бити брата од родна бабајка,
Да му при том срце не закуца јасно,
Па да из свег срца не усклипне гласно:

Пјесничкоме духу Малетића, Бана,
Који створи дјела по свом роду знана,
Част и слава нека и за гробом цвјета;
Пјевали нам јоште на многаја љета!

М. Ђорђевић Призренац.

17.

Српском ученом друштву.

Живио Матија Бан! Живио Ђорђе Малетић! Тако кличу славним српским књижевником пригодом њихове педесетогодишњице

Чланови дружине хрват. народ. зем. казалишта у Загребу

18.

Матија Бан.

Живио дични свечару! Данашњој слави честита

УРЕДНИШТВО ДНЕВНИКА
Agramer Zeitung

19.

Српском ученом друштву.

Српска књига нека браћу мири, ал' српска књига нека Српство шири, а свечарима који њу пишу, ал' желе они који српски дишу, на многаја љета!

Никола Милан, Стеван Дескашев, Гавра Савић, Душан Степић

20.

Српском ученом друштву

Србин Босанац, у име ојађене Босне, Бану и Малетићу кличе: хвала на лучу просвјете. Живјели!

Симић глумац.

21.

Српско учено друштво.

На пољу лијепе књиге српске дичне педесето-годишњаке, Бана и Малетића, славимо духом с вама. Живјели јубилари!

Српско пјевачко друштво.

22.

Српско учено друштво.

Честитам педесето-годишњицу дична рада српских књижевника Бана и Малетића, да Бог да радом својим и даље припомогли, да што пре доспемо давно жељеној мети, уједињењу свију Срба без разлике вјере.

Дескашев (певач).

23.

Бан и Малетић.

Жао нам је, што лично не можемо бити сведоци заслуженог славља вашег књижевног неуморног рада. Бог вас поживео још дуго, на дику српске књиге и просвете. Слава песницима Мејриме и Хајдука!

Ђорђевић Призренац, Душан Рогић, Паја Марковић.

24.

Слава ти! Мој драги и незаборављени пријане! Живио Ти и сви Твоји на многаја љета!

Загреб 18 (6) IX.

Вјекослав М. Голуб.
кр. земаљски школски надзорник и професор.

Задар

1.

Матија Бан.

Уз опћи глас признања народног изволите, са дичнијем другом, примити жива честитања нашега друштва.

Српска Читаоница.

2.

Матија Бан.

Придружујемо се душевно данашњем слављу; у вама не частимо просто врлог свештеника Мелпомене, но и ваљана архитекта заснивању српске књижевне зграде. Изволите честитати славном другу!

Марко Цар.

3.

Г. Матији Бану.

Примите, молим вас, моја најсрдачнија честитања о прослави Вашег 50-то годишњег књижевног рада, и будите увјерени о живој мојој жељи, да Вас добри Бог још на дуго уздржи чила и крјепка на племенитом књижевном пољу, за све то већу славу Вашу, а за корист просвјетног напретка југословенских братских народа.

Ђурађ Бјанкини.
уредник „Народнога листа".

4.

Малетић, Бан.

Званични послови забрањују тијелу, не духу, присуствовати гостољубивој свечаности; моја сјећања првим бројем задарске Искре. Доживјели барем остварење најузорнијем израдку ваших идеала склад.

Стјепан Бузолић.

5.

Матији Бану.

Пјесма.

Гдје се Хрват са Србином срета
И у братској живе заједници,
Ко у чаши дв'је латице цв'јећа
Ко дв'је руже на истој младици,
Ту се, Бане, и ти породио,
Лабуд-крила одатле развио.

Дубровник те б'јелом св'јету дао,
Крв ти своју улио у жиле.
Млад ко капља ти уз род пристао
Са свом снагом твоје душе чиле:
Перо, струне, сопствену слободу
Посветио родном препороду.

Кад нам, Бане, крајна коб пријетила,
Ти летио од града до града,
Да би кобна смрскала се сила
О зид чврсти домаћег нам склада,
И р'јеч твоја бистра и племена
У склад свела братинска племена.

Па и данас, кад се Срб с Хрватом
У кост голу јагми и препире,
Радиш: брата помирити с братом,
Не даш страст'ма да се усплахире;
Срб начелом грлиш при свом столу
Тко попјева у хрватском колу.

И твоја се даровита душа
За свестраном науком зан'јела;
Ведрим умом пробра и покуша,

Што св'јет страни произвео зрела
Да пренесеш у родну кошницу,
На домаћу да наврнеш клицу.

Нити стране пјевалице виле
Од својих те одбијале двора;
Ал' ти, Бане, срце освојиле
Посестриме с наших чарних гора,
Те се твоје расладиле пјесме
Слатким врутком домородне чесме.

Ти с' ил' љупке прихватио лире,
Ил трагични назувак назуо,
Шљедовао Хиге ил' Шекспире,
Ма уз који узор пригнуо,
Из твојега лагахнога стиха
Свеђ извија наша миродиха.

Ком' Хрвату, којем ли Србину
Низ лице се суза не обара,
Кад нам сликаш ужасну судбину
Српског царства и Цара Лазара?
Кому л' на мач рука да не лети
С твог недјела, Вукашине клети?

Тко да жалбе искаже и јаде,
Што у наших прекипљује грудих
На туробне Приче и Баладе,
Што их плодна твоја машта буди,
И твоје нам извабљују жице
Из обилне народне ризнице!

И тим роду угодио драже,
Што све црпеш из домаће руде.
Тако славу, ако в'јест не лаже,
Слађим звуком кликтао са груде,

Што штитила Орфејеве кости
Прот' олујам и звјерској пакости.

Те ка оно Орфејева лира,
Небеском се звјездом претворила,
Твоја пјесма, Бане, не умира
Јер ју њети божанствена сила:
Чиста љубав к твом укупном роду,
Уз лозинку: За склад и слободу!

У Задру 8(20) рујна 1885.

Стјепан Бузолић.

6.

Примите, велечасни Господине, моја најсрдачнија честитања пригодом прославе вашег педесетогодишњег књижевнога рада.

Јован Авоскани.
цар. и краљ. савјетник намјесништва.

7.

Матија Бан.

Књижевнике Бана и Малетића, славне неимаре опће народа зграде, благодарни народ никад не ће заборавити. Веселите се, и по Јадранском мору ори се одјек: слава вам!

Сава Бјелановић
(уредник «Српског листа»).

Карловац

Српском ученом друштву.

Српска прав. славна црквена опћина карловачка срдачно честита педесетогодишњицу књижевнога рада Малетићу и Бану, и кличе им: Многаја љета.

Петар Слијепчевић.

Котор.

1.

Малетић, Бан.

Педесетогодишњим неуморним научним вашим радом обогатисте српску књигу. Живели посленици народне просвјете!

Гавра Руцовић, прота.

2.

Високоученом и велезаслужном Србину, господину Матији Бану.

Најплеменитији родољубе, живо и будилниче српске свијести и српских врлина, са мном ти кличе паштровска омладина: живио, поносе и дико цијелог раскомаданог, муке пуног а Тебе љубећег и данас славећег Српства!

Дао Бог да, ово мучено Српство скоро срећно да буде, те у славу Твоју и другова Твојих, вреднијех родољуба, давно жељеним јединством поздрави, и прослави Твога генија стогодишњицу!

У име омладине и своје,

православни свештеник,
отац Дијонисије Миковић.

3.

Матија Бан.

Учествујући духом на твоме јубилеју, потписана омладина жели ти још дуга живота, на корист српске књиге.
Иван Бучин, Јован Пипер, Вељко Милић, Спира Јовановић, Никола Мидзор, Костантин Денда.

Крагујевац.

Поштовани господин Малетићу!

Ево и мене, да вас, као стари војник, из средине Шумадије поздравим, на дан ваше свечаности, коју ћете свет-

ковати заједно са вашим другом, г. Баном, у част вашег педесетогодишњег неуморног и по Српство корисног књижевног рада 8 т. м.

Честитајући вам обојици ту срећу, што сте доживели, да ту свечаност у кругу ваших другова и пријатеља уз саучешће свих српских и словенских чувених књижевника прославите — срдачно желим вам још дуге умне и телесне снаге и крепости, па да дуго и за много још пишете и напишете све што је лепо, красно и корисно по Српство, као и досле што написасте.

са срдачним поздравом
ваш истинити поштовалац
И. Марковић, пуковник.

2.

Господину Малетићу, господину Бану.

Радостан сам, што својим некадањим врлим наставницима могу честитати одлично поштовање и уважење, које им се данас одаје. Живјели!

Сима Живковић
(управитељ вел. гимназије).

3.

Славним јубиларима господи: Малетићу и Бану.

Неуморним, и племенитим трудбеницима на нашој народној књизи у знак дубоке благодарности, из груди кличемо: Живели!

наставници гимназије:
Мата Млинар, Стева Чутурило, Михаило Јовановић, Милан Вељковић, Петар Деспотовић, Милош Пејиновић.

Лесковац.

Господи Бану и Малетићу

Честитајући вам педесетогодишњицу желим да још толико проживите као књижевници дичног Српства. Живјели!

Милојевић.
директор гимн. и књижевник.

Лондон.

1.

(С ФРАНЦУСКОГ.)

Господину Матији Бану.

Мој драги господине!

Ја сам се обрадовао вашем пријатељском писму од 10 о м. и срдачно вам благодарим на позиву за вашу и г. Малетића педесетогодишњицу књижевних радова, у име које примите, заједно са г. Малетићем, моје најискреније честитке.

Ја сам се пожурио био, да доставим Ваше позивнице и г. В. Дентону, и свој тројици енглеских слависта и српских пријатеља г. В. Р. Морфилу, и г. В. Р. С. Ралтону и г. А. Н. Вратиславу.

Г. Ралтон ми је већ одговорио, дајући изразе својој захвалности, као и сажаљењу што се не може користити вашом добротом.

Од друге господе нисам добио одговора; а није било ни времена за исти, (по што г. Вратислав живи далеко одавде, у Велсу, или је можда као и многи други наш свет у овом часу на обалама морским). Осим тога бојим се да г. Дентон, и ако је један од најватренијих пријатеља вашег народа, неће моћи због старости и слабости своје да се реши на тако даљни пут, као што је пут до вашег Београда.

Од своје стране могу рећи, да ми је веома жао што сам околностима спречен, те не ћу имати задовољства, да учествујем у вашој прослави. Молим вас дакле, драги господине, да верујете, да ми за ово предузеће не оскудева добра воља, него на против да бих срећан био, кад би се у вашој средини могао наћи. Према томе остаје ми да вам и опет честитам, и да се понадам и даљим успесима ваших честитих радова, на срећу вашу и ваше породице.

Молим вас још, да дате израза истим осећајима од моје стране и према г. Малетићу, и доставите до знања српском ученом друштву садржину овог писма.

У мају ове године, ја сам вам послао био два примерка мога енглеског превода музичног „Напреј застава славе“, од г. Јенка. Јесте ли их примили?

Ја сам већ послао нашем часопису „Академија“ једну кратку белешку о вашем јубилеју; а ако је штампају послаћу вам један примерак.

Како ћете ви можда радо примити адресе оних славнофилских пријатеља, којима сам ја ваше позивнице послао то их ево прилажем.

M-r. Denton.
23 Westbourne Square,
Paddington
London, W.

M-r. Morfill á
4, Clarendon Villas,
Rark. Town, Oxford.

M-r. Ralston á
8. Alfred Place,
Redford Square,
London. W. C.

M-r. Wratislaw á
Manobrier Vicarge,
Rembrokeshire, R. S. O. Wales.

Сва четворица још се адресују M. A. (Magiser Artium).

А сад примите, драги господине, уверење мог пријатељства и мог најдубљег поштовања.

Лондон 17 септ. 1885.

ВАШ ВЕРНИ ПРИЈАТЕЉ
А. Л. Харди.
17, Raul Road
Hanover Park,
Peckham Rue,
Londres, S. E.

2.

(С ЕНГЛЕСКОГА)

Господину Матији Бану,

Мој драги господине!

Ја сам вам писао јуче, али данас вам шаљем ову карту да бих вам јавио нешто што ћете ви сажаљевати заједно са мном, а имено: да г. А. М. Вратислав, слависта и словенофил, добро и нарочито познат са својих дела о чешкој литератури, пати сада од таке окобоље, да није могао ни прочитати ону вашу позивницу, коју сам му ја, као што сам вам јавио, доставио био.

Ово сам пак јутрос дознао из писма, које је он наредио да ми се пошље; надам се да ћемо у скоро од њега боље новости имати.

Овом поштом шаљем вам један број (часописа) „Академије“ у коме ћете наћи један малени параграф о вама.

ВАМА ОДАНИ
А. Л. Харди.

3.

(С ЕНГЛЕСКОГ).

Г. Матији Бану.

Не могући овога месеца оставити Енглеске, веома жалим што се морам лишити великог задовољства, да присусуствујем прослави ваше књижевне педесето годишњице. Ја пратим са симпатијом развитак српско-хрватске књижевности, и знам сјајно место, које сте ви одавно у њој заузели вашим песмама, Мејримом, Јаном Хусом и другим драмама и списима сваке врсте. Живели још дуго своме племенитом народу на част и корист!

Изволте примити, господине, уверење мога највећег уважења.

Н. К. Морфил.

4.

Г. Ђорђу Малетићу.

Драги и високопоштовани Господине!

Данас сам примио ваше велико дело „Грађа за историју српског народног позоришта у Београду“. Да сте ми га послали без и једног својеручног потеза пером, оно би ме гануло, јер сам тај акат био би ми доказ, да ме се мој некадашњи професор сећа са љубазношћу, коју ја по свој прилици нисам заслужио, но којом се срце његово као обично обилато прелива. А шта да кажем о оном онако женерозном запису? Усред тешких јавних брига, усред борбе с непријатељима Српства у овом великом али слабо обавештеном свету, доброта којом ме називљете својим драгим и уваженим пријатељем, учинила ми је данас под старост далеко већу радост но што је била она, кад сам као дечак примао из ваших руку награде за добар успех у наукама. Ваш својеручни потпис отворио ми је чудесним неким начином поглед на моју прошлост, на моје детињство и на школовање моје.

У једном магновењу видео сам, сабијено али јасно, све знатније догађаје и све знатније чиниоце, који су ме морално и умно изрезали овакввог какав сам. И кад погледам на људе, који су се очински и пријатељски трудили око мене, онда ми је прва помисао да захвалим благој промисли, која ми их је дала за учитеље и пријатеље, — а прво осећање — осећање и туге и неког лаког стида што нисам одговорио пуније ни труду ни очекивањима њиховим. Не верујем да вам чиним какав комплименат кад кажем, али тек казати морам, да за све оно што је добро у мени, за све оно што сам може бити нешто мало и послужио отаџбини, па и за добар део оне личне среће, коју сам у свима приликама осећао, имам да заблагодарим, после мога очува Васе Берара,

највише тројици учитеља и пријатеља: Вама, Стеви Тодоровићу и Ђури Даничићу. Вама по свој прилици још највише, јер кад сам ушао под зрачност Стевиног ентузијазма за вештину и књижевност и под топлоту Даничићевог ентузијазма за науку и за Српство, ваша је рука већ спремила срце моје за њихове благородне упливе и ваш је дух већ био припитомио мој дух. И кад на све то сад мислим овде, у сенци двора Сен-Џемског, чудим се како сам вам мало давао доказа о дубоком осећању моје велике задужености вашем личном старању о моме образовању. И у толико ме је више тронуо овај нови знак да ви не престајете, поред свега тога, интересовати се с несебичним пријатељством за вашега некадашњега ђака. Хвала вам, драги учитељу.

Дозволите ми да овом приликом објасним како је могло бити, да ни вама ни моме добром и непремењивом пријатељу господину Матији Бану не честитах педесетогодишњи јубилеј књижевнога рада. Ја сам цео Август и половину Септембра провео са женом путујући по Енглеској и задржавајући се овде онде по неколико дана. Циркуларна позивница, коју ми је г. Бан у име његово и ваше послао, стигла је била осам дана пре јубилеја у Лондон, али су је наши млађи из нехатности стрпали међу српске новине, за које сам био наредио да ми се не шаљу но да чекају на мој повратак. Кад сам 10-ог Септембра на глас о догађајима у Румелији долетио у Лондон, нашао сам писмо г. Бана, које је било шта више и препоручено, али је за честитање телеграмом било позно, а за писање оних дана нит имадох довољно времена нит довољно мирноће.

Гледаћу да уграбим један миран час те да накнадно и формално честитам и њему и вама.

Моја ме жена моли да вам изручим њен поздрав с пуно поштовања.

Примите, драги и високопоштовани господине, израз моје искрене захвалности и истинитог поштовања, с којим остајем

ВАШ НЕКАДАШЊИ ЂАК А СВАГДАШЊИ МОРАЛНИ ДУЖНИК,
Чед. Мијатовић.

Љубљана.

Српско учено друштво

Срдачно честита јубиларима Словенска Матица љубљанска.

Потпредседник Марн.

Милано.

(С ТАЛИЈАНСКОГА)

Г. Матији Бану.

Сви италијански добровољци, који су се борили за Србију, за њену и Истока слободу, на вас познаше са дивљењем, и вас се сећају са поштовањем и љубављу, данас вам кличу заједно са мном: слава ти, велеумни човече и племенити родољубе! Слава Србији, која ти заслужену почаст одаје!

А. В. Рускони.

Мокрин.

Матији Бану.

Дико и поносе Дубровника, за прославу твога јубилеја прими најусрдније честитке од харнога (захвалнога) земљака

Антуна Сорго,
ДУБРОВЧАНИНА.

Москва.

1.

Драга господо Бане и Малетићу!

„Овај дан створио је Господ, да се радујемо и да се веселимо у њ.“

Али пре свега молићу Вас, драга господо, да ми опростите моје рђаво писање по српски. Молићу Вас још више да не учините закључак од мог српског писања о мом српском осећању. Не сматрајте као дрскост, што ћу изјавити, да кад бих ја умео да пишем српски тако, као што осећам српски, онда бих и ја српску књижевност, коју сте Ви, господо, украсили „Мејримом“ и „Хајдуцима“ украсио такође једном лепом трагедијом.

Сад да пређем на ствар:

Мило ми је било, драга господо Малетићу и Бане, читати ваше штампане позиве на учествовање на дан Ваше сјајне личне славе педесетогодишњег књижевног рада. Особито ми је било мило читати, драги господине Бане, Ваш сопствени рукопис макар само на адреси. Не могу и нећу скривати да сам с радошћу уједно осећао и тугу што ми Ви, драги господине Бане, нисте написали макар два три ретка, али ми је још већма било жао, кад сам себи представио узрок Вашег ћутања.

А шта ћу вам желити, драга господо?

Пусть этотъ свѣтлый Вашъ юбилей ободритъ, укрѣпитъ и озаритъ Вашъ благородный, родолюбивый духъ, чтобы Вы съ помолодѣвшими силами и удвоенной энергіею работали еще долго, долго на благо Сербіи посредствомъ Вашего могучаго, душе проникающаго слова. Сербія теперь больше, чѣмъ когда либо, нуждается въ утѣшительномъ, ободрительномъ и оживительномъ словѣ.

.....„Есть сила благодатная.
Въ созвучіи словъ живыхъ,
И дышитъ непонятная
Святая прелесть въ нихъ.“

Гремите же и впередъ, гремите долго, долго Вашимъ благозвучнымъ словомъ по Сербіи. Сербскіе сыны услышатъ это слово и издалека, переложатъ его на струны исторією

освященыхъ гусель и, проникаясь и согрѣваясь этимъ сладкозвучнымъ словомъ, раньше или позже, но неминуемо воспрянутъ опять и съ надеждою на Бога и на свою собственную несокрушимую силу, потребуютъ и непремѣнно получатъ то, что имъ надлежитъ и то, что у нихъ отнято. Они потребуютъ и получатъ Сербію для Сербовъ а для Сербовъ свободу!

Здравствуйте, господинъ Малетичъ!

Здравствуйте господинъ Банъ!

Да здравствуютъ всѣ искреніе патріоты Сербіи!

Москва 4 Септября 1885.

Вашъ дорогіе друзья г.г. Малетићу и Бану
истинопреданный другъ
Никаноръ Васильевичъ.

2.

Г. Ђорђу Малетићу и Матији Бану.

Поштована господо јубилари!

Дознав у даљини од вас, да се навршује педесет година вашега књижевнога рада, и да ће тај значајни дан прославити и српско учено друштво, хитам и ја да вам честитам педесетогодишњицу, коју ретко ко у нашем народу имаше среће дочекати и светковати.

Честитајући вам ову светковину, желим и у Бога молим, да још дуго поживите и дух родољубља млађаним душама српске деце загревате, и својом старачком мудрошћу учите на корист српскога народа, у славу домовине и на дику и понос својега имена.

Михаило
митрополит српски.

Неготин

Српском ученом друштву.

Педесетогодишњим књижевним радницима Ђорђу Малетићу и Матији Бану честитамо данашњи јубилеј. Слављеницима желимо дуг век, а српској књизи раднике, који би оваку славу дочекивали! Наставници неготинске гимназије:

Сима J. Бимбић, директор, **Миладин Тутуновић** професор, **Ђока Хаџи Нинић** професор, **Павле Чортановић** академ. сликар.

Н и ц а

(с француског)

Господину Матији Бану.

Господине Командире!

Имам част известити вас о пријему веома пријатељског писма вашег од 20 јула; а жалим што ме даљина, која нас раздваја, лишава задовољства, да се одазовем вашем лепом позиву; јер бих ја био само срећан, да могу лично придружити и моје честитке честиткама многобројних поштовалаца ваших, на дан ваше педесетогодишњице. Верујте, међу тим, да ћу ја у срцу бити с вама, и да из дубине душе желим да се ваше драгоцено биће још за многе дане продужи, и то не само за славу Србије, него и на срећу свију оних, који са интересом прате напредак опе цивилизације, којој сте ви целог вам живота апостолски служили. Хвала на обавештењу, које сте ми послали о одличјима („ordres“) српским, и ја ћу се њима користити у мојој идућој годишњици.

Изволите сад, г. Командире, примити моје искрене поздраве, као и доказ моје дубоке оданости.

Л. Балме

Ниш

1.

Многопоштовани господине Бане!

Међу силне честитке, што вам, г. слављениче, из свију крајева Српства и Словенства у овом пуно значајном тренутку подносе, уврштујем ево и ја ову своју скромну честитку, славећи дична сина славног Дубровника, нежна песника, изврсна књижевника, честита Србина, племенита и душевна човека.

Педесет година обилатог књижевног рада имати за собом, а при том још у пуној снази и свежини духовној бити, то је редак дар којим природа мало њих међу смртнима обдарује, и гле, нашло се у малом српском народу тих љубимаца природиних.

Ту златну свадбу са српском Музом, коју ви сад, г. јубилару, славите, слави је с вама заједно и васцели народ српски, желећи вам, да вечну младост, ту прерогативу олимпијских богова задржите до крајне међе живота људског, раздрагујући и узносећи српском песмом народ свој, а укупним књижевним радом својим били му и даље учитељ и путевођа к сјајној будућности.

И опет стара веза Србије са Дубровником доби нова живота, оличена у вама и вашем књижевном раду, и дао Бог да та духовна веза добије скорим у уједињењу васцелог Српства свој чист и прави израз.

И ако можда закашњено долазим са својом честитком — last but nor least — и не у оном сјајном руху, у ком су ова два дана падале друге пред вас, једно могу бар рећи, да у искрености ни једној не уступам, а у тој искрености кличем нашем драгом јубилару: vivat, floreat, crescat.

ВАШ СРДАЧНИ И БЛАГОРОДНИ ПОШТОВАЛАЦ

Јосиф Радуловић.

2.

Матији Бану.

Усхићен, што данашњом свечаношћу, која се приређује у славу педесетогодишњице књижевног вашег рада на пољу унапређења српског народа, посвједочавате, да није изумрла стара дубровачка слава и српско осјећање Дубровчана, кличем вам; живјели на много љета, на понос и дику српског народа и своје миле отаџбине!

Калик.

3.

Матији Бану

Приступам духом светковини којом интелигенција васцелог Српства данас печати своје јединство, поздрављам вас, пионира нове културније ере, који је први бацио мост, који ваља да спаја две главне гране Српства.

Јакша

4.

Господину Матији Бану.

Жалећи што не могу присуствовати вашој свечаности, шаљем вам своја честитања.

Отон Кап,
(главни жељезн. инџинир)

Нови Сад

1.

Председништву српскога ученог друштва.

Број 31. записника. Захваљујући на позиву, професорска колегија српске велике гимназије новосадске честита слављеницима, Ђорђу Малетићу и Матији Бану, заслужним књижевницима и песницима претходницима, светлу им славу

педесетогодишњу, са жељом: да се још дуго и дуго књига српска дичи радом обојице слављеника, савезника Београда и Дубровника.

Васа Пушибрк.
управитељ.

2.

Високопоштовани господине!

Из дубине моје душе учествујем у прослави педесетогодишњице врлих ветерана наше књижевности.

Да ме моји послови не задржавају, радовао бих се, да могу лично моју велику пошту и моје срдачно поздравље изјавити Вама и г. Бану.

Овако препречен, примите са ово неколико редака моју најсрдачнију честитку к Вашој ретког свечаности. Живили!

Др. Михаило Полит-Десанчић.

3.

Господину Ђорђу Малетићу директору гимназијском у пенсији,

Срдачно захваљујући на одликовању, које ми указасте позивом на прославу педесетогодишњег књижевног рада Вашег и г. Матије Бана, част ми је умолити вас, да ме извините што поред најбоље воље не могу доћи да будем учесник те лепе и заиста ретке свечаности, јер као посланик на нашем народно-црквеном сабору, морам тих дана бити у Карловцима.

Уједно изволите, заједно са г. М. Баном, примити моје најсрдачније честитке, са искреном жељом, да Вас, обоје Бог још дуго и много поживи, те да можете и на даље својим вредним и обилатим књижевним радом народу и књижевности српској што више користи допринети, а дични венац својих заслуга још многим неувелим цветом окитити.

Препоручујући се Вашој пријатељској наклоности, остајем

с особитим велештовањем
Др. Илија Вучетић
адвокат и посланик српског
народно-црквеног сабора

4.

Малетићу и Бану.

Велештована Господо!

Премда би моја највећа жеља била, да се одазовем вашем врло уваженом позиву, којим ме позвасте, да учествујем у вашој слави, коју заиста заслужујете и којој се ја од свег срца радујем — ипак не могу доћи због својих особито журналистичких послова, у толико мање што се у те дане држи и српски конгрес.

Молећи дакле, да ме за оправдана сматрате, уједно вам захваљујем на уваженом позиву, желећи вам свако добро, и препоручујући се вашој даљој наклоности.

Остајем са велештовањем и искреним поздравом.

Др. Стев. Павловић
уредник «Нашег Доба»

5.

Господину Малетићу и Бану.

Слава и искрена честитка дичним слављеницима, племенитим доброчинцима народним, претечама српске народне и класичне књижевности.

Живели дуго и срећно!

Др. Стеван Павловић.

6.

Господину Ђорђу Малетићу и Матији Бану.

Врсним поборницима и ревносним распрострапитељима српске књижевности, на данашњу дичну прославу свог педесетогодишњег благодатног рада, срдачно поздравља са усклиском, Живели!

Стари родољуб
Павле пл. Риђички Скрибешћански

7.

Српском ученом друштву.

Поздрав јубиларима, а слава друштву, које заслужне књижевнике уме поштовати.

У Каменици. Стеван Поповић-Вацки.

8.

Матији Бану.

Увенчаним српским песницима, родољубивим радницима на пољу српске књижевности и просвете: Ђорђу Малетићу и Матији Бану, поздравља славу.

Др. Јован Грујић
уредник «Српског народа»,

Обреновац.

1.

Господину Ђорђу Малетићу.

Спречен дужношћу да лично учествујем у реткој и дичној прослави, хитам да овим путем поднесем срдачна честитања одличном књижевнику српском и искрену захвалност професору своме.

Мита Ракић.

2.

Господину Матији Бану.

Жалећи што сам у овај мах удаљен од Београда, ја вас молим да изволите овим путем примити најсрдачнија честитања човека, који ако и јест један од млађих познаника ваших, није један од најмањих поштовалаца генија вашег, који са осећањима праве искрености слави данас педесет година богатог и познатог књижевног рада вашег, и који дивећи се великом драматичару, кога данас цене свуда у Српству, сећа се и великих, за сада многима још незнаних заслуга ваших на државном пољу. Слава вам!

Мита Ракић.

Панчево

1.

Мој драги стари пријатељу!

Кад још зимус у Београду чух од Тебе, да ће ове јесени учено друштво приредити Теби и г. Матији Бану у почаст јубилеј и прославити Ваш полустолетни рад на књижевном пољу, радовао сам се и Бог зна како, да приспе то време, па да и ја будем удеоник Ваше заслужене славе, што сте је стекли речју и делом свуда, кад Вас је год позвала патриотична дужност, и кад је год устребало, да у засушени поток, забатаљене литературе наше, наведете и улијете нову и чисту струју.

Ко је год пратио богати, плодни, успешни и неуморни рад Ваш књижевни, мора вам с љубављу признати и са хвалом узнети одличне заслуге и ретке подвиге Ваше, а доцније, за цело ће боље и правичније исте уважити непристрастни, захвалнији нараштаји те се спомен имена Ђ. Малетића и Матије Бана неће изгубити, но ће све звучније одјекивати од колена на колено, и сијати се у редовима најбољих умних дивотника наших.

Па како ми није никако могуће, да лично учествујем у предстојећој прослави Вашој, — што заиста прежалити не могу, то ево овако, пријатељски довикујем Вам:

„Нека господ Бог благослови и награди часни и благодетни 50 годишњи рад Ваш и подржи Вас, наше поштоване слављенике, у крепкој телесној и душевној снази још много лета, е да обплаго напуните кошницу књижевности равак-медом и чистим воском, те да се нови свет наш, младеж наша, залаже том слатком течношћу и пали велику воштаницу те њоме расветли сутон у умом књижевној радио-

ници, клањајући се Вама, ретким, вредним и достојним трудбеницима, којима буди слава и част, ниње и присно, и ва вјеки вјеков!

Васа Живковић
прота панчевачки.

2.

Господину Ђорђу Малетићу и Матији Бану

Прослава вашег педесетогодишњег књижевног рада нашла је најлепшег одзива у свију синова нашег народа, који знају како обилато обогатисте нашу књижевност. Слава вам! Слава и ученом друштву, као тумачу захвалног народа.

Др. Св. Касапиновић

3.

Ђорђу Малетићу ислуженом гимназијском управитељу.

Старим карловачким узор ђацима на српском књижевном обзорју звездама прве величине. Ђорђу Малетићу и Матији Бану, слава неувела, а најтоплија хвала на педесетогодишњем неуморном труду и подвигу књижевном! кличе данас њин најстарији пријатељ.

Ђорђе Шупица протојереј

Париз.

1.

Господину Ђорђу Малетићу и Матији Бану.

Господо!

Имао сам част примити ваше писмо од 26 августа, којим сте изволели позвати ме на прославу вашег 50-то годишњег књижевног рада.

Ја сам вам дубоко захвалан, што сте се и мене у туђинству сетили, приликом ове значајне свечаности.

Ја бих сматрао за дужност и налазио бих удовољство да се придружим поштоваоцима ваших књижевних заслуга по моје службене дужности у том ме спречавају.

Принуђен сам дакле молити вас, да имате доброту извинити ме, а у исто време да примите моје усрдно честитање и уверење мог одличног поштовања.

Јован Мариковић посланик.

2.

Господине председниче!

Веома ми је жао, што ми околности не допуштају, да дођем у Београд за 50-то годишњу светковину, коју припређује српско учено друштво, чији члан имам част бити.

Ја вас, међу тим, молим да примите и саопштите нашим ученим друговима, јубиларима, моје усрдне честитке.

Приликом овога јубилеја, ја бих срећан био, кад бих могао објавити нашем Западу, да је српско учено друштво уздигнуто на ступањ „Српске Академије". То би била само правдена награда за услуге, које је оно учинило за ово пола века.

А сад изволите, г. Председниче, примите уверење мојих најбољих осећаја.

Луи Леже.
ПРОФ. ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВ. СЛОВЕНСКИХ
College de France.

Петроград.

1.

Господину Матији Бану.

Примите моја најискренија честитања за учено друштво и моју дубоку захвалност, што сам његов члан. Желим непрестани напредак науци српско-словенској.

Михаило Микешин
СЛИКАР.

2.

Господину Матији Бану публицисти

Поштовани господине!

Благодарим Вам срдачно на позиву на Ваш јубилеј и будите уверени, да ћу душевно и ја да пирујем тај дан

у ваших пријатеља средини, почем ми велико растојање не допушта, да лично присуствујем. Исто тако благодарим на честитању за мој нови чин.

Писмо сам г. Влангалију предао, а друго г. Микешину послаћу, док му адрес сазнао будем, по чем он није овде у месту.

Моје најсрдачније поздравље.

ВАШ ПРИЈАТЕЉ
Ђура Хорватовић
ЂЕНЕРАЛ И ПОСЛАНИК

Пирот.

Драги пријатељу!

И ако се налазим у крајњој својој несрећи, у коју сам невино запао својом несмотреношћу, не могу да пропустим, а да вас не поздравим и не одам достојну пошту, приликом прославе ваше 50-тогодишњице, на честитом и врлом раду на пољу књижевности. Ја вас молим да у исто време од моје стране, то исто и вашем другу, г. Ђорђу Малетићу, као моме некадашњем професору и директору гимназије, изјавити изволите.

Желим најтоплије, да Бог подари јубиларима још дуг и крепак живот, да оно што су отпочели радити и даље продуже, на понос српске књижевности.

Живели јубилари!

ВАШ ИСКРЕНИ ПРИЈАТЕЉ
Јован Стојшић
ПОМОЋНИК БЛАГАЈНИЦЕ.

Пожаревац

1.

Господину Ђ. Малетићу,

Узбуђен милинама, што представници просвете, славећи педесето-годишњицу вашег књижевног рада изјављују вам

данас оно поштовање, које ја, као искрени пријатељ ваш, свагда у срцу осећах, придружујем тој општој прослави и своје честитање.

Живан Ковачевић
руковођа телегр. у Пожаревцу.

2.

Господину Ђорђу Малетићу и Матији Бану.

Поздрављамо слављенике са жељом, да још дуго живе, и привреде српској књизи и просвети.

Никетић и Франић
професори.

Праг

Српско учено друштво.

Матица Чешка, знајући за знамените успехе ученога друштва на пољу науке и књижевности српске, за минуло пола столећа, жели за будућност снагама друштва најделотворнији напредак.

Патера
секретар.

Рим

1.

Г. Матији Бану

Срећа и слава Србији, храброј и уљудној чуварици прочне традиције словенске! Срећа и слава, у свему достојном песнику њеном, Матији Бану

Јос. Кардучи,
(песник италијански).

2.

На многаја љета!

Ткалац

Рисан.

Велепоштованом господину М. Бану,

Сину српске републике, а оцу Дон-Хуана клице, српска Рисанска Омладина: Живио!

за омладину
Петар Ивелић.

Сарајево.

1.

Матија Бан.

Вама и Малетићу честитамо светковину. Хвала на позиву. Братско поздравље свима.

Митрополит Сава Косановић
Ђорђе Николајевић архимандрит

2.

Велеуважени и многопоштовани господине.

Цијењени позив на прославу педесетогодишњег књижевнога рада вашега и далекочувенога г. Матије Бана приспео је у Сарајево јуче 1-ог тек. м.

Господин Митрополит Сава Косановић још се није вратио из Пожеге, куда је пошао, да се Цару с многобројном депутацијом босанском поклони; а кад се врати, опет одмах има ићи у Сеницу, да тамо нову цркву освешта, и то баш на Малу Госпођу, кад је тамошња ваша прослава означена; — дакле није му могуће позиву одазвати се.

Ја пак као његов заступник у пространој дијецези која броји преко 350.000 не могу се у његовом одсуству одавде никуда макнути, премда бих и срцем и душом желио, наћи се у таком одабраном друштву, а особито међу мојим једновременим сурадницима. Но примите обадвоица наше искрене честитке, са жељом, да још много година како тијелом, тако и у духу здрави будете, и српско име подичите.

Имајте доброту особно поздравити г. Бана, као мога личнога давнашњега пријатеља, познаника и тако рећи земљака; јер и ја се могу подичити да сам Дубровчанин, будући сам у њему 28 година провео.

Ђорђе Николајевић.
АРХИМАНДРИТ

Свилајинац

Српском ученом друштву.

Честитајући с поносом и радошћу ученоме друштву данашњу прву прославу педесетогодишњице његових врсних чланова, и наших одличних професора узорних књижевника и песника, уважене господе Ђорђа Малетића и Матије Бана, одајемо овим друштву достојну хвалу на тако одличноме признању њихових големих заслуга и трудова за нашу просвету и књигу, којима ови још и данас у својим старим годинама служе тако изврсно, отаџбини на корист, себи на славу а ученоме друштву на понос.

Слава јубиларима Ђорђу Малетићу и Матији Бану. Част и хвала српском ученом друштву.

НАСТАВНИЦИ ГИМНАЗИЈЕ.

Ђура Бошковић, Атанасије Вучковић, Никола Тодоровић, Драгутин Петровић Павле Крстић, учитељи: Вучета Гаталовић, Васа Марковић, Љубомир Павловић, Димитрије Мелентијевић.

Сомбор

Српском ученом друштву

Слављеницима и врсним члановима српског ученог друштва, Ђорђу Малетићу и Матији Бану, на данашњој светлој прослави педесетогодишњег и књижевног рада, честита и кличе им „живели!.

ПРОФЕСОРСКИ ЗБОР СРПСКЕ УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ У СОМБОРУ
Никола Вукићевић
УПРАВИТЕЉ.

Софија.

Предсједатељу српското учено дружество.

От името на блгарското књижевно дружество честит сам да поздравја најсрдечно јубиларите от вашего дружество Малетића и Бана.

ПОДПРЕДСЈЕДАТЕЉ.
Стоганов.

Спљет.

1.

Господину Матији Бану.

Срдачна честитања!

Ћудина

2.

Господину Матији Бану.

Гласовити господине, изволите примити и од моје стране једну искрену ријеч честитања на дан, у који српска књижевност слави педесетогодишњицу Вашег скупоцијеног књижевног и народног рада. Живјели!

ваш слуга
Ком. Петар од Тартаља.
в. консул од Француске

3.

Бан. Малетић.

Обраном спречен лично поднијети моја честитања. Бог вас поживио дому, роду, српској књизи, док слободно, честито велико Српство видјели.

Јово Метличић.
Уредник «Габоша».

4.

(с италијанскога)

Поштовани господине,

У свечаној прилици, кад се по заслузи слави педесета година вашег сјајног књижевног живота, пријатно ми је да изјавим своја искрена честитања; и желим да вам Превишњи дарује још дуг низ година, у којима би славна српска нација била обасјана новим делима, по плодовитости вашега духа.

С тим остајем ваш покорни слуга.

Др. Павле Комбер

У Спљету 21 сент. 1885.

Страгари

Господину Матији Бану.

Поштовани тасте!

Радња у барутани у овај мах тако журна, а моје присуство потребно, да се морам лишити великог задовољства, да присуствујем прослави вашег педесетогодишњег књижевног и политичког рада.

За то примите мој писмени најтоплији поздрав са живом жељом, да вам добри Бог још поклони много година и снаге, да узмогнете довршити све започете и замишљене радове на корист нашег напретка. Доживели дао Бог дубоку старост, да се наслађујете у кругу ваше деце, унучади и праунучади, као и све родбине наше, коју ви без разлике љубите и од које сте љубљени и поштовани.

УПРАВИТЕЉ СТРАГАРСКИХ БАРУТАНА
Арсеније Станојевић
пуковник.

Торино

(С ИТАЛИЈАНСКОГ, ЕПИГРАМ)

Г. Матији Бану.

Твоји су бескрајни простори, твоји су векови без броја; освојио си их својим генијем, да будеш великој Славији оно што је био Шекспир Енглеској, Калдерон Шпанији, Корнељ Француској, Шилер Германији, а Италији Алфијери.

Слава ти вечна!

Г. Филдучи

Трст

Г. Матији Бану.

Молим вас да примите моја најусрднија честитања приликом прославе, коју је приредило београдско учено друштво за јубилеј вашег 50 годишњег рада књижевног. Путујући као кореспонденат разних новина по Европи и Африци, ја

ћу духом и најискренијом оданошћу тој прослави присуствовати, желећи вама и свој вашој племенитој породици дугу и ружичну будућност, коју сте с вашим умним и племенитим делима потпуно заслужили.

Јосиф Модрић.

Ужице

Ђорђу Малетићу.

Као некадашњи ваш ђак честитам вам педесетогодишњицу књижевног рада, желећи вам дуг живот.

Добросав Ружић

Харков

Краљевско учено друштво.

Ђорђу Малетићу и Матији Бану.,

Честитам као члан ученог друштва.

Безсонов
професор.

Цариград.

1.

Господи Малетићу и Бану

Са срдачним честитањем и најбољом жељом поздрављамо друштвену педесетогодишњицу, заслужену прославу вашега књижевнога рада.

Јефрем и Јелена Грујић

2.

(СА ФРАНЦУСКОГА)

Господину Матији Бану.

Драги и узвишени књижевни друже.

Нисам могао на дан педесетогодишњице вашега књижевног рада ништа друго, него послати вам кратак телеграм који сам изразио у мало речи моје жеље и моје успомене

Жеље не смерају на друго него на то, да вас још дуго угледам на челу писаца, који раде, говоре и пишу, на корист и славу српског народа.

Моје успомене не обузимају само вашу породицу и вас, него сву земљу, краљевску породицу, и све оне, који ми дадоше знаке симпатије, па и учено београдско друштво, коме се поносим да сам члан. Ја вам не бих знао исказати како често моја мисао к вама лети.

Молим вас, мој драги г. Бане, да доставите моја поштовања г-ђи Бановици и свој вашој одличној породици.

ваш одани

Борхграф

(белгијски посланик)

3.

Матија Бан.

Срдачне честитке одличном књижевнику и песнику. Ad multos annos.

Борхграф.

4.

Матија Бан.

Искрено живели јубилари!

породица **Валтер.**

5.

(С ФРАНЦУСКОГА)

Господину Матији Бану.

Допустите да многобројним честиткама, којим ће вас ових дана поздравити са свију страна и ја придружим мој скромни глас и зажелим Вам још по столећа књижевног рада.

Не би требало да скончају људи, који могу замислити и написати онаки књижевни бисер, као што су међу осталим Ваша Мејрима, Добрила, Марта Посадница, Јелица и Ванда. Слике су то дивне, бесмртне, које показују снагу и висину вашег племенитог генија, као што Новски Војвода Лазар показује жестокост Вашег патриотизма, а лирске Ваше песме

пространост дара Вашег. Довољни су таки умни производи једној књижевности, да она заузме високо место међу књижевностима најобразованијих народа.

За то Вам поново честитам, заједно с мојом ћерком, са супругом и кћерју славног пољског писца и вашег старог пријатеља, г. Чајковског. Ови се препоручују Вашем пријатељству.

Клотилда Ваљан.

6.

(СА ИТАЛИЈАНСКОГ)

Г. Матији Бану.

Ја и сродници моји, који сви обожавамо сјајни ум и честити карактер разглашеног песника Србије, ма да смо далеко, живо учествујемо у Београдској светковини, која му се у част даје.

Др. Салватор.

7.

(С ИТАЛИЈАНСКОГ).

Г. М. Бану.

Честитамо педесету обљетницу књижевнога живота врснога Матије Бана.

Михаило Фери апотекар.
са породицом.

8.

(С ФРАНЦУСКОГ).

Г. М. Бану.

Подносимо своја најбоља честитања, многопоштованом г. Матији Бану, приликом педесетогодишњице његова књижевног живота.

Петар Зундо са госпођом, **Алфонсо Матутиновић.**

9.

Драги г. Бане.

Бићете се зачудили, и с правом, што нисте од мене добили никаква честитања приликом вашег књижевног јубилеја $^{8}|_{20}$ септембра.

Моје је извињење у томе, што је баш онда букнуо пловдивски догађај, који ми је задао и сувише посла.

Али Ви не можете сумњати о мојим осећајима према Вама, Вашој земљи и Ученом Друштву, па и сада уважите моја честитања са жељом да Србији још дуго послужите својим ваљаним пером.

Хиљаду поздрава.

У Цариграду 10 септембра 1885.

В. Хуајт (W. White)
(ЕНГЛЕСКИ ПОСЛАНИК)

Цетиње

1.

Матији Бану.

Кад си таке среће, те дочекао данашње заслужене славе коме ти се најсрдачније радујем, не остаје него да ти пожелим, да порадиш још много година српској књизи на корист, а на дику милом нам Дубровнику. Честитај, молим те, од моје стране и господину Малетићу.

ТВОЈ ЗЕМЉАК
Богишић.

2.

Матији Бану.

Слава коју славите, слава је цијелога нашег народа, јер сте вашим књижевним радовима славили, узносили сав наш народ. Слави вашој и ја се придружујем, те вам желим, да још дуго година поживите на славу наше народне књижевности.

Марко Драговић
ДОПИСНИ ЧЛАН УЧЕНОГ ДРУШТВА.

3.

Г. Ђорђу Малетићу.

Честитам вама и Матији. Дао Бог угледале се у вашу књижевничку слогу све остале гране нашега јавног живота.

Лаза Костић.

Чеб

Господину Малетићу и Матији Бану.

Жао ми је, што на реткој и лепој светковини вашој учесник бити не могу; примите моје велештовање и захвалу на позиву.

Л. Дунђерски.

Шабац

Г. Ђорђу Малетићу и Матији Бану.

Честитајући данашњу прославу вашег педесетогодишњег књижевног рада, желимо, из свег срца, да вас промисао Божји још дуго одржи и окрепи у раду, на понос српског народа и дику његове књижевности.

Ника Бакић са својтом
агенат дунав. пароб. друштва.

9 новембра 1885

Сутра дан после подне беше гозба на брду Бановцу код Топчидера, на летниковцу г. Бапа, једноме од најлепших видика у околини београдској, коју даваху позваним гостима оба јубилара. Тераса бејаше лепо окићена заставама и лампионима; столови постављени поред чардаклија; гости беху дочекивани пуцањем из прангија и музиком. Искупи се се и цвет од госпођа, као и јучерашњега дана.

Око 5 часова наставише се и овде поздрави и честитања. Најпре се појави г. Радован Милошевић, кмет општине жарковачке и народни посланик, који природном речитошћу наших скупштинара поздрави г. Бана, као члана његове општине (по летниковцу), захваљујући му на мудрим саветима, које им је годинама давао, а као изврсном песнику предаде му гусле јаворове, окићене ловориком, да у његовој руци до божје воље гуде. После захвале јубиларове, гости бурно поздравише кмета. Па онда два унучета честитаху деди.

За тим академик А. Вебер поздрави оба јубилара од прилике овим речима: Господо! Хотећи проговорити нешто у вашу славу, опажам да нисам нарочито опуновлаштен од јужно-словенске академије, која је своме члану Бану посебице честитала, већ ћу на своју руку изрећи њезина мени позната чуства. Јужно-словенска академија за науке и умјетности, стојећи на општенитом темељу нашега народа на југу, радује се и поноси на једнаки начин обојицом јубилара, не чинећи никакве разлике међу Биоградом и Загребом, које

градове сматра пријестолницама једнога истог народа. Поименице пак поноси се својим чланом М. Баном, који јој је својим ученим дјелима, освјетлао образ пред цијелом Европом; а радујем се и ја, што сам први обратио пажњу хрватскому опћинству на његову Мејриму, којој је Европа досудила вриједност, премицу најизврснијим пјесничким производима најпросвећенијих народа. Па и није чудо, што се сав хрватско-српски народ с вама двојицом поноси. Писци су највећи доброчинитељи народа: они га буде пјесмама, поучавају ученим расправама, бране одбранским списима, шта више дјелују спасоносно и на потомство. Све остало, што је људска снага извела, с временом се мијења и руши. Атински вишеград лежи у рушевинама, на римском се фору виде само олупине; нема више грчке Сиракусе, нестало је римске Галије, и курија Хостилијева и позориште Помпејево оницјемило је са свијем. Али Омир, Тукидид, Софокле, Цицерон, Вергилије, Хорацније и други гласовити писци, које ви боље познајете него ја, живе и данас у својим неумрлим дјелима. Ви сте, браћо, већ за живота бесмртни, ваша ће се дјела славити докле буде хрватско-српског народа, па сте још тако срећни, да по данашњој одушевљеној светковини можете слутити, како ће се с вама још у пуно већој мјери дичити потомци. За то вам од срца честитам и желим, да остало своје мирно вријеме, можда још с којом коришћу за народ, срећно проведете. Живјели! — На то Бан захвали између осталога овим значајним речима: Искрена хвала јужно-словенској академији, што ми је послала честитку. У Загребу су се вазда рађале велике и важне мисли. Оданде је за душевно јединство српско-хрватскога народа потекло име „илирско“: име се није примило, али идеја живи данас у целом народу.

Интенданат народног позоришта у Загребу, г. Јосиф Кнајзл, захвалио је јубиларима, што су својим врсним

драмама, које су се и у Загребу често представљале, прибавили ретко уживање загребачком опћинству.

Секретар Матице Српске, г. А. Хаџић, поздрави слављенике како од стране Матице тако и српскога народног позоришта у Новом Саду, речито и топло, као чланове својих друштава, одличне писце и унапредиоце књижевности и просвете, а особито као изврсне драматске писце, сатруднике при оснивању народнога позоришта у Београду и с почетка управитеље његове.

После изасланика друштвених, поздрави јубиларе г-ђа Савка Суботићка, у име Српкиња из река, од прилике овако:

Што је хармонија у глазби, то је узајамно поштовање код људи, главни увјет обојега, па као што хармонија звукова дивне мелодије рађа, тако и сложан рад код људи велика дела изводи. Шта је један звук? Ништа. Јер он добија значај тек кроз положај, који у мелодији заузима. Шта је један човек? Звуку раван, и он тек добија значај кроз положај, који у друштву, у ком живи, заузима. Као што и слаб звук може у извесним приликама ефекта у мелодији имати, тако могу и људи, који слабе особне вредности имају, кроз околности важност добити. Али то је само узајмљена светлост, denn selbst das Unbedeutende zieht unser Auge an, wenn ihm ein grosses Licht seine Strahlen leiht вели Фр. Битност, снага свакога звука остаје стална, ма колико исти положај мењао, али не остаје ефект. И особна вредност свакога човека остаје иста, ма који положај заузео, јер и ту се само ефект мења. Спољашњи ефект дакле од положаја зависи, а овај опет од околности, али те не стоје у нашој власти. Неки тврде, да је критеријум генија да околности ствара, а ја бих рекла, да нема тога генија, који би у стању био околности стварати и да се женијалитет управо у томе састоји, ако их зна као материјал употребити, т. ј. да окол-

ности њему, а не он њима служи. Узмимо на пр. Наполеона I. Је ли он европску констелацију, која је у француској револуцији израза нашла, створио? Није! Он ју је само употребио, и баш тиме је своју женијалност показао; јер кад узмемо, колико је милиона његових савременика било, па за то се опет није ни један до такве висине као он подигао. Шта више, и оне особе, које су већ на висини биле, пале су, чим су се околности промениле, које су их на тој висини држале. Обичне људе околности турају, геније пак околности тура, али ни он их не може створити, јер без материје нема снаге — то је позната изрека. У природи нема ништа, што би вечито било, осим материје и њене снаге, ништа што је трајно осим промене, јер су те дуалистичне снаге из основа природног закона истекле. Свака, ма и најмања промена, има својих узрока, а ови опет своје последице, али ми нисмо у стању ток тих ситних узрока и њихових последица на далеко пратити, и за то их тек онда опажамо, кад се слију те нам као један већи узрок и последица пред очи стану. Последња кап није узрок што се пуна чаша прелила, него само последица од оног, што је предходило.

Педесетогодишња светковина је пехар, који се прелио признањем и штовањем српскога народа, а српско учено друштво у Београду дало је том народном осећају израза са јучерањом светковином, давши истом пример омладини нашој, да се угледа на мужеве, који су 50 година трудног живота свом народу посветили, те да види, да само оно штовање, које из заслуге извире, праву вредност има, јер само заслуга лепо име даје и спомен оставља, а леп спомен много вреди: јер спомен прошлости ново живе даје, из гроба се диже име славно фениксу равно.

А шта да кажем за унутарње задовољство, које осећамо кад смо своју дужност испунили? То је осећај, који се не да речима изразити, као што се не да ни глазба, за коју Гете

вели: „Musik du herrliche, vor dir verstummt der armen Sprache ausdrucksvollstes Wort; zu was auch sagen, was das Herz empfindet, tönt doch in dir allein die Seele fort. Таково чуство, такове осећаје морају наши слављеници имати, јер сваки од њих слободно може рећи: што знадох учиних, што имадох дадох своме народу.

Жеља, да и ми Српкиње с оне стране Саве који листак ловорике венцима принесемо, које српски народ на главе својих заслужних синова меће, побудила ме, да и ја реч узмем и у име тих Српкиња слављенике поздрављам, те пионире на пољу српске књижевности, те ветеране старе гарде и да им речем: Хвала вам на неуморном труду, истрајној енергији и срдачној вољи, с којима сте кроз 50 година свом народу служили, народу на дику вама на славу. С тог вам и опет велим: Од нас хвала, а од Бога вам здравље и весеље на многаја љета! (Бурно: живела! Многи гости рукују се са говорницом).

На послетку прочита секретар ученог друштва, Ј. Бошковић, имена места и поштовалаца из Србије и других словенских земаља, као и из научних средишта целе Европе, одакле су стигле честитке; на број више од стотину телеграма и писама.

За обедом прву здравицу напи г. Бан Његовом Величанству краљу, под којим се науке тако лепо развијају, и његовом пресветлом дому; ову здравицу саслушаше гости стојећки и гологлави а испратише је бурним: живели!

За тим г. Малетић наздрави српскоме народу и његовој интелигенцији овим речима:

После здравице нашем узвишеном господару и краљу, кога бих могао пре захвално да споменем, ако не српски народ с његовом уздањицом, узвишеном интелигенцијом?

Тај је народ у своје време појмио и послушао глас својих просвећених, патриотских синова; тај је народ својом крвљу откупио своју потпуну независност.

Као захвални синови његови зар бисмо могли да га се у оваком свечаном тренутку не сетимо, а особито његових вазда будних чувара, његових брижљивих пратилаца у његовом животу државном и политичком, оних чувара, од којих зависи његова будућност и срећа?

Њима дакле: српском народу и његовој интелигенцији напијам ову здравицу с топлом жељом: да их Бог закрили, да их умудри и духом укрепи, те да некад, с осталом браћом у туђинству уједињени, стану поносно на браник славе и напретка уз остале крепке народе.

Као свесна деца његова нећемо до гроба изгладити утисак, који произведе у нама овај ретки састанак; он ће нас увек подсећати на јединство и слогу, по што смо уверени, да тако уједињена љубав може чуда починити, већих чуда од од оних која дочекасмо.

У то име уз здравицу радостан узвикујем: слава таквом народу, слава његовој омладини, слава интелигенцији његовој!

Трећа здравица, опет од Малетића, ученоме друштву.

Господо!

Да није било ученог друштва, не би било ни ове прославе. — Јесмо ли ми доиста заслужили овакво одликовање, у то се наша скромност не упушта; доста је то, да нас је оно овим одликовањем на ново обвезало, да и ово мало дана нашега живота на то употребимо, да се покажемо достојни оваког одликовања. Млађим члановима желим, да и они у сличном положају осете његову доброту.

Хвала му дакле и слава. Живели чланови ученога друштва!

Г-ђа Франа усхитним речима наздравља напретку српске интелигенције. (Живела!)

Сад устаде г. Јов. Ристић, па окренув се академику Веберу, наздрави од прилике овим речима: Кад вас је, господине, академија послала на ову светковину, јамачно је знала, да вас шаље народу, који сматра оно што ви стечете, да је и њему стечено, као што мисли да и ви држите за хрватску тековину оно, што Срби привреде; да вас шаље к народу који је 1848, у заједници са хрватском браћом, решио важан задатак на корист једнога истог народа; да вас шаље к народу, који заједно с вама има да реши још многи задатак. За то да Бог поживи јужно-словенску академију, која тако узвишено мисли! — На то ће рећи г. Вебер: Неизмијерно се радујем што видим, да је идеју, за коју је хрватски народ од свога препорода свесилно радио, прихватио не само тако бистри муж, који соколовим оком продире и онамо, куда ми не можемо, него, како по данашњој одушевљености судим и цио српски народ у Краљевини. Јест, браћо, један смо исти народ по крви, која нам у жилама тече, по језику којим говоримо, по научној тежњи коју подједнако развијамо, те се чудим, како је ико могао измислити да смо двоје, кад се ја ево у Биограду осјећам као да сам у Загребу. Академија ће вазда високо дизати ту спасоносну заставу, те вам на тако одличној здравици од срца захваљујем. (Бурно, дуготрајно: живели!)

Интендант Кнајзл напи здравицу председнику ученога друштва, који је тако вешто и одушевљено дао израза ономе духу, који истим друштвом влада за заједнички напредак у наукама. — Председник захваљујући на здравици, одздрави научноме напретку Хрвата. Народ, рече, који

је својом снагом, основао академију, створио свеучилиште, завео галерију слика, установио толико других научних завода, тај народ мора дуго живети. Ми смо јужно-словенској академији дужни за многи упутак, као што с радошћу видимо да и она пажљиво прати нашу научну радњу. Па тако и треба, јер само наука поравњава препреке, које саможиви људи подижу са гледишта верског и других, на штету народа. Наука прелази преко свих задевица, па ствара јединство, а кад га она једном створи, не може га нико више разврћи. Живела јужно-словенска академија на том дичном путу! — Вебер у име захвалнице одговори, да честита ученоме друштву, које има така председника. — Мало за тим наздрави пети: умноме вођи српскога народа, који је са своје висине ступио међу браћу, да се с њима пријатељски весели, јер, вели, народ мора, уза сву силу и најизвјежбанијих војника, најпослије изгубити битку, ако нема вјеште вође. (Живео!)

Сад се зaори громки глас г. М. Цветића, члана и редитеља народнога позоришта у Београду, који декламоваше једну партију из Малетићева спева „Сватови“ тако, да је госте дирнуо до суза. А за тим прота Живојин Јовичић отпева уз гусле вешто и милозвучно народну песму девет Југовића.

Ви, господо, преузе наш мили гост из Загреба, толико славите данашње свечаре ради књижевнога рада њихова. Али ја испитујем свачему и најсакривеније узроке. Нема сумње да се умним радом слаби тијело. Што су пак наши јубилари, уза сав душевни напор, сачували толику једрину тијела, треба да захвале својим женама, које су их тако пажљиво до нас очувале. За то, живјеле њихове вриједне госпође и све родољубиве Српкиње! (Дуготрајно клицање!)

За све време, у размацима, било је нотног певања у збору и народнога посебице, а сада наста и играње разних

српских игара. „На ведрој, ведрој ноћи, на сјајној месечини“ и према чаробним лампионима, уза свирца и музичну дружину, вило се и лелијало српско коло, са кратким прекидима, све до поноћи, када нарочити воз гвозденога пута стаде пред Царевим Мостом, да одвезе госте у Београд. Свима беше жао, што се тако рано растају од оваког духовног уживања, од овако пријатног друштва, од овако дивне праве винoберске ноћи, па пожелеше, да така светковина стече на скоро себи нову другу.

Још нам остаје да споменемо двоје:

а) Да је у очи прославе, 7 септембра, певачко друштво „Даворије“ отпевало у вече пред прозорима једног и другог јубилара неколико песама. Том приликом изговорио је председник тога друштва, г. Коста Црногорац јубилару Малетићу овај поздрав:

Господине!

Поштована старино!

Ти, — који си пуних 50 година проносио духовну светлост, учио и радио књигом: да народ српски узлети к просвети —

Ти, — који си пуних 50 година књижевним радом скоро у свима ђачким нараштајима покретао духовна узбуђења и осећања, — упућивао их на духовни рад и у њима будио дух живота српског —

Ти, — који си гајио скоро сав данашњи нараштај у драгој нам краљевини Србији твојом школом, — твојим духовним, књижевничким радом и трудом —

Ти, — поштовани старино, коме као 30-годишњем наставнику припада скоро сав данашњи интелигентни, школовани нараштај — учени свет у краљевини нашој, — ти си га учио, ти си га спремао, твоја је то заслуга, — теби и слава!

Ти, који си све и цело време од 50 година твога књижевног рада ево срећно прелетео — струјећи кроз трновите и бодљама застрте доље и равнице, — брдовите и стјеновите књижевне просторије, — често неблагодарношћу окићене и застрвене — — — —

Данас си ево једноч доживео, да ти ми сви твоји одамо пошту и изјавимо хвалу на твоме неуморном, угледном и за нас пријатном раду књижевном.

У то име, ево и мене, да ти као твој негдашњи ђак благодарно на сва уста кажем: велико хвала!

А у име Даворја, које се својим тако одличним помажућим чланом гордо поносе, — ја као представник ове дружине — са којом сам ево овде и овако са многим редовним члановима пред твој дан стигао —

Честитам ти као и нашем помажућем члану — сутрашњу славу!

— — — — — — — — — — — — — —

Да живи Малетић! као књижевик, као песник, као добар супруг, као добар отац, — и као пријатељ лепе гласне музике — као честити и одличан члан „Даворја“! Живео!

б) И ван Београда било је у исто доба прославе: у Загребу представљана је „Мејрима;“ у Дубровнику, завичају Бановом, приређена је велика академијска свечаност, на којој су између осталога представљани и неки делови „Мејриме“; у Котору беше слична свечаност.

Београдска светковина изашла је описана у Vijencu број 44 и 45, а дубровачка у Glasu Dubrovačkom број 3.

*
* *

„Што је више књижевника и уметника и у опште образованих људи, тим се више знају ценити и туђе заслуге, стечене представницима умнога рада“.

Ми имађасмо и 30-годишњицâ и 25-годишњицâ. Али ово је прва така светковина, коју учено друштво приреди својим члановима!

Што се заслуге буду више признавале, то ће и њих све више бивати.

ДОДАТАК „РАСПРАВИ О ЦАРУ УРОШУ.“

(Гледај 64 књигу Гласника.)

Од г. И. С. Јастребова добио сам ово писмо:

„Заиста планина (гора) Шареник, удаљена од манастира св. Димитрија три сата. Шареник је веома врлетна планина, обрасла шумом, а таква је била вазда. Њу је Бог створио за лов, јер има свакојаке дивљачи.

„Гора Шареник је између р. Треске и Салкове (или Шалкове) планине. Удаљена од Хтетова па 8 сати путовања, и у округу Скопском као што говори Дифрен. Погледајте на мапи близу Треске село Здуње (а Турци изговарају Задуње). Од овога села јужно, један сахат хода до Треске vis-à-vis Плимновског има село Гургурица. Према томе селу узвишава се „**Гора Шареник**“. Она се одликује шумама и проваљијама.

„Од села Сушице гора Шареник удаљена је на три сахата хода. Пут води преко села Млчишта.

„Јужни окрајци Шареника пружају се у Порјечје, а други крај од Шареника пружа се Кичеву.

„У пречнику Шареник је око три сахата хода.

„И тако, са свим је истинито казао Дифрен, да је гора Шареник у Скопљанској нахији, да је у њој Вукашин убио Уроша.

„Победа је на твојој страни.“

„Призрен, 1885 г. септ. 21.“

у Београду 5 окт. 1885

П. Срећковић.

МАТЕРИЈАЛИ ЗА ИСТОРИЈУ ЦРНЕ ГОРЕ.

ПРИЛОГ III.

ИЗ ВРЕМЕНА ВЛАДАЊА ВЛАДИКЕ ПЕТРА I.

(НАСТАВАК.)

У 55-ој књизи „Гласника српског ученог друштва" наштампана је једна група материјала за историју Црне Горе из времена владања Црном Гором владике Петра I. Сад ћу ово саобћити другу групу материјала, који се такође односе к времену владања Црном Гором владике Петра I.

За овијем ће опет сљедовати штампање, материјала из истог, овђе реченог времена, па ћу за тијем штампати материјале који се односе к времену владике Петра II.

Кад ово буде довршено, вратићу се к штампању неколико материјала, који се односе к времену владања Црном Гором владика из разних племена, а за тијем материјале из времена владике Данила Петровића, Саве Петровића, Василија Петровића, који нијесу ушли у моју књигу о Василију, и материјале о Шћепану маломе.

I.

ПИСМА О ПОБЈЕДИ ЦРНОГОРСКОЈ НАД МАХМУТ ПАШОМ БУШАТЛИЈОМ У МАРТИНИЋЕ И НА КРУСЕ 1796 Г.

Махмут паша Бушатлија, везир од Арбаније, задао се је био цијену да ослободи од султанске власти Арбанију, Епир и Тесалију, па да постане независни господар над ове

три области. Но Махмут паша је врло добро знао да ће му у извршењу овога дјела много сметати Црна Гора, па је хтио ову или сасвијем покорити, или је толико ослабити, да му ова не може никакве сметње учинити. Особито пак Махмут паша срдио се је на светога Петра, што је овај примао у своју заштиту хришћане Зетске, и што је већ био присвојио на Црној Гори Бјелопавлиће, Пипере и друга брдска племена. Махмут паша је већ неколико пута писао владици Петру писма, у којијема му је говорио, да се прође од Брђана, јер је то његова раја; у случају пак ако се владика Петар не одкани од брђана, Махмут паша је пријетио да ће ударити с' великом војском на Црну Гору, па је сву разорити и покорити. Владика је одговарао Махмут паши најмиролубивијем начином; заклињао га је Богом да се прође од Црне Горе, која му ништа не чини, и од брђана који су пријешли под његову заштиту, и које он неће оставити док иједнога Црногорца траје у животу. Но Махмут паша није хтео окренути пажње на ова миролубива писма владике Петра, но се поче приправљати са свом силом од Арбаније да удари на Црну Гору.

Кад је владика Петар чуо да се Махмут паша приправља к рату са Црном Гором, било му је врло тешко, јер владици жао бјеше да му погине макар један његов Црногорац. „Нека га проклети вјероломник, потурица, нека диже своју силу прогиву Црне Горе која му ништа не чини. О његовој срећи и души толико луцке крви која ће се пролити. Нека га да Бог да га живи огањ изгорио!“ овако се говори да је свети владика проклео Махмут пашу. Владика Петар се одма поче приправљати да што достојније дочека Махмут пашу и да га дарује даровима, који ће бити достојни таквога госта. Владика одма окупи све главаре од Црне горе на Цетиње, те им каза о намјерама Махмут паше. На томе збору би ријешено: да се изда проглас на народ

црногорски и брдски да се свак позове на оружје противу непријатеља вјере хрішћанске и народа црногорскога.

Ево тога прогласа од ријечи до ријечи:

„У име пресвете единосушне и једнославне нераздјелене у трема лицима животворећe тронце оца и сина и светога духа амин. На 1796 године мјесеца јунија 20 дан.

Ми главари и старешине и вас збор црногорскога обћества, скупљени данас на једно мјесто, видећи да Турци, вазданињи хришћанскога рода непријатељи, купе војску и чине све припреме, радећи дан и ноћ јавнијем и тајнијем начином, како ће нас и нашу браћу брђане разурити и под своју власт и тиранство подложити, и ђецу нашу у вјечну невољу и робство затворити и под жестоки јарам варварски поставити, ријешисмо сви договорно како овђе изговара.

ПРВО.

Призивајући име Господа Бога сведржитеља у помоћ нашу: друг другу, племе племену, и нахија нахији тврду и чисту вјеру и ријеч од поштења радосно да се издати међу собом нећемо.

ДРУГО.

Рекосмо и заклетвом утврдисмо: ђе год би непријатељ окренуо, и на коју би гођ страну ударио на нас, или на нашу браћу брђане, да ћемо један другоме бити у помоћ, и за благочастиву нашу хришћанску вјеру вјеровати и своју крв пролити; љубазно отачаство и драгу нам слободу бранити; свете цркве и манастире; домове наше, жене и ђецу нашу с' помоћу свесилнога у тројици славимога Бога оружјем нашијем бранити од душманина нашега.

ТРЕЋЕ.

Од дневи данашњега, и у напријед, ако би се наша који Црногорац, или које село, или племе, или нахија да

буде издајник јавнијем или тајнијем начином, таквога сви једногласно предајемо вјечноме проклетству, као Јуду предатеља господњаго и као злочестивога Вука Бранковића, који издаде Србе на Косово, и вјечну мрзост и проклество од народа на себе навуче и од милости Божије одпаде. Таквога издајника и брацкога и хришћанскога крвника, не само што вјечноме проклеству предајемо и говоримо, да га је анатема, и да је и овога и онога свијета пред Богом одговорник за сва зла, која би се због његове издаје учинила; но јошт говоримо да крв наша пане на њега и на његову ђецу, као што је његова крв пала на убицу Каина, и крв Христа Спаситеља на народ Јеврејски.

ЧЕТВРТО.

Таквога издајника за вазда од сабора обћества нашега одлучисмо да части и поштења нема, него он и род његов да остане у вјекове у срамоту и безчест као издајник вјере и закона, и хулитељ имена божијега, и као крвник свега нашега народа. И ако би Бог у наше вријеме или посље нас, у вријеме наше дјеце, издигнуо кога да влада овом земљом, то ми таквоме господину и дјеци нашој остављамо ово писмо за изглед да и у то вријеме, и у вјекове, они издајник и род његов не може имати части ни поштовања, ни остале милости никакве, но да буде као род клетвопреступни и ријеварник код свакога у мрзост.

ПЕТО.

Све ово вишеписано договорно рекосмо и утврдисмо заклетвом нашом, целивајући частни животворећи крст и свето јеванђеље, и потписујући својеручно, ко умије писати, а ко не умије писати, мећe својеручно крст.

ШЕСТО.

И свака нахија да узме по једно овакво писмо, које ће држати код себе да се тамо налази из рода у род. У митрополији једно остависмо, које мора бити сачувано међу грамате и крусовље царске, и које мора бити показано свакоме царскоме, краљевскоме, или принципскоме (књажевскоме) двору и посланику([1]).“

Оваква писма разаслата су по свијема нахијама црногорскијема. Народ се је радосно одазвао позиву владике — господара и својијех главара, и свак се је листом дигао, ко може носити оружје, да иде да брани крст свети и слободу од крволока душманина.

У ово врпјеме кад креташе Махмут паша Бушатлија да удари на Црну Гору, а Црна Гора приправљаше се да му дà што жешће отпор, Французи чињаху велике успјехе у својим освојењима. Ђенерал Наполеон Бонапарте бјеше већ у Италији. Наполеон је био чуо о покрету арбанашкоме, и о плановима Махмут пашиним, па жељаше ово употребити у своју корист. За то Наполеон ступи у споразуме са Махмут пашом да и он буде готов са својом војском помоћи Французима у њиховоме ратовању. О споразумима Махмут паше са Наполеоном биће ријеч у писму владике Петра царици руској Катарини II, које ће даље бити приведено а сада коју ријеч о бојевима.

Махмут паша је ударао два пута на Црну Гору године 1796, али је оба пута био жестоко потучен, а у другоме боју изгубио је и главу.

Оба боја описати су савремеником, рускијем ђаконом Алексијем, који је био код владике Петра, и који је у оба

([1]) На ово је писмо потписан и руски ђакон Алексије, који је био секретар код владике Петра I. Писмо је означено под № 439.

боја лично учествовао. Ја држим да ће бити најзгодније оба описања овђе привести буквално.

Ето тих описања:

ПРВО.

„Кратко описање боја међу Црном Гором и Махмутом везиром од Арбаније, које се догодило од 2 јулија до 11 истог мјесеца под турскијем градом Спужом, који се налази при ријеци Зети.

I.

ОПИСАЊЕ О ЦРНОГОРСКОЈ ВОЈСЦИ.

„1. Црногорска војска бројила је 9863 војника, пјешака и коњаника. Логор свој имала је близу турскога града Спужа, на лијеву страну ријеке Зете, близу села Слатине. Војска црногорска била је раздијељена на четири корпуса.

„2. Првијем и другијем корпусом заповиједао је лично сам митрополит Петар Петровић, који је био обучен у пуно војничко οђело, и с њиме је било јошт неколико црногорске господе сердара, војвода и кнезова.

„3. Трећијем и четвртијем корпусом заповиједао је господин губернатор црногорски Иван Радоњић, и с њиме је било неколико сердара, војвода и кнезова.

„4. 11 Јулија почео се је бој у шест сати по поноћи, а свршио се је у 3 сата по подне. Црногораца је тај дан погинуло 23, а ранило се 26. Црногорци су остали побједитељи и у њихове руке допало је 18 барјака, међу којијема три главна алај барјака. Осим тога Црногорци су узели много разнога оружја, ођела, и другијех војничкијех ствари: праха, олова, и т. д.

„5. По одржању савршене побједе, војска се је скупила на једно мјесто, ђе се је држало благодарење Богу за даровану побједу, при чему је војска три пута чинила шенлук у част одржане побједе.

„6. Свечани улазак владике Петра у своју резиденцију, катедрални цетињски манастир, био је 14 јулија у 5 сати по подне, и то овијем начином: а) напријед су одили десет црногорскијех војвода и старешина, који су носили десет турскијех барјака. б) За овијема јахали су на коњима црногорски главари, по два у ред, свега 80 људи. в) За овијема је јахао на бијеломе коњу владика Петар, обучен у пуно војничко оћело и оружје. У десној руци носио је голи мач, а у лијевој држао је свети крст, у којему је било животворење дрво са светијем мощтима. г) За владиком носили су осталијех осам барјака онијем редом као и вишеречене. д) За овијем јахали су четрдесет главара црногорскијех онијем редом као и вишеречени. е) За овијем јахао је господин губернатор црнорски у пуноме војничкоме оћелу. У десној руци носио је голи мач. ж) За овијем је одило у пуноме војничкоме оћелу и оружју 500 изабранијих војника. з) Пред катедралним манастиром, резиденцијом митрополита, срело их је свјештенство и народ са пристојном церемонијом, при којему је случају архимандрит Теодосије Мркојевић говорио поздравну о богом дарованој побједи ријеч. Пошто се је ушло у саборну цркву, било је саборно одслужено благодарење свемогућему Богу. Том приликом било је изговорено многољество императору Рускоме и свему његовоме царскоме дому; цару Аустријскоме и његовоме царскоме дому; свему православноме христољубивоме војинству. За овијем је учињен три пута шенлук из пушака са усклином: живио, живио, живио наш премудри архипастир, отац и руководитељ“.

II.

ОПИСАЊЕ О ТУРСКОЈ ВОЈСЦИ.

„1. Турска војска бројила је 34.860 војника: Арбанаса, Турака и разнога сорта људи, пјешака и коњаника. Логор свој имала је близу истога градâ Спужа, на лијеву

страну ријеке Зете, на Височицу. Ова је војска била подијељена на три дивизије.

„2. Прва дивизија стојала је противу првога и другога црногорскога корпуса, у нахији Бјелопавлицкој. Овом дивизијом заповиједали су Махмут паша везир од Арбаније; Ибрахим паша, брат везиров; Осман паша од Каваје; Хасан паша од Тиране; Абдул-бег од Гусиња и Јусуф бег од Дибре.

„3. Друга дивизија стојала је противу трећега корпуса црногорскога, у нахији Пиперској, и њом је заповиједао Мехмед паша синовац везиров; Ахмет паша од Елбасана, и Асан-бег од Хота.

„4. Трећа дивизија стојала је против четвртога црногорскога корпуса. Овом дивизијом заповиједао је Осман капетан од Никшића, Селим капетан од Никшића и Мурат капетан од Колашина.

„5. Од турске војске погинуло је главне господе, ага и бегова 67; два паше; 28 попова (оџа) турскијех, и један шеих који је по звању раван нашему архијереју. Осим тога двије хиљаде и пет стотине војника, осим рањенијех. Осим овога у вријеме бјежања многи су се утопили у ријеци Зети и Морачи. И сам Махмут паша био је рањен, и једва је жив понесен у Подгорицу.

„6. Од црногорске војске Турци су задобили један барјак.

„7. По справкама, које су послије рата учињене, у вријеме овога боја Махмут пашина са Црногорцима, било је више Француза у Махмут пашиној војсци, који су заповиједали над његовом војском“.

Ово описање писано је 3 Септембра 1796 године.

Поражен овако од црногорске војске Махмут паша јоште се је жешће расрдио и завјерио се, да ће се жестоко осветити владици Петру и Црногорцима. Врло је тешко морало

бити Махмут паши, који је толика обећања чинио Французима, што се је тако грдно осрамотио пред својијем савезником, па није хтио ни часа часити, није хтио чекати ни док се добро излијечи од тешкијех рана, које задоби на Црну Гору; но је одма почео купити војску да покаје своју срамоту. Али и владика Петар и Црногорци не стојаху скрштенијех рука. Они призваше Бога у помоћ, па опет скупише своје соколове да иду нападнику на сусрет. По овоме другоме боју црногорскоме са Махмут пашом оставио нам је очевидац дивно описање, па ћу га овђе привести нека читаоци читају из ријечи савременика о славној побједи црногорској и о погибији силнога Махмут паше, који већ мишљаше да је сио на краљевски престол од Арбаније, Епира и Тесалије.

ДРУГО.

Кратко описање другога боја међу Црном Гором и самозванијем Махмутом везиром од Арбаније, који се је догодио године 1796 од 8 до 22 Септембра.

„1). Прва турска војска стојала је логором међу Подгорицом и Спужем, на десну страну ријеке Мораче. Ову је војску предводио Махмут паша везир од Арбаније, његов брат Ибрахим паша, његов синовац Мехмед паша и Пецки паша Махмут Беговић са више бегова, алај-бегова и ага. Ова војска бројила је више од 23.000 војника: пјешака, коњаника и разне врсте људи.

„2). Црногорска војска била је подпијељена на два корпуса. Први је био под предвођењем митрополита Петра Петровића, који је био обучен у пуно војничко ођело и оружје. Са њиме је било неколико војвода, сердара и кнезова који су били његови помоћници у заповиједању војском.

Ова је војска стојала логором на десну страну ријеке Матице, код Вучијег Студенца. Ова је војска бројила 3590 војника. Други корпус стојао је логором под Бусовник у село

Крусе, на десну страну ријеке Матице. Она је била под предвођењем господина губернатора црногорскога Ивана Радоњића, и друге господе црногорске. Ова је војска броила 3000 људи. Оба ова корпуса већијем дијелом били су састављени из пјешака. Ова два корпуса црногорске војске стојали су далеко један од другога 3 ½ врсте (ово ће бити од прилике један сат).

„3). Најпријед је ударила на црногорску војску турска војска, која је била састављена из људи разнога сорта: добровољци, башибозуци. Ова војска, пошто се је кренула са свога мјеста, раздијелила се је на три колоне, и пријешавши на газ ријеку Матицу, подраздијелила се је јошт и на четврту колону да би таквијем начином могла лакше заћи за плећима оба црногорска корпуса, али су се Турци преварили у своме рачуну.

„4). Црногорска оба корпуса, видећи намјеру турске војске и саображавајући се са положајем мјеста, са највећом пажњом, и у најбољему реду, раздијеле се на неколико колона и засједу на различна мјеста по путовима куда би могла, а и морала ударити турска војска, јербо друга мјеста, због велике тврђе, нијесу била згодна за маршираље турске војске.

„5). Септембра 22 године 1796 у јутро у 8½ ура турска војска, која се је састојала из четири колоне, крене се напријед. Кад су обје војске, црногорска и турска, биле толико близу да су се могле вићети, али јошт нијесу биле боја заметнуле, Турци учине дивљачку, страшну и необичну вику да су се све планине разлијегале од јека; али им црногорска војска није остала дужна, но је истијем начином одговорила турској војсци. И ако је наша војска била малобројна, вика се је чула не грђе него са турске стране, благодарећи високијем горама, шумом покривенијема, које су умножиле одјек вике наше војске. Од овога су се Турци

врло уплашили, јербо им је ово дало разумјети да црногорске војске није баш тако мало као што су они мислили. Одма после ове вике Турци су учинили жестоки нападај на црногорску војску и били су се тако жестоко, да је неколико црногорске војске морало оставити своје позиције и повући се натраг, но после ¹/₄ сата ова се је војска опет повратила и заузела своје прве позиције. Тада се је започела страшна и жестока борба. И једна и друга војска бориле су се са таквом храброшћу и неустрашношћу да ниједна није хтјела оставити своју позицију, но су се обје војске помјешале у једно, те су се бориле са голим ножевима и мачевима. Страшно ово крвопролиће продужавало се је читава четири сата. За све ово вријеме војска је стојала у својијем позицијама, не мичући се ни натраг ни напријед док на посљедку побједитељ није прокрчио себе пута кроз непријатељску војску, те се је кренуо напријед и зашао непријатељу за плећима. На овоме мјесту падали су људи као снопље (1). Врхунац наше среће и славне наше побједе, и савршена наша слава састојала се је у томе, што су Турци са таквом брзином побјежали, и такав страх задобили да су се сад почеле бојати од онога, што им је пријед за одбрану служило (2). Тада оба наша корпуса, одржавши савр-

(1). У оригиналу стоји; „На этомъ мѣстѣ было падение людей разрушению здания подобное“.

(2) О овоме боју причају се чуда у народу. Причају за бој на царев Лаз да су Турци у бјежању узимали дрвље и камење за војску и викали у страху: бјежте ево ђаур карадаг. Тако исто причају и за бој на Крусе, да су Турци тако били застрашени да су дрвље и камење сматрали за црногорску војску, и бјежали од њих као манити Причају да су у томе великоме страху Турци тукли један другога, сматрајући своју војску за непријатељску. Прича се да су Црногорци виђели пред собом човјека на бијеломе коњу ђе се носи по врх земље у ваздуху и са мачем у руци разгони Турке и крчи пута црногорској војсци. Причају да је војска виђела свога заповиједника, светога владику, како се је дигао од земље и стоји у ваздуху са крстом у једној

шену побједу над Махмут пашом, поћерају се за бјежећијема Турцима мимо њиховога логорнога мјеста, колико су могли побједитељи за бјежећијема успијевати, непрестано сјекући Турке.

„6). Судба која је наћерала Махмут пашу вјероломно, у договору са Французима нарушитељима опћега мира, ударити на Црну Гору по други пут, донијела је Црној Гори и њеноме оружју нову и велику славу и част. Војска турска поражена нашијем оружјем и сметена гњевом божијим, тако се је застрашила да је безобзирно бацала своје оружје и оћело, па бјежала ка у манитлуку што људи бјеже не обзирући се ни пашто. Овога пута, по праведној судби, изгубио је живот силни Махмут паша везир од Арбаније са свијема својијема тјелохранитељима, вођама и заповједницима, који су се врло храбро борили, али узалудно. Глава Махмут пашина донесена је у војнички стан да је види сва војска. Осим тога самијех ага, бегова и алај-бегова посјечено је седамдесет и четири. Ибрахим паша, брат Махмут пашин, жестоко је био рањен и њега је унио у Подгорицу један поп, који се је налазио у њихову војску ([1]). Мртвијех Турака нађено је на пољу бојишта 3400 људи (овђе се не броје рањеници). Црногорци су задобили 15 турскијех барјака, много разнога оружја окованога у сребро, и позлаћенога ([2]); много разнога оћела, војничкијех потреба; праха, олова, и ране велику количину. Од војске турске, која је

руци, а мачем у другој, сав у некој необичној свјетлости, те тако да иде по војсци и соколи дух на бој против душманина крста христова, и т. д.

([1]). Поп Јово Кнежевић из Љешкопоља.

([2]). Познато је да нико по носи богатија оружја од Арбанаса. Гледао сам их на којему не ваља оћело што се рече десет талијера, а на њега ћесе са китама у сребро оковане, двије сребрне леденице, или сребрне кумбуре које валају по сто и више талијера.

побјежала, много се је утопило при прелазку преко ријека, и при превозу у лађама преко великозетскога језера итајући да се што прије побјеже, па су у томе итању, грабећи се ко ће приједе побјећи, један другога топили у воду. Колико их је било рањенијех, и колико их је утонуло није познато. Кад се је скидало ођело са некијех мртвијех Турака нашли су четири мртва Француза, са дугачком јевропском косом, а у турскоме ођелу.

„Од црногорске војске било је мртвијех 132, а рањених 237 војника. Од војничкијех црногорскијех знакова Турци нијесу ни једнога задобили.

„Свечани улазак владике Петра, и остале господе главара, у резиденцију владичину, манастир цетињски, догодио се је 28 септембра у 4 сата по подне."

Овако савременик и очевидац описује побједу црногорску над Махмуд пашом Бушатлијом везиром од Арбаније. Махмут пашу је посјекао Богдан Вуков из Залаза. Труп Махмут пашин нашли су Црногорци и принијели га на жртву слави ратној. Око трупа Махмут пашина окупила се је била војска црногорска и ријешила да се спали. Било их је који су се томе противили, али већина рече, да тако мора бити, мора се испунити клетва светога владике, који је проклео Махмут пашу: „да Бог да га живи огањ изгорио." И доиста тако се и догоди. Огањ претвори у прах и пепео трупину силнога Махмут паше.

Владика Петар међу тијем био је наредио да се тијело Махмут пашино нађе и да се са почастима војничкијема преда земљи. Али његови изасланици донесоше владици глас што је његова војска учинила. Владика се на то жестоко расрдио и карао своје јунаке што су учинили. „Како нећемо, свети владико, кад си га ти проклео да га живи огањ изгори. Твоја се је клетва морала испунити над вјероломником, који хоћаше да сатре нашу дичну до-

мовину и да нас лиши слободе.“ И ако је ови поступак црногорске војске у неколико дивљачан, опет се може оправдати једно тијем, што је извршен јошт у врућини бојној, а над онијем, који бјеше завјерио се, да ће потлачити и погазити Црну Гору; а друго тијем, што су Црногорци јошт за живота владике Петра поштовали га као светога, и држали, да се свака ријеч његова, клетва или благослов, мора испунити, а владика већ бјеше проклео Махмут пашу „да га живи огањ изгори.“ И данас по Црној Гори, на више мјеста, помињу се клетве и благослови владике Петра I. Врло често може се чути где се говори: „Овога је проклео свети владика и видиш никад среће ни напредка нема; а овога је благословио свети владика и видиш у свашто му иде срећа и напредак.“

Ова побједа црногорска над Махмут пашом, који бјеше дигао противу мале Црне Горе сву Арбанију и сувише много војске из Епира и Тесалије, и којему бјеше у помоћ и велика Француска, јасан је доказ велике милости Божије над Црном Гором и великога јунаштва црногорскога. Кад човјек помисли на ову побједу црногорску не остаје му друго, до да ускликне са великим пјесником владиком Петром II.

Каква људска сила може
Доћи главе том народу,
Кога штитиш штитом, Боже,
Дајући му ти слободу.

Штит Божи, и јунаштво црногорско заштити и овога пута Црну Гору.

Осим војске, која је била у акцију, и Махмут паша и владика Петар имали су војску, коју су ставили свуда по границама. Осим тога и од стране Ерцеговине била је постављена војска близу граница црногорскијех, која је при-

јетила сваки час уљести у Црну Гору, али ова турска војска није могла ступити у акцију, јербо је задржала црногорска, и ако врло малобројна, војска, која је била постављена против ове турске војске.

Исти који нам је оставио описање бојева, оставио нам је и описање колико је било црногорске и турске војске по границама.

Ево тога описања.

„1. У Сутормани, ђе мало даље на југ Црна Гора, Млетачка република и Турска држава граниче једна с другом, у нахији Црмничкој, турске војске било је 4000, а против њих 978 Црногораца.

„2. На Пипац, међу црногорском Црмничком и турском Шестанском нахијом, турске војске било је 760 људи, а против њих 315 Црногораца.

„3. Код града Спужа, међу Пиперском и Бјелопавлицком нахијом, стојало је 3700 турске војске, а против њих било је црногораца 1600. Овом је војском заповиједао Мурто-бег, стриц везира Махмут паше.

„4. На Сливно, међу турскијем градом Оногоштом (Никшићем) и Пјешивачком Црногорском нахијом, било је турске војске 2000 људи, а против њих било је 400 црногораца.

„5. На Лопату, међу турскијем градом Колашином и међу горњом и доњом Морачом, било је турске војске 3000 људи, а против овијех било је црногораца 685 људи.

„6. Од стране Ерцеговине, од турскијех градова и мјеста: Корјенића, Клобука, Стоца, Требиња; и од стране бијеле горе, и у Рудинама, противу црногорске катунске нахије, било је турске војске 4000 људи.

„За ове четири иљаде људи у вријеме рата Црногорци нијесу ништа знали, добро су они скривени били по горама.

„Таквијем начином са обадвије стране било је резервне пограничне војске, која није улазила у акцију, Турака 17.460 људи, а Црногораца 3.978. У акцију било је у овоме другоме боју са Махмут пашом турске војске 23.000 а црногорске 6540. Свега, са обје стране, било је турске војске 40.460, а црногорске 10.568 људи.“

Овако се је свршило ратовање црногорско са Махмутом везиром од Арбаније.

Владика Петар одма је извијестио руску царицу о овој славној побједи црногорској. Из писма, које је он писао царици Катарини II, које ћу овде привести, виђећемо какве је сношаје имао Махмут паша са Французима. Ево тога писма:

„Из Црне Горе 30 октомбра 1796 године.

„Милостива царице, ваше царско величанство!

„Овијем јављам Вашему Величанству да је ове 1796 године, мјесеца маја, било послано овамо од стране француског ђенерала Наполеона Бонапарте седам вјештијех људих. Ови су људи били послани да прегледају ова мјеста и да уреде војску, и удесе војничке операције војске Махмут паше везира од Арбаније, који се је подигао противу свога законитога господара.

„Када се је у мјесецу јулију отворио рат међу Црном Гором и везиром од Арбаније послато је било седам француских галера у Јадранско море, и то на двије неђеље пријед почетка рата. Ове су галере послате у оне воде, које су се тицале старијех граница црногорскијех, које су неправедно Мљечани себе присвоили. К бреговима овијех граница приступиле су ове седам францускијех лађа пупане са провијантом, џебаном и различнијем оружјем. Ово је учињено због тога, да пошто покоре Црну Гору, Приморје и Републику Дубровачку сједине се Махмут паша и Французи, па да преко Ерцеговине и Босне иду к Дунаву. Међу

тијем француска сухопутна војска, која се налази у Италији, има намјеру да продужи свој пут преко Трјешћа, Славоније и Сријема па да иде к Дунаву. Од туда све ове војске, састављене у једно, предузеле би пут к Молдавској и даље к пређе бившијем пољскијем границама и предјелима руске царевине.

„Ја овијем точно јављам вашему величанству о зломислима Француза и Махмут паше противу Црне Горе и Руске царевине. Но ми се надамо на свемогућега Бога да нас неће пуштити у руке душманину, и надамо се на вашу помоћ. Митрополит Црногорски, Скандаријски и Приморски Петар Петровић Његош.“ ([1])

Са овијем писмом послато је царици и извјешће о побједама црногорскијема над Махмут пашом.

Владика Петар писао је једно писмо и цару аустријскоме Францу II, сину цара Леополда II, при којему је послао и описање оба боја црногорска са Махмут пашом. Узрок што је владика Петар писао ово благодарно писмо цару аустријскоме био је тај што је отац цара Франца II, Леополд II, ([2]) дао Црној Гори неколико праха, олова, кремења и другијех потреба војничкијех, што је много помогло Црној Гори одржати ове славне побједе над Махмут пашом. Ово се помиње и у писму владичиноме цару Францу. Ево што се тамо, између осталога, говори: „Сматрам за свету дужност ваше величанство извијестити о побједама које одржаше Црногорци над Махмут пашом везиром од Арбаније. При томе

([1]) Ова два извјешћа о другоме боју црногорскоме са Махмут пашом, и ово писмо царици Катарини нашао је Живко Драговић у архиву министарства спољњих послова у Москви и наштампао их у „Руској Старини“ за 1882 годину, књига за август. Од туда ја их овђе прештампајем у преводу.

([2] Леополд II, други син царице Марије Терезе, велики ерцог тошкански владао је свега двије године, од 1790 до 1792.

приносим највећу благодарност вашему величанству за пријатељство, које показаше к' народу Славено Илирскоме, црногорскоме, предци вашега царскога величанства блаженопочивши стриц Јосиф II ([1]), и драги ваш родитељ блаженопочивши цар Леополд II тијем што дадоше Црној Гори неколико праха, олова, артије (за савијање фишека) и кремења, те тијем би нам поможено бранити се и одбранити се од обћега непријатеља и посљедоватеља Мухамедова Махмут паше".

Црногорци и данас са благодарношћу спомињу ову помоћ коју тада учини цар Леополд II Црној Гори. Владика Петар II, у својој пјесми о побједи црногорској над Махмут пашом, са благодарношћу спомиње ово пријатељство цара Леополда прача Црној Гори. Ево како владика Петар II говори о томе:

Франца првог син велики
И Вијене трононосне
Владац збиљски по дјелима,
Цар Леополд безсамртно
Живи славним спомињањем
У народу црногорском
За прах што им даде исти
У витешку њину муку
Којим силу те аждаје (Махмут паше)
Од Бојане тихотечне
Разкрхаше посјекоше ([2]).

([1]) Јосиф II, старији син царице Марије Терезе, који је још 1765 године био добио титулу императора Њемачкога, владао је посље своје мајке Марије Терезе од 1780 до 1790 г.

([2]) Слободијада, пјесма девета стр. 175. Слободијада има десет пјесама у којијема су опјевани бојеви црногорски, почињући од Царева Лаза године 1712 па до бојева црногорскијех са Французима у Боци Которској. Владика је опјевао само најважније бојеве, који се догодише у течају овиx сто година.

Ова побједа црногорска над Махмут пашом и његовом многобројном војском у брзо се је разгласила на све стране. Ова је побједа уздигла име црногорско у очима све Јевропе, и од тада су почели гледати на Црну Гору не као на једну чету горскијех хајдука, но као на државу, која је кадра побједити таквога силнога непријатеља. Пријатељи црногорски радовали су се и шиљали су владици Петру поздравна писма и дарове, а непријатељи почели су се јошт више бојати црногорска оружја.

Да виде читаоци каква је поздравна писма примао владика Петар привешћу овђе писмо рускога веледостојника кнеза Платона Зубова и графа Антона Ђике.

Ево шта пише кнез Платон Зубов.

„Са особитим задовољством и благодарношћу примио сам писмо вашега високопреосвјештенства, писано 5 августа (ово је писмо писано посље прве побједе), у којему ме извјештавате о славној побједи, коју сте одржали над непријатељем православне хришћанске вјере при граду Спужу. Усхићавајући се подвизима вашијема, и дајући достојну хвалу благоразумноме и јуначкоме предводитељству вашему, и храбрости војника Црне Горе, не могу да са задовољством не поменем, како ми је пријатно било у вашијема писмима виђети име моје премилостиве царице које је, како кажете, одушевљавало народ црногорски при побједи над непријатељима. Ово принуђава и мене да удостовјерим ваше високопреосвјештенство да таква надежда мужественога и храброшћу прослављенога народа црногорскога на помоћ њенога царскога величанства заслужује да помоћ њенога величанства никада не буде одузета од вашега народа, но да буде показана пред цијелијем свијетом. С моје стране ја примам најрадосније учашће у побједама вашијема и желим да од њих Црној Гори дође онаква корист, какву она може по праву очекивати. Нека свемогући Бог, који је об-

ратно страх и погибију на невјерне агарјане, смути злобу и сакруши војску и уништи непријатељске намјере безбожнијех Француза, одступника од праве хришћанске вјере, који подигоше оружје противу правовјернога рода хришћанскога.... Петроград 10 октомбра 1796. Кнез Платон Зубов“.

Писмо графа Антона Ђике гласи овако:

„Имам част послати вам овом приликом писмо нашега посланика у Бечу графа Андрије Кириловића Рузумовскога.

„Радујем се заједно с' вама за побједу коју је Вишњи даровао вама над обштијем непријатељем Махмут везиром од Арбаније, који је животом својијем покушаје противу православнога и витешкога народа црногорскога и другијех правовјернијех християна.

„Ја ћу у најскоријему времену писати к престолу њенога царскога величанства о толико славноме и радостноме догађају, и прогласићу по свијема иностраним дворовима нека се сва Јевропа наслађава и чуди толикој слави и мудрости вашега високопреосвјештенства и превеликој храбрости црногорскога народа. Дубровник 21 октомбра 1796 године..... Граф Антон Ђика“.

Царица Катарина II није доживјела дочекати посланство црногорско, које је било послано да изјасни лично рускоме царскоме дому како је текла ствар од бојева црногорскијема са Махмут пашом, ни наградити свога савезника достојном похвалом и наградом. Царица Катарина умрла је године 1796, а посланство црногорско стигло је у Петроград тек 1798. г. у лицу црногорскога архимандрита Стефана Вучетића, онога истога архимандрита Вучетића, који је онако нечовјечно (разумије се по наговору непријатеља владике Петра, којих је он имао у Црној Гори, а особито из једне куће доста) оклеветао доцније владику Петра пред руском владом и рускијем светијем Синодом.

Али цар Павле није заборавио наградити Црногорце и њиховога владику — господара. Граматом од 1 маја 1798 године цар Павле дарива владици Петру орден светога Александра Невскога, а граматом од 11 јануара 1799 године цар Павле одређује црногорскоме народу годишњу пенсију од једне хиљаде дуката, са одређењем да се ова сума новаца за вазда издаје Црној Гори. Осим тога цар Павле је послао много златнијех и сребрнијех медаља да се награде њима они јунаци црногорски, који су у прошлијема ратовима са Махмут пашом показали највише јунаштва ([1]). Владика Петар, у замјену за ово, послао је цару на дар неколико богатога оружја и два барјака из овога војничкога добитка што добише Црногорци од војске Махмут пашине.

II.

ИЗВЈЕШЋА О САМОЗВАНЦУ ГРАФУ ДИМИТРИЈУ ВУЈИЋУ.[2]

Историја Црне Горе, друге половине XVIII века, богата је таквијема личностима имена којијех слабо се спомињу у досада написаним историјама црногорскијема, или се готово и не спомињу, а међу тијем у преписци црногорске владе са руском владом, а такође и са другим др-

---

([1]) Црна Гора у то вријеме није имала војничкијех знакова за награду својијех јунака. Први војнички знак одличија установио је владика Раде (Петар II) и то медаљу са ликом Милоша Обилића, која и сада у Црној Гори постоји под именом Обилићева медаља. За тијем исти владика Раде установио је бијелу медаљу „за храброст". Послије кнез Данило установио је орден свога имена, који се даје и за грађанске и за војничке заслуге.

([2]) Нека од овијех извјешћа сабрао је Живко Драговић у Московскоме архиву министарства иностраних дјела и наштампао их у „Журналу министарства просвјете" у Петрограду у књизи за мјесец мај 1881 год. (част CCXXI. дио 2). Ја овђе приводим ова извјешћа у преводу с рускога, увјерен будући да ће занимати свакога, ко се интересира историјом Црне Горе. Осим онијех материјала, који су нађени у москов. архиву, ја приводим јошт неке које нађох на Цетиње.

жавама, њихова се имена спомињу на сваки час, и то они тамо фигурирају као какве велике личности. Такви су некакав Софроније Југовић, некакав граф Никола Црнојевић-Давидовић, поменути више граф Димитрије де Вујић, све графови и кнежеви од пустијех села. О овоме графу Вујићу спомиње мало нешто и М. Медаковић у својој Историји Црногорској.

И ја овђе не могу написати потпуну биографију Вујића због тога што нијесу скупљени јошт сви податци за његову биографију. Свакојако неће бити лишена интереса и ова извјешћа, која су извађена дијелом из Московскога архива министарства иностраних дјела, а дијелом нађена у Цетињскоме архиву.

Друга половина XVIII в. у опште, а особито од 1766 до 1796 године, врло је мутна у историји црногорској. Године 1766 умрије у Петрограду владика Василије, који је енергичном руком умио уздржати самовољство племена и родова, а одма посље његове смрти појави се у Црној Гори самозванац Шћепан Мали, који се кажеваше именом цара рускога Петра III, којега бјеше удавила царица руска Катарина, са својијем присталицама, па сјела на његов престол, а по народу се бјеше пронио глас, да је Петар III по ноћи побјегао, те се и у Русији појави самозванац Емилијан Пугачев, који се казиваше да је Петар III цар руски. Због појаве у Црној Гори Шћепана Малога навалише на Црну Гору и Турци и Мљечани, те јој много тешкоћа зададоше.

Осим овога зла повратише се у Црној Гори опет међусобице, а такође и сплеткаши и интригаши који грамзијаху за влашћу, а јошт више за пуним џепом, те се не стиђаху чинити зла дјела противу своје домовине. Ово бјеше вријеме пуцано муња и громова, који шћаху убити и разрушити Црну Гору да се не појави њен избавитељ вла-

дика Петар I, који је у првој десетини година своје владе претрпио много злоће и пакости и од својијех и од туђијех људи. Али на послеђетку владика преодоље; правда побједи све сплеткаше и интриганте; владика спасе Црну Гору од опасности која јој тако грозно пријећаше.

У вријеме овога доброга господара црногорскога изашао је на сцену и тако звани граф Димитрије де Вујић, који је тражио не што мање но црногорски престол.

Ко је био овај граф Вујић не могу тачно опредијелити. По мишљењу једнијех он је био Пољак, али ја мислим да је он био Србин из Мађарске. Из разнијих извјешћа о њему могао сам дознати да је Димитрије Вујић био у Пољској служби у звању краљевског коморника, и био је кавалер пољскога ордена св. Станислава. За тијем, године 1790. он оставља Пољску, може бити због смутња, које се догодише у Пољској свршетком XVIII в., и видимо исте године графа Вујића у француској служби као ђенерал-мајора (maréchal des champs како се он потписује) од куда је он чешће пута био шиљан к разнијем народима, који се налазе под турском влашћу, са намјером да тамо накупи неколико војске за француску службу. У вријеме тијех путовања он се је упознао са народом српским у Босни, Ерцеговини, Далмацији, Арбанији, но особито са Црногорцима. Он је у тачности изучио тадашње стање Црне Горе; упознао се са положајем њене земље; упознао се са јунаштвом и прегнућем црногорскога народа и са њиховом највећом и најсветијом жељом: ослободити хришћане испод варварске владе турске и обновити српско краљевство. Вујић је видио да не би трудно било организовати устанак на свему балканскоме полуострову, и он се је задао ђелу учинити такав, те је и саставио план таквога устанка и ријешио се сам бити јунаком тога балканскога устанка. При томе, разумије се, он је обратио особиту пажњу на

Црну Гору те је мислио ову учинити центром тога устанка, једно због тога што је Црна Гора била државица независна, и познато му је било црногорско јунаштво, помоћу кога он је мислио да може велики успјех имати; а друго због тога што је Црна Гора била у тако блиским и пријатељским односајима са Русијом, чему се придавао велики значај, јер се је мислило да ће Русија са свом добром вољом помоћи Црну Гору у овоме дјелу, и подржати покретача овога устанка.

Пријед но је хтио приступити извршењу свога плана Димитрије Вујић замислио је пошто пото постати господаром над црногорскијем народом, — над народом који, као што он исти каже у једној својој записци „по природноме току догађаја, рано или доцкан, мора бити покретачом ослобођења хришћана налазећих се у ропству, и обновљења велике царевине (империје).“

Колико се је могло дознати из до сада нађенијех докумената граф Вујић долазио је у Црну Гору 1790 године којом је приликом предложио митрополиту Петру I план како да се ослободе хришћани испод турске владе; но ови његов план није био примљен. Али по свој прилици овога пута он је учинио тајни договор са некијем главарима црногорскијем, који су му обећали помагати га у достижењу његове цјели, а он је њима обећао велике новчане дарове. Ово ја говорим због тога што Вујић у доцније вријеме, као што ћемо даље виђети, предлаже неке планове царици руској Катарини II апелирајући се на одобрења, која је добио од главара црногорскијех.

Послије овога ми можемо слиједити за радњом графа Димитрија Вујића по извјештајима рускијех консула и посланика, док се опет сретемо с њиме у Петрограду, Цариграду и на Цетињу.

Руски консул у Далмацији Антон Паладоклис пише из Спљета, 9 јунија 1792 године, да је „Димитрије Вујић, маршал у Француској служби и каваљер св. Станислава, у прошломе мјесецу (т.ј. у мају) дошао из Анконе у Дубровник на шпањолској поштанској лађи у пратњи консула од исте нације (народа), од куда се је опет вратио у Анкону. У вријеме свога бављења у ове стране он је ишао у Котор и Будву ђе се је, како чујем, састајао са црногорскијем владиком и неколико црногорскијех старјешина, а послије виђења с њима вратио се је натраг узевши са собом Подгоричанина, секретара поменутога владике. Ови пут Вујић је учинио због тога да покупи неколико војске, коју је он намјеравао искрцати у Ници. За купљење војске дато му је обећање“.

Да се је владика Петар састајао са Вујићем ја нијесам могао наћи на другом мјесту доказа, који би ово потврдио. Сва је прилика да ће бити долазили к њему његови присташи да му што год обећају, што га неће никада испунити, и да узму за такво обећање коју пару; а исто се ов'је говори о састанку са владиком то ће они бити бити тако прогласили да ова мисија Вујићева добије више значаја.

Ово извјешће Паладоклисово допуњава се другијем извјешћем које је послао својој влади руски ђенерални консул из Венеције Фили $^{18}/_{29}$ септембра 1792 године. Фили пише сљедеће: „Француски принчеви (кнежеви) послали су два официра да накупе за њихову службу четири пука пјешака из Црногораца, Илираца и Македонаца. Ово су они учинили по савјету некаквога пољскога тајнога савјетника, коморника краља пољскога и ордена св. Станислава каваљера грофа Димитрија Вујића. За овога Вујића ја мислим да је родом мађарски Србин, који је путовао и у Русију. Он је доиста био коморник краља пољскога, но сада више наличи на каквога пробисвјета (проплеца).

Јошт године 1791, у новембру мјесецу, овај граф Вујић учинио је преко неке повјерене особе предлог поменутијем књажевима у Паризу да се може покупити поменута војска, а у децембру исте године, дао је у њиховоме савјету у Кобленцу по овоме дјелу мемориjал. Због свега овога поменути књежеви учинили су с Вујићем капитулацију (договор, услове) 13 фебруара 1792 године којом приликом дали су му чин ђенерал мајора и 200 луjдора. Вујић се је потписао да ће отићи, заједно с француским официром виконтом Мелвиљем, у Неапољ ђе ће, посредством француског посланика, примити од тамошњега двора 200.000 либара који су му новци одређени по вишепоменутоме договору са књежевима за трошкове око купљења 5000 људи за војничку службу у Француској, али двор неаполитански одрекао је дати ову суму. Граф Вујић, узевши од француског посланика јошт двјести луjдора, извијестивши напријед о свему француске књежеве, отиде посље овога у Далмацију. Како сам чуо он је опет имао виђење са архијепископом црногорским, који му је обећао дати 1200 војника с условом да се свакоме војнику, пријед но крене од куће, даде 1 ½ дукат награде; да девет чиновника из народа црногорскога буду назначени за официре у овај пук са чиновима капетана, поручика и потпоручика; да војницима црногорскијема буде два пута виша плата него француснијема. Граф Вујић на све се је ово сагласио и за тијем је отишао к паши скадарскоме, који му је обећао дати 4000 људи, којијема ће бити онаква иста плата као и Црногорцима, само што им се неће давати по они 1 ½ дукат награде. Пошто је све ово урадио граф Вујић отишао је у Анкону узевши са собом и некаквога Луку Подгорића (Подгоричанина), којега му је дао архијепископ црногорски да се налази уз њега. Међутијем књежеви француски, не добивши новаца од напољскога двора, обратили су се по истоме дјелу к шпањолскоме

двору, но и тамо нијесу добили никакве помоћи, те је таквијем начином ово дјело пало. Послије овога кнежеви француски послали су своје официре к Вујићу у Мљетке да траже од њега да им врати уговор, но овај се није сагласио, објаснивши при томе да је имао око овога дјела велике трошкове, па ће се и он у скороме времену због истога дјела виђети са њиховим височанствима".

Што се овђе говори, да је Вујић имао виђење са архијепископом црногорским, који му је обећао дати, под извјесним условима, 1200 војника, и који му је дао свога чојека Луку Подгорића да буде уз њега, неће бити истина. Владика Петар није чинио никаквијех уговора са Вујићем, а све се је ово ковало без знања владичина у кругу људи непријатеља владичиних, о којијема ће се даље споменути. Овај Лука Подгорић, који се овђе спомиње, неће бити нико други но Лука Радоњић, син губернатора Ивана Радоњића, с којијем ћемо се мало напријед срести. Што руски ђенерални консуо даје овакво неправилно извјешће својој влади, томе он није био крив, јербо је био преварен разнијем писмима, која је исти Вујић показивао са бајаги потписом владике Петра, а ова су писма и уговори писани и потписивани у кругу Вујићевих присталица.

Куда се је дијевао Вујић од 1792 до 1794 године, и што је у течају тога времена чинио, немам података то објаснити. Без сваке сумње кројио је опет неке нове планове за своју самозваничку радњу. Биће да је у течају овога времена са својијема присташама кројио план како да постане „повелитељ црногорскога народа".

Године 1794 опет се сретамо са Вујићем у писму руского посланика у Холандији Количева. У једноме писму Количева, писаноме у августу поменуте године, читамо о Вујићу сљедеће: „граф Вујић, тајни савјетник краља пољскога, родом из Мађарске, јавља ми да је он био познат са нашим

вице-канцеларом, с којијем се познао кад је био у Русији; а још раније, но преписци, да је био познат са кнезом Галицином који га је бајаги шиљао у Арбанију по дјелима оба царска двора (мора бити рускога и аустријскога) при свршетку посљедњега рата са Турском. Од туда, како он говори, он је ходио у Инглеску ђе је живио шест нећеља, а за тијем се вратио у Хаг. Даље у другоме писму Количева читамо о Вујићу сљедеће: „Вујић је говорио да су га звали Арбанаси да буде њихов вођа, и да је он намјеран тамо отићи да просвјети тај народ, да му да законе, и да узме на себе титулу ерцога или кнеза над тијем народом. Он говори да је донио из Инглеске новаца и мундире; да је задобио у своје присташе многе француске емигранте (бјегунце), којијема је обећао да ће их узети у своју службу. Он говори да се међу овијема налази много артиљеријских (топничкй) официра и међу њима познати по способностима и авантјуризмима својијема Жердјук, искрени друг Анжела, који ће бити душа овога предузећа. Граф Вујић говори да је овоме обећао да ће га учинити првијем министром, ако успје у своме подузећу. Даље он је говорио да су цар Фердинанд и наш посланик кнез Голицин знали за ове његове планове, па да су их потпуно одобравали и соколили га к испуњењу истијех. Вујић даље говори како су непријатне околности смеле му испунити до сада ово предузеће. Даље прича како су га и по други пут звали у Арбанију разни јепископи грчке вјере, коју и он сам, како говори, исповиједа; како је увјерен да је ово дјело његово пријатно двору његовога величанства, и за тијем је искао пасапорат за Беч и препоруку на графа Разумовскога што сам му ја и дао“.

После овога Вујић је отишао у Беч. О бављењу његовоме тамо дознајемо нешто из писма графа Разумовскога, које посла својој влади 8-20 децембра 1759 године. Тамо

се говори како је граф Вујић дошао к' њему и како му је казао да он нипошто не одустаје од своје намјере, но прије свега да мора отићи у Петроград да тамо даде знати о себе, и да предложи своје услуге и усрђе. Јавља се како бечка полиција тражи Вујића због чега ја он искао заштиту од рускога посланика. Разумовски даље говори како се је заузео за Вујића, због чега је ходио на виђење с бароном Тугутом да га моли за дозволу Вујићу да може живјети у Бечу, и да га полиција не гони, при којему је случају дознао Разумовски од Тугута да је исти Тугут добро познат са дјелима Вујића, при чему је Тугут назвао Вујића скитачином. По ријечима Тугута, Вујић је служио код Пруса као шпијон у вријеме мађарске побуне, која се је догодила пет година томе назад, због чега је он био изћеран из граница Аустријске државе и због чега га и сада ћера аустријска полиција. Разумовски даље говори да барон Тугут, из уважења к молби његовој, сагласио се је трпјети Вујића у Бечу док дође о њему извјешће из Петрограда.

У другоме писму, од $^{12}|_{24}$ истога мјесеца, Разумовски говори како му је Вујић давао некакву записку, но да је он није хтео послати у Петроград због тога, што је Вујић сам кретао да иде у Петроград, па је могао сам предати, али опет да је скинуо са све записке копију, коју ће у своје вријеме послати, ако Вујић не буде пуштен у Русију. Граф Разумовски даље извјешћава како му је Вујић представио своју свиту у лицу јеромонаха Стефана Вучетића, Луке Радоњића, који се је казивао да је син једнога од првијех старешина црногорскијех, и некаквога официра у рускоме мундиру по имену Цупати.

Посље свега овога Вујић је отишао из Беча у Русију и дошао је тамо у марту 1796 године. Одмах по доласку дао је молбу да би га царица примила у аудијенцију. Кад је царица добила доклад о Вујићу, она је дала надлежноме ова-

као одговор о Вујићу: „За Вујића писало се је већ у московску полицију да пошље извјешћа о њему, јербо се је Вујић сновао тамо дуго времена у некијем круговима, који су познати полицији. По што се добије одговор, виђе ће се хоће ли он бити примљен, или не. У Мађарској он је такође имао некаквијех дјела, која су га завадила са полицијом. У другој записци, царица је сопственоручно написала о Вујићу две речи на француском језику: „il parait que cet homme la est un aventurier de la premiére force. (1)

Пошто су учињене биле потребне справке, царица није хтјела примити Вујића, бар ја нијесам нашао о томе свједочанства, но је вице-канцелар заповједио да Вујић, са својом свитом, отиде на испит код статскога савјетника Вејдемејера. Тамо су били сам Вујић и његови присташе: Стеван Вучетић, Лука Радоњић и некакав Никола Милетић. Ови су на испиту дали оваква показања. Вучетић је говорио да онда кад је долазио у Црну Гору, по дјелима францускијема, умио је задобити љубав и повјерење владике и главара. Да је у исто вријеме дао клетву владици (којему су већ били се досадили раздори који су били у Црној Гори, па је желио уредити бољи ред) да ће се опет вратити. Да је ово посљедње испунио недавно и дошао у Црну Гору те му је тамо била предата, од главара и народа, власт над Црном Гором, али без титула, те је за кратко вријеме успио поставити добар ред и прекратити сваће, које су постојале у Црној Гори. Послије овога он је био послан у Русију да јави рускоме двору о вјерности црногорскога народа, и о жељи народној да Русија повриди Вујића за господара црногорскога. Прије одлазак свој из Црне Горе Вујић је морао заклети се пред народом и главарима да ће се опет повратити у Црну Гору што најприје може. Кад је био у Бечу, влада

(1) Чини ми се да је овај Вујић једна скитница прве врсте.

је шиљала к њему људе да га уговарају да се пријави императору аустријскоме, али овај није хтио то учинити, због чега је претрпио многе непријатности. О предмету свога путовања он се је открио само графу Андрији Кириловићу Разумовскоме, који га је похвалио и посавјетовао му да што брже иде у Русију. Будући граф Вујић од дуже времена живи овђе у Петрограду, то је он морао шиљати у Црну Гору свога курира са писмом да задовољи Црногорце извјешћем да ће се брзо вратити. Осим овога Вучетић је казао, да је владика Петар препоручио њему да узме пенсију која припада цетињскоме манастиру по грамати Петра Великога, али да он то не може примити без заповиједи Вујићеве од којега он у свему зависи, као од човјека који има на све што се тиче Црне Горе пуномоћство од архијереја и губернатора. Вучетић је казао да не прима од Црне Горе никакве плате, а хаљине и храну добија од Вујића, који и сам не прима још никаквијех доходака од Црне Горе. Све ово што је овђе казано потврдио је и Лука Радоњић, казавши при томе да и њега издржава Вујић. Милетић је казао да је он од богате куће из Сарајева, из турске Босне, која се налази недалеко од Црне Горе и Дубровника; да се је познао са Вујићем 1790 године посље чега га је Вујић шиљао по разнијем дјелима у разна мјеста.

Овако гласи испитна записка о Вујићу и његовим друговима. Читалац виђе ће како је ово све лијепо сплетено како ће боље личити на истину. Из свега овога што је овђе Вучетић казао није ништа истина. Нити је када Вујић уводио у Црну Гору зле нити добре поредке, и ако се је приправљао на то, нити је он потврђиван кадгод за старешину црногорскога ни од кога, до од овијех скитница, који су били као он.

Осим овога испита у московскоме архиву, ја сам нашао још једну записку у којој Милетић чини особиту исповијед

и објашњава неке ствари о себи и Вујићу, која противорјече вишереченој исповиједи. Ево те записке: „Потписати признајем по истинитој правди да сам родом из Сарајева из Босне, ђе имам кућу и друга непокретна имања. Дошао сам овамо из Беча ђе темишварски архијереј Петровић, дознавши о мојој жељи ступити у руску службу, посавјетова ми да пођем заједно са Вујићем, при чему ми рече, да не штедим за њега трошити новце, увјеравајући ме, да ће ми бити не само враћени, но да ћу добити и велику награду. Ја сам већ истрошио 3.500 рубаља, па видећи, да не само не добијем натраг мојијех новаца, но да се све више варам у својијем надеждама ријеших се оставити Вујића и пријећи на живљење у особиту гостионицу. Остајући и даље усрдан к рускоме престолу, ја бих сматрао себе за најсрећнијега, кад бих се удостојио милости њенога царскога величанства и добио службу у илирски хусарски пук, у којему служи мој братанић Иван Милетић у чину мајора“. Ова је записка писана 10 априла 1796 године.

Ја мислим да онај Цупати, који се је покажевао у Бечу код Разумовскога за рускога официра у рускоме мундиру, није био нико други до овај исти Никола Милетић. Овђе у овој другој исповиједи Милетића, јавља нам се једно ново лице, а то је архијереј темишварски Петровић. Ја мислим да је и овај архијереј Петровић био један од другова Вујићевих. Мислим такође да је Вујић подметао потписе овога архијереја Петровића за потписе владике црногорскога Петра Петровића, те је с њима варао свијет.

Није прошло много времена, после овђе приведенијех догађаја са Вујићем, а Вујић је био одћеран не само из Петрограда, него и из све Русије. Његови присташи Стефан Вучетић, Лука Радоњић и Никола Милетић остали су у Петрограду. Милетић, као што више виђесмо, изјавио је жељу остати у руској служби; а Радоњић и Вучетић изјавили су

да желе повратити се у Црну Гору. Руска влада сагласила се је послати ова два посљедња у Црну Гору и одређена је била потребна сума новаца за њихов повратак. У писму рускога вице-канцелара, које он писа владици Петру, читамо о овоме сљедеће: „Људи који ће вам предати ово писмо, пастве ваше јеромонах Вучетић, и губернатора црногорскога син Лука Радоњић, дошли су овамо са графом Вујићем, који је због својијех злодјела и пријед био ћеран из Русије, па је и овога пута проћеран. Будући су ови двоица изјавили жељу вратати се у Црну Гору, то се је царица смиловала испунити им жељу и, из љубави прима црногорскоме народу, даровала им је по три стотине дуката и преко тога за путне трошкове по стотину рубаља. Јављајући вам ово част имам... и т. д." Ови писмо предато је Вучетићу 23 априла 1876 године.

Тако видимо да се је дјело Вујића и његовијех присташа свршило несрећно. Из овога времена налазимо још једно извјешће о Вујићу, које је писао ерцеговачки архимандрит Аксентије Никшић рускоме канцелару, из Беча 21 јунија 1796. Архимандрит Аксентије враћао се је тада из Русије. Ево шта се пише у томе извјешћу. „Дознао сам на путу да неки неваљалац граф Вујић долазио је у Црну Гору, те је чинио некакве договоре са тамошњијем губернатором како да се ослободе тамошњи народи. Ради овога је исти Вујић долазио код митрополита црногорскога још 1790 године, но митрополит га је проћерао. Будући ја добро знам и Вујића и губернатора Радоњића као људе који немају истине љубави ни к Богу, ни к царици, ни к своме народу, но су све њихове намјере упућене к томе како ће господару касу покрасти, народ преварити и тијем га довести у највоћу несрећу, по клетви мојој, коју сам дао вашему сијатељству, ово јављам да се чувати од њих и да им ништа не верујете. Што се тиче митрополита Петровића могу вам по-

тврдити да је он свагда био и сада је најусрднији и највернији пријатељ Русије и свога народа.“

У вријеме свога бављења у Русију Вујић је предао руској влади једну записку, у којој је изложио своје намјере и у кратко описао тадашњу Црну Гору. Ову записку предао је он рускоме канцелару са слиједећијем писмом: „Част имам преставити вашему сијатељству резултат мојијех трудова. Жеља послужити у корист царица руске, и помоћи срећи онога народа, који ме је обукао својијем повјерењем, принудила ме је да предузмем ово тешко путовање. Сада када је све уређено сагласно мојијем жељама ја мећем к стопама царице покорност онога народа, којему је највећа жеља сајединити се; достићи до просвјете и добријех поредака и посветити себе њеној служби. Намјера је Црногораца врло корисна и благородна, а доброчинства њенога величанства толико су велика да немају граница. Црногорци се тијем више надају да ће успјети у своме дјелу што су увјерени да ће и ваше сијатељство подржати њихове намјере.“

Записка Вујићева о Црној Гори толико је важна из многијех узрока, које ће виђети читалац кад прочита исту записку, да ћу је ја од ријечи до ријечи овђе привести.

Ево те записке у преводу са француског.

„На бреговима јадранскога залива, међу Далмацијом и Арбанијом подаже се ланац гора међу којијема има много долина, које се орошавају језером (скадарским) и са неколике ријеке (1). Међу овијема горама живи јуначки и независими народ, но који је туђ вјештинама и цивилизацији. Овај народ налази се међу двије јаке државе, од којијех једна влада многобројном војничком силом, а друга се слави својом хитром и дубоком политиком. Овај народ помоћу својијех гордо подижућих се у висине гора; помоћу свога без-

(1) Црнојевића, Црмица, Зета, Морача, Бојана и др.

граничнога јунаштва, и помоћу онога генија којега је он наслиједио од исте просте природе умио је до сада сачувати своју слободу, и одбити све ласкаве примаме венецијанске, и покушаје полумјесеца који су толико пута чињени са намјером да се уништи њихова слобода. Црногорци су мало познати у свијету једно због тога што они, ратујући непрестано са својијема сусједима ради сачувања своје слободе, немају готово никаквијех сношаја са иностраним државама; у друго због тога што државе, које окружавају Црну Гору, нашле су начин, износећи различне клевете противу Црногораца, одстранити свакога ко би хтио доћи међу њих да не може доћи. Ово су ове државе учиниле због тога што се боје да се не унесе просвјета међу овијем народом, при свјетлости које они би дошли до развића, које би их могло, са временом, оснлити и учинити опаснима за њих.

Међу тијем ови народ заслужује по многијем узроцима велике пажње, а особито по томе што он може много помоћи да се што приједе испуне жеље некијех великијех држава да се ослободи хришћанство испод Турака, јербо сагласно природноме току догађаја, рано или доцкан, ови народ мора много помоћи да се ослободи један дио робујућега хришћанства, напосљетку ови народ може бити покретачем к обновљењу велике царевине.

„У вријеме ратова, које су морале водити двије царевине, Русија и Аустрија, противу отоманске Порте обје ове државе старале су се употребити Црногорце у своју корист, и производити помоћу њиховом различне војничке диверсије. Ако нијесу резултати били онакви какви су се жељели, то се та кривица не може приписати народу о којему је овђе ријеч, но томе што није народ био унапријед добро приправљен к овоме покрету; а друго што људи, који су били употребљавани ради овога дјела, нијесу знали све путове којијема се морао овај покрет произвести, а често

пута нијесу знали ни језика, којијем говори народ међу којијем су они хтели радити; а треће томе што многи из овијех људи, који су шиљани к овоме народу, радили су више за своје личне интересе, него за интересе оне државе која их је тамо шиљала. Таквијем начином они су опће дјело приносили на жртву својијема личнијема интересима, а посље кривицу неуспјеха приписивали су Црној Гори.

„Но није доста објаснити узроке који су смели државама, које ратују са полумјесецом извући из Црне Горе све те користи које су оне имале право очекивати; но ваља доказати колико и сада Црногорци могу бити њима корисни у случају рата њиховога са отоманском Портом; ваља објаснити начине како ће се они народ моћи подићи на рат, без успљавања и труда, сваки пут кад буде потреба тога искала. Но пријед но уђемо у потанкости бацићу брзи поглед на војничке силе Црне Горе, да би лакше могли судити о степену користи која се може од туда извући.

Земља коју ми називамо Црна Гора састоји се из четири провинције, или нахије, а то су: Катунска, Црмничка, Љешанска и Ријечка нахија. Ове четири нахије имају свагда под оружјем 12.000 људи. На истоку од Црне Горе налазе се јошт четири нахије: Бјелопавлићи, Пипери, Морача и Кучи. Иста народност, која насељав и ове четири нахије, али њихова земља боље је насељена и плодороднија је него она у којој живе Црногорци. Ове четири нахије такође имаће 12.000 људи војске. Житељи ове двије провинције сједињени су срцем са својијем јуначкијем сусједима, али положај њихов није тако срећан као положај првијех, и они се нијесу могли одржати навали турској; они су се морали покорити и плаћати данак скадарскоме паши. Кад би им околности помогле ослободити се и они би могли присајединити 10.000 војника к онијема о којијема је више ријеч. Свакојако силе војничке у Црној Гори ми ћемо бројити на

24.000 људи који нијесу изложени никаквијем случајностима, но су свагда готови дићи се на рат. Не зависимо од ове војске, која стоји изван опасности, од промјене догађаја ([1]), ваља нам рачунати на другу многобројну војску, који би се прикупила од усташа из Ерцеговине, Србије, Босне, Арбаније, Епира и из све Грчке у случају рата са Портом Отоманском.

„Разлика вјероисповједања и насиља која су чињена над овијем народом од Турака довела су житеље овијех областих до највећега незадовољства, и они би гомилама бјежали под барјаком истакнутим на врховима Црне Горе, кад би они били увјерени да ће тамо наћи одбрану и уточиште. Нека се ова сила придружи к оној сили, које већ има Црна Гора, тада ће се скупити велика и силна војска људи витезова, неукротимих јунака, који су научени преносити глед и жеђ, и свакојаке трудове; који се свуда могу употребити са великијем успјехом, но особито против Порте Отоманске; који способни при срећним околностима одржати велике побједе, а при неуспјеху на брзо осигурати себе од погибије повратком у своје неприступне горе. Каква је велика корист за непријатеље полумјесеца задобити за себе овако велику војску!

„Овај опис доста је јасан да се по њему може оцијенити велика корист, која се може имати од Црне Горе. Но да се све ово достигне потребна је подужа и пажљива работа. Довести машину у радњу без приправе, или без разбора наћи личност која ће њом управљати, то значи хтети принудити сат да се креће без принуђавајуће силе, која управља кретањем. Да! и у самој ствари није лако сједи-

---

([1]) Можемо рачунати да је и ова војска способнија к увеличавању, него к умањивању, јербо Црногорци имају свагда под оружјем велики број младијех људи, које они уче војничкоме дјелу, те ови морају замјенити оне који падну на бојноме пољу.

Примједба Вујића.

нити, нити је могуће без великога труда укротити такве независне људе као што су Црногорци. С друге пак стране, ма колико да је велика тежња сусједнијех к Црној Гори народа сајединити се са Црногорцима противу њиховијех угњетача, није лако склонити их к томе, нити добити над њима власт прије но човјек задобије међу њима потребно повјерење. Али има се средство да се изврши ово велико дјело, и да се покрене народ да испуни оно на што је пред назначен. Ваља почети с преуређења Црне Горе; ваља укротити овај горди народ, приучити га к реду и покорности властима, и дати му законе. Ваља из овијех војника, који су се научили радити одјелно и самовољно, уредити силну војску, која ће бити способна к правилноме ратовању; на посљедку добријем уредбама, јунаштвом и вјештином замијенити својевољства. Да би се ово достигло ваља уз силу сајединити мекоћу и вјештину, дати не грубе и тешке, но строге и меке законе, који ће дати народу јединство и слогу, не тичући народне обичаје ни предрасуде; — ријечју дати законе који ће ограничити разпуштеност, а који у исто вријеме неће убити природну енергију и ентузијазам народа. При таквој управи, коју и сам народ жели, преуредиће се орде опаснијех људи у народ корисни; установиће се средишна тачка око које ће се, кад томе дође вријеме, окупити војничке силе околних области. С првога погледа ово предузеће учиниће се тешко, и да иште много времена да се испуни. Оно би тако и било у самој ствари да нијесу неке околности скратиле вријеме, и одклониле тешкоће. Природа је одредила наравственим суштаствима, као и тјелима физичкијема, неку одређену градацију и развиће. Црногорци, сами по себи, дошли су до таквога стања када природни закони нијесу доста да се народ може по њима управљати и они су сами признали да је њихов положај неправилан, да њихови интереси ишту да међу њима буде више слоге

и јединства, А да до свега овога они дођу потребан им је човјек којега би они пољубили, и који би заслужио њихов избор, те би он могао уредити над њима своје господство на тврдим начелима. Случај, који чешће него људска мудрост првачи у догађајима, довео је, по току догађаја, графа Вујића у Црну Гору. Једнакост вјере, знање језика и нека и нека доброчинства која су у вријеме учињена, задобила су му дружбу и уважење тога народа. Он је обратио на њега своје погледе да га изабере за свога господара и законодатеља. Он је дуго времена одбијао њихове понуде и молбе и то не због тога што би се плашио непостојанства тога народа, но због тога што је видио велику тешкоћу у овоме дјелу, и што је видио да без помоћи какве више силе, и без средстава не би могао успјети у овоме предузећу. Но знајући да добро уређење, које би се увело у овој земљи било би пријатно дворовима петроградскоме и бечкоме, а особито првоме којему он је највећи пријатељ; и надајући се од овога добити, тајно или јавно, помоћ, уступио је молбама митрополита, који управља над овијем народом, и подкријепљен министром њенога царскога величанства ([1]) ријешио се је напосљедку узети на себе то тешко бреме; од којега се је толико плашио. Имајући документе, који свједоче о слободној и једногласној вољи црногорскога народа; имајући право од имена тога народа водити преговоре граф Вујић подноси к стопама њенога величанства ова саображења.

„Народ горди, јуначки и независими изабрао ме је за свога началника, но пред њенијем царскијем величанством ја слажем са себе сва права и пуномоћства, којијема ме је

([1]) Г. Количев, руски министар, увјеравао ме је да моје путовање које сам хтио предузети у Црну Гору ради испуњења мога плана, биће пријатно њеноме величанству. Он ме је увјеравао да ће одма јавити о моме предузећу и да се он не сумња да ће ми царица дати помоћ за испуњење овога корисног дјела.

Примједба Вујића.

овиј народ обукао. Од августјејше Екатерине ја очекивам ријешење и моје и његове судбе:

„Уредивши поредак у Црној Гори, и давши законе који ће уништити сваки раздор и неслогу; уредивши власти које ће подржавати испуњење закона (дјело ово неће се дуго продужевати, јербо су материјали готови), ја ћу онда уредити милицију од 30 пукова по 800 људи у сваки пук. Ова ће милиција бити разређена по кантонима или нахијама. Ја ћу проводити у логору толико времена колико ће бити потребно за обучавање војске ([1]). Ова ће војска имати задаћу не само бранити своју земљу, но и служити њеноме величанству кад јој буде потреба. Ја ћу бити у стању, ако тога буде потреба искала, при свакоме корпусу придати по 2000 рекрута из сусједнијех областих, као из Босне, Ерцеговине, Србије. А да буде ово свагда у сигурности ја ћу подржавати добре односаје с тијема областима посредством свјештеника и старешина њиховијех, с којијема сам ја закључио савез. Будући ће ови рекрути бити прибројени к пуковима, који су већ научени војничкој вјештини, то ће они кроз два до три мјесеца бити способни изаћи на рат. Ова војска, која ће моћи доћи до 72.000 људи, биће у свако вријеме на расположење њенога величанства, и на први позив биће готова јавити се на њену службу. Но да се достигне цјел, о којој је овђе ријеч, потребно је да њено величанство учини Црногорцима ове милости.

„1). Најславније из тијех милостих састоји се у покровитељству њенога величанства на овијем народом. Само она може учинити да сусједне државе не смету извршити ствар о којој је овђе ријеч, и само она може дати Црно-

---

([1]) Ова ће војска примати плату само онда кад је у рату, но ваља их издржавати и у вријеме њиховога учења, јербо Црногорци немају средстава за такве трошкове.

Примједба Вујића.

горцима енергију да се они не боје њиховијех пријетња. Да се достигне циљ доста је да се њено величанство сагласи на ово што се овђе предлаже, а за добре последице јамчиће дјела, која ће се брзо извршити.

„2). Ствар на коју ваља обратити особиту пажњу — то је добро војничко уређење. Ово оружје којијем су сада Црногорци наоружани не ваља за ратовање. Осим тога потребно је имати артилерију, а будући у Црној Гори нема људи који су вични владати топовима, то ваља изабрати неколико људи па их учити тој вјештини.

„Остаје јошт једна милост њенога величанства а та је да се даде потребна сума новаца да се могу што раније уредити основе организације и јошт за неке трошкове, а такође једна сума новаца помоћу које се може уредити отечествена власт. Да би се могла утврдити дисциплина и подржавати закон потребно је држати свагда под оружјем један корпус од хиљаду војника изабранијех од највјернијих и најпреданијех људи. Осим свега овога имаће се и других трошкова које није кадар подносити приватни човјек. Морам примјетити да се овакво стање неће дуго продужавати, јер ће брзо притећи у помоћ данак и различни приходи од трговине и др., што ће се уредити у овој земљи. Јошт један пут ја се усуђујем обратити се с најпокорнијом молбом к њеноме царскоме величанству, у име користи и среће народа, којему је сва надежда на своју покровитељку, да милостиво прими ове наше молбе, и благоволи стати богињи покровитељком црногорскога народа даровавши му милости, које он сада моли преко мене. Она ће таквијем начином покорити себе народ слободни и јуначки, готови у свако вријеме посветити себе интересима и служби своје великодушне благодјетељке. Народ ми је препоручио да у име његово примим на себе све дужности, које благоволи њено величанство метнути на мене . . . . Граф Димитрије Вујић.“

Колико интереса садржи у себе ова записка Вујићева, й како је Вујић разумио дјело народног ослобођења виђеће читалац без икаквога даљег коментирања.

Ми смо већ виђели како се је свршило Вујићево дјело у Петрограду, одакле је он био прођеран са полицијом. Но Вујић се није зауставио на овоме. Не добивши од Русије оно чега је желио, он се је ријешио тражити исто другијем путем й то помоћу Турске. Разумије се сад је он окренуо пјесму на турске ноте. И у овоме дјелу, као и у првоме, губернатор црногорски Иван Радоњић био му је у друштву и помагао му је, колико је могао, достигнути цјели.

Пошто је Вујић био прођеран из Русије ми га за неко вријеме губимо из вида. Врло је могуће да је долазио опет у Црну Гору да се види са Радоњићем, па да је од туда отишао у Цариград. Тек у почетку 1798 године ми видимо Вујића у Цариграду ђе он представља себе за владајућега господара црногорскога, и моли Порту Отоманску да га призна у томе достојанству, обећавајући при томе да ће се из благодарности према султану потписати његовим вазалом. О бављењу Вујићевом у Цариграду ми напријед дознајемо из писма које писа цариградски патријарх Григорије владици Петру, 29 јануара 1797 године.

Ево што се у томе писму говори.

„Неки Димитрије граф Вујић, који је 5 августа године 1795 изабран од главара тамошњега народа за заповиједника над тијем народом; који има титулу коморника краља пољскога и кавалерију св. Станислава, и који је некада био ђенерал у француској служби, дошао је овђе и показује писмо с народним печатом од све Црне Горе и потписом губернатора Ивана Радоњића од Његуша. Јављајући о овоме вашему преосвјештенству, као мјестноме архијереју, којега црква признаје за разумна и искусна, препоручујемо да, пошто примите ово писмо, што најбрже можете.

извијестите нас о свему: јесу ли истините ријечи које говори речени Вујић; јесу ли истинита писма са печатом која он при себе носи; и све остало што се Вујића тиче, прељубезни брате, у тачности напиши, но нека нико други о овоме ништа не зна. Нас пак извијести преко брата нашега ерцеговачкога митрополита кир Ананија. . . .“

Ово је писмо било писано преко ерцеговачкога митрополита Ананија, које му је било наређено да сам лично отиде к владици Петру и да се тамо о свему опширно извијести. Но Ананије, бојећи се подозрења од стране турске, није отишао на састанак са владиком Петром, но је послао писмо по наученоме своме изасланику.

Владика Петар одма је одговорио патријарху са овијем писмом:

„На писмо ваше светости, у којему питате за некога Димитрија Вујића, који се налази у Цариграду и који назива себе кавалером бившега крала пољскога, и осим тога владајућим заповиједником Црне Горе, сматрам за дужност одговорити вашој светости сљедећ е: Што поменути Вујић преставља блистателној Порти некакво писмено пуномоћије потписано од губернатора црногорскога Ивана Радоњића од Његоша, које је написано 5 августа 1795 године, у којему писму пише да су Црногорци доброволно изабрали Вујића за свога владајућег заповиједника — то јављам вашој светости да такво писмено пуномоћство не важи ништа и да је лажно, јер губернатор црногорски нема савршено никакве власти над народом, но носи на себи једно само празно име, — сљедователно он нема никакве силе ни власти, нити је пак може имати, да предузима такве планове, и да извршава таква дјела. Губернатор нема више власти над народом, но који му драго други Црногорац.

У оваквоме истинитоме и тачноме смислу од имена мога, и од имена свога народа црногорскога достављам до знања

вашој светости да поменутога Димитрија Вујића црногорски народ није никада признавао ни признао за свога заповједника, нити има намјере признати га. На Цетиње 10 марта 1798 године...“

Вујић није ни у Цариграду сједио скрштенијех рука. Без сваке сумње и ово познанство Вујићево са патријархом Григоријем имало је намјеру задобити патријарха за своје цјели, а међу тијем он је добро знао колико му важи имати у кругу својијех пријатеља таково високопостављено лице као што је патријарх, али, као што виђесмо из писма патријархова владици Петру, и овђе је Вујић претрпио заслужену несрећу.

Осим тога што је Вујић тражио пристање по Цариграду, он је дао Порти своје записке о намјери својој. У фебруару године 1798, прије но је патријарх могао примити одговор од владике Петра, Вујић је дао Отоманској Порти трактат који се састоји из двије части. А још прије тога 17 и 28 јануара, он је био дао Порти записку о Црној Гори, која ће, по свој прилици, бити била написана у ономе смислу у којему је била написана она те је дата руској влади само, разумије се, што ће у овој записци бити окренута вода са рускога на турски млин.

Ево услови које је Вујић предложио Порти под којијема га је ова морала признати за владајућега кнеза црногорскога.

Први услови.

1. Блистателна Порта благоволиће обновити увјерење свога непосреднога покровитељства и благоволења к Црногорцима и њиховоме кнезу.

2. Порта ће утврдити избор који ће учинити Црногорци у лицу графа Димитрија де Вујића, назначивши га за

заповједника над онијем народом. Порта ће благоволити дати истоме кнежевско достојанство.

3. Порта ће благоволети потврдити и гарантирати зазаконе и уредбе, које ће јој бити у течају године престављене, (разумије са с тијем условом да ови закони не буду противни користи и покорности блистателној Порти).

4. Црногорци ће сачувати слободно вршење грчке православне вјере, која је господствујућа у томе народу, но и све вјере, које се трпе у отоманској царевини, биће допуштене и трпјене и у Црној Гори.

Црногорци ће бити слободни од свакога данка и намета у отоманској царевини, а користоваће се свијема правима и преимућствима каквијема се користе њени други поданици. —

6. Блистателна Порта плаћа ће свакоме пуку војске од хиљаде људи, којега би она искала у помоћ, по 11.000 гроша на мјесец. Ови новци мора ће се исплаћати свагда унапријед.

7. Блистатетна Порта даваће сваке године, у мирно вријеме, мјесечну плату на издржавање војске од 10.000 људи по сто и десет хиљада гроша.

8. Блистателна Порта даће, један пут за свагда, за наоружање црногорске војске 20.000 великих пушака, толико исто малих и сувише неколико топова.

9. Да би се могле избјећи сваке свађе, које би могле произаћи међу Црном Гором и сусједном Арбанијом, блистателна Порта уступиће Црној Гори земљиште, које се налази међу Црном Гором, на једну и другу страну ријеке Зете, које је земљиште познато под именом области Зете и које се пружа од Пипера до залива језера скадарскога, који се зове Умско блато. Осим тога Порта ће уступити Црној

Гори морски бријег, који се налази међу Баром и новијема добићима цара аустријскога [1].

10. Начин насљеднога владања у књежевини црногорској биће уређен по споразуму данашњега кнеза са народнијем савјетом.

11. Сваки кнез мора учинити на поданство и вјерност блистателној Порти или сам лично, или преко свога пуномоћника. У првоме случају сагласно обичноме церемонијалу књежева влашкијех и молдавскијех; а другоме депутација мораће бити примљена по начину како се примају посланици дубровачке републике. Таквијем ће се начином поступати и кад блистателна Порта одазове поменуте књежеве.

12. Поданици блистателне Порте, који се населе у књежевину црногорску, покораваће се истијем дужностима, и користоваће се истијем правима и преимућствима каквијема су покорни и каквијема се користе у Влашкој и Молдавској.

13. Књежевина Црна Гора имаће особито право бранити саму себе својом сопственом војском, и ни у каквоме случају неће се моћи овој војсци придружити друга каква војска, пријед но би се на то сагласила црногорска влада.

14. Блистателна Порта неће моћи тражити да се сва црногорска војска од један пут удаљи од својијех граница даље од три дана пута. Такођер Порта неће имати право тражити да се црногорска војска укрца у лађе за какво даље морско предузеће. У случају кад би она хтјела употребити црногорску војску за какву даљу експедицију, то се мора унапријед уговорити са црногорском владом. Блистателна Порта може свагда располагати са једном дивизијом од 10.000 људи, који ће бити под командом једнога од својијех старешина.

---

[1] То је Спич и његова околина.

15. Користећи се данцима, који су означени у 2-ј и 4-ј тачци следујућег уговора, Порта неће имати права више никаквога данка, нити налога тражити од Црне Горе, па ма какво име они носили.

Други услови.

Кнез Димитрије Вујић, или кнез црногорски, обавезује се за себе и своје наследнике, а такођер и за сав народ црногорски, који му је предао власт:

1. Признавати власт Отоманске Порте, и њој бити вјеран и послушан.

2. Уредити једну војску од 35.000 људи, од којијех 10.000 учиће се сваке године војничкој вјештини по један мјесец, и биће вазда готови марширати у рат по заповједи блистателне Порте и то најдаље осми дан пошто се прими заповјед. Остале 25.000 војника мораће бити готове кренути се у рат најдаље тридесети дан пошто се прими заповијед.

3. У случају да се добије извјешће да је непријатељска војска ударила на Отоманску државу кнез црногорски, не чекајући заповијед, мора одма дићи своје 35.000 војске и кренути Порти у помоћ.

4. У име благодарности за покровитељство, које ће Порта показати према црногорскоме кнезу и његовоме народу; такође и у име покорности поменути кнез обавезује се плаћати блистателној Порти сваке године данак, који ће се састојати из 300.000 ока сирове вуне, и то ће се плаћати у јунију мјесецу сваке године. Ово снисхођење блистателне Порте примати такав данак у натури чини Црној Гори такву олакшицу да њој ови данак неће ни мало бити теготан. И ако Порта овијем данком прима само промјену за новце, које ће она давати Црној Гори, (по сили чл. 6), свакојако биће Порти пријатно виђети своје границе свагда

у сигурности, и имати на своме расположењу војску, која је састављена из тако храбријех људи. Рачунајући оку сирове вуне само по 20 пара то ће 300.000 ока изнијети 150.000 гроша, а блистателна Порта, по сили чл. 6, даваћ ће унапријед Црној Гори 110.000 гроша; таквијем начином остаје чистога данка Порти 40.000 гроша.

Доброта и великодушије Порте, које показује у овоме поступку, извишавају је више свакијех материјалнијех интереса. Порта ће виђети у покорности Црногораца не само своју славу, но и срећу овога народа. Овијем поступком Порта ће утврдити своју власт над овијем народом и неће се бојати да ће они, по наговорима злијех и бунтовнијех људи, свратити с правога пута. Добитком Црногораца истина Порта није добила златни рудокоп, али је задобила јуначки народ. Ономе ко има доста блага потребна су само добра врата да га чувају.

У Пери 14 фебруара 1898 године.

Франћешко — Лудвик — Јосиф — Гаврил — Лука од Госпора; каваљер граф од Белваљ, господин од части од Селијана и т. д.; старији ђенерал мајор на служби републике Пољске; прави коморник покојнога краља; каваљер његовога ордена светога Станислава, такође и краљевскога и војничкога од Француске, свједочим (као очевидни свједок и назначени ђенерални прокуратор ђенерала графа од Вујић) да је вишенаписано било предато блистателној Порти 14 фебруара 1798 и с истога ово преписано од ријечи до ријечи. За више увјерење реченога овђе потписујем ово свједочанство и прилажем печат мога грба. У Пери у Цариграду 23 фебруара 1799 године.

(М. П.) Ђенерал граф де БЕЛВАЉ.

Је ли дојиста ови пројект Вујићев био признан од Порте Отоманске, или не, немам за сад другијех свједочанстава осим овђе приведенијех. Но можемо мислити да се је Порта сагласила на ове услове Вујићеве, јер видимо Вујића ће долази у Црну Гору, у марту мјесецу 1799 године, и објављује себе књазом црногорским, који је у томе достојанству утврђен Портом Отоманском.

За овакво велеиздајство Вујићево противу Црне Горе, њене независности и владе црногорске, Вујић је заслужио био најжесточију казну. Заслужио је био да се осуди на смрт и да се ова осуда јавно, свенародно изврши над њим. Али добри владика Петар I. није хтио тога учинити, но је наредио само да се Вујић проћера из Црне Горе.

О томе како су се Црногорци ослободили од овога наглога самозванца дознајемо нешто опширније из писма које је писао војвода Давидовић, и ово је један од војвода авантјуриста — самозванаца ([1]), из манастира Стањевића, Сергију Лазаревићу Лашкареву у Петроград 22 априла 1799 године. Ево што пише Давидовић Лашкареву.

„Пашапорат, којега ми је послало ваше превасходство, примио сам и благодарим вам покорно. Ја бих давно одовуда кренуо да ме нијесу зауставиле свађе које се тако често догађају међу овијем народом и Турцима, па смо принуђени били, владика и ја, старати се да примиримо ова два народа и да установимо међу њима добар споразум што ће знамо бити пријатно и Русији. Овђе је био један догађај који је по важности својој обратио на себе велику пажњу. Ја ћу вам о њему опширније рећи неколике ријечи. Овђе се је налазио некакав граф Вујић, коморник и кавалер бившега краља пољскога, родом је из Аустрије, који је имао ту дрзост отићи у Цариград и ступити у преговоре са Пор-

([1]) Овај се је потписивао двојном фамилијом: Црнојевић-Давидовић.

том односно овога народа, не имајући на то никаквога пуномоћства. Пошто се је бавио тамо четрнајест мјесеца он се је вратио овамо 6 марта. Пошто је овамо дошао он је објавио да га је Порта послала да буде господар над овијем народом; да ће он добити од Турака новце за уређење нове управе у овој земљи; да ће он уредити велику војску од 35.000 људи, која ће свагда бити у зависности од Порте. Колико сам могао виђети на њега он није ништа друго до варалица, који је хтио преварити свакога, па и Порту, и измамити велику суму новаца, па онда побунити све овамошње народе, и радити против обће користи савезника, а особито противу Русије. Ја сам о овоме одма извијестио сав народ и доказао, колико би штетно било за њега кад би се дао замамити обећањима Вујића. Ја сам казао народу да би га ово могло лишити милости Његовога величанства цара руског. Посље овога митрополит и све старешине народне скупиле су се на Стањевиће, ђе сам им ја прочитао у преводу на српски, ове услове које је донио граф Вујић из Цариграда.

„Пошто је ово било прочитано, једногласно би ријешено, да се Вујић одма проћера изван граница црногорскијех. При овоме писму ви ћете наћи копију са услова графа Вујића. Вишепоменути граф Вујић одма чим је ушега у аустријске границе, био је ухваћен од аустрискијех властих и послан у Венецију 19 априла“.

Што се је посље догодило са графом Вујићем, ја нијесам могао ништа дознати. Оволико се је тек нашло у московскоме архиву, и у писмима која по овоме дјелу нађох на Цетиње. Ја ћу се старати да још што год нађем о овоме знаменитоме авантјуристу, те да би смо могли имати потпуну историју његовога рада.

Из овога што је овђе приведено можемо виђети, да главни Вујићеви помоћници у Црној Гори били су: губер-

натор Иван Радоњић и јеромонах Стефан Вучетић. Сад јошт неколике ријечи о Вучетићу.

Вучетић је био родом из Приморја и био је јеромонах у манастиру Ластву. Од туда је он побјегао због некаквога злодјела и добјежао је к владици Петру јошт године 1789. Владика Петар примио га је милосрдно и оставио га је при себе и Вучетић је живио некад на Цетиње, а некад на Стањевиће, како је кад ће владика Петар живио. Владика Петар приближио је к себи Вучетића тако, да је он постао једна од најповјеренијех личностих код њега. За тијем узвисио га је на степен архимандритски, и назначавао га је за посланика к рускоме двору. Вучетић умио се је дуго времена крити тако, да није изазвао противу себе подозрења, при свему томе што је јошт од самога његовога доласка у Црну Гору био замршен у које какве сплеткарије противу владике Петра и народа црногорскога. Но напосљедку и његова зла дјела се обазнаше. Пошто је владика дознао за проневјере, које је Вучетић чинио противу њега и народа, он је објавио о овоме народу, својијем прогласом од 5 марта 1804 године, у којему лишава Вучетића чина свјештеничкога, ђаконскога, ипођаконскога и калуђерскога, мећући га истом приликом под анатему (проклетство), проклињући и онога, ко би га икада игђе признавао за свјештеника. Послије овога, као што више виђесмо, Вучетић се је опет удружио са Вујићем, издајући себе за јеромонаха и приближенога к владици Петру. Вучетић је највише изазвао и оно неспоразумљење, које је било међу владиком Петром и рускијем Синодом и руском владом. Но за сад оволико доста о Вучетићу, а други пут биће ријеч опширнија.

Неколике ријечи о Радоњићу губернатору. Ја мислим да највећи противник, којега је имао владика Петар у Црној Гори, био је Иван Радоњић губернатор црногорски и његова кућа. Мислим да ковач свега овога што се је радило про-

тиву светога Петра био је Иван Радоњић, а Вујић, Вучетић, Југовић ([1]) и др. то су била његова оруђа помоћу којијех он се је старао доћи главе владици Петру. Борба владике Петра са губернатором била је тешка, једно због тога, што је владика к њему имао снисхођење као к Црногорцу, и није хтио употребити тако брзо противу њега строге мјере; а друго и због тога, што је губернатор био доста силан, а при томе имао је подржку од изван, па га је тешко било оборити. Али трпјење је пријешло мјеру за вријеме губернаторства сина Иванова Вука Радоњића. Владика Петар није могао више трпјети њихове сплетке и злочинства, која су чинили противу њега и народа, али опет није хтио сам о њима ријешити ништа. Владика Петар се је апелирао гласу народа изложивши у тој апелацији све што су Радоњићи чинили противу њега и Црне Горе. Послије овога, народ и народне старешине, и правитељство народно, устали су противу куће Радоњића и тражили од њих рачуна за њихова зла дјела противу народа и светога владике, којега су они одвећ љубили. Старешине народне, и људи од правитељства окупе се на Цетиње и с општега договора напишу губернатору Вуку Радоњићу писмо сљедећег садржаја.

„Питамо те по чему се називаш најстарија фамилија у Црну Гору, јер ми не знамо, и од куда ти је господство које оћеш да имаш врх свакојега Црногорца и брђанина. Ми знамо од како је уљегло то име губернатора у твоју кућу на Стана ([2]) твојега ђеда, за нашу велику несрећу, колико је твоја кућа учинила несреће овоме народу тијем, што нас је смутио и одлучио од милости, коју беше дарова двор руски овоме народу по молби светопочившега госпо-

([1]) О самозванцу Југовићу биће други пут ријеч.

([2]) Још се он зове и Станислав. Ово ради тога да не узме ко од једнога имена два, зашто се у Василијевим писмима он зове свуда Станислав.

дина владике Василија. То је најпрви зли почетак од срамоте народу од твоје куће.

„У друго знамо ми и то да пошто се постави, за несрећу народну, твој отац за губернатора, он никада није радио о добру, ни користи, ни поштењу народноме, но је вазда продава и потписова народ некада Мљечићима, а некада Ћесару и то свагда за своју корист, и радио да нас одвргне од нашега хришћанскога цара, (као што свједоче и његова писма), с којијем су се здружили наши прађедови, ђедови, оци и ми с њим стојимо у пријатељство. Ми нијесмо то заборавили, али мишљасмо, у ове згоде данашње, да ћеш се ти оставити од твојијех непоштенијех и издајничкијех поступака према отачаству, те постависмо и тебе за губернатора. Али ти не престаде радити противу народа и владике.

„Ти се договорио са Томом Марошевићем да мутите народ и срамотите господина владику. Томе је свједок то што си искупио Рајићевиће да фатају попа Лаза и његова брата Бока с њиховом ђецом, па си их предао у руке Французима, а нијеси их хтио предати у суд народни, где се суде Црногорци и Брђани. Ово је јавни знак од издаје и невјерности од тебе потврђен, као што су ти чинили ђед и отац. Овијем си ударио правитељство ногом и осрамотио народ вас. Ми тражимо од тебе да нашу браћу Црногорце вадиш из туђијех тавница, и да их што се најпријед може доведеш овамо, и ти да дођеш да одговориш пред овијем судом.

„Друга твоја зладјела сад нећемо набрајати, али ми главари из договора оћемо од тебе освету, као од преступника и погазитеља народнога законика и правитељства. Кад се ти нијеси устегнуо од власти и части владичине — што ћеш ти учинити од нас и од народа, ако ти се допушти. Ми другога господара немамо осим нашега господина вла-

дику; све што је његово то је и наше, а све што је наше то је његово"...

Године 1718 октобра 10 био је издат други проглас на народ, са скупштине главарске на Цетиње, у којему прогласу износе се јошт нека издајничка дјела куће Радоњића. Ево тога прогласа.

„Ми сердари, војводе, кнезови и главари од Катунске нахије, Ријечке нахије, Црмничке нахије, Љешанске нахије, Бјелопавлицке нахије и Пиперске нахије јављамо да је писа господин губернатор Вуко Радоњић на име свијех главарах и свега народа црногорскога и брдскога у Русију, и посла исто писмо по Луки Локачу. У томе писму говорило се је противу нашега господина митрополита и кавалера Петра Петровића, а такође и противу части цијелога народа. Због овога ми главари од вишеречениjех нахија скуписмо се на обично наше мјесто на Цетиње у манастир, и посласмо за господина губернатора да га питамо зашто је писа у име народа, а без знања народнога противу господина митрополита и наше части, — који господин губернатор дође на Цетиње и одговори нам са клетвом да није ништа писа противу господина митрополита ни противу народа, а ако се докаже да је ишта писао то он подлаже свој живот и даје у руке народа. Посље овакве клетве ми остависмо сада господина губернатора да га не судимо док чисто не разаберемо је ли истина што говори, или није. Али ми јединокупно говоримо да но данас нећемо да буде међу нама губернатором, ни да се у народу зове ни потписује именом губернаторскијем, због тога што је сам посвједочио да је писао у име свега народа црногорскога и брдскога, а таква власт од народа није дата никоме осим самоме господину митрополиту да он може писат и одговарат за вас народ. Сувише сви јединогласно рекосмо да од данас за вазда немају бити Црногорци, ни бити примљени у никакву част

народну, но вјечно изагнати из Црне Горе и Брдах као непоштени људи Лука Локач и брат му Иво Локач; а њихова два дијела, што се налазе у Дуги-до на Његуше, да се по души два поштена човјека одијеле и продаду па да се раздијеле по нахијама, а кућа њихова да се развали"... На овоме писму потписани су сви главари од Црне Горе на броју 29. —

Пошто су главари од Црне Горе учинили ову пресуду над Вуком Радоњићем и друговима његовим јавили су господину владици Петру ову своју пресуду овијем писмом:

„Свети владико

Милостиви господару!

„Дајемо вам знати како данас узесмо губернаторство Вуку Радоњићу да га нико нема од данас признавати губернатором, и да се нема више мијешати у послове народне, нити звати се губернатором нашијем. Ово учинисмо зато што је поменути Вуко писао и шиљао у друга царства писма од имена народа без знања вашега и народнога, а није му власт дана да он може игђе писати од имена народа; него само вама свети владико дали смо ту власт да можете у сва мјеста за народ писати. Такође и његова књигоношу, којега је шиљао у Русију с лажама и мутњом, Луку Локача, самозванога Пејовића, из Дугога дола из Његушах, који сада живи у Боки Которској код Кастел-новога са братом Ивом и са женом, прогнасмо оба да никада у отачаство не смеју доћи, а њихову кућу и земљу на Његуше продадосмо и подијелисмо на све нахије од Црне Горе и брда. Сувише рекосмо, да се они никада не могу звати именом црногорским. Ово вама јављамо и молимо да ги пишете и дате на знање ђе је потреба у друга царства.

„Остајемо љубећи ваше свете руке, ваша чада црногорског и брдског народа главари, уједно са народом, и при-

лажемо печат народни. Сердар Манојло Вукотић, сердар Ђико Мартиновић, сердар Филип Ђурашковић, сердар Ђуро Петровић, сердар Марко Пламенац, сердар Михаило Бошковић, војвода Радован Бошковић, кнез Станоје Петровић, војвода Мићо Драговић, кнез Вуксан Радов, војвода Вуко Ускоковић, војвода Јован Кнежевић, кнез Мргуд Николин из Цуца.

„Јаков Стефановић секретар земаљски печатом печатим.

(М. П.) Цетиње 10 марта 1818 године“.

Ово мало објашњење о Вучетићу и Радоњићу ја додадох због тога, да је читаоцу јаснија слика дјела графа Вујића. Ово је ствар о којој би се могла и морала написати цијела расправа, али будући ја овђе имам намјеру само саобћити неколико материјала, са кратким, потребним ради свезе, објашњењем, то ћу се и ограничити овијем. У своје вријеме биће опширнија ријеч у опште о влади светога владике Петра I, па ће тамо ући опширнија расправа о овђе поменутим тек догађајима, ради којијех ћу се постарати скупити јошт каквих података.

III.

ПИСМО ВАСИЛИЈА ТАМАРЕ (¹) ВЛАДИЦИ ПЕТРУ I О ТОМЕ ДА ПОРТА ОТОМАНСКА НЕЋЕ РАТОВАТИ ПРОТИВУ ЦРНЕ ГОРЕ.

Пера $\frac{10}{21}$ Децембра 1798 године.

„Писмо вашега преосвјештенства како на моје име адресирано, тако и на име мога предшаственика примио сам. Ово последње, са прилозима, послао сам у Петроград.

„Што пишете да Порта намјерава на Вас ударити, пошто умири Видинску буну, то могу вас увјерити да из-

(¹) Василије Тамара био је руски посланик у Цариграду.

вјешћа, која сте добили о овој ствари, нијесу истинита. А ако би се догодио какав изненадни нападај на Црну Гору од стране Турске, то би се такав имао приписати не намјерама Порте, но непокорности пограничнијех с Вама паша. Такови пак покушаји не могу бити за вашу државу опасни, но ће их одбити познато јунаштво Црногораца. Такви покушаји могу послужити више к слави вашој и к посрамљењу злоумишљеника као што се је то и пређе свагда догађало.

„Порта Отоманска, објавила Француској рат и имајући у средиземно море ескадру руску на помоћ, коју је тамо послао император ради одбране православнијех од Француза који су се кренули да оружјем и казнама униште свуда старе обичаје отаца нашијех, поредак престоле, законе; стоји у пријатељству и јавној дружби са рускијем царскијем двором. Зато би данас било противу њенијех интереса кад би она што учинила противу хришћана, који граниче са њеним владавинама. Због свега овога не треба да се бојите, да ће војска турска, по заповиједи Порте, ударити на вас; напротив могу вас увјерити, да је Порта, услед мојијех изјава јако огорчена била поступцима Јањинскога Али паше у Превези и ако се пашини поступци у неколико могу оправдати тијем, што је неки дио тамошњијех житеља показао своју дружбу к Французима. Порта је предузела све мјере да се ничега сличнога унапријед не догоди.

„Што се тиче некаквога Димитрија Вујића, о којему ви спомињете у додатцима к вашијема писмима, он се још овђе налази у најжалоснијему стању, без новаца и без кредита“. . . . .

IV.

ПИСМО ВЛАДИКЕ ПЕТРА I К БРЂАНИМА У КОЈЕМУ ИХ САВЈЕТУЈЕ КАКО ДА СЕ ВЛАДАЈУ.

„Петар Божијом Милошћу православни митрополит црногорски и каваљер руски.

„Благодарној господи духовнога и мирскога чина главарима и старешинама у Бјелопавлиће, Пјешивце, Пипере, Куче, Ровца, обје Мораче([1]), Лијешно, Дубочко; такође свијема тамо живећијема христијанима милост, мир и благодат Божија нека буде.

„Знате како сам вама и свијема Црногорцима, вазда на свако мјесто и у свако доба говорио, молећи свакога и заклињајући да у мир и у слогу међу собом живите. Колико сам труда и муке од почетка па до сада претрпио, то само једини Бог знаде, а све радећи за опће народно добро и слободу, без никакве хиле и лукавства но с правијем и чистијем срцем желећи виђети вас и осталу моју браћу од непријатељскога јарма и зулума ослобођење. Нијесам искао моје особите користи и течења, него сам оставио цркве и манастире и домаће послове; заборавио сам и моју душу и моје здравље а прегнуо за вас и за другу браћу Црногорце да не изгубите, но да уздржите своје поштење и славу; да утврдите вашу предрагу слободу коју вам је Бог даровао мимо свакојега народа у свијету, да вам туђин не господари и не заповиједа, и да није господар од вашијех жена, ни од ваше ђеце, нити од вашега имућа и домова, но да сте сами себе господари, да постављате себе из међусобнога договора уредбе и законе за ваше владање и суд по којему можете злога и непослушнога каштиговати, па се у слободи дичити, и живјети међу собом као браћа — мирно и повољно без икаквијех свађа и мрзости.

„Али ево жалости и несреће велике што ја не видим да ви ово своје добро љубите, нити вашу слободу умијете цијенити, коју ако један пут изгубите, због своје непослушности и злочинствах, онда ће те споминьати моје ријечи и виђети јесам ли право говорио, и јесам ли за опће до-

(1) Морача горња и Морача доња.

бро народно свагда радио; али ће то бити у невријеме, и тада вам неће памет ништа ваљати. Ово ја не говорим само вама брђанима, него и вама и Црногорцима једнако, зашто ја знам што је слобода, и што је темељ од свакојега добра на овоме свијету, а знадем и што је робство и невоља или сужанство, и јарам туђи ономе који га носи. Ви имате покровитељство и одбрану од хришћанскога цара Павла Петровића императора и самрдржца рускога, који не иште данка ни хараче вашега, него жели да вам поможе ако хоћете, и да вас гледа и пази као отац милостивијем оком. Али он хоће да живите међу собом мирно, и да будете у јединству и у послуху. Не остаје дакле друго но да од зла престанете и да се помирите што најпријед можете; пак да не ћерате своју браћу христијане, који су под турско копито, но да им повратите њихове лљенове([1]), које сте им неправедно уграбили да вас сиротиња не куне, и да зло од Бога и од цара нашега не дочекате.

„Ето шиљемо тамо господу главаре и кулукције([2]) да се с вама виде и разговоре, и да очисте смутње и зађевице, које нађу у ваша мјеста, и да потврде стегу и јединство међу свијем народом. Тога ради свакога молим и страшнијем именом Божијем заклињем, да промислите за своје до-

(1) Често се је догађало да кад су наши ходили у честе турске земље арали су и пљењали и хришћане заједно са Турцима. Владика препоручује да ово не чине, но да хришћане пазе и чувају.

(2) Кулуци су били нешто у роду ђендармерије. Посље су се у Црној Гори промијенили кулуци, те су на мјесто њихово постављени перјаници. Ови перјаници вршили су двојаке дужности: чинили стражу пред владаочевијем двором и путовали с њиме, кад је он путовао по држави, као његова стража сигурности. Осим тога шиљао их је владалац и влада по државни да ватају преступнике и доведе их на Цетиње. Ако им се ко год није хтио покорити, т. ј. дати се ухватити и довести на Цетиње, они су имали право убити га. Ако је ко год био осуђен на смрт, то су таквога морали перјаници стријељати. Посље је ово посљедње замијењено те осуђенога на смрт стријељају одређени за то војници из баталијона.

бро и послушате што вам кулук и ваши главари реку и осуде како по својој души они нађу да је најбоље и најправије. Не држите зломе и пакосноме човјеку хајтара, и не чините како је њему мило, но такве глобите и казните да се тијем зло украти. Што је до сада било то радиге смирите. Кога нађете да је зло учинио без нужде, но од своје силе и оначине, таквога казном покарајте, и будите сви противу онога који послух и слогу размеће. Сувише знајте, да су ови кулукције људи цареви, а на службу земаљску, а ја и желим да вазда наша браћа, из нашега народа, буду у нашу земљу судци, и да они који буду на такву службу постављени из договора опћега народнога, владају народом и управљају разумно. Ја желим да слава, част, слобода, благополучије ваше срећно и честито расте и напредује, и да ово ђеци вашој након себе оставите, нека они ваша имена у вјекове жале и превазносе, — нека могу радостнијем гласом говорити: о блажени отци! о славни родитељи наши, велики витезови и честити јунаци! блажена и преблажена витешка дјела ваша! Ви сте угасили међусобни рат и крвопролиће; ви сте поставили мир и тишину у ваша мјеста; ви сте укријепили слогу и јединство међу народом, и ви сте сачували и доранили нам дражајшу вољност и слободу, а ми ћемо предраго име ваше у памети и у срца наша са највећом благодарношћу до гроба носити, и синовима нашијема из рода у род остављати, нека име и слава ваша буде безсмртна.

„Ево, моји драги јунаци, што ја вама желим. Ево зашто се трудим непрестано, и зашто моју душу и здравље полажем. Ево зашто сам добио неизбројно злотвора и непријатеља. Из овога што вам овђе рекох познаћете у чему је ваша срећа и вјечно добро. Сада ако нећете ово љубити, миловати и држати, и за ово свијем срцем и вољом пријенути, ви ћети бити само себе и својој ђеци самовољни крм-

ници, и вјечни злотвори и мучитељи. А ја у то како пред Богом, тако и пред цијелијем свијетом нећу имати дијела; и остајем ваш доброжелатељ владика Петар. На Стањевиће 23 фебруара 1800 годдне“.

Овакве отачаске савјете свети владика свагда је давао своме народу, и доиста цио његов живот био је мученички живот, проведени у трудовима и бригама о срећи и слободи свога народа. Његови савјети имали су врло често добре посљедице. Народ се је покоравао и слушао његове заповједи и поуке. Али било их је и таквијех, који су пркосили њему и судовима и уредбама државнијема, које је он установио у своју државу. Бивало је случајева кад је он шиљао своје суднике и главаре народне, да ће гођ прекину и умире какво зло, а народ мјесто да их прими као посланике свога господара, са љубављу и миром, дочекивао их је с пуном и натегнутом пушком у руке. Али опет срећа је била у томе што већина народа и народнијех главара били су покорни господару — владици, па су свагда готови били на позив његов скупити се и изрећи суд народни над онијем, који се је противио светоме владици, под њега установљеним законима и уредбама државним. На таквога непослушника и купио се је суд земаљски и изговарао над њим пресуду све земље. Један од таквијех догађаја ја имам описан под рукама и привешћу га овђе у увјерењу да ће поштовани читалац наћи у њеми интереса. Ево тога документа.

„Слава Богу амин!

„Ми главари земаљски (сљедују имена), сабрати по дужности у одбрану правитељства народнога, на којета се подигла војска по науци злочастивога савјета међу племеном Доњацима цеклинскијема [1] учињенога, обвезани будући са

---

(1) Цеклина племе у Ријечкој нахији, дијели се на доњи и горњи Цеклин, па се зато и каже Доњаци и Горњаци цеклински.

свијем народом црногорскијем и брдскијем једнако тражити преступнике закона, који су установљени 1798 године 18 октомбра мјесеца, а оглашени свему народу 23 септембра 1803 године, по којијема по сагласију цијелога народа постављен би суд и главари, којијема се даде власт судити Црногорцу и Брђанину, маломе и великоме; по законима заустављати међусобну свађу, крвопролиће и свака злочинства, и у случају ако се догоди несрећа да се нађе ко да обезчести судника, да позовемо цио народ да таквога суди, позвасмо суднике и све племе дољаках, давши свакој страни слободу да изкаже своју давију, ђе слуша цијели народ, да се таквијем начином јавно види од чега произађе ова свађа, и смутња у народ.

„По доказима њиховијем би јавно да се један од судаца, Ђико Милов, жалио правитељству на Мићуна Михаљевића, да је овај посљедњи, прије десет година, потиснуо његову матер те је пала и од тога падања ногу нагрдила, Због овога је правитељство позвало Мићуна да дође пред суд, али овај на прво звање не дође. Тада правитељство посла по други пут за Мићуна да се јави на суд, и тада овај крену од куће и дође на пазар на ријеку Црнојевића. Овђе се је он састао са Медом Ивановијем који га научи да не иде пред суд. Виђећи правитељство његов преступ, даде одлуку да се мора Мићун ухватити и довести у руке суда, али кад дођоше изасланици у кућу Мићунову не нађоше га дома, и тада узеше Мићунову малу пушку, коју нађоше у његову кућу, као казан за његов преступ, када прођоше кроз пазар, на ријеку Црнојевића, са истом пушком у рукама, тада Медо Иванов поче викати и говорити неприличне ријечи противу суда, као што је о томе у давију речено; а суд, кад чу ове Медове ријечи, узе му нож иза паса. Тада Медо отиде да се жали противу суда пред својијем сродницима и тијем узмути племе, и нађе се од истога племена људи

који скупише војску да ударе на правитељство, и ова војска дође на Пазар Црнојевића ријеке, без да ико зна зашто су дошли. Сердар Ђурашковић отиде, са неколико друга, међу њима да види имали међу њима који од судниках, те да их позове да иду на Боково ([1]) да помире тамошње сељане, и да изврше сентенцу од 4 октомбра 1803 године. У то вријеме кад сердар са дружином дође, међу њима Петар Николин, који бјеше пред војском, удари на све суднике, који се нађоше са господином сердаром, од које војске први Јово Стругар извади нож и удари Милана Пајовића, једнога из броја судаца; а Петар Николић прискочи и узе капу протопу Станку Радоњићу ([2]) који је био дошао својијем послом да позове ђакона Михаљевића да учини с њиме неке рачуне, и да му подмири све што му је дужан. Осим тога исти Петар Николин узе капу кнезу Прелу Ражнатовићу, а Ђукан Андрин узе малу пушку Ђику Милову.

„Узимајући ми у преглед давију од обадвије стране и видећи да је Петар Николин, један од судаца, пристао у савјет нечастивијех, не гледајућ на то што је он клетву учинио на крст и свето христово јеванђеље, и на свете мошти св. великомученика Пантелејмона да ће радити за опће народно добро, и бранити законом Црногорца и Брђанина, малога и великога, од зла и од човјека злотворитеља, те је исти судац Петар Николин сагласио се бити началником војске, која се дигла противу правитељства, заједно са Медом Ивановијем, Турчином Голубовијем, Гашом Стојановићем, Беланом Башановијем и Ђуканом Андријнијем. Ово зло дјело злочастивога савјета племена Доњака, врло је увриједило народ црногорски и брдски. Тога ради најпрво име Божије призивамо, од кога произлази сваки прави суд, и осудисмо и потврдисмо како овђе сљедују.

([1]) Село у ријечкој нахији.

([2]) Ово се држало за јошт вишу срамоту но да га је ударио.

„Прво будући је војска учинила метериз (шанчеве) у кућу Петра Николина, Турчина Голубова, Драга Кончина и то противу судаца, то се имају њихове куће разрушити и сравнити са земљом да се не познаје да их је икада тамо било, и рекосмо да на то мјесто не буде никада никакве грађевине докле буде Црне Горе.

„Друго судимо Станка Тодорова, који је допуштао да се у његову кућу војска купи и метеризи прављају, да буде његова кућа као и вишеречене, разрушена и сравњена са земљом: а судимо Меда Иванова, који је безчастио суд, да плати народу црногорскоме и брдскоме глобу цекинах тридесет, и то све у талијере ћесарове. Судимо пак Белана Башанова, као једнога из началника оне војске, која се је подигла на суднике да да народу црногорскоме и брдскоме глобе цекинах двадесет и пет; а судимо Гаша Стојановића, који је натегао пушку противу судаца, да плати глобе цекинах двадесет и пет. Судимо Ђукана Андријина, који није извршио заповијед господина митрополита кад га је послао да Мићуна приведе суду, да плати глобе цекинах (¹) двадесет и пет у талијере Ћесарове. Сви остали Доњаци, који су се подигнули противу суда; по савјету началника и учинили се тијем равни по пресгупу са својијема началницима, осуђују се да плате народу црногорскоме и брдскоме глобе сто и деведесет и пет цекинах ћесаровијех, као што се покори Митар Боков. Ово би пресуђено по ријечи и доказима које поднесе суду Драго Кончин. Ова глоба има се раздијелити: кроз све нахије црногорске и брдске двије стотине цекинах; трећа стотина има се оставити у мирију (касу) земаљску, а каса мораће дати нама од исте стотину цекинах за карате (трошкове, путнине и др.) цекинах педесет.

„Послије овога судимо Петра Николина за капу свјештенику, коју је узео протопопу Станку Радоњићу на пазар на

(¹) Један цекин — то су два талира ћесарова.

ријеку Црнојевића, да плати глобе цекинах стотину у талијерима ћесаровим; а за кацу кнеза Прела Рожнатовића равнијем начином цекинах стотину. Од ових сто цекинах кнез Преле даће својој браћи Горњацима цеклинскијема цекинах педесет, а других цекинах педесет има оставити у мирију земаљску. Судимо пак Ђуришу Јовова, који је ударио плоштимице ножем Малишу Пејанова, да плати глобе у мирију земаљску цекинах двадесет и пет у талијерима ћесаровим; а Ђукан Андријин ради пушке Ђике Милова, платиће глобе у мирију земаљску цекинах петнајест и повратити оружје.

„Што се тиче давије Ђика Милова противу Мићуна Михаиловића, то наредисмо да дође мајка Ђикова пред народнијем судом да покаже своје разлоге. Ова рече пред судом како је Мићун тиснуо те је пануда и ногу нагрдила. Мићун на то одговори да је она сама панула, а да је он није тиснуо. Посље овога по закону земаљскоме дадосмо клетву оној страни којој припада клетва по разлогу, а то Мићуну. Но будући је Мићун малоуман, те се због тога не може њему лично дати клетва, одлучисмо да се нађу четири вјерована поштена човјека да се за њега закуну, па ако се закуну да је Мићун оправдан, а Ђико да буде глобљен као онај који није истину рекао, тако се изазваше да се закуну за Мићуна Андрија Станков, Никола Ђиканов, Вукац Милошев и Драго Пертићев, људи који су познати са свога поштења, и ови се заклеше на Христово јеванђеље да Мићун није потиснуо мајку Ђика Милова, но да је сама панула. Тада осудисмо Ђика Милова, да плати глобе цекинах педесет.

„Ову пресуду објављујемо пред цијелијем народом да служи за примјер свијема онијема, који би се противили правитељству и његову суду. Да исти зна да ће на њега устати народ црногорски и брдски да тражи од њега одго-

вор по сили двадесет шестога параграфа нашега законика ([1]). Судиик, који би се нашао да по миту суди, што ми мислимо да се неће догодити, јербо сваки зна каква га каштига чека по сили двадесет петога параграфа нашега законика, да такав судник има бити заливен с оиијем истијем митом, јер његовоме животу одкупа другога не може бити.

„Ради потврђења и извршења ове пресуде ставља се печат општенародни.

„У граду Црнојевића Ријеци 24 фебруара године 1804“.

Ови судебни акт пресуде црногорскога суда привео сам од ријечи до ријечи овђе јошт и због тога, да види читалац са каквом се је правилношћу производио суд у Црној Гори још у почетку овога вијека. Види се да је владала потпуна слобода у изказивању давије пред судом; да је суд био јаван — народни, те по томе се је на таквијема судовима могло чинити врло мало злоупотреба; види се да се је противу преступника дизао суд изкупљени од све Црне Горе и Брда, и да је тај суд народни чинио пресуде, па их тек саопштавао владици ради потврде. Мито као што видимо кажњавано је најжесточијом казном: „да се митник залије митом“, то значи да се узму новци, које би митник узео у име мита, па да се исти новци разтопе и да се залију уста судника — митника, те да му се на тај најмученичкији начин живот узме. Грозна казна, али је и заслужује сваки онај, који хоће за новце да осуди невина човјека, а да оправда кривца. Морам примјетити да, у колико сам до сада испитао начин суђења у Црној Гори, судови су најправилнији и најправији били за вријеме владе св. Петра, и то почињући од времена од кад су закони објављени.

([1]) Ово је законик св. Петра који је наштампан при историји Медаковића.

V.

ПИСМО ВЛАДИКЕ ПЕТРА I ЦАРУ РУСКОМЕ АЛЕКСАНДРУ I У КОЈЕМУ ЈАВЉА ДА ЈЕ ЦАРСКА ГРАМАТА ПРИМЉЕНА И НАРОДУ ПРОЧИТАНА; И МОЛИ ДА СЕ НАЗНАЧИ ИЗ РУСКИЈЕХ ЉУДИ СУД У КОТОРУ, КОЈИ ЋЕ РАЗВИЂАТИ ЈЕСУ ЛИ ИСТИНИТЕ КЛЕВЕТЕ, КОЈЕ СУ ПРОТИВУ ЊЕГА ПРИНИЈЕЛИ РУСКОЈ ВЛАДИ НЕКИ ЗЛИ ЉУДИ.

Вјерни и предани вашему царскоме величанству црногорски и брдски чиноначалници примише вашу царску грамату преко вашега консула у Котору, дворскога савјетника Мазуревскога, будући је ваш изасланик ђенерал-лајтнант граф Ивељић био у ово вријеме болестан. На скупштини скупљеној на Цетиње, седмога овога мјесеца, грамата је била прочитана громогласно пред главарима и окупљеном војском, и примљена је била са највећом радошћу. Пошто је била грамата прочитана отпојало се је „„Спаси господи људи твоја и благослови достојаније твоје, побједи благочестивјејшему господарју императору всеросијскому, милосердњејшему протектору нашему Александру Павловичу на сопротивнија дарује, и сохрани јего на многаја љета““. У вријеме овога пуцало се је, ради вишега весеља, из пушака и мортира (машкула), и сви окупљени викали су велегласно „да живи велики Александар!“ Надам се да ће г. Мазуревски, који би присутан при овоме весељу, о свему јавити вашему величанству.

„Да не бих загрчио ово весеље, не смијем овом приликом ништа писати вашему величанству у име мога оправдања за оне зле клевете, које неки људи за мене поднијеше вашему величанству. Али молим ваше величанство, ради части моје и народа, који се налази под мојом архипастирском управом, а слави име силнога, мудрога, милосрднога и правдољубивога протектора свога Александра првога, да благоволите уредити у Котору комисију, која ће бити састављена из природнијех Руса, те ће таквијем начином бити уклоњено

свако пристрашће, па нека ова комисија развиди моје поступке на задовољство вашега величанства.

„За дужност сматрам изјавити овђе вашему величанству да смо веома обрадовани и ја и народ црногорски и брдски тијем, што је ваше величанство благоволило уредити свој консулат у Котору. Ја и народ црногорски и брдски метнули смо на овога консула сва наша дјела с аустријскијем правитељством и одрекли смо се имат с истијем правитељством икаквијех јавнијех или тајнијех споштајах или преписке изван онога, што ће се радити преко реченога консула. Ово ће много користити како нашему домаћему миру, тако и интересима вашега величанства..... У Црној Гори на Цетиње 16 августа 1804 године“.

VI.

ПИСМО ВЛАДИКЕ ПЕТРА I ЦАРУ РУСКОМЕ АЛЕКСАНДРУ I У КОЈЕМУ ГА ИЗВЈЕШТАВА О СТАЊУ ПОГРАНИЧНИЈЕХ ЦРНОЈ ГОРИ ХРИШЋАНСКИЈЕХ НАРОДА, КОЈИ СЕ НАЛАЗЕ ПОД ТУРСКОМ ВЛАДОМ.

„Једновјерни и једноплемени, с нама граничећи, народи, а особито Ерцеговци, врло често долазе к мене са жалбама да више не могу трпјети турска тиранства. Они се жале да Турци грабе и отимају њихово имање, и мачем истребљују род хришћански. Моле да им се даде помоћ како да се избаве из овога стања, јербо ако тако и даље остану, биће тиранством турскијем сасвијем истријебљени. Црногорци са великом радошћу учинили би им помоћ, али не смију они ништа чинити без моје заповиједи, а ја опет без вашега одобрења не могу дати допуштење Црногорцима и Брђанима да се дигну у њихову помоћ.

„Овом приликом достављам до знања вашему величанству да Турци, који граниче са Црном Гором, не гледајући на савез с Русијом њиховога Султана, врло често нападају на границе наше, чинећи при томе грабеже и убијајући наше

људе, а наши људи по мојој заповиједи, и по жељи вашега величанства мирно стоје не смијући бранити се од Турака прије до заповијед дам. Па народ мене криви за све несреће које трпи од вјероломнијех Турака, због тога што им ја не допуштам да на ове варваре дигну своје оружје; а ја држим народ у стегу и заустављам да не ударе на турске земље због тога, што међу империјом вашега величанства и Портом Отоманском постоји савез.

„Сматрам себи за дужност јавити о овоме вашему величанству и при томе примјетити слиједеће: Будући Црногорци због овијех турскијех злочина, од којијех трпи Црна Гора велике штете, имају законите и правилне узроке подићи оружје против варвара Турака и присаједињити се са хришћанима, који са највећом жељом очекују Црногорце на помоћ ради избављења испод варварства турскога, те да ступе под славну протекцију вашега величанства, стављам на благоусмотрење вашега величанства ову ствар и молим да ме у тачности извијестите како ћемо у овоме случају поступати. Ја ћу пак све мјере предузети, да се помоћу божијом што боље приправимо и дамо отпор нашему душманину на потпуно задовољство вашега царскога величанства, и на благо и срећу нашега народа.... У Црној Гори на Цетиње 16 августа 1804 године“.

VII.

ПИСМО ЦАРА АЛЕКСАНДРА I ВЛАДИЦИ ПЕТРУ I У КОЈЕМУ БЛАГОДАРИ ЗА ДОБРО УПРАВЉАЊЕ НАРОДОМ ЦРНОГОРСКИМ И ЗА ЉУБАВ ЊЕГОВУ И НАРОДА ЦРНОГОРСКОГА К РУСИЈИ.

Владика Петар је прави отац нове Црне Горе. Са владом владике Петра I почиње се нова сјајна епоха у историји Црне Горе. Владика Петар I поче управљати Црном Гором кад се она налазаше у пола рушевини. Слаба влада владике Саве поколебала бјеше оно што бјеше почео твр-

дити владика Василије; самозванац Шћепан мали бјеше поцијепао народ и отворио врата Црне Горе новијем самозванцима. У ово вријеме анархије закрвила се бјеше Црна Гора грђе него икада, те и светоме владици бјеше тешко и претешко повратити мир и прекинути крвопролиће. Учаше, пријећаше, мољаше и заклињаше народ, да се измири, да се не пролијева међу њима брацка крв. И свети владика, посље великијех трудова и мука, успје у великоме умирити племена и на просутој крви црногорској повратити у земљу ред и дати земљи добре законе и уредбе. У једној записци налазимо пројект како је хтио владика Петар да уреди и сенат у Црној Гори (1), пошто је већ био уредио кулук и друге судове. Ево што у тој записци налазимо: Ради одржања законога реда у држави црногорској ваља уредити Сенат, који ће бити највиша власт у земљи, посље митрополита. Овоме Сенату биће предсједник митрополит црногорски. У њему ће засједавати: један изванредни савјетник од стране Русије; шест сенатора Црногораца; шест депутата од народа црногорскога; два секретара. Сувише биће при Сенату један касијер, два регистратора и четири писара.

Владика Петар свагда је проповиједао народу своме држати се најискреније дружбе са Русијом. „Са сваким ко оће с нама, ми ћемо бити пријатељи, говорио је владика Петар, али дружити се само са Русијом и на њу полагати своје наде. Ко буде противу Русије биће и противу нас“. Тако је поступао владика Петар цијелога живота свога, а народ му је у томе послушан. Ово писмо, које приводим овђе јасно свједочи о томе, колико је руски цар био задовољан са Црном Гором, колико је он цијенио добро пријатељство Црне Горе према Русији, и колико је он био благодаран владици Петру за добру управу Црном Гором. Ево писма:

(1) Сенат је уредио владика Петар II.

„Преосвјештени митрополите црногорски

Петре Петровићу Његошу!

„Са највећим задовољством виђели смо из извјештаја статскога савјетника Санковскога, каквијема се дичнијема правилима ви руководите при управљењу вашијем народом у корист једновјернога и љубазнога нама народа црногорскога, кријепећи исти народ вашијем примјером у свему доброме, и у вјерности нама и предановти к нашијем поданицима. Врло је пријатно нама знати, да сте ви увјерени у тој истини да на дружби и савезу са Русијом мора бити основана сигурност, независност, мир и напредак народа под управом вашега преосвјештенства налазећи се. Продужавајте сљедовати овијем правилима и проповиједајте ову истину, а будите увјерени да ће међу најпријатнијема нашијема старањима бити, оправдати у свакоме случају љубав и усрђе, које Црногорци показују према Русији, и свијема могућнијема начинима помагати њиховој срећи; а вама лично показивати знакове нашега к вама благоволења. На свагда ваш доброжелатељ Александар. У Петрограду 23 априла 1806 године. Припотписао кнез Адам Чарторижски“.

VIII.

ПИСМО ВЛАДИКЕ ПЕТРА I РЕКТОРУ И СЕНАТУ ПРАВИТЕЉСТВА РЕПУБЛИКЕ ДУБРОВАЧКЕ.

„Како сам ја имао част господи сенаторима на ријечи рећи, кад су посљедњи пут овамо долазили, тако и сада имам част одговорити на предраго ваше писмо од 4 марта да ја, чувајући сусједски мир и тишину, с вашијем правитељством и с подложницима Порте Отоманске не желим ни у најмање дјело поступати, које би могло бити противно мојем покровитељу, и високијех његовога величанства савезницима. На

исти начин тврдо се надам да ће и од стране вашега мудрога владања ово исто бити учињено. И тако ћемо не само наше старинско пријатељство задржати, него још боље и јаче унапријед потврдити што од свега срца желим......

У Кастел-новоме 8 марта 1806 године. Црногорски, скендеријски и приморски митрополит и ордена св. Александра Невскога кавањер Петар Петровић"([1]).

Са овијем писмом завршићу ову групу, даље ће бити продужење исто из времена владике Петра I.

Цетиње 22 августа 1884.

Марко Драговић

СЕКРЕТАР МИН. ПРОСВ. И ЦРКВ. ПОСЛОВА.

([1]) Ово је писмо по хронолошком реду морало доћи мало пријед.

САДРЖАЈ.

1. Писма о побједи црногорској над Махмут пашом, везиром од Арбаније, у Мартинићe и на Крусе 1796 год.
2. Извјешћа о самозванцу графу Димитрију Вујићу, који је хтио да постане кнез црногорски.
3. Писмо рускога посланика у Цариграду Василија Тамаре о томе, да Порта неће ратовати противу Црне Горе.
4. Писмо владике Петра I. к Брђанима, у којему их учи како да се владају.
5. Писмо владике Петра I. цару Александру I. у којему јавља да је царска грамата примљена и на народној скупштини прочитана, и у којему моли да се назначи суд, који ће развидети јесу ли истините клевете које су противу њега поднесене руској влади.
6. Писмо владике Петра I цару Александру I у којему га извјештава о стању пограничнијех хришћана, који су под турском владом, и о нападајима које чине Турци на Црну Гору.
7. Писмо цара Александра I владици Петру I у којему му захваљује за добро и мудро управљање Црном Гором.
8. Писмо владике Петра I Ректору и Сенату Дубровачке републике.

ПОПРАВКЕ.

У 63-ој књизи Гласника, у чланку „Србуље у Сарајеву", има неколико погрешака које кваре смисао:

СТРАНА	ВРСТА	ВАЉА ЧИТАТИ:
181	19	у Морачкој Крмчији.
184	9	ова схолија:
185	после 7	(треба да дође у контекст оно, што је у примедби)
186	14	епископа фаранског,
187	26	и помѣстьныихь
197	15	богати грѣхьми
199	20	у Антиохији кир Михаило, у Јерусалиму кир Ђерман.
202	19	епископа востронског
204	7	дек..... дни
204	20	светїе ѡбители

У 64-ој књизи Гласника, у «расправи о цару Урошу», имају ове погрешке:

294	оздо 4		рече (без запете)
311	(озго) 15		На место
315	оздо 1	у примедби	серблемь
322	5		храпави
323	у примедби 1		perdit.
325	3		витаничком.
330	оздо 5		потписивати.
338	оздо 1		... пут ни убијен, а и Уро
351	9		По доласку у Призрен

СТРАНА	ВРСТА	ВАЉА ЧИТАТИ:
358	11	У овај избор патријарха Марко није
360	11	consequens plane
363	12	Бльгаромь.
364	под бројем 4	онамо
373	6	блгодете
379	2	жива
380	12	тако
385	9	одолевати.
389	цитат је испреметан, али не квари се смисао:	
392	оздо 5	Мигдоније
394	оздо 2	.... перпера. На то Дубро-
395	оздо 9	са Доњом Србијом
398	8	називљу
400	6	**сыимь срьбскии**
400	16	донесе
401	11	**оубиствү**
403	оздо 5	навести

ИЗДАЊА

СРПСКОГА УЧЕНОГ ДРУШТВА

	дин.	пара
Гласник 1 до 65. Од којих нема више на продају књиге 1 до 28; а од књиге 29 до 65 продаје се комад по	2	—
Гласник II-ог одељка. I. Протокол шабачког магистрата, 1808 до 12	1	—
—— II. Споменици о Шћеп. Малом. Исписао С. Љубић .	1	—
—— III, IV, V, VI. Споменици из будимског и пештанског архива. Од Г. Витковића, књига по	1	—
—— VII. Житија краљ. српских, уредио Ив. Павловић. 1877.	1	—
—— VIII. Крмчија морачка, од Н. Дучића, 1877	1	—
—— IX. Приповетка о Александру Великом, од Ст. Новаковића, 1878	1	—
—— X. Народне пјесме из старијих, највише приморских записа. Скупио и на свијет издао В. Богишић. Књига I. С расправом о „бугарштицама“ и с рјечником	2	—
—— XI. Морава, са 61 сликом, од А. Алексића	2	—
—— XII. Дечанске хрисовуље, од М. С. Милојевића . . .	1	—
—— XIII. Борба добровољ. ибар. кора, од Н. Дучића. 1881.	2	—
—— XIV. Историјски споменици из италијанских архива, од В. Макушева, II. књига, 1882	2	—
—— XV. Ортоптере у Србији, од д-ра Ј. Панчића, 1883 .	1	—
Српски споменици из дубровачке архиве. Преписао кнез Медо Пуцић, I. књига	1	60
Опис древности српских у Светој Гори. Од Д. Аврамовића . .	—	80
Српске народне песме. Од К. Хаџи-Ристића	—	50
Српске народне приповијетке, понајвише кратке и шаљиве. Скупио Вук Врчевић, књига I. 1868	1	20
Српске народне игре. Описао Вук Врчевић	—	40
Српска библиографија, 1741—1867. Од Стојана Новаковића . .	4	—
Српски историјско-етнографски музеј. Предлог и нацрт Стојана Новаковића. Београд 1872	—	40
Историја умног развића Јевропе. Џ. У. Дрепера, II. део . . .	2	40
Essaie de quadrature du cercle. Par D. Nešić	—	80
Le pendule compensé n'éxiste pas. Par L. Klerić	—	50
Историја српскога народа. Од П. Срећковића. Књига I.	3	—